

FÜTÜVVETİN NURLU YOLU

KIRIK TESTİ

21

M. FETHULLAH GÜLEN

FÜTÜVVETİN NURLU YOLU

KIRIK TESTİ - 21

M. Fethullah Gülen

FÜTÜVVETİN NURLU YOLU

KIRIK TESTİ – 21

Copyright © *Süreyya Yayınları*, 2024

Bu eserin tüm yayın hakları *Süreyya Yayınları*'na aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin, *Süreyya Yayınları*'nın önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Süreyya Yayınları

-

<https://sureyyakitap.com>

Takdim Yerine

Fethullah Gülen Hocaefendi bir yerde Bediüzzaman Hazretleri için şöyle der: *“Yabancı bir düşünce yoktur onda; her şeyiyle yerlidir o.”* (Sohbet-i Cânân, s. 48). Burada yerlilikten kasıt, Kur’ânî olmak, düşüncelere Kur’ân rengini çalabilmek, çağını Kur’ân’ın ışığında okuyabilmektir. Aynı zamanda sünnet-i seniyye rehberliğinde düşünmek, hareket etmek ve yaşamaktır. Yerliliğin diğer bir yönü de yabancı düşüncelerle tanışmak ve onları okumakla birlikte, bu düşüncelerin etkisi altında kalmadan bizim dilimizle, anlayışımızla, hissiyatımızla ve mantığımızla konuşabilmektir.

Yerlilik noktasında Hocaefendi’nin de Bediüzzaman Hazretleri ile benzer bir duruşu vardır. O, erken yaştan itibaren İslami ilimlerdeki geniş okumalarına, eski yeni bütün fikrî akımlardan haberdar olmasına, dolayısıyla da doğuyu ve batıyı iyi bilmesine rağmen kendine has munis, sıcak ve akıcı bir üsluba sahiptir. Okuyucu, onun eserlerini okurken su gibi akıp gittiğini hisseder. İstikrarlı, büyük bir gemide yolculuk yapıyormuş gibi rahat eder. Rahatsız edici ifadelere, kulak tırmalayan kelimelere rastlamaz. Bazı kelime ve tabirler mecburen kullanılmış olsa da yanlış anlaşılması için izahatta bulunur. Olay ve şahısları değerlendirirken de hakperest bir duruş dikkati çeker. Doğruya doğru, yanlışla yanlış denir ama bu da usulünce ve üslubunca yapılır. Ayrıca bazı doğruların içindeki risklere dikkat çekilirken bazı yanlışlardaki hakikat daneleri de hatırlatılır. Böylece konular, Kur’ân ve Sünnet referanslı olmanın yanı sıra, realiteyle barışık, keskin çizgilerden uzak yorumlarla akar gider.

Okuyucularımızı hayata dair ölçüler, hareket stratejileri, tarihî ve güncel hadiseler ile şahısların analizlerini içeren geniş yelpazeyle bir *Kırk Testi* kitabıyla daha buluşturuyoruz. *Kırk Testi* serisinin yirmi birinci kitabı olan bu eser, geçmişteki bazı *Bamteli* sohbetlerinin yazıya dökülmüş hâlidir. Konuşma dilinden yazı diline aktarılırken içindeki ahengi, duruluğu, akıcılığı

korumaya çalıştık. Burada elbette editör ekibimizin çalışmalarını da takdir etmek gerekir.

Birer ikişer cümleyle geçen konulara temas etmek gerekirse neler var bu kitapta?

İffet ve ismet konusunu ele alan Hocaefendi, “dâhilî iffet” şeklinde bir tabir kullanır. Bu dikkat çekici tabirle, iffetin içte, kalbde bir şuur hâlinde bulunması gerektiği ifade edilmiş olur.

Zikir bahsinde, zikredilen ifadelerle o ifadelerin manalarının birlikte göz önüne alındığı yeni bir diriliş temennisinde bulunulur. Bu, gelecekte yaşanması beklenen manevi hayat adına oldukça manidardır.

İçtimai yönü ağır basan ve toplu halde eda edilen hac ibadeti içerisinde, “insanın kendi nazarında kendini tamamen silmesi ve ümmet-i Muhammed için yalvarıp yakarması” şeklindeki dua teklifi ve tahşidatı oldukça sarsıcıdır.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde asıl gücün makamda, itibarda, parada, kuvvette değil, Allah’a dayanmakta aranması gerektiği vurgulanır. İstişare bölümünde istişarenin pek çok özelliği arasında “kendine rağmen yaşama” ve “başkalarının gücünü yanına alma” yönleri üzerinde durulur.

“Dinde zorlama yoktur.” prensibinin, “dinin dışındaki birine dini zorla kabul ettirmeye çalışmamak” şeklinde anlaşılması gerektiği belirtilir. Ayrıca dinî emirleri o dine mensup kişilere zorla yaptırmamak, dini onlara zorlaştırmacı şekilde sunmamak, bilakis kolaylık yolunu tercih etmek gibi konulara da değinilmektedir.

Dört Halife dönemi analiz edilirken dört halifeye yaklaşımda bazı ölçüler sunulmaktadır. “Allah Resûlü’nün kabul ettiğini kabul etmek” bunlardan ilkidir. Yani Allah Resûlü kimi hangi konumda kabul etmişse onu o konumda kabul edip saygı duymak ve özellikle dört halife konusunda hassas olmak.

Devam eden bölümlerde idarecinin idaresi altındakilere güven vermesi ele alınmaktadır. Denir ki: “İdareci öyle güven vadetmelidir ki mesuliyetindeki birini herhangi bir yere tayin ettiğinde o kişi, ‘Buraya gönderildiysem murad-ı ilahi bu istikamettir.’ diyebilmelidir.” Ne güzel bir ölçü!

Ruhi ve kalbî konular, baştan sona kitabın muhtevasını oluşturuyor desek mübalağa etmiş olmayız. Bu çerçevede imanın vadettiği güzellikler sıralanır, ötelerin buradaki imana göre şekillendiği ifade edilir; İslam’ı temsildeki

hassasiyete bir kez daha dikkat çekilir; acz fakr yolunun bir fazilet değil bir hakikat olduğu hatırlatılır ve insan realitesi nazara verilir. Yapılan işlerde esas hedefin Allah rızası olduğu vurgulandıktan sonra ihlası kemiren güvelere mercek tutulur; insan aklının sınırlı olduğu, bu yüzden de metafizik bilginin ancak peygamberler yoluyla elde edilmesi gerektiği hakikati dile getirilir.

Zaman zaman temel usul kaideleri ya da bakış açılarına da yer verilir. Bu bağlamda günümüzde çokları tarafından savunulan, moda hâline gelen bir görüşe temas edilir: Tarihselcilik. Kur'ân'ın tarihselliğe ve tarihselci anlayışa kurban gitmemesi gerektiği konusunda ikazda bulunulur. Zira Kur'ân, her asrın derdine derman olacak şekilde her çağa indirilmiştir.

Çağ okumaları ve analizleri de dikkat çekicidir. Bu devrin, dünyayı bilerek ve isteyerek ahirete tercih etme çağı olduğu ifade edilir. Bu hastalıklarla mücadele adına, kendini Allah yoluna vermiş gönül insanı adanmışlara ihtiyaç olduğu vurgulanır. O adanmışların özellikleri belirtilirken birinci sırada ihlas ve kardeşlik gelir. İhlas ve kardeşliğin sağlanmasıyla Allah'ın yardımının ümit edilebileceği belirtilir. Bu çerçevede üzerinde durulan diğer bir konu, İslam'ın yüzünü karartanların durumu ve ışık yolcularına düşen ıslah vazifesidir. Söz konusu karartmalara karşı aydınlatma ve ıslah etme çalışmalarının en az çeyrek asır alacağı ifade edilir. Ardından sıkıntıların inkişafına gebe olduğu vurgulanır ve böylece Kur'ânî bir hakikat ve tarihte çok tecrübe edilmiş bir gerçek ortaya konur.

Eserde ara ara bazı yanlış anlamalar da tashih edilir. Mesela diyalog çalışmalarını dinden taviz gibi görenlere, bunun Peygamber yolu olduğu örnekleriyle açıklanarak izah edilir. Devamında denge üzerine kurulu bir hayat teklifi yapılır. Sonrasında ise hizmette vazife almanın, aktif olmanın önemine, kenara çekilme düşüncesinin ne tehlikeli bir düşünce olduğuna değinilir. Hizmette emekliliğin olmadığı, insanın son nefesine kadar küçük de olsa bir şeyler yapabilme gayreti içerisinde bulunması gerektiği hatırlatılır.

Vazife şuuru üzerinde durulan diğer bölümde ise vazife almamanın veya vazifeyi bırakmanın arkasında hem rahmani hem de nefsanî duyguların bulunabileceği vurgulanır. Önemli olan; kalbin atışlarının iyi yoklanması, nefsin isteklerine göre hareket edilmemesi, vazifeyi bırakmanın ya da vazife almamanın mutlaka mantıklı, tutarlı ve her şeyden önemlisi de rahmani bir

düşünceye bağlı olmasıdır.

Geçmişteki kavimlerin helak olmasına sebep olan günahların hepsinin birden bugün işlendiği de vurgulanır. Fakat Allah, ümmet-i Muhammed'i bir rahmet cilvesi olarak helak etmemekte, bununla birlikte lokal olarak zalim ve fasıklar cezalandırılmakta, konumlarının hakkını vermeyen müminler de itap görmekte, musibete uğramaktadır. Bu konuyla bağlantılı olarak musibetlerin maddi sebeplerinin yanında manevi sebeplerinin de dikkate alınması gerektiği ifade edilir. Sonraki bölümde gayret-i diniye ile hırs arasındaki ince çizgiye dikkat çekilir. Din konusunda gayretli insanlara – dikkat etmediklerinde– hırsa düşebilecekleri ikazı yapılır.

Günümüzdeki en büyük eksikliklerden birinin, dava ve mefkûre adamı kıtlığı olduğu, çözmeye çalıştığımız problemlerin altında bu eksikliğin yattığı acı gerçeğine dikkat çekilir. Her türlü ayrılığın yaşandığı günümüzde kalblerin telifi adına gönül insanlarına çok vazife düştüğü, onların inkisar yaşasalar da ümitsizliğe düşmeden yollarına sevgiyle, şefkatle devam etmeleri gerektiği tembih edilir. Bu konuyu destekleyecek mahiyette kâinatta tesadüf olmadığı ve meydana gelen olayların bizimle mutlaka bir irtibatının bulunduğu ifade edilir. Bu irtibatı görebilmek için tefekkür ve muhasebe ile olaylara yukarıdan ve bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak gerektiği vurgulanır.

İlerleyen bölümlerde hizmet erlerine yönelik hareket stratejileri sunulur. Bu zamana kadar Allah'ın inayetiyle elde edilen başarıların devam etmesi için iyi düşünülmesi, kolektif hareket edilmesi, zamanın iyi okunması gerektiği vurgulanır. Yapılan her şeyin güzel olabileceği ama “Acaba başkaları tarafından da güzel olarak algılanıyor mu?” sorusunun mutlaka sorulmasının ve ona göre hareket edilmesinin zorunlu olduğu hatırlatılır. Ayrıca “Yapılan güzel işlerde sadece iyi niyet yetmez, bilgi ve araştırmak da gerekir. Yol almak istiyorsak iyi niyetle beraber bilgiye ve araştırmaya da ihtiyacımız var.” mealinde aydınlatıcı tespitlerde bulunulur.

Bütün zorluklara veya başarılarla rağmen mütevazı olmanın bir Peygamber ahlakı, kibrin ise şeytana yakışan bir özellik olduğu ifade edilir. Her türlü gurura kapıları kapatmak ve takdir edilme hislerini bile şirk saymak gerektiği, kalbî hayata dair önemli ikazlardandır.

Eserde, “Keyfiyet çok önemlidir ama kemiyetsiz keyfiyet olmaz.” şeklinde bir uyarı vardır ki bunun üzerinde ayrıca durmak gerekir. Keyfiyet kemiyet

karşılaştırılmasında keyfiyetin her zaman ağır basması gerektiği ifade edilir. Öte yandan keyfiyetin kemiyetsiz olmayacağı da vurgulanır. Hem hareket stratejisi hem de manevi hayat adına bu çok önemli noktaya işaret edilir.

Eserde son on yıldır yaşanan zorlu sürece de sık sık temaslarda bulunulur ve sürecin kahramanlarına bazı müjdeler verilir. İşte bu müjdelerden birkaçı: “Buradaki ölüm fermanları öbür tarafta kurtuluş vesikası olacaktır. Aziz olmak, müstağni olmaya ve dik durmaya bağlıdır.”

Sistemli okuma yapmak için öncelikle temel prensipleri özümsemek gerektiği, ardından çeşitli alanlarda kitap okunabileceği ifade edilir. Her alanda, o alanın temel disiplinlerini bilerek okuma yapmak gerektiği de dikkat çeken tespitlerdendir.

Günümüzdeki iman zayıflığına dikkat çekilerek çözümler sunulur: Bu büyük sorunun, “Daha yok mu?” anlayışıyla sürekli arayış içerisinde olarak, devamlı tefekkür ve okuma yapmak suretiyle giderilebileceği belirtilir. Bugünkü İslam dünyasındaki problemlerin çözümünün ise kıvama bağlı olduğu, kıvamın da Kur’ân ve Sünnet’le irtibata, steril ortamlarda bulunmaya ve hizmet etmeyle sağlanabileceği ifade edilir.

Hemen herkesi ilgilendiren miras meselesi, dinin ortaya koyduğu ölçüler çerçevesinde masaya yatırılır. Böylece zamanımızda bu konudaki farklı yaklaşımların isabetsizliği de vurgulanmış olur.

Büyüklüğün yolunun tevazudan geçtiği, gerçek büyüklerin hep mütevazı oldukları vurgulanır ve bu konuyla irtibatlı görülebilecek “en büyük kredinin güven ve itibar olduğu” tespitiyle esere nokta konur.

Bu kısa tanıtım yazısıyla sizleri kitap içinde özet mahiyetinde bir gezintiye çıkardık. Gerisi, dikkatli ve tahkikli okumalarınıza kalıyor. Kim bilir, okurken neler duyup yaşayacaksınız!

Eseri yayına hazırladığımız günlerde muhterem Hocamızın ruhunun ufkuna yürüdüğünü öğrendik. O, ilim, ibadet, tefekkür ve hizmet dolu bir hayat yaşadı. Pek çok insana rehber ve ilham kaynağı oldu. Ve sonunda hep arzuladığı Rabbisine kavuştu. Hocamız, bu dünyadan ayrıldı, vuslata erdi ama inancımız odur ki ilmî, fikrî ve manevi mirası yaşamaya devam edecektir. Rahmeti Sonsuz Rabbimizden, Hocaefendi’yi rahmetiyle kuşatmasını, Firdevs’iyle sevindirmesini, Efendimiz’le (sallallahu aleyhi ve sellem) beraber kılmasını diliyoruz.

KONUMUN HAKKI

Soru: Cenab-ı Hak, Peygamber hanımlarına, onların diğer kadınlar gibi olmadığını, dolayısıyla hâl, hareket ve tavırlarında çok daha dikkatli olmaları gerektiğini ifade buyuruyor. Bu ilahi beyanın günümüz insanlarına verdiği mesajlar nelerdir?

Cevap: Cenab-ı Hak, sorunuza esas teşkil eden Ahzâb Sûre-i Celilesindeki âyet-i kerimelerde ezvac-ı tâhirata şöyle hitap etmektedir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ
الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ
مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا

“Ey Peygamber hanımları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Eğer hâlinize layık bir takva ile korunacaksanız, (namahrem erkeklerle konuşmak zorunda kaldığınızda bir başka mümin kadından daha fazla dikkatli olun) ve cilveli bir eda ile konuşmayın ki kalbinde fesat bulunan bir kimse ümide kapılmasın. Konuşurken size yaraşır şekilde ciddiyet ve ağırbaşlılıkla söz söyleyin, ölçülü konuşun. (Dışarı çıkmanızı gerektiren mecburi bir sebep olmadıkça) vakarla evinizde oturun. (Mecburi bir ihtiyaç için dışarı çıkmanız gerektiğinde de) İslam öncesi Cahiliye döneminde olduğu gibi süslenip dışarı çıkmayın, namazı hakkıyla ifa edin, zekâtınızı verin, hülâsa Allah’a ve Resûlü’ne itaat edin. Ey Peygamberin şerefli hane halkı, ey Ehl-i Beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor. Oturun da

evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmetlerini anın. Allah muhakkak ki latif ve habirdir.”¹

Konuma Göre Subjektif Mükellefiyet

Cenab-ı Hak, bu âyet-i kerimelerle cebr-i lütfî olarak ihraz ettikleri konumun hakkını vermeleri için Peygamber hanımlarına yol gösterme adına iş’ar ve işaretlerde bulunmuştur. Çünkü onlar sağanak sağanak vahyin yağdığı bir atmosferde bulunuyorlardı. Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) maiyet-i daimiyesiyle (daimî refakatiyle) şereflenmişlerdi. Bu öyle bir konumdur ki ona erişmek için dünyalar verilse değerdi. Meseleye İmam Mâturîdî Hazretlerinin iradeye yüklediği mana açısından bakacak olursak şöyle de diyebiliriz: Allah Teâlâ, onların eda edecekleri misyonu ezeli ilmiyle bildiğinden, daha baştan onlara böyle bir lütufta bulunmuştur. Yukarıdaki âyet-i kerimelerle onlara mazhar oldukları konum itibarıyla çok daha hassas hareket etmeleri gerektiğini hatırlatmış ve objektif mükellefiyetin üstünde subjektif mükellefiyetin yolunu göstermiştir.

Allah (celle celâluhu), âyet-i kerimenin başında, يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ *“Ey Peygamber hanımları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz.”* buyurmak suretiyle, ezvac-ı tâhiratın sıradan kadınlardan farklı olduğunu vurgulamıştır. Onlar sıradan kadınlar gibi olsalardı Allah, Peygamber’e giden yolu onlara göstermezdi. Allah Resûlü (aleyhissalâtü vesselam), bütün zevcelerini Allah için ciddi fedakârlıklara katlanmış, bu uğurda yurt ve yuvalarını terk etmiş, Peygamber yolunda hırz-ı can etmiş kimselerden seçmişti. İşte imkânları ölçüsünde liyakatlerini izhar eden bu yüce kâmetlere Allah da (celle celâluhu) ekstra lütuflarda bulunmuş ve onları Efendiler Efendisi’nin saadet hanesiyle şerefyâb kılmıştır.

Özel Konum Azami Takva İster

Cenab-ı Hak, yukarıdaki âyet-i kerimelerde onlara bulundukları konumun önemini hatırlattıktan sonra onlardan bu konumun hakkını vermelerini istemiş ve şöyle buyurmuştur: *إِنْ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا* *“Eğer hâlinize layık bir takva ile korunacaksanız, yabancılarla tatlı ve cilveli bir eda ile konuşmayın ki kalbinde fesat bulunan bir kimse ümide kapılmasın. Konuşurken ciddiyet ve ağırbaşlılıkla söz söyleyin.”* Burada öncelikle takvaya vurgu yapılmıştır. Peki takva nedir? O, Allah’ın

emirlerini yaşama mevzuunda hassasiyet gösterme, şüpheli olan şeylerden sakınma, hatta bazen şüpheli olabileceği mülahazasıyla bazı mübahları bile terk etme, teşriî emirlere (dinî hükümlere) riayet etme ve tekvinî emirleri (kâinat kitabındaki ilahi yasalar) doğru okuma ve ona göre yaşama demektir.

Peygamber hanımlarına ayrıca başkalarıyla konuşurken dikkatli olmaları ve kadınsı davranış ve ifadelerden kaçınmaları emredilmiştir. Zira kalbinde maraz taşıyan insanlar hesaba katılmalıdır. Nitekim henüz ilgili yasak gelmeden önce, *“Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat edince, ben falanla izdivaç yaparım.”* diyen birisi çıkmıştı.² Ancak daha sonra Peygamber hanımlarının bütün müminlerin anneleri olduğu bildirilmiş ve *“Sizin Allah’ın Resûlünü rahatsız etmeniz ve kendisinin vefatından sonra onun eşlerini nikâhlamanız asla helal değildir.”*³ âyet-i kerimesiyle onlarla evlenmek ebedî olarak haram kılınmış, bu tür duygu ve düşüncelerin kesin olarak önüne geçilmiştir.

Ahzâb Sûresi’nde geçen, *وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ* *“Eğer müminlerin annelerinden bir şey soracak veya isteyecek olursanız perde arkasından isteyiniz. Böyle yapmanız hem sizin hem de onların kalbleri yönünden daha nezihdir.”*⁴ âyet-i kerimesiyle Peygamber hanımlarına hicap emri gelmişti. Hususiyle Hz. Âişe, Hz. Hafsa ve Ümmü Seleme (radiyallâhu anhünne) gibi validelerimiz, vahyin membaından, o menhelü’l-azbi’l-mevrûddan (tatlı su kaynağından) elde ettikleri engin müktesebatı, dünyanın dört bir yanından gelen kadın ve erkeklere ulaştırıyorlardı. Onlar, bu ulvi vazifeyi yerine getirirken erkeklere bir şeyler anlatma mecburiyetinde kaldıklarında araya bir perde/sütne koyuyor ve onun arkasından konuşuyorlardı. Perde arkasından konuşurken bile kılı kırk yararcasına bir hassasiyet ve ölçüyle hareket ediyor, Kur’ân’ın bu emirlerine harfiyen uyarak gayet ciddi ve vakarlı bir üslup tercih ediyorlardı.

Cenab-ı Hak bir sonraki âyet-i kerimede, *وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى* *“Hem vakarla evinizde durun da İslam öncesi Cahiliye döneminde olduğu gibi süslenip dışarı çıkmayın.”*⁵ kavli-i kerimiyle evzac-ı tâhiratın Cahiliye kadınları gibi başkalarının dikkatini çekecek, başını döndürecek, bakışını bulandıracak şekilde süslenerek dışarıda arz-ı endam etmelerini, yaseminlikte reftare dolaşıyor gibi (yasemin kokulu, güzel bir

bahçede zarif adımlarla süzülerek dolaşıyor gibi) dolaşmalarını yasaklamıştır.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Yukarıdaki âyet-i kerimelerde, perde arkasından konuşmaları emredilen, tatlı ve cilveli bir eda ile konuşmama emrine muhatap olanlar, kendileriyle evlenilmesi ebediyen haram kılınan ve müminlerin anneleri olduğu bildirilen Peygamber hanımlarıdır. İnsan, saygı ve ihtiram hisleriyle dopdolu olduğu annesine olumsuz ve şehevî duygular besleyebilir mi?

Kanaatimce burada dikkat edilmesi gereken iki husus var:

1. Her insanın içinde her zaman için haram duyguların bir akrep gibi kuyruğunu dikmesi, bir yılan gibi harekete geçmesi ihtimali vardır. Peygamber eşleri mevzuunda harama karşı gösterilecek en küçük bir temayül insanın ebedî hayatını mahvedebilir. Bu itibarla Kur'ân, böyle bir duygunun en küçüğünün dahi insanların içinde oluşmasını engelleme adına, sedd-i zerâî (kötü sonuçlar doğurabilecek davranışları engellemek için alınan tedbirler) gereği daha başta böyle bir yasağı ferman buyurmuştur.

2. Eğer bu meseleler, kendileriyle evlenilmesi ebedî haram kılınan ve bütün müminlerin anneleri konumunda bulunan ezvac-ı tâhirat için bu kadar hassas ise kadın-erkek ilişkileri konusunda diğer insanların ne kadar hassas olması gerektiği daha iyi anlaşılmış olur. Başka bir ifadeyle, bu yasakların ilk muhatapları Peygamber hanımları olsa da esasen bu âyet-i kerimelerde, onların şahsında bütün mümin kadınlara ders verilip ikazda bulunmaktadır.

Haricî İffet, Dâhilî İffet

Yukarıdaki âyet-i kerimeler, aynı zamanda mümin kadınlara tesettürdeki temel espriyi öğretmekte, dâhilî iffete dikkat çekmektedir. Bu bağlamda tesettürü sadece üste alınan bir elbiseden ibaret görmek ve onu şekille ilgili bir örtünmeye indirgemek eksik bir yaklaşımdır. Bu açıdan kadın, dışarıda bir kısım hususiyetlerini teşhir etmemeli ve ses, mimik ve el-ayak hareketleriyle bile olsa dikkatleri çekecek tavırlardan uzak durmalıdır. Aynı şekilde kadınların dikkatleri çekecek ölçüde süslü elbiseler giymeleri, çevresindeki insanları etkileyip dikkat çekecek şekilde koku kullanmaları da mahzurlu görülmüştür. Kadınların dikkat çekici bu tavırları yüzde beş

insanın bile kalbinde fitne ve fesat duygusunun oluşmasına sebebiyet verecekse bu mevzuda Kur'ân'ın ortaya koyduğu tedbirlere mutlaka riayet edilmelidir. Örtünmenin yanında dâhilî iffet de gözetilmeli ve karşıdaki insanların içinde kadına karşı saygı ve ihtiram hissi uyuracak tavır ve davranışlar sergilenmelidir. Özetle kadın gerek kılık ve kıyafetiyle gerekse hâl ve tavırlarıyla kendisine saygı duyulacak, hürmet gösterilecek bir görünüm arz etmelidir.

Kur'ân-ı Kerim'in seçtiği kelimeler kendi karakteristikleriyle ele alındığı zaman Peygamber hanımlarına yapılan ikazdan şöyle bir mana da ortaya çıkar: Bazı insanlar liyakatlerinden değil, Cenab-ı Hakk'ın ekstradan lütuflarına mazhar olduklarından dolayı belli bir konuma getirilmişlerdir. *Sözler*'de ifade edildiği gibi herkes sol yolu tutmuş giderken, birdenbire bir emare ve işaretle bu kimseler başka bir yola sevk edilmiştir.⁶ Sonra da o yolda, engin varidat ve mevhibelerle karşılaşmış, ne ihsanlara ne lütuflara mazhar olmuşlardır. Büyüklerimiz, Cenab-ı Hakk'ın ekstradan olan bu lütuflarına *cebr-i lutfî* demiştir. Çünkü bu lütufların arkasında doğrudan insan iradesi yer almamaktadır. Ancak yine de meseleye –yukarıda zikrettiğim– Mâturîdî mülâhazasıyla yaklaşarak, her semerenin arkasında şart-ı adi planında mutlaka iradenin de bir dahlinin olduğunu dikkate alıp Allah Teâlâ'nın, o kişinin ileride yapacağı hizmetlere binaen ona böyle bir lütufta bulunmuş olabileceğini söyleyebiliriz. Fakat insanın kendisi hakkında meseleye tamamen *cebr-i lutfî* nazarıyla bakması, mazhar olduğu bu lütufları önemli birer nimet sayması ve sonra da o nimete kendi cinsinden şükürle mukabelede bulunması gerekir.

Yüksek Bir Kuleden Derin Bir Çukura Düşme İhtimali Var

Her konum bir mazhariyet olduğuna göre her konumun kendine göre bir hakkı, eda edilmesi gereken belli vazife ve sorumlulukları vardır. Bu durumu, *“Bi hasebî'l-mağnem, el-mağrem”* sözüyle ifade etmişlerdir. Yani bir insan ne kadar ganimete mazhar ne kadar lütuflarla serfiraz ise onların kadr u kıymetini bilmediği takdirde Allah onu o kadar perişan eder. Harem odasına kadar girmiş bir insan, oranın kıymetini bilmez ve oranın hususiyetlerine karşı saygısızca davranırsa onu salonda oturtmazlar, kapının önüne koyarlar. Bu sebeptendir ki Hz. Pîr, ihlas kulesinin başından düşen bir insanın düz bir zemine değil, derin bir çukura düşme ihtimaline dikkatleri

çekmiştir.⁷

Keza bugün belli konumları ihraz eden insanların, hizmet etme imkânlarını değerlendirmeyip bu mevzuda ahesterevlik ederlerse (yavaş hareket eder, ağırdan alırlarsa) kulakları çekilebilir. Nitekim Hz. Pîr, *Lem'alar*'da başta kendisinin, sonra da yazmak için izin aldığı talebelerinden bazılarının yediği şefkat tokatlarını bize nakletmiştir. O, çektiği sıkıntıları, Kur'ân'a hizmeti maddi, manevi füyûzat hislerine feda etmesine bağlamıştır.⁸ Baştan sona Üstad Hazretlerinin bütün hayatı gözden geçirildiğinde görülecektir ki o, bu mevzuda azami derecede bir kemal-i hassasiyetle yaşamıştır. *"Milletimin imanını selamette görürsem cehennem alevleri içinde yanmaya razıyım."*⁹ diyen bir insanın Kur'ân-ı Kerim'e hizmeti, maddi, manevi füyûzat hislerine feda edebileceğine ihtimal verilemez. Bir rehber olarak Üstad Hazretleri, bu sözleriyle iç mülâhazalarınızda da size rehberlik etmiş, bazı mevzularda ışık tutmuş ve size şöyle bir ikazda bulunmuştur: "Dikkatli olun! Sizin konum ve mazhariyetleriniz farklıdır. Siz, dava-yı nübüvvetin yeryüzündeki vârislerisiniz. İnsanlık yolunda Allah rızası için yapmış olduğunuz hizmetleri, maddi manevi füyûzat hislerinize, dünyevi makam ve mansıplara, parmakla gösterilmeye, 'ağabey' denmeye, büyük olarak tanınmaya vesile yaparsanız tokat yersiniz. O hâlde konumunuzun kıymetini bilin ve hep ona göre hareket edin!"

¹ Ahzâb Sûresi, 33/32-34.

² İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*, 3/506.

³ Ahzâb Sûresi, 33/53.

⁴ Ahzâb Sûresi, 33/53.

⁵ Ahzâb Sûresi, 33/33.

⁶ Bediüzzaman, *Sözler* s. 35 (Sekizinci Söz).

⁷ Bkz.: Bediüzzaman, *Lem'alar*, s. 204 (Yirmi Birinci Lem'a).

⁸ Bkz.: Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, s. 667 (Konuşan Yalnız Hakikattir).

⁹ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, s. 616 (Tahliller).

ZİKİR–İTMİNAN MÜNASEBETİ

Soru: Ra'd Sûresi'nde mealen "Onlar iman edip gönülleri Allah'ı zikretmekle huzur bulan kimselerdir. İyi biliniz ki kalbler ancak Allah'ın zikriyle oturaklaşır ve huzura erer."¹⁰ buyruluyor. Kalbleri itminana sevk eden zikrin hususiyetleri nelerdir?

Cevap: Âyet-i kerimede kalblerin itminana ermesi zikrullah'a bağlanmıştır. O hâlde, genel hatlarıyla da olsa, zikrin ne olduğu üzerinde öncelikle durulması gerekir.

Esasında zikir, namazdan hacca, ondan cihada bütün ibadetlerde yer alan ve onların içlerinde deveren edip duran bir can, bir kan gibidir. Ayrıca ne zaman ne de hâl itibarıyla zikre herhangi bir tahdit konulmuştur. Dolayısıyla onun alanı çok geniştir.

En Büyük Zikir: Kur'ân

İbadetlerin özünü teşkil eden zikrin en âlâsı, en yücesi ise Kur'ân-ı Kerim'dir. Çünkü o, bize hem onu getiren Cibril-i Emin'i hem Yeryüzünün En Emin'i'ni hem de Allah'ı hatırlatıyor. Evet, Kur'ân-ı Kerim, emin bir elle en güvenilir Zat'a teslim edilen mukaddes bir emanettir.

Öte yandan Kur'ân'ın muhtevasına açılıp onun vadilerinde dolaştığınızda o yüce beyan size çok şey hatırlatacaktır. Mesela bir Fatıha-i Şerif içine girdiğiniz zaman nelerle karşı karşıya geliyorsunuz, bir düşünün: Daha başta Cenab-ı Hakk'ın nimetlerini görüyor, hamdle geriliyor ve terbiyegerdesi bulunduğunuz (terbiye edildiğiniz) Allah karşısında ürperiyorsunuz. Böyle bir dehşet yaşarken Rahman ve Rahîm isimleri imdadınıza yetişiyor ve siz de bunun karşısında, kulluğunuzu sadece Allah'a yaptığınızı ve yardımı da sadece O'ndan istediğinizi hemen ilan ve itiraf ediyorsunuz. İçine girip yürüdüğünüz yolun çok emin bir yol olduğunu görünce de istiâneyi

(Allah'tan yardımı) hemen sırat-ı müstakime hidayete bağlıyorsunuz. Yani diyorsunuz ki “Allah’ım! Yüce dergâhından ilk talepte bulunduğum yardım; itidalli olmak, istikamet üzere yaşamak; hakta, adalette, her meselede dengeyi korumaktır.” O yolu bulduktan sonra da potansiyel itibarıyla her an istikametten ayrılma ihtimalinizi hatırlıyor, kayabilirim endişesiyle bu sefer de gazaba uğramış, dalalete sapmış insanların yoluna düşmemeyi talep ediyorsunuz. Dolayısıyla Fatiha’nın her bir kelimesi her zaman O’na ihtiyaç duyan ve hep O’nu hatırlama zarureti içinde bulunan bizim gibi acz u fakr içindeki insanları çok ciddi alakadar etmektedir. İşte siz Fatiha’dan Nâs Suresi’ne kadar mana ve mazmununu anlamaya çalışarak Kur’ân-ı Kerim içinde dolaştığınız ve onun her bir âyetini size hitap ediyor gibi okuduğunuz takdirde o yüce beyanın baştan sona nasıl büyük bir zikir olduğunu ve bütün âyetleriyle insan karakterine, mantığına, düşüncesine, psikolojisine, hâsılı bütün buud ve derinlikleriyle insana hitap ettiğini görürsünüz.

Kur’ân’dan Kâinatın Zikrini Dinlemek

Tekvinî emirleri Kur’ân-ı Kerim’in içinde temaşa etmeye çalışma da ayrı bir zikirdir. Hz. Pîr, *“Kâinat mescid-i kebirinde Kur’ân kâinatı okuyor, onu dinleyelim. O nur ile nurlanalım. Hidayetiyle amel edelim. Ve onu vird-i zeban edelim. Evet, söz odur ve ona derler. Hak olup Hak’tan gelip hak diyen ve hakikati gösteren ve nurani hikmeti neşreden odur.”*¹¹ ifadeleriyle, Kur’ân’ın, kâinat kitabını şerh ettiğini söylemiştir. Kur’ân-ı Kerim kâinatın çehresine kendi zıyasını neşretmeseydi (ışığını yansıtmısaydı) bu kâinat bir kısım kaoslardan, korkunç kâbuslardan ve dehşet veren hadiselerden ibaret kalacaktı. Biz her şeyin gerçek yüzünü, her bir varlığın Cenab-ı Hakk’ın pırıl pırıl bir sanatı olduğunu Kur’ân’ın kâinat çehresine aksettirdiği ziya sayesinde gördük ve öğrendik. Vahyin aydınlatıcı tayfları sayesinde, bazen insanın içinde bu tür duygular depreşiyor ve ağaçtan ota, ottan ağaca koşup onlara sarılıp, onları öpüp, “Sen de O’nun eserisin.” diyesi geliyor. Recâizâde Ekrem’in ifadesiyle;

*“Bir kitabullah-ı âzamdır serâser kâinât,
Hangi harfi yoklasan manası Allah çıkar.”*

Hz. Pîr de kâinatın satırlarının derinlemesine incelendiğinde, onların mele-i âlâdan insana gönderilmiş birer mektup ve name olduğunun

görülebileceğine dikkatleri çekiyor.¹² Yani bu kâinatın sayfa ve satırları arasında gezen, onun kelimelerini kaldıran, harflerini yoklayan kişi onların manasının hep “Allah” diye haykırdığını görecektir ve kendisi de Allah diyecektir. Çünkü böyle mükemmel bir sistemin başka bir şeye nispeti mümkün değildir. Gökleri ve yeri yaratıp onlarda mükemmel bir nizam kuran Allah olduğu gibi insan mahiyet ve fizyolojisindeki ahengi temin eden de Allah’tır (celle celâluhu). İşte kâinattaki her bir eşya ve hadisenin O’nu hatırlatması da zikrin diğer bir çeşididir.

Kehkeşanlar Tesbih Tanesi

Zikri, Hazreti Allah’ın bize ihsan ettiği nimetleri mülâhazaya alarak, “Allah’ım! Zerrât-ı kâinat adedince Seni tesbih ü takdis ediyoruz. Allah’ım! Bizim kâinatın zerrelere adedince ağzımız ve ifade kabiliyetimiz olsaydı bunların tamamıyla Seni tesbih edecektik.” demek suretiyle yerine getirmek mümkündür. Nitekim müminler günde beş kere namazlarından sonra otuz üçer defa, “*Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahuekber*” diyorlar. Her ne kadar müminlere külfet olmaması için zikir böylesi küçük rakamlarla sınırlandırılmış olsa da her zaman bunu daha da artırmak mümkündür.

Evet, zikir bizim vazifemiz, Allah’ın da hakkıdır. O hakkı birle eda etmekle iktifa etmeyerek trilyon trilyon adetlerle eda etmenin gayreti içinde olmak gerekir. Bir insan, sırf lafzen “Sübhanallah, Sübhanallah...” diyerek tesbihini çektiğinde de vazifesini yapmış olur. Bu ayrı bir meseledir. Fakat niye trilyon sevabı almanın bahis mevzuu olduğu bir yerde bir sevapla iktifa edelim ki! Trilyonlarla O’na kurbiyet kazanmak, O’nun maiyetine ermek, O’nun teveccüh tayflarıyla serfiraz kılınmak varken niye bire kanaat edelim ki!

İsimsiz Müsemma Döneminde Zikir

İsimli müsemmanın canlı yaşandığı dönemlerde tekkelerde “lâ ilâhe illallah”, “estağfirullah” gibi zikirler belki yüzer bin defa söylenmiştir. İnsan, vaziyetinin müsaade etmesine göre değişik kelimelerle Allah’ı zikredebilir. Mesela arabaya bindi ve altı saatlik bir yola gidecek. Bu yolculuğunu zikirle değerlendirebilse belki yüz bin tane “lâ ilâhe illallah” diyebilir. Şuurun peşinde olma esas olsa da bunların hepsini şuurlu söyleyip söyleyememe meselesine de takılmamak gerekir. Zira insan, zikri kemiyet açısından böyle bir enginliğe bağlamazsa onu derinlemesine duyarak eda etmeye hiçbir

zaman muvaffak olamaz.

Bir dönemde Hakk'a teveccühler isimsiz müsemma idi. Nakşî, Halidî, Kâdirî, Şâzilî, Bekrî, Cerrahî diye isimler bilinmiyordu. Fakat onların yaptıkları şeylerin hepsi vardı. Her yerde gürül gürül Allah anılıyordu. O, her sinede mualla yerini koruyordu. Gönüller âdeta O'nun tecelligâhı idi. Bir dönem geldi ona isim katan insanlar oldu ve zamanla o insanların adlarıyla anılmaya başlandı. O halis insanlar sayesinde müsemma kapı ardında kalmadı. O müsemma vicdanlarda derinlemesine duyuldu ve isim müsemma birliği gerçekleşti. Onların dilinden çıkan bir *“Sübhaneallah, Elhamdülillah, Allahuekber”* kelimeleri binlere tekabül ediyor, gönüller itminana eriyordu. Ne var ki bir gün geldi, bazıları itibarıyla “müsemmasız isim” devri başladı. El elden üzüldü, yar elden gitti, o menhelü'l-azbi'l-mevrûd da kurumaya yüz tuttu. Öz ve ruh gitti, mesele artık nesep/veraset yoluna girdi. Dilerim ben, hakiki manada kıvamını bulmuş kalb ve ruh ufkunun kahramanları o meseleye yeniden kıvamını kazandırıyorlar. Bir kere daha ism-i mahzayı müsemma ile buluşturarak bize yeniden bir gül devri yaşatıyorlar. Bazı kimseler de Âkif'in ifadesiyle, o gül devrine erdiklerinden dolayı bülbül kesilirler.

Hazreti İbrahim'in İtminan-ı Kalb Talebi

“مُجْدَلَةٌ أَلَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ” *Müjdeler olsun iman edip de salih ameller yapanlara! Onlar için kendilerini memnun edecek güzel bir sonuç vardır.”*¹³ buyrulmaktadır. Bu âyetle zikrin faydasının sadece bu dünyaya münhasır olmadığı, zikir kahramanlarını ahirette de güzel bir akıbetin beklediği haber veriliyor. Fakat zikir sayesinde kalblerin huzur ve itminana ulaşması dünya cihetiyle de çok önemli bir mesele olduğundan, enbiya-i izam Allah Teâlâ'dan bunu da talep etmiştir. Mesela “hillet” şerefiyle şereflenmiş ve –bir menkıbede anlatıldığına göre– Nemrut tarafından ateşe atılırken bile ateşe müvekkel meleğin (ateşle vazifelendirilmiş) yardım etmek istemesi karşısında, “Benim ateşe atıldığımı Allah bilmiyor mu!” diyerek Allah'a itimadını ortaya koyup, tek başına oradaki mütemerritlere meydan okuyacak kadar iman ve itminan-ı kalb kahramanı olan Hz. İbrahim'in Cenab-ı Hak'tan itminan-ı kalb istediğini görüyoruz. Çünkü haber, gözle görmek gibi değildir.

Hz. İbrahim, öyle bir marifet dersi almıştı ki o dersin tesiriyle tepeden

tırnağa ürpermiş, Allah karşısında tir tir titremiş, hudû ve haşyetle iki büklüm olmuştu. Fakat yine de *“Hel min mezîd?”* demiş, aldığı marifet dersiyse daha bir şahlanmış, bu aşk u iştihakla başka bir mecliste farklı bir hakikate gözlerini açmıştı. Oradan da alacağını almış ama yine de doymak bilmemişti. Çünkü nâmütenahi (sonsuzluk) istikametinde yapılan seyr u sülûk-i ruhani sonsuzdur. Allah’a giden yolda sona ermek mümkün değildir. Allah nâmütenahi olduğuna göre O’nun esmâ ve sıfât-ı sübhaniyesi de nâmütenahidir. Bunların her birinin insana bahşedeceği bir kısım varidler vardır. Bu meselenin zirvesi ise Hakk’ın şهادetidir. İşte Hz. İbrahim o kudret-i baliğ, irade-i bahire ve meşiet-i sübhaniyeyi bir de gözüyle görmek istemiş, رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى *“Ya Rabbi, ölüleri nasıl dirilteceğini bana gösterir misin?”* demiş ve Cenab-ı Hakk’ın marifetini talep etmişti. Cenab-ı Hakk’ın, أَوَلَمْ تُؤْمِنِ *“Yoksa buna inanmadın mı?”* kavli-i sübhanisine ise şöyle cevap vermişti: بَلَىٰ وَلَٰكِنْ لِّيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي *“Elbette inandım, lâkin sırf kalbim mutmain olsun diye bunu istedim.”*¹⁴ Hz. İbrahim öyle bir itminan-ı kalbe ulaşmak istiyordu ki bu itminan sayesinde hayatının hiçbir saat, hiçbir dakika, hiçbir saniyesinde gerek taakkul gerek tasavvur gerekse tahayyül seviyesinde herhangi negatif bir düşünce bulunmasın. En canhıraş durumlarda bile “of” deme yerine hep “oh” diyerek oturup kalksın. Böyle bir talep karşısında Cenab-ı Hak da kendi şهادetini orada ortaya koymuş ve kudret-i kahiresi (mutlak hâkimiyeti), irade-i bahiresi (mutlak iradesi) ve meşiet-i sübhaniyesiyle (ilahi iradesiyle) ölmüş kuşlara can vermişti. Hz. İbrahim bu olağanüstü hadiseyi ihsas ve ihtisas ufkunda nasıl müşahade etti, onu iliklerine kadar nasıl duyup ürperdi ve haşyet saygısıyla nasıl asâ gibi iki büklüm oldu, biz bunları bilemiyoruz. Fakat açılan bu pencereden kendi idrak ve kabiliyet ufkumuza göre itminanın izini sürebilir, o itminan-ı kalbin izdüşümünü iç dünyamızda yaşayabiliriz. Bu ise hayatımızın her anını, her safhasını disiplinli, kesintisiz ve süreklilik arz eden bir çizgide zikrullahla aydınlatıp ihya etmeye bağlıdır.

¹⁰ Ra'd Sûresi, 13/28.

¹¹ Bediüzzaman, *Sözler*, s. 33.

¹² Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye*, s. 112.

¹³ Ra'd Sûresi, 13/29.

¹⁴ Bakara Sûresi, 2/260.

HAC VE DUA

Soru: *Hac'dan azami derecede istifade edebilmek için hangi hususlara dikkat edilmelidir? O mübarek topraklarda dua ederken nelere öncelik verilmelidir?*

Cevap: Cenab-ı Hak, *وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا* “Ona varmaya gücü yeten kimsenin Kâbe’yi tavaf etmesi Allah’ın insanlar üzerindeki hakkıdır.”¹⁵ kavli-i kerimiyle hac yolculuğuna güç yetirenlere haccı farz kılmıştır. Günümüzde, geçmişe nispeten seyr ü seyahat imkânlarının arttığı, yolculukların kolaylaştığı, kutsal topraklarda hac farizasının daha rahat eda edildiği ve bütün bunların yanında insanların imkânlarının daha çok genişlediği bir gerçektir. Fakat daha da önemli olan, birkaç asırdan beri üzerine ölü toprağı saçılmış gibi uyuşuk bir hâlde bulunan İslam dünyasının yeniden din ve diyanete uyanmaya başlamasıdır. Bununla beraber şu an hacca giden birkaç milyonun yanında, kendilerine böyle bir fırsat tanınmadığından dolayı gidemeyenlerin sayısı da az değildir. Hac kayıt merkezlerine müracaat ettiği hâlde kendilerine böyle bir imkân doğmadığından dolayı ağlayarak geri dönen insanlara şahit olduğunuzda, toplumun bir kere daha dinî duygulara ve düşünceye uyanmaya başladığını anlayabilirsiniz.

Vâkıa, insanlarla alakalı bir değişim, tarlaya saçılan tohumun başağa yürümesi gibi kısa bir sürede gerçekleşmez. İnsana yapılan yatırımın dönüşü yavaş olur. Dolayısıyla bu, bir süreçtir ve öyle inanıyoruz ki Allah’ın izni ve inayetiyle, bu diriliş süreci daha geniş çapta artarak devam edecektir. Belki önümüzdeki yıllarda Arafat’ta on milyon insan aynı anda ellerini kaldırıp Allah’a yalvaracak; bunun neticesinde kim bilir arş-ı rahmet nasıl ihtizaza gelecek, Cenab-ı Hak ne lütuflarda ne ihsanlarda bulunacak ve böylece inanan gönüller bir kez daha kendi ayakları üzerine doğrulup iman,

itminan, huzur ve emniyet soluklayacaktır.

Saniyelerin İçine Sıkıştırılan Seneler

Hac bir ibadettir, dolayısıyla o, sırf Allah emrettiğı iin yerine getirilmelidir. Çünkü Mabûd-u Mutlak ve Maksûd-u Bî'l-İstihkak olan Rabb-i Kerim'e karşı ibadette bulunmak O'nun hakkı, bizim de vazifemizdir. Bu açıdan bir mümin, her şeyden önce, üzerimizde sağıanak sağıanak lütufları bulunan Cenab-ı Hakk'ın emrine boyun eğmenin bir gereğı olarak hac farizasını yerine getirmeli ve böyle bir niyet duruluğıyla Allah'a teveccüh edip o mukaddes beldeleri mümkün olabildiğince değerdendirmeye çalışmalıdır. Öncelikle hac yolcusu, yola çıkarken, Sidretü'l-Münteha'nın izdüşümüne, bir yönüyle Cenab-ı Hakk'ın teveccüh ettiğı bir âleme yolculuk yaptığının ve insanlığın Allah'ı gösteren mihrabına doğru ilerlediğinin farkında olmalı ve sinesi bu duygularla dopdolu olarak o beldelere ulaşmalıdır. Aynı zamanda haccı; farz, vacip, sünnet, müstehap ve adabına riayet ederek eda etmeye çalışmalı ve orada hep Allah'a müteveccih olmalıdır. Diğer bir ifadeyle insan, hac vazifesi boyunca hep Allah için başlamalı, Allah için işlemeli, Allah için oturmalı, Allah için kalkmalı, Allah için Kâbe'ye yürümeli, Allah için Kâbe karşısında el açmalı, Allah için Mültezem'e yüzünü koymalı, Allah için Hacerü'l-Esved'i istilam etmeli veya öpmeli, Allah için Mina'ya ıkmalı, Allah için Arafat'ta bulunmalı ve Allah için Müzdelife'ye inmelidir... Kısaca orada menâsikin her birini Allah için yapmalı ve böylece saniyelerinin içine, Allah'ın izni ve inayetiyle, seneleri sığdırmaya çalışmalıdır.

Ayrıca insanın bu mukaddes yolculuk boyunca laubaliliğe neden olabilecek ortamlardan kaçınması gerekir. Bunun için de elden geldiğince fuzulî işlerden ve bunlarla meşgul edebilecek kişilerden kendini tecrit etmelidir. Evet, insan orada gereksiz muhabbetlere girmek yerine gönüllerin yumuşayıp gözlerin ceyhun olduğı yerleri kollamalıdır. Mesela Muvacehe'de, parmaklıklara yapışmış bir peygamber âşığının hâli ve ifadeleri benim yüreğimi delmişti. Şöyle diyordu o zat: "Ya Resûlallah! Günlerden beri buradayım. Sesini alamadım. Şimdi Kâbe'ye gideceğim. Bana 'Ne getirdin?' diye sorarlarsa ne diyeyim ben?" Buna benzer daha başka öyle şeyler söylüyordu ki insanın etkilenmemesi mümkün değildi. İşte o mübarek mekânlarda gönüllerde heyecan uyuracak böyle fırsatlar kulanmalı ve "Bir daha nasip olur mu, olmaz mı?" şuuruyla hareket

edilmelidir.

Hâsılı bu kutsal beldeleri, tazarru ve niyazlarımızı Cenab-ı Hakk’a sunma adına çok iyi değerlendirmeli ve oralarda hep ümmet-i Muhammed’in kalbi olarak yaşamalı, heyecan duymalı, o heyecanı dillendirmeye çalışmalıyız. Mesela Kâbe’nin ilk görüldüğü an, duaların kabul buyrulduğu sırlı ve sihirli bir andır. Dolayısıyla bu anın dua adına çok iyi değerlendirilmesi gerekir. Aynı şekilde Mina’ya gidildiği zaman Mina, Arafat’a çıkmak için ilk arınma kurnası olarak görülmeli ve saniye boşa geçirmeksizin orada da Cenab-ı Hakk’a iç dökülmelidir.

Arafat’ta Yürekleri Çatlatırcasına

Ehl-i tahkikin ifadesiyle, Cenab-ı Hak Arafat’ta yapılan duaları –yüzde nispetiyle söylemek belki doğru olmasa da kabul olunan duaların çokluğunu ifade etmek için söyleyelim– yüzde doksan dokuz kabul buyurur. Hatta diyebiliriz ki Cenab-ı Hak, Kendisine gönülden teveccüh etmiş insanların hürmetine, liyakati olmayan kişilerin dualarını bile orada kabul eder.

Bilindiği üzere Hazreti Ruh-u Seyyidi’l-Enâm (aleyhi elfü elfi salâtin ve selam), Arafat’ta hep ümmeti için dua etmiştir. Kul haklarının affedilmesi için bile âdeta çırpınıp durmuştur. Bir hikmete binaen bu duanın orada kabule karin olmadığı rivayet edilir.¹⁶ Ancak Rahmet ve Şefkat Peygamberi (aleyhissalâtü vesselam) kalbi kırık ve mahzun olarak Müzdelife’ye geldiğinde, orada da ellerini açmış ve sabaha kadar hiç uyumaksızın ümmeti için dua dua yalvarmıştır. İbn Abbas (radiyallahu anh), bu esnada Efendimiz’in yanında bulunduğunu, duasının sonuna doğru Efendiler Efendisi’nin tebessüm buyurduğunu nakleder ve sonra da bunu, duanın kabul buyrulup Efendimiz’e bu mevzuda müjde verildiğine hamleder. Gönlüm bu meselenin bu şekilde olmasını ne kadar arzu ederdi! Çünkü bu, bizim de beraatimiz sayılır.

Evet, Kâbe, Mina, Arafat ve Müzdelife Cenab-ı Hakk’a teveccüh, tazarru ve niyaz adına açılmış birer menfez gibidir. Oralarda Cenab-ı Hakk, kendisine müteveccih olanları asla mahrum bırakmaz. Öncelikle buna yürekten inanmak gerekir. Zaten, Efendiler Efendisi de (aleyhi ekmelü’t-tehâyâ) bize, duanın kabul olacağına itikat ederek dua edilmesini tavsiye buyurmuyor mu?¹⁷ Bu açıdan insan, “Ben dua edeyim de ne olursa olsun.” düşüncesiyle

değil, “Allah’ım, bahtına düştüm. Allah’ım, büyüklüğüne sığınıyorum. Allah’ım, rahmetinin enginliğine dehalet ediyorum. Allah’ım, ne olur, beni, benim çirkinliklerimle baş başa bırakma! Allah’ım, buraya arınmaya geldim! Ne olur, arındır beni ya Rabbi!” gibi şuurulu ifadelerle göbeğini çatlatırcasına, yüreğini yırtarcasına gönülden dua etmelidir.

Ümmet-i Muhammed İçin Yalvarıp Yakaran Gönüller ve Manevi Atmosfer

İnsan bu mübarek mekânlarda ve bu kutlu zaman dilimlerinde kendisi, evlad u ıyali ve yakınları için de dua edebilir. Fakat özellikle günümüzde ümmet-i Muhammed’in hâli, kanaatimce, bizim şahsi durumumuzdan çok daha önem arz etmektedir. Zira Müslüman coğrafyası olarak bugün hâl-i pürmelalimiz ortada. İslam tarihi boyunca hiç bu kadar perişan bir vaziyete düşmemiştik. Kendi ayaklarımızın üzerinde duramıyor, başkalarının altımıza koyduğu şeyler –ki bununla onların neyi hedeflediklerini hiçbir zaman bilemiyoruz– üzerinde durmaya çalışıyoruz. Fakat çok defa ayağımız altındaki bu destekler de çekiliyor ve biz ipe asılı bir insan gibi berdar oluyoruz. Bu acı tablo karşısında iki büküm kalan, ızdırapla kıvranıp duran Hazreti Pîr, ümmet-i Muhammed’in dertlerini düşünmenin, kendi şahsını düşünmekten alıkoyduğunu ifade ediyor.¹⁸ Bu açıdan haccetme imkânını elde eden Müslümanlar Kâbe’yi gördüklerinde, ellerini açarak, yüreklerini çatlatırcasına, “Allah’ım! Ümmet-i Muhammed’e selamet eyle. Allah’ım! Ümmet-i Muhammed’e rahmet eyle. Allah’ım! Ümmet-i Muhammed’i mağfiret eyle. Allah’ım! Müslümanlara derlenip toparlanmayı müyesser kıl. Allah’ım! Ümmet-i Muhammed’e dirilişe giden yolları göster.” diyerek ümmet-i Muhammed için dua dua Allah’a yalvarmalıdırlar. Mina’ya yürürken ve gecelerken de aynı şekilde yüzlerini yere koymalı ve ümmet-i Muhammed’i dileyerek aynı duaları tekrar edip durmalıdırlar. Zira Mina kendine has hususiyetleri bulunan mübarek bir mekânın adıdır. Düşünün ki Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) İslam’ın ilk yıllarında Mekke’de ve daha başka yerlerde muhataplarından bulamadığı cevabı orada bulmuş, orada O’na sahip çıkılmıştı. Demek ki sahip çıkılma esprisi açısından oranın ayrı bir kıymeti vardır. İşte Cenab-ı Hakk’ın bu ölçüde bir teveccühünün bulunduğu mekânda, biz de sahip çıkılacağımız ümidiyle ellerimizi açmalı ve “Allah’ım! Ümmet-i Muhammed’in bükülmüş belini

doğrult ve bu diriliş vetiresini tamamla.” diye dua etmeliyiz.

Arafat’a doğru yürürken de çok önemli bir yerde olduğunun farkında olunmalıdır. Belki de bu mekân, yeryüzünde Cenab-ı Hakk’a en yakın olan noktadır. Veli olmayan insanlar bile orada ciddi bir kurbet yaşayabilirler. Evet, Cenab-ı Hak orada bulunan insanlara utufe-i şahanesi adına fevkalâdeden lütuflarda bulunabilir. Bu itibarla da ötelere en yakın bu karargâhta insan yine içini dökmeli ve ümmet-i Muhammed adına Cenab-ı Hakk’a yalvarıp yakarmalıdır. Orada yeme içmeye vakit harcanmamalı; sadece bayılmayacak ve açlığı yatıştıracak kadar bir iki lokma alınmalı. Böylece Arafat’taki o altın zaman dilimi, güneş batıncaya kadar, saniyesi dahi fevt edilmeksizin, hep dua, yalvarma ve yakarmayla geçirilmeli ve oranın gerektirdiği samimiyet ve sadakat ortaya konmalıdır. Bir kez daha ifade edelim ki insan bu mübarek mekânlarda kendisi ve yakınları için dua etse bir kusur işlemiş olmaz. Fakat “Allah’ım ben şu anda kendimi sildim. Üzerime bir çarpı koydum. Nazarımı ümmet-i Muhammed’e tevcih ettim. Sadece onları düşünüyor, onlar için diliyorum.” diyerek ümmet-i Muhammed için dua etmesi fedakârlık ve hasbilik mülahazaları adına çok önemlidir.

“Allahım Sana Havale Ediyoruz!”

Yapılacak dualarda dinin i’lâsı, dünyanın dört bir yanında sinelerin din-i mübin-i İslam’a karşı açılması gibi taleplerin yanında, din ve diyanetimize düşmanlıkta bulunan kimseler hakkında da “Allah’ım! Onları hidayet eyle, ıslahları mümkünse ıslah eyle, ıslahları mümkün değilse onların hakkından gel.” denebilir. Çünkü günümüzde hâlâ, Müslümanların yaşadığı coğrafyalarda, eski tiranları unutturacak kadar zulüm ve haksızlık yapan tiran bozmaları bulunmaktadır. Evet, namaza takılan, camilerin dolmasını hazmedemeyen, başörtülü bir kadın görünce hezeyana giren ve değişik yol ve yöntemlerle İslam’a saldırmayı meslek hâline getiren talihsiz insanlar var. İşte bunları da Allah’a havale etmek dinimize karşı bir vefa borcu olsa gerek. Hatta din ve diyanetin yaşanması karşısında rahatsızlık duyan bu kararlı din düşmanları, bazen tasrih de edilebilir. İslam ülkelerinde dinin karşısında olmadıklarını söyleyip durmalarına rağmen İslam’ın en küçük bir emrinin bile çarşıda, pazarda, sokakta yaşanmasına tahammül edemeyen, demokrasinin verdiği hak ve hürriyetleri kendi ülkelerinde dahi inananlara

çok gören münafıkları da Allah’a havale etmek lazımdır. Bu açıdan da bu ve benzeri dualarla o mübarek mekânlar rantabl bir şekilde değerlendirilmelidir.

Bu mevzuda belki herkesle aynı seviyede dert ve ızdırap paylaşılamayabilir. Farklı bir ifadeyle, başkaları için yaşamanın önemi kavranamadığından bu hassasiyet herkes tarafından kabul edilmeyebilir. Fakat her şeye rağmen o mübarek mekânlarda yüz, iki yüz insanla bir araya gelip halkalar teşkil edebiliyorsanız, yüreğinizden kopup gelen inilti ve dualarınızı o insanlarla paylaşabilir, insanların sinelerine bir avuç kor atarak içlerinde bir yangın meydana getirebilir, sonra da yüreği yanan insanların feryad u figanıyla el açıp yalvararak ümmet-i Muhammed’in yeniden dirilişi adına onlara da “amin” dedirtebilirsiniz.

¹⁵ Âl-i İmran Sûresi, 3/97.

¹⁶ Müslim, *fiten* 20; Tirmizî, *fiten* 14; Nesâî, *kıyâmü'l-leyl* 16.

¹⁷ Tirmizî, *daavât* 65; el-Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/670.

¹⁸ Bkz.: Abdulkadir Badıllı, *Mufasssal Tarihçe-i Hayat: Bediüzzaman Said Nursi*, 1/154.

GERÇEK BAŞARI VE KIVAMIN KORUNMASI

Soru: *Gönüllüler hareketinin vesile olduğu eğitim ve öğretim faaliyetlerine bakıldığında bilim olimpiyatları gibi alanlarda ciddi başarıların elde edildiği görülüyor. Adanmışlık ruhu ve insani faziletler açısından da istenen seviyede bir başarıya ulaşıldığı söylenebilir mi? Bu konudaki –şayet varsa– eksikliklerin sebepleri nelerdir?*

Cevap: Takdir edilen, başarılı görülen işlerin arkasında bildiğimiz, bilemediğimiz pek çok faktör vardır. Mesela sistemli çalışma, iyi bir performans ortaya koyma, ciddi bir azim, ceht ve kararlılık sergileme, meşveret ruhu ve kolektif şuur esaslarına bağlı hareket etme gibi faktörler meselenin elle tutulan, gözle görülen dış yüzüne aittir. Bu görünür esasların yanında insanın iç dünyasıyla alakalı hususlar da vardır ki bununla ilgili kesin bir hükme varmak mümkün değildir. Mesela insanların iç dünyaları itibarıyla kendilerini ifade etme maksatları, yaptıkları hizmetleri kendi hesaplarına bağlı götürüp götürmedikleri ve Allah’la olan münasebetleri hakkında kesin bir yargıda bulunamayız. Biz hem zahire göre amel etmek hem de başkaları hakkında hüsnüzanda bulunmakla sorumluyuz. Bundan dolayı ortaya konulan bütün başarıların mimarlarının samimi olduklarına inanır, hakikatine muttali olamadığımız meselelerde *“Yarip kalbine mi baktın!”*¹⁹ tehdidini hatırlayarak başkalarının iç dünyasını sorgulamaktan sakınıyoruz. Zira iç âleme ait bu tür hususiyetler tamamen Allah’la kişiler arasındadır, dolayısıyla bizim hüküm verme alanımızın dışında kalmaktadır. Şayet bu konuda bir endişemiz varsa ellerimizi açar, **اللَّهُمَّ يَا مُحَوِّلَ الْحَوَالِ** *“Ey esmâ-i hüsnâsının ve sıfât-ı ulyâsının değişik tecellileriyle kullarını hâlden hâle sokan Allah’ım! Lütfunla, inayetle, kereminle bizim hâlimizi de en güzel hâle tahvil eyle.”* deriz.

Eğitim gönüllülerinin performansına ve bu performansın devamlılığına

bakıldığında, bunların arka planında ciddi bir meşakkat, zamana sabır gibi katlanılması zor durumlar olduğu görülmektedir. Bu sebeple bütün bu işlerin gösterişe, alâyişe ve şova bağlı yapılabileceğine ihtimal vermek zordur. Hususiyle yurtdışında hizmet eden insanların karşı karşıya kaldıkları sıkıntılara bakıldığında bu hizmetlerin çok ciddi bir inanmışlığa ve adanmışlığa bağlı olduğu anlaşılabilecektir. Netice itibarıyla zahirle hükmetme ve hüsnüzanda bulunmanın yanı sıra yapılan hizmetlerin zorluğu açısından da mesele değerlendirildiğinde, ilim, irfan yolunda ortaya konan bu işlere sahip çıkanların, inanmış ve samimi insanlar olduklarını düşünmek iktiza eder.

Emanet ve Sorumluluk Şuuru

Eğitim gönüllüleri, Allah'ın izni ve inayetiyle, sahip oldukları fazilet ve meziyetleri gönül dili, hâl şivesiyle temsil etmek suretiyle dünyanın değişik yerlerinde sulh adacıkları oluşturmak, farklı kültürler ve anlayışlar arasında hoşgörü ve diyalog köprüleri inşa etmek istiyorlar. Bu şuna benzetilebilir: İnsanlar, bazı jeolojik hadiseler karşısında bir kısım dalgakıranlar oluşturup bir yerdeki felaketin başka bir yere ulaşmasını ve oradaki insanların da bu felaketten etkilenmesini engellemeye çalışır. Bunun gibi bu adanmış ruhlar da farklı toplumlar ve kültürler arasında şartlanmışlık, ön yargı ve cehaletten kaynaklanan çatışmaları engelleme adına dalgakıranlar oluşturmak, kitle psikolojisiyle daha da alevlenebilecek bu tür olumsuzlukların yayılmasına engel olmak için eğitim ve diyalog faaliyetlerinde bulunuyorlar. İşte kendilerini böyle bir misyonu eda etmeye adanmış insanların manevi açıdan da çok donanımlı olmaları gerekmektedir ki böyle ağır bir emaneti taşıyabilsinler. Evet, onların Allah'a iman ve tevekkülleri çok güçlü olmalıdır ki her bir hadise karşısında bütün başarı ve muvaffakiyetlerin Allah'tan, olumsuz bir kısım hadiselerin ise kendi su-i taksirlerinden (kusur ve eksiklerinden) kaynaklandığının farkına varabilsinler. Başkalarının onlar hakkında suizan ile hüküm vermeleri ve "Acaba bu olumsuzluklar onların hangi hatalarının neticesi?" şeklinde düşünmeleri elbette ki doğru değildir. Fakat Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet-i Sahiha'nın bu konudaki sarih ifadelerinden de anlaşılabileceği üzere insanın, başına gelen maddi manevi her türlü olumsuz hadiseye kendisinin sebebiyet verdiğini bilmesi gerekir.

Niyet Duruluğu

İnsanın görünen maddi hata ve kusurlarının belli olumsuzluklara yol açması gibi niyet bozukluğu, konumunun hakkını veremeyip nefsani arzulara yönelmesi ve kendi çıkarlarına odaklanması da kader-i ilahi tarafından o kişinin cezalandırılmasına ve bazı falsolar yaşamasına neden olabilir. Aslında sadece sebebiyet verme mevzuunda değil, genel itibarıyla işlerin hâsıl olup olmaması mevzuunda da fiziksel faktörlerin yanında metafizik durumlar da etkilidir. Bizim fizik ötesini görmememiz neticeyi değiştirmez. Zaten bizim gördüğümüz, sadece hadiselerin sebepler dünyasına bakan yanıdır. Mesela tohumu toprağa atmak, fizik âlemi içinde cereyan eden bir hadisedir. Fakat bu tohumun rüşeym hâlinde topraktan çıkmasında, burada göremediğimiz daha başka sebepler de rol oynamaktadır. Biz toprağı, suyu, güneşin şualarını görsek de tohumun kuvve-i inbatıyesine (büyüme gücü) şahit olamıyoruz. Hatta sebepler dünyasında yer almasına rağmen tohumun büyümesinde etkili olan havayı bile göremiyoruz. Aynen bunun gibi insan ve toplum hayatında cereyan eden hadiselerin de fizik âlemine ait yönlerinin yanı sıra fizik ötesi âleme ait yönleri de bulunmaktadır. Mesela bazı güzel neticelerin hâsıl olması adına, azim, kararlılık, temadi duygusuna bağlı kalma, ihlas, samimiyet, vefa, dik durma, yüce bir gaye-i hayale bağlı hareket etme, Cenab-ı Hakk'ın irade ve meşietine saygılı olma gibi şeyler öyle manevi sebeplerdir ki belki bunların her birinin maddi sebeplerin ötesinde müessiriyeti vardır. Mesela Cenab-ı Hakk'ın, çocukluğundan itibaren hep güzel düşüncelerle oturup kalkan ve çok büyük hülyalar peşinde koşan bir insanın bu düşünce ve hülyalarını, mevsimi gelince nasıl fiilî bir iş hâlinde kabul buyuracağını ve onun önünü açarak ona tahayyül ettiği şeyleri gerçekleştirme adına nasıl imkânlar lütfedeceğini bilemeyiz.

Bunun tersi de mümkündür. Yani kötü duygular, bulanık niyetler, içten hesaplı hareketler, haset ve kıskançlıklar menfi bir kısım neticelerin ortaya çıkması adına önemli birer sebeptir. Mesela hasetle alakalı Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde, **إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ** *“Haset etmekten sakının! Zira ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi haset de iyilikleri yer bitirir.”*²⁰ buyurmak suretiyle hasedin yapılan güzel amelleri nasıl zayi ettiğine dikkatleri çeker. Demek ki içteki çekememezlik duygusu öyle bir Allah belasıdır ki sizin yapmış

olduğunuz güzel amelleri yiyip bitirir. Mesela birisi sırf kıskançlıktan ve çekememezlikten dolayı sevmediği insanların hizmetlerini engellemek için bir tepki olarak okul yapar. Fakat onun içindeki bu menfi duygu, bir gün o okulun ya manen ya da maddeten cayır cayır yanmasına sebebiyet verir. Yani Cenab-ı Hak, niyeti bozuk olduğundan dolayı o insanın içindeki bu olumsuz duygularla onu cezalandırır. Ancak kendini hasedin ve kıskançlığın girdabına kaptırmış insanların bu tür manevi sebepleri anlamaları mümkün değildir.

Dolayısıyla diyebiliriz ki tevfik-i ilahiye ulaşma yolunda manevi sebepler de en az maddi sebepler kadar önemlidir. Ne var ki Hazreti Pîr'in ifadesiyle *"Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir, göz ise maneviyatta kördür."*²¹ Hâlbuki insan basar (maddi göz) yanında bir de basirete (kalb gözü) bağlı şeylerin olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır. Basiretin arkasında idrak, ihsas, ihtisas, iman, Allah'ı bilme duygusu, ilham ve varidatlar vardır. Bunların mevcudiyetleri görmezlikten gelinemez. Bazıları bunların farkında olmasalar bile öyle insanlar vardır ki manevi unsurları çok iyi tanır, bilir, onların dilinden anlar ve âdeta fiziki bir objeyi elde çeviriyor gibi onları ellerinde evirip çevirir.

Gerçek ve kalıcı başarı için kendini Allah'a adanmış insanların tevfik-i ilahiye ulaştıran maddi ve manevi sebepleri çok iyi bilmeleri ve bu sebeplerin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğinin şuurunda olmaları gerekir. Başka bir ifadeyle, adanmış ruhlar hizmet adına değişik yerlerde planlar yapmalı, okul ve üniversite gibi kurumların açılmasıyla ilgili projeler geliştirmeli ve bütün bunlarla dünyanın dört bir yanında ruhlarının ilhamlarını müstaid (ilhamı almaya hazır) gönüllere duyurmaya çalışmalıdır. Aynı zamanda manevi kıvam mevzuunda da onların tam tekmil hazırlıklı olmaları gerekir. Ayrıca bir kısım olumsuz hadiseler karşısında sarsılmama, yılmama ve Allah'ın izni ve inayetiyle, fırtınalara karşı dimdik ayakta durabilme de manevi saiklerin kıymetini bilmeye bağlıdır.

Kıvamda Süreklilik

Günde birkaç defa kendi nefsiyle yaka paça olan ve aklından geçen günahları bile affetmeyecek ölçüde mert oğlu mert davranan mana erleri, sürekli rehabilitasyonlarla kendileriyle beraber arkadaşlarının da seviyesini yükseltmeli ve manevi kıvamlarına temadi kazandırmalıdır. Zira kıvamı

yakalamak kadar onda temadi de çok önemlidir. Bazen insan öyle manevi makamlara ulaşır ki varlığı çok farklı duyar, çok farklı görür, çok farklı hisseder ve çok farklı değerlendirir. İhsan şuuruyla oturur kalkar ve her an Allah tarafından görüldüğünün farkındadır. Fakat önemli olan bu his ve şuurun devamlılığıdır. Çünkü aradaki inkıtarlar (kesintiye uğramalar) bazen çok ciddi kazanımları bir anda alır götürür. Bu açıdan bir taraftan kıvam kazanılmalı, diğer taraftan da hangi konum elde edilmişse, o konumda kıvamın temadisi sağlanmalıdır.

Hâsılı, siz maddi sebepler açısından çok güçlü olsanız, hatta elinizde fezaı bile kontrol altında tutacak uydularınız bulunsa, yine de bütün bunlar hak rızasına ulaşma adına meselenin sadece bir yanını teşkil eder. Bilmelisiniz ki sizin asıl güçlü yanınız, gücü sonsuz olan Allah'ın havl ve kuvvetine itimat etmeniz ve O'nunla münasebetinizi hep güçlü tutmanızdır. Bence adanmış ruhlar birbirlerine hep bu hakikati telkin etmeli ve bu hakikat istikametinde hayatlarını örgülemelidirler.

¹⁹ Müslim, *îmân* 158; Ebû Dâvûd, *cihâd* 95; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, 5/207.

²⁰ Ebû Dâvûd, *edeb* 44; İbn Mâce, *zühd* 22.

²¹ Bediüzzaman, *Mektubat*, s. 532 (Hakikat Çekirdekleri).

MERKEZ MUHİT HATTINDA İSTİKAMET ÇİZGİSİ

Soru: Merkezdeki küçük bir arızanın muhit hattında daha büyük problemlere sebebiyet vereceği hakikatinden hareketle, merkezî konumda bulunan insanların bağlı kalması gereken temel disiplinler nelerdir?

Cevap: Yüce bir mefkûrenin temsilcisi konumunda görülen insanların tavır ve davranışları çok önemlidir. Zira önden gidenler doğru yürürlerse, onları örnek aldıklarından dolayı arkadan gelenler de doğru çizgide yollarına devam ederler. Fakat önden gidenler –Allah korusun– bir kısım hatalar içine girerlerse hatalar arkadan gelenler arasında katlanarak büyür ve bir virüs gibi hızla yayılır.

Umumun Hukuku

Maalesef geçmişten günümüze değişik diriliş hareketlerinde önde görünen bazı kimseler durdukları yerin hakkını tam olarak veremediklerinden hesapsız bir kısım sözlerin, sürç-i lisanların, düşünce kaymalarının ve maksadı aşan beyanların kurbanı olmuşlardır. Bu durum aşağıya doğru indikçe çok daha büyük tahriplere sebebiyet vermiştir. Bazen münasebetsiz bir söz, tavır, hatta sesi yükseltme, yersiz el ayak hareketleri veya yüz ekşitme gibi davranışlar öyle kin ve nefrete yol açmıştır ki daha sonra bunların telafisi mümkün olmamıştır. Önde görünenlerin bu tür hataları arkadan gelenler tarafından aynen algılanıp taklit edilse bile çok ciddi tahribata yol açar. Kaldı ki bu tür yanlışlıklar hiçbir zaman aynıyla intikal etmez. İnsanlar kendi tabiatlarına ve algılama reseptörlerine göre bu yanlışlıkları tevil ve tefsire tâbi tutar ve bunlar katlanarak tabana yayılır. Bu sebeptendir ki idareci konumunda yer alan ve önde bulunan kişiler tavır ve

davranışlarında her zaman çok hassas ve dikkatli olmak zorundadır.

Geçmişin muhasebesini yapıp sergüzeşt-i hayatımı gözümün önünden geçirdiğimde bu açıdan tashihe tâbi tutulacak o kadar çok ukdelerle karşılaşıyorum ki her biri için “Keşke böyle değil de şöyle olsaydı!” deme lüzumu hissediyorum. Fakat olmuş bitmiş hadiseler hakkında bu türlü mütalaalarda bulunmanın durumu değiştirme adına hiçbir yararının olmadığına da farkındayım.

Esasen insan, iş olup bittikten sonra fayda getirmeyecek bir kısım mülahazalara girmemek için tavırlarını, davranışlarını, sözlerini, hareketlerini düzeltmeye lüzum olmayacak şekilde ayarlamalı ve buna göre bir hayat yaşamalıdır. Bunun için bilhassa idareci konumunda bulunan insanlar her meselede mutlaka başkalarıyla istişare etmelidir. Evet, onlar her meselede danışma heyetleri oluşturmalı ve bu heyetlerle meşverette bulunmadan herhangi bir mevzuda karar vermemelidir. Her ne kadar elimizde temel kültür kaynakları ve bize miras kalan değerler olsa da bunların günümüze göre yorumlanması da yine ortak akla müracaat etmeyi gerektir.

Ayrıca bilinmesi gerekir ki gaye-i hayali başkalarına hak ve hakikati duyurma olan bir mefkûre, umumun hukukunu ilgilendirir. Dolayısıyla bu konuda işlenecek herhangi bir kusur, umumun hukukuna tecavüz sayılır. İslam fıkhi açısından, amme (toplum) hakkı aynı zamanda Allah hakkı olduğundan, yapılan yanlışla Allah hakkına da tecavüz edilmiş olur. Hatta Resûlullah’ın, bizden evvel hizmet eden insanların ve bugün bizimle aynı yolda koşan hizmet insanlarının haklarına da girilmiş olur.

Kendine Rağmen Yaşama

Aslında istişare, bir manada insanın ‘kendine rağmen’ hareket etmesi demektir. Bu, onun için hiçbir zaman bir zarar ve kayıp değildir. Aksine insan, bazı durumlarda ‘kendine rağmen hareket etmesi’ sayesinde kazanır; kendi akli ve mantığına göre hareket etmesinden dolayı da kaybeder.

Bir hadis-i şeriflerinde Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem); *سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ “Başka hiçbir gölgenin bulunmadığı hesap gününde Allah Teâlâ, şu yedi sınıf insanı Arş’ının gölgesinde gölgelendirecektir.”* der ve akabinde de, *إِمَامٌ عَادِلٌ* buyurarak adalet ve hakkaniyetle hareket eden idareciyi bu yedi sınıfın en başında

zikreder.²² Demek ki baştaki bir insanın adil olması çok zor bir durumdur. Çünkü hem toplumun başında olan hem kuvveti temsil eden hem bütün milletin imkânını elinde bulunduran bir insanın adaletten, istikametten, hakkaniyetten, mürüvvetten ve insanlıktan ayrılmaması ‘kendine rağmen’ yaşamasına bağlıdır.

Başka bir hadis-i şerifte de İnsanlığın İftihar Tablosu (aleyhissalâtu vesselam) şöyle buyurmuştur: *ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ* *“Üç sınıf insan vardır ki hesap gününde Allah Teâlâ onlarla konuşmayacak, onları temize çıkarmayacak ve onların yüzlerine bile bakmayacaktır. Onlar için korkunç bir azap vardır. İşte bunlar; zina eden yaşlı, yalan söyleyen hükümdar ve kibirli olan fakirdir.”*²³

Burada bazı tezatlıklara dikkat çekilmiştir: Zina herkes için haramdır. Fakat yaşını başını almış ve dünyadan elini eteğini çekmiş olması gereken bir insanın böyle bir levsiyat içine girmesi, levsiyat üzeri levsiyat demektir. Böyle bir insana denilecek söz şudur: “Ayıp sana yahu! Yaşını başını almışsın be utanmaz adam! Kuldan utanmıyorsan bari Allah’tan utan!”

Hadis-i şerifte, kendilerini acı bir azabın beklediği ikinci zümre olarak yalan söylemeyi tabiatı hâline getirmiş sultan zikrediliyor. Herkes için günah olan yalanı, bütün insanların başındaki idareci söyleyecek olursa bu durum günahı katmerli hâle getirecektir.

Hadis-i şerifte, üçüncü olarak kibirli fakirden bahsedilmektedir. Hani derler ya, “Evde yok ayran aşı, kendi gezer bölükbaşı.” Fakir, fakat aynı zamanda kibirli, çalımlı tavırları var. Demezler mi ona, “Yahu sen neyine çalım çakıyorsun!” Böyle bir tavırda da günahı katlayacak ciddi bir kayma vardır. Bu arada şunu ifade edelim ki hadisin mefhum-ı muhalifinden hareketle (hadisin anlamını tersinden yorumlayarak), mütevazı olan zenginin kıymetini de anlayabiliriz. Çünkü öteki örneğin zıddına o, nefsine rağmen hareket ediyor demektir.

Bu iki hadisten birincisinde insanın ‘kendine rağmen’ yaşaması söz konusu edilirken diğesinde ise nefsinin arzularına uyarak hayatını sürdürmesinden bahsedilmektedir. Cehennem, bedenî ve nefsanî isteklerle kuşatılmış olduğundan dolayı bu isteklere kapılan bir insanın farkında olmadan oraya sürüklenip onun içine düşmesi mukadderdir. Cennete gelince o da mekârihle (sevilmeyen şeyler) kuşatılmıştır. Yani oraya girmenin yolu da insanın beşerî tabiatına rağmen yaşaması ve kendisini aşmasından geçer.

İstişare Eden Hüsran Yaşamaz

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde, *"İstişare eden kaybetmez, hüsran düşmez."*²⁴ buyurmuştur. Buna göre kaybetmek ve hüsran yaşamak istemeyen kişi tek başına halledebileceği meseleleri bile mutlaka başkalarıyla görüşmelidir.

Şahsen en küçük meseleleri bile hep etrafımdaki üç beş insanla istişare etmeye çalışmışımdır. Bazen gece saat birde kafama bir problem takıldığında, o meseleyi burada görüşecek birini bulamazsam, Türkiye'den bazı arkadaşları arayarak, "Şöyle bir problem var. Bunun çözümü mevzuunda lütfen alternatif düşüncelerinizi paylaşın." diyorum. Şimdiye kadar bu konuda hiçbir zarara uğramadım. Yanıldıkça hepimiz yanıldık. Yani yanılmayı paylaştık. Allah huzuruna gidince deriz ki "Ya Rabbi! Konuştuk, istişare ettik fakat isabet ettiremedik. Ne yapalım, demek ki bu işe hiçbirimizin akli kâfi gelmiyormuş."

Bazı insanların bulundukları yer itibarıyla, "Burayı ben iyi bilirim." diyebilecek tecrübe ve birikimleri olabilir. Fakat hadiselerle mahrutu (geniş bir perspektiften) ve bütüncül bir nazarla bakan insanların olabileceği de hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu konumdaki insanlar, sadece söz konusu hususa bakmakla kalmaz, onun başka yerlerle olan münasebetini de göz önünde bulundururlar. Ayrıca bazı kimselerin kendi bulundukları konumdan bakarak maslahat olarak gördükleri bazı uygulamalar, hakikatte maslahat olmayabilir. Kim bilir belki onlar, sadece maslahat görünümündeki maslahat-ı merdudedir. Yani bir insanın "Bana göre böyle" deyip de aldığı bir kararın, söylediği bir sözün makul olduğunu iddia etmesi, o şeyin makul olduğu manasına gelmez. Çünkü makulün "bana göre"si olmaz. Makul, ortak aklın kabul ettiği hakikat demektir. Hususiyle makul, Muhâsibî'nin ifadesiyle, Kur'ân aklının, mantığının kabul ettiği hakikattir. Bu yüzden bir insan, herhangi bir düşüncesinin makul olup olmadığını test etmek istiyorsa onu önce Kitap ve Sünnet'in kriterlerine göre değerlendirmelidir. Bunlar yapılmadığı takdirde insanın makul olarak gördüğü düşünceler, her zaman için nefis hesabına söylenmiş olabilir.

Kur'ân-ı Kerim, günde kırk defa okuduğumuz Fatiha-i Şerife'deki, *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* *"Ancak Sana kulluk yapar ve yardımı da ancak Senden isteriz."*²⁵ âyet-i kerimesiyle bize "biz" demesini öğretiyor. Çünkü insan tek başına

yapacağı kullukla kurtulamayabilir. Onun kurtulması, bir yönüyle, arkadaşlarıyla bir çizgi üzerinde gerçek uhuvveti temin ve tesis etmesine ve onların sevaplarını da kendi sevap havuzuna akıtmasına bağlıdır. Aynı şekilde bir idarecinin yanlışa en uzak, doğruya en yakın bir sonuca ulaşması da “biz” demesi, ortak akıl ve kolektif şuurla hareket etmesiyle mümkündür.

Hâsılı, günümüzde yapılan hizmetlerin katlanarak büyümesi için önde görünen insanların ‘kendilerine rağmen’ yaşamaları ve “Benim aklım, düşüncelerim, kavrayışım bana yeter.” mülahazasından vazgeçerek söyledikleri her sözü, verdikleri her kararı sistemli bir düşünceye bağlamaları gerekir. Evet, hadisin ifadesiyle “*adil imam*” olmak isteyen bir idareci, çevresindeki insanların düşüncelerine kıymet vermeli, onlarla meşveret etmeli, yerine göre kendi düşüncelerinden vazgeçmesini bilmeli ve böylece makul ve mantıklı olanı bulmaya çalışmalıdır. Meseleler bir heyetin mütalaa ve müzakeresine havale edilirse fikir alışverişiyle hakikat ortaya çıkacak ve böylece yanılmaların da önüne geçilmiş olacaktır. Fakat hangi alan ve hangi branşta olursa olsun, iş şahsi inisiyatiflere bırakılır ve şahsi inisiyatifler kullanılarak hareket edilirse yanlışlıklar da kaçınılmaz hâle gelecektir.

²² Buhârî, *ezân* 36, *zekât* 16, *rikak* 24, *hudûd* 19; Müslim, *zekât* 91.

²³ Müslim, *imân* 172.

²⁴ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 6/365; el-Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, 2/7.

²⁵ Fâtiha Sûresi, 1/5.

FEDAKÂRLIK ÖLÇÜSÜ VE İNFAKTA DENGE

Soru: *Allah rızası yolunda yapılan hizmetlerin bir sınırı var mıdır? Hayatını eğitim hizmetlerine vakfetmiş bir insanın maddi manevi fedakârlık ölçüsü ne olmalıdır?*

Cevap: Bilindiği üzere Allah’la münasebet açısından insanların hepsi aynı seviyede değildir. Belki aralarında seradan Süreyya’ya kadar fark vardır. Başka bir ifadeyle, her bir insanın, iman, marifet, muhabbet ve aşk u iştiağ seviyesine göre Cenab-ı Hak’la farklı bir münasebeti söz konusudur. Mesela dinin bütün emirlerini kılı kırk yararcasına hassasiyetle yaşayan, bununla yetinmeyip nafilelerle de Allah’a yakınlık yolları arayan insanların yanında, Cenab-ı Hakk’ın kendileri için farz kıldığı mükellefiyetlerle iktifa eden insanlar da vardır. Fakat şurası muhakkak ki hangi seviyede olursa olsun hiç kimsenin Allah’la münasebeti ve irtibatı hafife alınamaz. Zira bu, Allah’ın değer verdiği şeyi hafife alma demektir. Biraz daha açacak olursak, fitnelerin kol gezdiği bugünkü kaygan zeminde kelime-i tevhidi, kelime-i şehadeti söyleyen, beş vakit namazını kılan, Ramazan-ı Şerif’te orucunu tutan, şartlarını taşıyorsa, zekâtını verip hac farızasını eda eden ve bütün bunların yanında “falancı” “filancı” denilip değişik saldırılara maruz kalmasına rağmen durduğu yerde sağlam duran bir insan, önemli bir duruş sergiliyor demektir. Öyle inanıyoruz ki böyle bir insan ötede Cenab-ı Hakk’ın sonsuz lütuflarına mazhar olacaktır. Çünkü bu gibi şartlar altında Allah rızası için yapılan her bir amelin Allah nezdinde apayrı bir kıymeti vardır. Bu sebeptendir ki mal ve canlarıyla bir hizmete sahip çıkan insanların yapmış oldukları hiçbir fedakârlık asla küçük görülmemeli ve onların her yardımı mutlaka takdirle karşılanmalıdır.

Alkışlanarak Gayretler Şahlandırılmalı

Konuya infak açısından baktığımızda Asr-ı Saadet'te sahabe-i kiram efendilerimizin arasında bile seviye farklılığının olduğu görülecektir. Mesela Tebuk seferi öncesi onlar infaka çağrıldıklarında, Hazreti Ebû Bekir Efendimiz bütün servetini vermiş, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, "*Çoluk çocuğuna ne bıraktın?*" sorusuna ise "*Onlara Allah ve Resûlü'nü (sallallahu aleyhi ve sellem) bıraktım.*" şeklinde cevap vermiştir.²⁶ İşte bu, siddikiyet mertebesidir. O, Allah'a ve Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı sadık, İslam'ı kabul etmede de prototip bir Müslüman'dır. Hazreti Ömer Efendimiz ise servetinin yarısını getirip teslim etmiştir. (Tabii, bu arada şunu da vurgulamak gerekir: "Hazreti Ömer Efendimiz, Hazreti Ebû Bekir Efendimiz'in çok gerisindeydi." demek Hz. Ömer'e karşı saygısızlık olur. Zira onun da kendisine göre râcih/ağır basan yanları vardır.) Hazreti Osman ve Abdurrahman İbn Avf gibi sahabe efendilerimiz ise yedi yüz deveyi yüküyle beraber tasaddukta bulunmuştur.²⁷ O günün imkânlarına göre bunu bugün beş yüz Mercedes bağışlama şeklinde düşünebilirsiniz. Hazreti Ali Efendimiz, işin içine ayrı bir ihlas derinliği katarak malının bir kısmını gizli, bir kısmını ise açık infakta bulunuyordu. Açık infak yaparken başkalarına güzel örnek olma gibi bir vazife eda ediyor ve başkalarından geri kalmadığını gösteriyor; gizli infakta bulunurken ise bunu sadece Allah'ın bilmesini arzu ediyordu. Fakat bunların yanında bilhassa ilk dönemlerde bu hayır kervanına iki-üç avuç dolusu hurmayla, üç beş kuruşla iştirak edenler de vardı. Her şeyini verenlerin yanında malının yarısını, çeyreğini veya onda birini infakta bulunanların olması tabîî bir durumdur. Dolayısıyla günümüzde de aynı şeylerin olabileceğini unutmamalı, en küçük fedakârlıklar bile takdir edilip alkışlanmalıdır.

Şunun da bilinmesi gerekir ki küçük fedakârlıkları takdir edip alkışlamak, meselenin bir yönünü teşkil eder. Meselenin bir diğer yönü ise insanlara sürekli seviye kazandırma peşinde koşmak, yeni hayır kapıları göstererek yeni hedefler sunmaktır. Zira bir insan için yapabildiği asgari vazifelerin ötesinde yapabileceği daha nice güzel, salih ameller vardır. Bu açıdan insan, hiçbir zaman dûn himmet (hedefleri basit) olmamalı, himmetini hep âli tutmalıdır. Her sabah vicdanında Allah'ı daha derin duymaya çalışmalı, dinin ruhuna vâkıf olmaya gayret etmeli, Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile kalbî münasebetini daha da güçlendirmek için yollar aramalı ve çitayı hep yükseltmeyi hedeflemelidir. Ulaştığı seviyeyi ise hiçbir

zaman yeterli görmemeli, sürekli “*Hel min mezîd?*” (Daha yok mu?) diyerek atını mahmuzlamalı ve hep atını daha ilerilere sürmelidir. Hatta bir gün fenâ fillah ve bekâ billah mertebesine erse, yani sübuhât-ı vech şuaatı karşısında bütün varlık gözünden silinip gitse, bütün fâni şeyleri bir kenara atsa, cismani ve nefsanî yanıyla yok olduktan sonra vücud-u câvidânîsiyle (insanın maddî varlığını aştıktan sonra ulaştığı mertebe) yeniden varlığa erse, kalb, ruh ve hisleriyle farklı bir diriliş yaşasa ve böylece başının, yükselebileceği noktanın semasına değdiğini görse yine de bütün bunlara rağmen “Allah’ım! Bana istidadımın üstünde kabiliyetler ihsan eyle ve bu kabiliyetlerde inkişafı ihsan eyleyerek lütuflarını sağanak sağanak başımdan aşağı yağdır.” diyerek himmetini hep âli tutmalıdır.

Evet, ister kalb ve ruh hayatında isterse hakka hizmet yolunda insanların seviyesi farklı olsa da bilinmesi gerekir ki işin en asgari seviyesini yapabilenler için de her zaman terakki yolu açıktır. Onlar sahip çıktıkları bir hizmetin, özünü ve esasını içlerinde duydukça daha candan ona sahip çıkacaklar, gerekli olan hizmetleri yapa yapa, bunlar âdetâ onların gönüllerine işleye işleye bir süre sonra tabiatlarına mal olacaktır. Öyle ki gün gelip de kendilerine ihtiyaç kalmadığı, onlardan hakka hizmet yolunda bir talepte bulunulmadığında kendilerini derin bir boşlukta hissedecek, bu hâli ölüm gibi görececek, ızdırapla iki büklüm olacak ve infakta bulunma adına değişik arayışlara gireceklerdir. Fakat böyle bir seviyenin kazanılması zamana, aktif bir sabırla o işe sahip çıkmaya ve o işi içselleştirmeye bağlıdır.

Muhataplar Çok İyi Tanınmalı

Konuya aydınlık kazandıracak bir yaklaşım ise şudur: Bazıları meseleyi Medine-i Münevvere’deki geçerli şer’î hükümler açısından değerlendirmeye tâbi tutup farzları yerine getirmekle iktifa ederler. Bu yaklaşıma göre bunlar, mallarının kırkta bir zekâtını veya ürünlerinin onda bir öşrünü veriyorlarsa vazifelerini yapıyorlar demektir. Bazıları da meseleyi Mekke’deki itlâka göre ele alır, infakı emreden Mekkî âyetlerde belli bir miktarın tayin edilmediğinden yola çıkar ve verebileceklerini vermeye çalışırlar. İşte bu noktada hakka hizmet yolunda belli vazifelerin yapılmasına öncülük eden, başkalarının da buna iştiraklerini sağlamaya çalışan rehber konumundaki insanların basiret ve firasetle hareket edip muhatapları çok iyi tanımaları önem arz etmektedir. Onlar yapılanları az görür veya

insanlara kaldıramayacakları yük yüklemeye kalkarlarsa muhataplarda – Allah korusun– bir isteksizlik, bir bıkkınlık ve bir nefretin oluşmasına sebebiyet verebilirler. Bu noktada bir ölçü olması adına bugünkü gibi hatırladığım bir hatıramı nakletmek istiyorum. İzmir Bozyaka’da insanların yardımına başvurulmuştu. Orada meselenin ehemmiyetiyle ilgili bir konuşma yaptıktan sonra emaneten yatıp kalktığım odama doğru yönelmiştim. Biri, merdivenlerden hızlı hızlı yukarıya doğru çıkarak yanıma geldi. Kamudan emekli olan bu zatı tanıyordum. Emeklilik ikramiyesiyle satın almış olduğu evinin anahtarlarını bana uzattı ve sonra “Aşağıda herkes bir taahhütte bulundu. Benim bundan başka sermayem yok. Ben de evimin anahtarlarını veriyorum.” dedi. Bu göz yaşartıcı tablo karşısında ona dinde böyle bir mükellefiyet olmadığını söyleyip anahtarları iade ettim. Daha sonra da “Git, çoluk çocuğunla evinde otur. Rabbim sana verdikçe sen de infakta bulunursun.” dedim. Kanaatimce mesele böyle bir espiye, böyle bir dengeye bağlı olarak ele alınmazsa dinde zorlamaya gidilmiş olur. Hâlbuki Cenab-ı Hak, *لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ*²⁸ kavli-i kerimiyle dinde zorlama olmadığını beyan buyurmuştur. Evet, ister insanların dini kabulünde isterse diyanet adına yapılacak amellerde din adına bazı şeyleri yapmaya zorlama yoktur.

Evet, İslam kolaylık zeminine oturtulmuştur. Onu bazı insanların tabiatını aşacak şekilde zorlaştırırsanız yaşanmaz hâle getirmiş olursunuz. Bu defa maksadınızın aksi bir durumla karşılaşsınız. Siz, insanlardan civanmertlik göstermelerini istediğiniz, onların ellerini taşın altına sokmalarını arzuladığınız bir durumda dini yaşanmaz hâle getirdiğiniz için hadiseler aleyhinize gelişir ve böylece mağlup duruma düşersiniz. Zira Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *“Şüphesiz ki bu din kolaylıktır. Kim bu dini zorlaştırırsa din ona galip gelir.”* buyurmuştur.²⁹ Bu açıdan rehber konumunda olanların muhataplarını çok iyi tanıyarak, kim neyi, ne ölçüde kaldırabilir, bunu çok iyi hesap ederek, basiret ve firasetle hareket etmesi gerekir.

Böyle akıllıca hareket etmenin aynı zamanda ilahi bir ahlak olduğu da unutulmamalıdır. Zira Yüce Allah, *لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا*³⁰ buyurmak suretiyle hiç kimseye takatinin üstünde bir mükellefiyet yüklemediğini beyan etmektedir. O hâlde, insanlara boylarını aşacak, onları ezecek iş teklifleri yapmak yerine, yaptıkları güzel amelleri alkışlamak suretiyle onları sevindirmeli, iştiaklarını arttıracak yollara müracaat edilmelidir.

İnfakta Süreklilik

Aslında insanların infaka zorlanarak ellerindeki imkânların alınması, işlerini yürütememelerine sebep olacaktır. Oysaki onların çarklarının dönmesi ve işlerinin büyümesi, daha sonra Allah yolunda daha fazla infakta bulunabilmelerini sağlayacaktır. Bu açıdan da vermeye doyamayan infak kahramanları aşk ve iştiyakla dökülüp saçılısalar bile sizler dengeli davranmalı, uzun vadeli düşünmeli ve meseleyi sürekliliğe bağlamalısınız.

Son bir husus olarak şunu ifade edeyim ki yapılacak hizmetlerin çokluğundan dolayı muhataplarından daha fazla fedakârlık talep ve beklentisinde bulunan insanlar, işlerini monotonluktan kurtararak meselenin muhkematına (Kur'ân ve hadislerde açık ve kesin bir şekilde belirlenmiş hüküm ve prensiplere) zarar vermeden sürekli formatla oynamalı, inandıkları değerleri her defasında yeni bir renk, desen ve şiveyle sunmalı ve böylece muhataplarda sürekli bir aşk u heyecan dalgası oluşturmalıdır. Hiçbir zaman unutulmamalı ki **كُلُّ جَدِيدٍ لَدَيْكَ** *“Her yeni şey lezzetlidir.”* Bu açıdan sizin farklı farklı damarları kullanarak sunacağınız mesajlar yeni bir tat, neşve oluşturacak, dolayısıyla muhataplarca hüsnükabul görecektir. Aksi durumda meseleyi monotonlaştırdığınızda insanlarda zamanla kanıksama hissi oluşur ki bu da bıkkınlık hâsıl eder. Dolayısıyla siz de sunduğunuz mesajların gönüllerde yankı bulması noktasında zorlanırsınız.

²⁶ Ebû Dâvûd, *zekât* 40; Tirmizî, *menâkıb* 16.

²⁷ Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, 6/115; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1/129.

²⁸ Bakara Sûresi, 2/256.

²⁹ Buhârî, *îmân* 29; Nesâî, *îmân* 28.

³⁰ Bakara Sûresi, 2/285.

ASR-I SAADET'TEKİ HADİSELERİ DOĞRU OKUMAK İÇİN BİR BAKIŞ AÇISI

Soru: Hazreti Ali Efendimizin diğer üç halifeyle münasebetleri nasıldı? Bazı çevreler Hazreti Ali Efendimizin diğer üç halifeyle ciddi ihtilafları olduğunu iddia etmektedir. İşin hakikati nedir? İzah eder misiniz?

Cevap: Konuyla ilgili doğru değerlendirmelerde bulunabilmek için öncelikle Hazreti Ali Efendimiz ve diğer üç büyük halifenin iyi tanınması gerekir. Zira o büyük zatları kendi derinlik ve büyüklükleriyle tanımadan ortaya atılan sözler farklı yorumlara sebebiyet verecek, bunlardan da yanlış neticelere ulaşılabilecektir. Şimdi isterseniz ana hatlarıyla Hulefâ-i Raşidin'in o baş döndüren hayatlarından bazı kesitler sunarak onları daha yakından tanımaya çalışalım.

Altın Silsilenin Sertacı

Hazreti Ali Efendimiz gerek nübüvvetten evvel gerekse sonra Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiyesinde en uzun süre kalanlardan biridir. O, Allah Resûlü'nün, hakkında, *فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي فَمَنْ أَعْصَبَهَا أَعْصَبَنِي* "*Fâtıma benden bir parçadır. Onu üzen beni üzmüş olur.*"³¹ buyurduğu Hazreti Fâtıma'yla evlenmiş ve böylece Efendimiz'le (aleyhissalâtü vesselam) arasında farklı bir yakınlık daha teessüs etmiştir. Resûl-i Ekrem Efendimiz sık sık onların hanesine uğramış, gece gündüz fark etmeksizin yanlarında bulunmuş, torunlarını kucağına alıp sevmiştir. Dolayısıyla Hazreti Ali her zaman Efendimiz'in hissiyatını soluklama imkânı bulmuştur.

Ayrıca Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) mübarek torunları bu kutlu hanede dünyaya gelmiş ve Efendimiz'in nesli de onlardan devam etmiştir. Hazreti Hasan şeriflerin, Hazreti Hüseyin de seyyitlerin babası

olmuştur. Bu açıdan Hazreti Ali Efendimiz'in; Ebu'l-Hasan eş-Şâzilî, Ahmed Rifâî, Abdülkâdir Geylânî ve Muhammed Bahâuddin Nakşibend gibi çok büyük kutupların ceddi olması itibarıyla apayrı bir yeri vardır.

“Ebû Bekir Olmasaydı, Müslümanlık Olmazdı”

Diğer halifelerin de kendilerine mahsus hususiyetleri vardır. Mesela Hazreti Ebû Bekir Efendimiz'in belli noktalardaki perdedarlığı çok önemlidir. Onun ilk defa Allah Resûlü'ne sahip çıkması, Hicret esnasında Efendimiz'le birlikte yürüdüğü zorlu yollarda tehlikeleri göğüslemesi, kâfirlerin Efendimiz'in üzerine çullandıkları zaman O'nun önüne atılıp mümin-i âl-i Firavn'un dediği gibi *“رَبِّمِ اللَّهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ”* *“Rabbim Allah dediğinden dolayı adamı öldürecek misiniz?”*³² demesi çok önemlidir.³³ Cevahir kadrini cevher-fürûşân olmayan bilmez. Yani değerli bir taşın kıymetini ancak ondan anlayanlar bilir. Bu açıdan Hazreti Ali, *“Şayet Ebû Bekir olmasaydı, Müslümanlık olmazdı.”*³⁴ sözleriyle onu takdir edenlerin başında yer almış ve onun bu büyüklüğünü şu sözleriyle ifade etmiştir: *“Hazreti Ebû Bekir'in bir gecesi, bizim ömrümüze bedeldir.”*

Hakkı Bâtıldan Ayıran Aşılmaz Sur

Hazreti Ömer Efendimiz'in de üstün bazı hususiyetleri vardır. O, halifeliği döneminde İslam birliğini tehdit eden her türlü nifak ve şıkak hareketine karşı âdeta bir sur vazifesi görmüştür. Ayrıca kendi döneminde dünyanın iki süper gücü olan Bizans ve Sasani'yi dize getirmiş ve pek çok insanın Müslüman olmasına vesile olmuştur. İran Kadisiye savaşıyla birlikte teslim olmak zorunda kalmış ve bu sebeple içinde Hazreti Ömer'e karşı bir hınç beslemeye başlamıştır. Üstad Hazretlerine göre onların Hz. Ali'yi öne çıkarmalarının arkasında yatan sebep, *“Hazreti Ali'ye duyulan sevgi değil, Hazreti Ömer'e duyulan kin”*dir.³⁵

Hazreti Ali onların hususiyetlerini bildiğinden dolayı bu iki büyük halifenin hilafetleri süresince onlara –bizim daha sonra adını koyduğumuz– şeyhülislamlık vazifesi yapmıştır. Yani bu iki halife fetva verilmesi gereken konularda çoğunlukla Hz. Ali'ye danışmıştır. Hususiyle Hazreti Ömer'in ona sorduğu pek çok soru ve ondan aldığı fetvalar vardır. Hadis kitaplarında nakledilen şu hadise Hazreti Ali ile Hazreti Ömer arasındaki münasebeti göstermesi açısından oldukça manidardır. Hazreti Ömer Efendimiz,

Hacerü'l-Esved'i öperken, *"Biliyorum ki sen bir taşsın. Ne faydan ne de zararın vardır. Allah Resûlü'nün seni öptüğünü görmeseydim ben de öpmezdim."* deyince, Hazreti Ali Efendimiz çok rahat bir şekilde ona, *"Sen o taşta olan sırrı bilseydin ya Ömer, bunu söylemezdin."* demiştir. Onun bu sözüne Hazreti Ömer'in mukabelesi ise şu şekilde olmuştur: *"Ali olmasaydı, Ömer helak olurdu."*³⁶ Görüldüğü gibi onlar hem birbirlerini bilen hem de birbirlerini takdir eden insanlardı.

"Başka Bir Kızım Olsaydı Onu da Verirdim"

Hazreti Osman Efendimizin de kendine göre ayrı bir derinliği, inceliği vardır. Allah Resûlü (aleyhi ekmelüttehâyâ) ona bir kızını vermiş, o kızı vefat ettiğinde onunla diğer kızını evlendirmiştir. Bununla ilgili söz söyleyenlere cevap olarak Efendimiz (aleyhissalâtü vesselam), *"Başka bir kızım olsaydı onu da verirdim."* buyurmuştur. Hazreti Osman'ın, haricî düşüncelerin İslam âleminin içine girdiği bir dönemde devleti huzur içinde idare etmesi de onun büyüklüğünü anlama adına çok önemlidir.

Farklı Derinlikler, Farklı Hususiyetler

Dört halifenin her birinin bazı durumlarda diğerlerinden üstün yanları olabilir. Zira bilindiği üzere hususi fazilette mercûh, râcihe tereccüh edebilir. Yani normal şartlarda birine kıyasla alt seviyede bulunan bir kimse bazı hususi faziletleri açısından onun önüne geçebilir. Bu açıdan onların her birini kendi karakterleriyle, kendi konumlarıyla, kıymet-i harbiyeleriyle ve mahiyet-i nefsi'l-emriyeleriyle ele almak, onlardan her birinin Efendimiz'e ait ayrı bir hususiyeti temsil ettiğine inanmak isabetli bir yaklaşım olacaktır. Bu sebeptendir ki Hazreti Ebû Bekir'e "sıddık", Hazreti Ömer'e kılı kırk yararcasına hakkı bâtıdan ayıran manasına gelen "faruk", Hazreti Osman'a "zinnûreyn" (iki nur sahibi) ünvanı verilirken, Hazreti Ali'ye de "şah-ı evliya, haydar-ı kerrar, şah-ı merdan ve damad-ı Nebi" gibi sıfatlar uygun görülmüştür. Onların her biri sahip oldukları hususiyetler itibarıyla ulaşılmaz insanlardır. İnsan için müteal (çok yüce) kelimesini kullanmak doğru olmadığından bu kelimeyi onlar hakkında da kullanmayalım. Fakat dört halifenin ulaşılmaz ve aşılabilir yanlarının bulunduğunu, onların her birinin apayrı bir donanıma sahip olduğunu da ifade etmek gerekir. Mesela toplumu idare etmede ve raşit birer halife olmada onların eşleri menentleri

yok gibidir. Burada sayamayacağımız daha pek çok hususiyetleri itibarıyla onların her biri cihan-değer insanlardır. Bildiğiniz üzere Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), Aşere-i Mübeşşere'nin (cennetle müjdelenen sahabiler) başında bu dört büyük halifeyi saymıştır. Dolayısıyla Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer, Hazreti Osman ve Hazreti Ali Efendilerimizin cennetle müjdelenmiş olmaları zaviyesinden de kıymet-i harbiyelerinin ele alınması gerekir.

Tutarsız İddialar, Mesnetsiz İftiralar

Bütün bunları külli bir nazarla göz önünde bulundurduğumuzda Hazreti Ali'yi özellikle Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'e muhalif gibi sayma, onun hakkı temsil ettiğini söylerken diğerlerini haksızlık içinde gösterme daha başta Hazreti Ali'ye karşı büyük bir hakarettir. Zira gözünü budaktan esirgemeyen Hazreti Ali gibi cesaret ve şecaat kahramanı bir insanın doğru bulmadığı bir meselede Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'e boyun eğmesi mümkün değildir. O, fütursuz bir insandır. Hayber'de olduğu gibi çok rahat güle güle ölüme gitmeyi göze alan biridir. Efendimiz'e de isnat edilen bir sözde bu durum şöyle vurgulanmıştır: *“Ali gibi yiğit, Zülfikâr gibi de kılıç bulunmaz.”*³⁷ Şimdi böyle bir insanın, Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'i idare ettiğini, onlara müdaratta ve mümaşatta bulunduğunu (onlarla iyi geçinmek için rol yaptığını, samimi olmadığını) iddia etmek Hazreti Ali'nin ruhuna bir saygısızlık ve hakarettir. Dolayısıyla bu tür iddiaların esasen kendi içinde tutarsız olduğunu ifade etmek gerekir.

Öte yandan Efendimiz'in, hayat-ı seniyyeleri boyunca Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer ve Hazreti Osman'ı (radiyallâhu anhüm ecmaîn) hep yanında tuttuğu göz önünde bulundurulduğunda bu zatlarla ilgili ortaya atılan menfi yaklaşımların aynı zamanda Efendimiz'e karşı da bir hakaret olduğu unutulmamalıdır. Çünkü böyle bir iddiadan, –hâşâ ve kellâ– kendilerine göre bir kısım hesapları olan bu insanları Efendiler Efendisi'nin (aleyhi elfü elfi salâtin ve selam) hiç tanımadığı ve onların çevirdikleri oyunlardan hiç haberinin olmadığı neticesi çıkar ki bu da O'na karşı büyük bir saygısızlıktır. Hâlbuki O'nun fetanetinin önemli derinliklerinden biri de etrafındaki insanları çok iyi tanıması ve ona göre vazifelendirmesidir. O (aleyhi ekmelüttehâyâ), bir insanın çehresine bir kere bakınca deha üstü bir fetanetle onun nerede ne işe yarayacağını hemen tespit ediyor ve ona göre

tavzifte bulunuyordu.

Evet, vahiyle müeyyed olan Resûl-i Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) vahyin bidayetinden ruhunun ufkuna yürüyeceği, semalara irtika buyuracağı veya gerçek müstekarrına varacağı âna kadar beraber oturup kalktığı insanları çok iyi tanıyamadığını, onların hâl ve tavırlarından doğru manalar çıkaramadığını ileri sürmek çok ciddi bir mantık hatasının neticesidir. Bu konudaki mantıklı ve müstakim düşüncenin gereği ise Efendimiz'in kabul buyurduğu bütün insanlara saygı duymaktır. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) pek çok hadis-i şeriflerinde sahabenin faziletini bildirmiştir. Hakeza hadis kitaplarında da sahabenin faziletini anlatan müstakil bölümlere yer verilmiştir. Nitekim bir hadis-i şerifte İnsanlığın İftihar Tablosu (aleyhissalâtü vesselam), أَصْحَابِي *"Benim ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uysanız, hidayeti bulursunuz."*³⁸ sözleriyle, sahabe-i kiramın ulaşılmaz konumuna dikkat çekmiştir.

Hususiyle onların ellerinden tutup, *"Biz, ahirette de böyle haşrolacağız."* buyurmuş ve başka bir zamanda da dünyada iki, semada iki vezirinin bulunduğunu, dünyadaki vezirlerinin Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer, semadakilerin ise Cebrail ve Mikâil olduğunu ifade etmiştir.³⁹ Dolayısıyla bu zatlar hakkında negatif düşünceler beslemek hem onları hem de Allah Resûlü'nü hakkıyla anlamamaktan kaynaklanmaktadır. Ayrıca Efendimiz hem Hazreti Ebû Bekir'in hem de Hazreti Ömer'in kızıyla evlenmiş, Hazreti Osman'a iki, Hazreti Ali'ye de bir kızını vermiş ve böylece onlarla arasında farklı bir yakınlık tesis etmiştir. Muhyiddin İbn Arabî'nin *Füsûs'u* nazarıyla meseleye bakılacak olursa, te'vil-i ehâdis (olayları yorumlama) açısından kız alma ve vermenin farklı manalara delalet ettiği görülecektir. Fakat manaya kapalı düz insanlar olduğumuzdan dolayı ben de meseleyi biraz düz bir şekilde ifade etmeye çalışacak ve bunlara hiç girmeyeceğim.

Merkezdeki Küçük Bir Çıkıntının Muhit Hattına Yansıması

Belli bir dönemde bu zatlara yaklaşımda bazı inhıraflar baş göstermiştir. Bunlar merkezde çok göze çarpmadığından başta bunun farkına varılamamıştır. Fakat merkezdeki küçük bir çıkıntı, muhit hattında (çevresinde) kocaman bir açığı meydana getirmiştir. Öyle ki ilerleyen

zamanda büyüyen bu açî öyle bir noktaya gelmiştir ki birileri –hâşâ– Hazreti Ali’ye karşı çıkıp ona kâfir derken, bazıları da sözde Hazreti Ali sevgisiyle ortaya atılmış, Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer’e ise düşman olmuşlardır. Bu husumetlerini bir kaynağa, mesnede dayandırmak için Hazreti Ali Efendimiz’in adını kullanmış, hatta o büyük zatın asla kabul etmeyeceği sıfatlarla onu tavsif ederek aşırılıklara girmişlerdir. Bunun sonucunda ise meseleyi hulûl ve ittihadâ kadar götüren bir kısım bâtinî mezhepler ortaya çıkmıştır. İlk dönemden itibaren Hasan Sabbah etrafında şekillenen Haşhaşilik veya Karmatî oluşumları, İsmailîlik ve Nusayrîlik gibi pek çok bâtil mezhebin yanı sıra dünyanın çeşitli yerlerinde ortaya çıkan mehdi iddialarının arkasında Hazreti Ali hakkında uydurulan benzer görüşler bulunmaktadır.

Hazreti Üstad’ın da –hadis kriterleri açısından tenkit edilse de– mevzuyla ilgili yer verdiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlû’nün (aleyhissalâtü vesselam), Hazreti Ali yüzünden iki zümrenin helak olacağını haber verdiğiine değinilir. Bunlardan ilki –hâşâ– onu ulûhiyet tahtına oturtacak, diğeri ise –hâşâ– çok basit bir meseleden dolayı onu kâfir gibi görecektir, ona düşmanlık yapacak ve onu öldürmeye teşebbüs edecektir. Ve gün gelmiş; Persler, Müslümanlığa fitne sokmak için Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer’i yok saymış, onlara iki putun ismi olan cibî ve tâgût adını verecek ölçüde düşmanlık sergilemişlerdir. Ayrıca Hazreti Âişe Validemize de iftirada bulunmuşlardır.

Kin ve Nefreti Besleyen Kültürel Kodlar

Günümüzde böyle bir inhıraf içinde bulunan insanlar, belki İslam dünyasının genel durumu, devletler arası münasebetler ve mevcut konjonktür açısından meseleye yaklaşarak, herkesin gördüğü ve bildiği yerlerde bu çirkin şeyleri dile getirmiyorlar. Fakat içlerinde tutamayıp çeşitli hadiselerle dışa vurdukları kin ve nefret ifadelerine bakıldığında bu müzahrefatı içlerinden atamadıkları ve yetiştikleri kültür ortamı ile beslendikleri kaynaklar itibarıyla bu durumu aşmalarının bir hayli zor olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü onlar, bu konuda bir kısım metodolojiler geliştirmiş ve kitaplar yazmışlardır. Dolayısıyla genel itikat ve kanaatleri de bu çerçevede gelişim göstermiştir. Mesela Kadî Abdülcebbar’ın *Usûl-i Hamse*’si gibi onların itikat esaslarını toplayan bir kitaba bakılacak olursa

imameti beş iman esasından biri hâline getirdikleri görülecektir. Buna göre imamın, muhakkak Hazreti Ali soyundan olması gerekmektedir. Aksi mümkün değildir. Onlar bu türlü fûrûata ait meseleleri imanın rûkûnleri yanında saymak suretiyle çok korkunç ihtilaflara sebebiyet vermişlerdir.

Alevilik, Hazreti Ali'yi sevmekse, Ehl-i Beyt'e bağlılıksa biz hepimiz alevi sayılırız. Tasavvuf kitaplarımız, edebiyat dünyamız da buna şahittir. Bunlar alınıp tetkik edildiğinde her birinin baştan aşağıya Ehl-i Beyt muhabbetiyle dolu olduğu görülecektir. Meseleyi sadece fûrûata ait yönüyle ele alırken usule müteallik meseleleri görmezden gelmek doğru değildir. Daha önce de farklı münasebetler dolayısıyla arz ettiğim gibi yetiştiğim aile ortamı itibarıyla hep Hazreti Ali sevgisiyle büyüdüm. Kahraman denilince aklıma ilk o geliyordu. Şuuraltı müktesebatım buysa benim, bir Ali delisi olmam da muhakkaktır. Ruhuma, korteksime Hazreti Ali sevgisi öyle oturmuş ki uzun bir süre ben Hazreti Ali'yi diğer halifelerle aynı safa koymada, bu konuda dengeyi yakalamada çok zorlandığımı ifade etmek isterim.

En Paslı Kilitleri Açan Sevgi Anahtarları

Bugün yapılması gerekenlere gelince; geçmişte yaşanan bütün bu hadiselerle rağmen bize düşen vazife Alevi, Nasturi, Süryani vs. demeden herkese el uzatmak, iyilik yapmak ve böylece iç ve dış karanlık odakların kullanabilecekleri menfi argümanları tesirsiz hâle getirmektir. Daha önce Türkiye'nin doğu bölgesindeki problemlerin çözümüyle ilgili şunları söylemiştik: Milletimizin ruhunda ve tabiatında bulunan civanmertliği bir kere daha sergileme imkânı sunmalı ve bunu sürekli bir format değişikliğiyle devamlı hâle getirmelidir. Mesela mübarek geceler iyi değerlendirilerek o bölgede değişik aktiviteler yapılabilir. Eğer siz bir yerdeki camide bir geceyi ihya etmekle onların gecesine nur serpiyor, karanlığı aydınlatıyorsanız müşterek bir nokta bulma, gönüllere girme adına önemli bir faaliyette bulunuyorsunuz demektir. Bunun yanında basiretli valiler, emniyet müdürleri, doktorlar, diyanet görevlileri oralara gönderilir ve onlar da toplumun yaralarını sarma adına gayret gösterirlerse bütün komplolar zamanla bozulup gidecektir. Muhabbet ve sevginin dünyada açamayacağı kapı yoktur. Mevlâna üslubuyla, Yunus Emre sistemiyle ve evrensel bir vicdan genişliğiyle problemlerin üstüne gidilmelidir. Evet, problemleri kökten çözebilecek bir şey varsa o da herkese gönlünü açmak

ve böylece gönüllere girebilmektir.

Baskı ve fiziki güç kullanarak işin üzerine gidildiği zaman muvakkaten problemler bastırılabilir. Fakat şimdiye kadar bu yöntemle kökünden halledilmiş beşerî bir problem göstermek mümkün değildir. Siz kuvvet kullanarak problemi bir yerden bastırırsanız bile, o farklı bir versiyonla başka bir yerden yeniden zuhur edecektir. Denilebilir ki fitnelerde bir tür reenkarnasyon mahiyeti vardır. Dolayısıyla onlar tamamen yok edileceği âna kadar yeni yeni kılıklarla insanlığın karşısına çıkacaklardır. Bu durumda kuvvet, akıl ve mantığın doğru işlemesinin önüne geçecektir. Yani problemi başkalarının tepesine binerek halletmeyi düşündüğünüzde farklı alternatifler üretme mevzuunda akıl ve mantığınızı tam olarak kullanamazsınız. Elbette ki kuvvet olmalı, fakat o, her zaman akıl ve mantığın, basiret ve firasetin rehberliğinde, vicdan ve insafın kontrolü altında bulundurulmalıdır. Zannediyorum tarihten bize intikal eden böyle bir problemin çözümünde de aynı anlayışla hareket edildiğinde ümit vadeden bir çözüm yoluna girilmiş olacaktır.

-
- ³¹ Buhârî, *fezâilü'l-ashab* 12; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 93-94.
- ³² Mü'min Sûresi, 40/28.
- ³³ Buhârî, *fezâilu's-sahabe* 5; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, 3/204.
- ³⁴ ed-Deylemî, *el-Müsned*, 3/358.
- ³⁵ Bediüzzaman, *Lem'alar* s. 29-30.
- ³⁶ el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/628.
- ³⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 39/201, 42/71; ez-Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* 5/390; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 2/488.
- ³⁸ Deylemî, *el-Firdevs bime'sûri'l-hitab*, 2/310; 4/160;
- ³⁹ Bkz.: Tirmizî, *menâkıb* 16; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/290.

MÜSLÜMAN: SADIK VE EMİN İNSAN

Soru: Bir hadis-i şerifte Müslüman, “dilinden ve elinden emin olunan insan” vasfıyla tarif edilmektedir. Bu güzel vasfı yeniden tabiatımızın bir derinliği hâline getirebilmek için neler tavsiye edersiniz?

Cevap: Muteber hadis kitaplarında geçtiği üzere Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), **الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ** “Gerçek Müslüman, elinden dilinden Müslümanların emniyet ve esenlikte olup (zarar görmedikleri) kimsedir.”⁴⁰ beyanlarıyla hakiki bir Müslümanı, dilinden ve elinden kimsenin zarar görmediği insan olarak tarif etmektedir. Sizin soruda dikkat çektiğiniz mana ve mazmuna kapı aralayabilmek için öncelikle bu hadis-i şerifteki “el-müslim” kelimesi üzerinde bir nebze durmak istiyorum.

Hadis-i şerifte “el-Müslim” kelimesinin “lâm-ı tarifle” ifade edilmesi, burada kastedilenin ideal ve hakiki Müslüman olduğunu göstermektedir. Yani “Mutlak zikir, kemâline masruftur.” kaidesince, burada beyan buyrulan Müslüman; öyle görünen, öyle olduğunu iddia eden kimse değil; Hakk’ı gönülden tasdik edip kabullenen, O’na teslim olan ve bu iman gerekliliklerini yerine getiren, onu hayatına hayat kılan kişidir. Biraz daha açacak olursak, lügat itibarıyla “silm” ve “selamet” kökünden gelen “esleme” fiilinin ism-i faili olan “müslim” kelimesi; “kendini Hakk’a teslim eden kişi” manasına geldiği gibi “selamete erdiren, esenliğe çıkaran, karşılıklı emniyet ve barış tesis eden insan” anlamını da taşımaktadır. Bu açıdan, “Müslüman” denildiğinde, “Allah’a teslim olan, bundan dolayı O’nun emir ve nehiyelerine hassasiyetle riayet eden ve böylece kendisini selamet atmosferi içinde muhafaza eden insan” manasının yanı sıra, “başkalarının da ondan gelecek şeyler karşısında selamet ve güven içerisinde bulunduğu, barış ve emniyetin temsilcisi, emanette emin insan” anlamının da anlaşılması gerekmektedir.

Müslüman ve “es-Selam, el-Mü’min” İsm-i Şerifleri

Müslümanların çevrelerinde emniyet meltemleri estiren birer insan olmaları ilahi ahlakla ahlaklanmanın bir yansımasıdır. Zira es-Selam ve el-Mü’min, Cenab-ı Hakk’ın isimleri arasındadır. Bildiğiniz gibi Haşır Suresi’nin sonunda, *هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ*, *“Allah’tır gerçek ilah! O’ndan başka yoktur ilah! O Melik’tir, Kuddûs’tür, Selam’dır, Mümin’dir, Müheymîn’dir, Aziz’dir, Cebbar’dır, Mütekebbir’dir.”*⁴¹ buyrulmak suretiyle bu iki isim art arda zikredilmiştir. Selam ismi, kusurlardan salim olan ve yarattığı varlıklara selamet veren demektir. Mümin ise insanlarda imanı yaratan ve emniyet vadeden, vadettiği şeyleri yerine getiren manalarına gelmektedir. Dolayısıyla Allah (celle celâluhu) kullarına karşı bir vaatte bulunmuşsa mutlaka buna itimat edilmelidir. Esasında müminin taşıdığı reca duygusu da işte bu imana dayanır. O hâlde Allah’ın ahlakıyla ahlaklanmaya çalışan, farklı bir ifade tarzıyla, Zât-ı Ulûhiyet’e ait olan ilahi isim ve sıfatları zilliyet planında üzerinde taşımayı gaye-i hayal edinen insan da çevresindekilere hep selamet vadetmeli, gönülden Allah’a inanmalı ve hâl diliyle etrafındakilere emniyet telkin etmeli, güven esintileri estirmelidir. Aynı zamanda hiç kimse ondan zarar ve ziyan geleceği endişe ve korkusu içinde olmamalıdır. Öyle ki insanlar en kıymetli varlıklarını rahatlıkla getirip ona teslim etmeli ve ardından hiçbir endişeye kapılmaksızın sırtlarını dönüp gidebilmelidir.

Sıdk ve emanetin enbiya-i izâmın sıfatları arasında yer alması meselenin ehemmiyetini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Evet, Efendimiz’i (sallallahu aleyhi ve sellem) kemalât şahikalarına çıkaran doğrulukken Müseylimetü’l-Kezzab’ı aşağıların aşağısına atan da yalandır. Esasında küfür, inkârcıların Allah’a karşı söyledikleri büyük bir yalandır. Aynı zamanda o, kâinattaki Allah’a delalet eden bütün şahitleri yalanlamak, varlıktaki mükemmel nizam ve ahengi kavrayamamak, görmezden gelmek, kâinat ve Kur’ân arasındaki makuliyetin örtüşmesini de reddetmektir. Bu yönüyle o, öyle korkunç bir cinayettir ki böyle büyük bir cinayetin cezası cehennem olarak takdir edilmiştir. Buna karşılık iman ise insanı zirvelere çıkarmak suretiyle cennete ehil hâle getirir. Netice itibarıyla başta Hz. Ebû Bekir olmak üzere bütün sahabe-i kiramı yüce mertebelere çıkaran da imanı kazandıran bu doğruluk sıfatıdır.

Peygamberlerin serfiraz oldukları diğer bir sıfat da emanettir. Onların her

biri hayatları boyunca birer emniyet insanı olarak hareket etmiş ve başkalarında hep güven duygusu uyandırmışlardır. En Emin İnsan, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) hâl ve tavırlarıyla öyle bir güven telkin etmişti ki insanların bir yere giderken kızlarını ve hanımlarını emanet etmek istediklerinde akıllarından geçen ilk kişi olurdu. Zira onlar, Hz. Sâdık u Masdûk'un göz ucuyla bile emanetlerine ihanet etmeyeceklerinden emindiler. Aynı zamanda O, tam bir edep âbidesiydi. Hz. Hatice Validemiz kendisine üstü kapalı evlilik teklifinde bulunduğunda buram buram ter dökmüştü. Evet, emniyet duygusu âdetâ onun mahiyetine işlemişti. Tepeden tırnağa böyle bir emniyet duygusuyla dolu olduğundan dolayı da herkesin güvenini kazanmıştı.

Güven Kredisi

O'nun ümmeti olarak, bu güven duygusunun bugün bizim için de geçerli olması gerekir. Özellikle hayatını Allah'ı ve Resûlünü sevdirmeye adanmış mefkûre kahramanları çevrelerinde hep emniyet meltemleri estirmeli ve kendilerine karşı herkeste bir güven duygusu oluşturmalıdır. Öyle ki insanlar onlar hakkında çok rahat bir şekilde, "O diyorsa doğrudur. Onun sözüne itimat edilir." diyebilmelidir. Esasında bugün insanlar şöyle böyle size teveccüh ediyor, sizin arkanızdan geliyor ve size destek oluyorsa bilinmelidir ki bunun temelinde işte bu güven duygusu yatmaktadır.

Evet, insanlar belki tecessüse girmeden, üzerinize mercek koymadan işin tabîi seyri içinde sizi o kadar çok test ederler ki en sonunda, "Bu insana güvenilir." derler. Mesela siz yurt içi veya dışında ihtiyaç duyulan yerlerde kurban kesmek istediğinizi söylediğinizde hiç tereddüt etmeden elli ya da yüz adet kurbanı size teslim ederler. İşte kılı kırk yararcasına bir hassasiyet ve doğrulukla bu güveni kazanma ve devam ettirme çok önemlidir.

Günümüzün adanmış ruhları, bugüne kadar estirdikleri güven meltemini devam ettirebilirlerse, Allah'ın izni ve inayetiyle, bugünden sonra da onlarla tanışan, temasa geçen, onlara güvenen insanlar yanılmadıklarını görerek geri dönmeyeceklerdir. Bu itibarla mefkûre muhacirleri, en ağır şartlara rağmen bulundukları konumun hakkını vermeli, bulundukları yerde dimdik durmalı ve hep temel disiplinlere bağlı yaşamalıdır. Dünyayı tercih etmek suretiyle -Rabbim muhafaza buyursun- **كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ** *"Gerçek şu ki: Siz bu peşin dünya hayatına çok düşkünsünüz. Onun için*

ahireti terk edip durursunuz.”⁴²; اِسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ “Onlar dünya hayatını bilerek ahiret hayatına tercih ettiler.”⁴³ âyetlerinin tokadına müstahak olmaktan korkmalıdır. Dünyaya dünyanın fâniliği kadar, ahirete de ahiretin sonsuzluğu kadar değer vermelidirler. Esasında ahirete kendi kıymet-i harbiyesi ölçüsünde değer atfettiğiniz zaman dünyanın da kıymetini arttırmış olursunuz. Zira hayatlarını bu denge üzerinde götüren insanlar, öyle samimi olur, öyle bir vefa sergiler ve öyle emniyet ve güvenle hareket ederler ki onların elinde her şey rantabl olarak değerlendirilir. Hiçbir şey zayi edilmez. Dolayısıyla dünya da mamur hâle gelmiş olur. Evet, katiyen şüpheniz olmasın, kendilerini ahirete ve Allah’ın rızasına adanmış emanette emin insanlar, bir devirde Endülüs’ü, Devlet-i Âliye döneminde de dört beş asır boyunca bulundukları bölgeyi mamur kıldıkları gibi azmettikleri takdirde, günümüzün dünyasını da yeniden müreffeh hâle getirebilirler.

Bu itibarla bir insan kendini hakka hizmete adanmış ise lüksten her zaman uzak durmalı, sade, basit bir hayat yaşamalı, evi buna uygun olmalı, hatta vefat ettiği esnada arkadaşları bir kefen parasını bulabilmek için sağa sola koşuşturmalıdır. Zira hizmete adanmış biri ne servete ne dünyaya ne makama ne de rahata ipotek edilebilir. O, gönlünü sadece hizmete verdiği için ve yalnızca Allah’a kulluk yaptığı için dolayı başka hiçbir şey onun boynuna tasma, ayağına pranga vuramaz. Ticaretle iştigal eden ve meşru dairede kazanıp vermek suretiyle hizmet etmek isteyen insanlar elbette vardır ve olmalıdır. Bu, ayrı bir meseledir; işi sadece hizmet etmek olan insanların göstermeleri gereken hassasiyet ise ayrı bir mesele.

İdarecilerdeki Temsil Gücü

Adanmışlar, kendi hizmet arkadaşlarına karşı da hep güven vadedici olmalıdır. Onlar, arkadaşlarının güvenini sarsacak tavır ve davranışlardan her zaman uzak durmalıdırlar. Arkadaşlarında şüphe uyandırabilecek ve onları endişeye sürükleyecek gizli işler yapmaktan sakınmalı ve her zaman şeffaf hareket etmelidirler. Bu mevzuda öyle hassas ve temkinli olmalıdırlar ki etraflarındaki hiç kimse olumsuz mülahazalara kapılmamalıdır. Bu sebepledir ki beraber yürüdüğümüz insanlara her zaman açık olmalı, her meseleyi meşveret ederek karara bağlamalı, emrivaki tavır ve davranışlardan kaçınmalı ve çevremizdeki insanların duygu ve düşüncelerini

mutlaka hesaba katmalıyız. Aynı şekilde yüklediğimiz vazifelerin onların istidat ve kapasitelerine uygun olmasına dikkat etmeli ve mesailerini de buna göre tanzim etmeliyiz. Bu konuda insanlarda öyle bir güven duygusu oluşturulmalı ki bir yere tanzim edilen insanlar, üstlerindeki insanların hüsnüniyetle hareket ettiklerinden ve maslahatın gereğini yaptıklarından her zaman emin olmalılardır. Ayrıca teklif edilen vazifeye ısınmaları, alışmaları ve onu içselleştirmeleri için ciddi bir rehabilitasyondan geçirilmelidir. Kısaca, işlerin taksiminde ve mesai tanziminde öyle şeffaf ve hassas bir şekilde hareket edilmelidir ki kimse “Bana itimat edilmiyor, ben emin bir insan olarak görülmüyorum.” şeklinde hissetmemeli ve kimsede güvensizlik hissi oluşturulmamalıdır.

Hız. Ömer, Halid İbn Velid’i vazifeden aldığında ve Hız. Osman, Ebû Zerr’i Rebeze’ye gönderdiğinde onlar kendi haklarında verilen bu karara hiç itiraz etmeyerek derhâl emre itaat ettiler. Bu tavrın altında işte bu güven duygusu vardır. Siz sorumlu olduğunuz insanlara o güne kadarki hâlinizle ve tavırlarınızla güven telkin edebilmiş, fikrî, hissî, akli ve mantıki ismet ve iffetinizi koruyabilmiş iseniz onlar hakkında vereceğiniz kararlar da onlar tarafından hüsnükabul görecektir. İnsanlar yeni bir vazifeye başka bir yere gönderildiklerinde hiç tereddüt etmeden gideceklerdir. Mesela siz onlara, “Şuradan şuraya git.” deseniz onlar, “Hakkımda bu kararı veren insanlar benim için en isabetli olanı düşünmüşlerdir.” diyecek ve gittikleri yerde onca mahrumiyete katlanmayı göze alacaklardır. Hatta onlara, “Sen şimdilik şu hücre gibi yerde otur.” deseniz onlar böyle bir vazifelendirilmede değişik maslahatların gözetildiğini düşünecek ve gerekeni yapacaklardır. Yani siz ne kadar emin ve güvenilir bir idareci iseniz istek ve teklifleriniz o ölçüde çevrenizdeki insanlar tarafından kabul görecektir. Zira insanların kalb kapılarını açmanın en önemli yolu ve yöntemi, sadık olduğunuzu ortaya koymak, güven telkin etmektir. Bu konuda insanlar size öyle inanmalı ve itimat etmelidir ki çok rahatlıkla, “Hizmet-i imaniye ve Kur’âniye’nin içinde hangi durumda olursa olsun bana bir vazife terettüp ederse mutlaka murad-ı ilahi bu istikamettir.” diyebilmelidir. Bu da hiç şüphesiz idareci konumunda bulunanların kılı kırk yararcasına ortaya koydukları temsil gücüyle gerçekleşecektir.

⁴⁰ Buhârî, *iman* 4; Ebû Dâvûd, *cihad* 2.

⁴¹ Haşir Sûresi, 59/23.

⁴² Kıyâmet Sûresi, 75/20-21.

⁴³ Nahl Sûresi, 16/107.

İMANIN VADETTİKLERİ

Soru: İmanın insana vadettiği güzellikler nelerdir? Bu güzelliklerin insan vicdanında duyulup hissedilmesinde derece farklılıkları var mıdır?

Cevap: Şimdiye kadar imanın gerek dünyada gerekse ukbada insana vadettiği güzelliklerle ilgili çok şey söylenmiş ve imanla alakalı pek çok münciyat (insanı kurtuluşa, felaha götüren hususlar) üzerinde durulmuştur. Hususiyle Hazreti Bediüzzaman, eserlerinin değişik yerlerinde bu mevzuu tafsilatlı olarak ele almıştır. Bütün bunlara bakıldığında imanın, hayatı ve varlığı doğru okuyup değerlendirme adına insana çok geniş ve engin bir bakış açısı kazandırdığı görülecektir. Mesela iman sahibi bir insan varlığa baktığında, her şeyi kendisine candan bir arkadaş ve samimi bir yoldaş gibi görür. Dolayısıyla o ne yol ne de yoldaş gurbeti yaşar. Aynı zamanda imanın hayatına serptiği nur sayesinde geçmiş ve geleceği aydınlık görür; zira ona göre ne geçmiş korkunç bir kabristandır ne de gelecek kapkaranlık bir ölüm çukuru.

İnsanın gelecekle ilgili korkularının ve endişelerinin olması tabiidir. Fakat imanın verdiği ümit ve nur bu korkulara galebe çalar. Zira inancını sağlam esaslara dayandıran bir insan bu endişelerin ve korkuların, çaresi bulunmayan şeyler olmadığını anlar ve böylece onların tehdidi karşısında duyduğu sıkıntı ve ızdıraptan sıyrılma imkânı bulur. İnsan, berzah ve kabir karanlığından mı endişe ediyor? İman orada bir nurdur. Sırttan mı endişe duyuyor? İman kendisini oradan geçirecek bir Burak'tır. Akıbetinden mi endişe ediyor? İman, onu cennete ulaştıran en emin yol, cehennemden koruyan en sağlam sığınaktır. Evet, iman, insanın çıktığı bu uzun yolculukta, âdeta yolun sağında ve solunda durup ona emniyet ve güven vadeden bir rehber ve mürşittir.

Ölüm Gerçeği ve Devekuşu Misali

Hazreti Pîr'in ifadesiyle iman, mahiyetinde manevi bir tûbâ-i cennet çekirdeği taşıdığından, iman sahibi insan daha dünyada iken huzur içinde yaşar.⁴⁴ Zira o, çürüyüp yok olma korkusundan, hiçliğe gitme endişesinden imanı sayesinde kurtulur. Kim ne derse desin, meseleye nasıl yaklaşırsa yaklaşsın, şurası bir gerçektir ki inanmayan bir insanın yok olmanın endişelerini kafasından ve kalbinden bütün bütün silip atması mümkün değildir. Hatta bu endişeler ve korkular yer yer insanı öyle kıvrandırır ki daha dünyadayken ona cehennem hayatı yaşatır. O insan bu sıkıntılardan kurtulmak için ise çoğu zaman kendisini zevk ü sefaya salar. Bazen kendini içkiye vererek, zaman zaman cismanî ve bedenî arzulara dalarak, bazen de uyuşturucu kullanarak yok olma, hiçliğe gitme, çürüyüp toprak hâline gelme düşüncesinin ruhlarda hâsıl ettiği endişelerden sıyrılmaya çalışır. Farklı bir tabirle çakırkeyif, serazat ve bohem bir hayat yaşayarak, akıbetini düşünmemeye, duymamaya gayret eder. Buna bir nevi kendini hipnoz etme gayreti diyebilirsiniz. Heyhat ki bütün bunlar muvakkat bir süre için insanı avutsa da hakikatte ona hiçbir faydası olmayan beyhude çırpınışlardır. Nasıl ki avcıdan saklanmak isteyen bir deve kuşunun başını kuma sokması onu avcının elinden kurtaramazsa, akıbetine dair korkuları gidermek için başvurulan bu tür eğlenceler de insanı korktuklarından emin kılmaz. İnsanı bütün bu endişelerden kurtaracak ve onu sahil-i selamete çıkaracak bir şey varsa o da insan için emniyetli bir sefine (gemi), emin bir rehber ve güçlü bir ümit kaynağı olan imandır.

Bir insan ne kadar günahkâr olursa olsun, imanı varsa akıbetiyle ilgili ümidi de olacaktır. Çünkü imanın mahiyetinde bu hakikat vardır. Nitekim Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesine göre insan ne kadar günah işlemiş olursa olsun kalbinde zerre kadar imanı varsa ebedî cehennemle cezalandırılmayacaktır.⁴⁵ Zira insanda iman gibi bir güzellik varsa, günahlar onda asli değil, arızî demektir; onların çıkış noktası iman değildir. Bilakis, günahlar insanın iman adına gereken yerde duramamasından kaynaklanır. Diğer bir ifadeyle onlar, iman adına bırakılan boşluklardan insanın içine giren virüslerdir. Küfre gelince, günah ve isyanlar küfrün mahiyetinden fıskırmaktadır. Dolayısıyla onlar küfürde aslidir. Evet, bir kez daha belirtecek olursak, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın icma ile (ortaklaşa) kabul ettiği akideye göre zerre kadar imanı olan bile cennete girecektir. Yani Allah düşürmesin,

bir insan zina etse, hırsızlık yapsa veya daha başka bir günah işlese bile imanı varsa netice itibarıyla ebedî mutluluk yurduna kavuşacaktır. Günahlarına tevbe eder, Cenab-ı Hak da onun tevbesini kabul buyurursa o kişi günahlarının cezasını görmeden de cennete girebilir. İşte bütün bunlar imanın insana vadettiği, yeri başka bir şeyle doldurulamayacak güzelliklerdendir. O hâlde iman, insan için çok güçlü bir ümit kaynağıdır. İnsan, bu sonsuz güç kaynağıyla her zaman kendi dar dünyasından sıyrılıp ebedî hayatın güzelliklerine yelken açabilir.

Samimi Kardeşlik ve Ötelere Uzanan İlişkiler

İman, mümini çevresine ve hatta bütün bir varlığa karşı bir emniyet insanı hâline getirir. Onun daracık dünyasını, evrensel bir dünyaya dönüştürür. Mümin, kâinata mehd-i uhuvvet (kardeşlik beşiği) nazarıyla bakar. Dolayısıyla herkesi belli ölçüde kardeşi gibi görür. Hazreti Ali Efendimiz'in ifadesiyle, insanlar içinde Müslüman olanları dinde, Müslüman olmayanları ise insanlıkta kardeş olarak değerlendirir. Elbette ki müminin mümine bakışı çok daha farklıdır. Zira mümin, müminle aynı duygu ve aynı düşünceyi paylaşmakta, berzah âleminde ve mahşerde bir araya geleceğine, hesabının aynı yerde görüleceğine, sıratı beraber geçeceğine inanmaktadır.

Böyle bir inanca sahip insan, çevresiyle münasebet ve irtibatını sadece geçici bir menfaate veya karşısındakinden çıkar elde etmeye dayandırmayacak, bilakis muhataplarıyla ötelere de devam edecek bir irtibat ve münasebet kurmaya çalışacaktır. Cenab-ı Hakk'ın uhrevi yörüngeli böyle bir irtibata ve münasebete dair farklı bir bakışı varsa bu, insanı Allah'a yaklaştıracak ve onu hem burada hem de ötede muvaffak kılacaktır ki bu da imanın ayrı bir vaadidir. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem), **يَدُ اللَّهِ** *"Allah'ın eli cemaatle beraberdir."*⁴⁶ kutlu beyanına bir de bu açıdan bakabilirsiniz. Yani Allah (celle celâluhu) cemaat hâlinde hareket eden insanları bu dünyada kötülüklerden muhafaza buyurup, işlerinde onlara muvaffakiyetler ihsan ettiği gibi öte tarafta da onları hep beraber değişik nimetlere mazhar kılacaktır.

Yukarıda da ifade ettiğim gibi birlikte hareket etmenin dünyaya ait neticelerinin yanında öbür tarafa akseden meyveleri de vardır. Allah Teâlâ'nın, **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ** *"Gün gelir, yer başka bir yere, gökler de başka göklere çevrilir."*⁴⁷ kavl-i keriminden de anlaşılacağı üzere

öbür tarafta her şey zerreden kürelere kadar değişime uğrayacaktır. Dolayısıyla insanların duygu ve düşünceleri de farklı bir mahiyet kazanacak, güzel ilişkiler, kardeşlik münasebetleri orada ayrı bir derinliğe ulaşacaktır. Kim bilir orada bundan nasıl bir zevk duyacak ve mümin kardeşlerinle nasıl âşıkane bir münasebet içinde bulunacaksınız! Belki de kardeşinizle yüz yüze gelmek, onun gökçek yüzüne bakmak içinize öyle bir inşirah salacak ki onu cennet nimetlerine bedel sayacaksınız. Zaten *أَعَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ* *“Salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insan kalbinin de tasavvur edemediği nimetler hazırladım.”*⁴⁸ hadis-i şerifinde de ifade edildiği üzere oradaki nimetler her türlü tasavvurun üzerindedir. Yani bu nimetler, sizin burada ortaya koyduğunuz güzelliklerin değişim üstüne değişim geçirerek farklı bir mahiyet almasıdır.

Baştaki sorunuzun ikinci kısmıyla alakalı olarak da kısaca şu hususlara işaret edilebilir. İmanın vadettiği bu güzellikleri her bir insan, kendi imanının enginlik ve derinliğine göre duyar ve yaşar. Bazıları bunu sadece nazarî planda duyar ve hisseder. Bunlar ilk mektepte iman hakikatleri adına hocalarından duyup öğrendikleri şeylerle iktifa ederler. Hâlbuki bu, sadece işin başlangıcıdır. Bazıları ise nazarî bilgilerini ilim ve tefekkürle delillendirir, sağlam esaslara bağlar, amel ve ibadetle benliklerine mal eder ve onu marifete dönüştürür. Başka bir ifadeyle, nazarî bilgiden ilme’l-yakîne yürür ve oradan da ayne’l-yakîne yükselirler. Ayne’l-yakîn mertebesine ulaşıldığında orada ihsan sırrı zuhur eder. Yani insan bu mertebede her an Hak tarafından görülüyor ve Hakk’ı görüyor olma mülahazasıyla oturur, kalkar ve hayatını hep bu seviyede sürdürür. İsterseniz buna hayvaniyetten çıkma, cismaniyeti bırakma, ten kafesinden sıyrılma ve ruhun hayat derecesine seyahat etme de diyebilirsiniz. Burada her şey daha engin, daha net ve kendine has cazibedar güzellikleriyle daha parlak görülür ve duyulur. Onun için böyle bir hayat mertebesinde cismanî ve dünyevi hayat önemsenmez. Sırf emredildiği ve görev verildiği için dünyada bulunulur. Terhis emri geldiği zaman ise ayrı bir sürur yaşanır, ölüm bir bayram sevinci gibi karşılanır ve işte insan ötelere, imanın vadettiği bu güzelliklerle yürür, Rabbine kavuşur.

⁴⁴ Bediüzzaman, *Sözler*, s. 16 (ikinci Söz).

⁴⁵ Bkz. et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 2/229-231.

⁴⁶ Tirmizî, *fiten* 7; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 10/438.

⁴⁷ İbrahim Sûresi, 14/48.

⁴⁸ Buhârî, *bed'ü'l-halk* 8, *tefsîru sûre* (32) 1, *tevhid* 35; Müslim, *îmân* 312, *cennet* 2-5.

İNANÇSIZLIKTAKİ ISRARIN SEBEPLERİ

Soru: İnançsızlık, insan gönlünde derin bir boşluk ve tasa hâlinde sürekli kendini hissettirmesine rağmen insanlar neden inançsızlıkta ısrar eder? Bunun sebepleri nelerdir?

Cevap: Hayatı, her an her şeyin olabileceği korkunç bir kaos ve mücadele sahası, ölümü de ebedî yıkılıp gitme şeklinde gösteren inkârın hakikaten insanı cezbeden hiçbir güzel tarafı yoktur. Aksine o, insan için sürekli bir endişe ve tehdit kaynağı, korkunç bir uçurum ve boşluktur. Fakat insanı kör ve sağır hâle getiren öyle zaafılar vardır ki bunlara müptela olan insan apaçık hakikatler karşısında bile ayak diretebilir, imandan mahrum kalıp inkâra sürüklenebilir. Bu zaafıları ana başlıklar hâlinde şu şekilde sıralayabiliriz:

Kibir

Kendisini büyük gören bir insan, Allah’a kul olmaktan uzak durabilir. Hâlbuki bir hadis-i şerifte de ifade edildiği üzere Cenab-ı Hak, **الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي** *“Kibriya, benim ridâm, azamet ise benim izârımdır. Kim benimle bu mevzuda yarışa kalkışır ve bunları paylaşmaya yeltenirse, onu derdest eder, cehenneme atarım.”*⁴⁹ buyurmaktadır. Demek ki büyüklük sadece O’na mahsustur. Bunun karşısında insana düşen ise Allah’a kul olmaktır. Evet, sonsuz, bir tane olduğuna göre O’nun karşısında her şey, herkes sıfır olduğunu bilmelidir.

Hz. Pîr bu meseleyi, mana-i ismî ve mana-i harfî temsiliyle izah eder.⁵⁰ Buna göre insana mana-i harfî ile bakılmalıdır. Nasıl ki tek başına bir mana ifade etmeyen harfin bir mana ifade etmesi için bir kelime içinde yer alması gerekiyorsa insan da Allah’a intisap ettiği zaman gerçek kıymetine kavuşacaktır. Yoksa onun kendine mana-i ismiyle bakması, kendini müstakil

bir varlık olarak görmesi, kendi başına bir şey ifade ettiğini zannetmesi aldanmışlıktan başka bir şey değildir. Bu açıdan bakıldığında günümüzde bazılarınca dile getirilen özgüven ve benzeri mefhumlar Allah’a güvenme ile derinleştirilmedikten sonra bir kıymet ifade etmez. Esasında insanın iradesi, meyelânı ve meyelândaki tasarrufu da Allah’ın ona bir armağanıdır. Cenab-ı Hak kendi meşiet ve iradesinden ona bir pay, bir hisse ayırmıştır. İnsan kendi cüzi iradesini ortaya koyduğu zaman Allah Teâlâ da meşiet-i uzmasıyla onu teyit buyurur. İnsan kendisine böyle baktığı zaman pek çok problem çözülecektir. Yoksa Firavun’a ait olan, *أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى* “Ben sizin en yüce rabbinizim.”⁵¹ gibi mülahazalar sadece bir kibir hırıltısıdır. Firavun’un bu sözleri açıkça şirk ve küfür olduğu gibi “Ben kurtardım, ben yaptım, ben düzdüm, ben koştum, milleti şöyle bir badireden ben halas ettim.” şeklinde düşüncelere girmek de zımnî (üstü kapalı) dahi olsa bir nevi ulûhiyet iddiasıdır ve gizli bir şirkidir. Zira aynı anda iki tane “ben” olmaz. Benlik, hakiki manada Zât-ı Ulûhiyet’e ait olduğuna göre insandaki benlik Allah’ın mevcudiyetini kavrama adına ona verilen bir vahid-i kıyasiden (bir ölçü biriminden) ibarettir. Yani insan, iradesiyle O’nun iradesini, meşietiyile O’nun meşietini, azıcık ilimciğiyle O’nun sonsuz ilmini, küçük basarcığıyla O’nun her şeyi kuşatan basarını anlamaya çalışacaktır.

Öte yandan, insandaki duyuların eksikliği, sınırlılığı ve darlığı Allah’a ait olan şeylerin ihata edilmezliğini fark etmesine ve hissetmesine bir vesile olur. *وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ* “Mahlûklar, O’nun dilediğinden başka, ilminden hiçbir şeyi kuşatamazlar.”⁵² âyet-i kerimesi de insandaki bu sınırlılığa işaret etmektedir. Çünkü muhit, muhit olduğu aynı anda muhat olamaz. Muhit, Allah’tır. Yani O, her şeyi ilim, irade, meşiet ve kudretiyle kuşatmıştır. Bizler ise O’nun tarafından kuşatılmışız. İnsan bu mevzuda kendisini olması gerekli olan konuma sağlam oturtamamışsa, imandan mahrumiyet yaşar. İşte büyük çoğunluğu itibarıyla insanların imansızlığının arkasında kibre dayalı böyle bir firavunca mülahaza vardır.

Zulüm

İmana mâni sebeplerden ikincisi de haddini bilmeme ve sınır tanımamadır. Bunun bir manada zulüm olduğunda şüphe yoktur. Bütün tiran ve zalimlerin imansızlıklarının arkasında bu durum vardır. Onlar meydana gelen hadiseleri kendi güç ve kuvvetlerinden bildiklerinden

kaybetmişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'de resmedilen Karun prototipi bu duruma çarpıcı bir misal teşkil eder. Kur'ân, onun hâlini şöyle beyan etmiştir: **قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا** *“Bu imkânlarla ben, ilmim ve irfanım sayesinde kavuştum, dedi. Bilmez mi ki o, gerçekten Allah, kendisinden önceki kuşaklardan kuvvet bakımından kendisinden daha güçlü ve serveti daha fazla olan kimseleri helak etmiştir.”*⁵³ Âyet-i kerime de ifade edildiği üzere Allah (celle celâluhu) nice güçlü topluluğu, dağları yerinden söküp atacak insanı, hadlerini bilmediklerinden dolayı derdest edip yerin dibine geçirmiştir.

Bakış İnhirafı

İnsanların inançsızlığına sebep olan faktörlerden bir diğeri de bakış inhirafıdır. Bilindiği üzere Hz. Bediüzzaman niyet ve nazar mevzuuna çok önem vermiştir. Öyle ki o, kırk senelik ömründe, otuz senelik tahsil hayatında dört kelimeyle dört kelam öğrendiğini, niyet ve nazarın da bu dört kelimeden ikisi olduğunu ifade etmiştir.⁵⁴ Çünkü nazar yani bakış, eşya ve hadiseleri anlama ve yorumlamada çok önemli bir faktördür. Bakış açısını doğru ayarlayamamışsanız görmeniz gerekeni ya hiç ya da doğru göremezsiniz. Çalışma ve araştırmalarınız sizi belli bir yere kadar götürse de Zât-ı Ulûhiyet hakikatine ulaşmadan gider, bir yerde takılır kalırsınız.

Zira bakışta esas olan, bakılan şeyi mahiyet-i nefsu'l-emriyesiyle görebilmektir. Yani bir şey hakikatte ne ise onu o keyfiyette görebilme gayretidir. Dolayısıyla bakılacak şeye doğru bakmak gerekir. Ayrıca bakışta “görme” hedef alınmalıdır. Mesela siz çok sayıda kitabın bulunduğu bir kitaplığa bakarsınız ama bakışınızda bir maksat yoksa karşınızdaki kitapların isimlerini, renklerini göremezsiniz. Onun için derler ki bakma başkadır, görme başka. Bu ikisinin birbirine karıştırılmaması gerekir.

Kur'ân-ı Kerim, Firavun'un bakış inhirafını gösterme adına onun şu ifadelerini bize nakleder: **يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ الْأَسْبَابَ السَّمَاءَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰ إِلَهِ مُوسَىٰ** *“Ey Hâmân! Benim için bir kule yap. Umarım ki böylece yükselebilir, göklere yol bulur da Musa'nın ilahına ulaşırım.”*⁵⁵ Çağımızda aynı çarpık bakışa maruz biri de buna benzer bir ifadeyle, küre-i arzın etrafında dolaştığını fakat bir ilaha rastlamadığını söylediğinde, Üstad Necip Fazıl, kendine mahsus sesiyle, onun bu sözlerine şöyle mukabelede bulunmuştu: “A be ahmak! Allah'ın –hâşâ ve kellâ– fezada bir balon

olduğunu sana kim söyledi!” İşte zamandan, mekândan, maddeden münezzehten Yüce Yaratıcı’yı –hâşâ– maddi bir nesneymiş gibi arayıp bulmaya çalışma bir bakış inhirafıdır. Bazıları böyle bir bataklığa saplanıp kaldığından dolayı da bir türlü imanı bulamamışlardır.

Ataları Körü Körüne Taklit

Ataları taklit etme de inkârın sebeplerinden bir diğeridir. Kur’ân-ı Kerim pek çok âyet-i kerimesinde müşrik ve kâfirlerin bu tutumunun yanlışlığına dikkat çekmiştir. Mesela Bakara Sûre-i Celilesi’nde şöyle buyrulmaktadır: *وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلَىٰ نَتَّبِعُ مَا أَفْنَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا* “Onlara ‘Allah’ın indirmiş olduğu şeye tâbi olun.’ denildiğinde, ‘Hayır, biz atalarımızı hangi yol üzerinde bulmuş isek o yola uyar gideriz.’ derler.”⁵⁶ Tarih boyu, inanmayanlar, inanmak istemeyenler kendilerine göre bir ata, bir tiran bulmuş ve kör bir taklitle onun arkasından gitmişlerdir. Bu mukallitlere göre ataları taş, ağaca, helvadan yapılmış putlara tapsa da onlar “lâ yüs’el”dir, sorgulanamazlar. Onların söyledikleri ve yaptıklarında hiçbir zaman yanlışlık aranmaz. İşte bu da kaybettiren, imandan mahrum bırakan en önemli hususlardan biridir.

Sineğin Isırmasından Kaçarken...

Yukarıda sayılan bütün bu engellere bakıldığında küfrün temelinde akli, mantıki ve fikrî bir dayanak bulabilmek mümkün değildir. İnanmamaya sebep olarak gösterilen bu faktörlere mesnet demek de doğru değildir. Çünkü mesnet, ciddi bir dayanak demektir. Bu yüzden inanmayan insanlar mesnet vehmedilen şeylere dayanarak inançsızlıklarını devam ettirmektedirler ki esasında bunun da insana vadettiği hiçbir olumlu ve güzel tarafı yoktur. Bu durumdaki insanlar sadece bazı geçici tesellilerle kendilerini avutmayı tercih ederler. Kendilerince mükellefiyetten kaçma ve rahat etme yolunu iman dairesi içine girmemekte bulurlar. Çünkü iman veya dinin arkasından diyanet yani amele dair mükellefiyetler ve sorumluluklar gelecektir. Zira iman sadece nazarî bir mesele değildir. İmanın bir gereği olarak bir kısım mükellefiyetlerin yerine getirilmesi ve bazı yasaklardan da uzak durulması gerekir. Farklı bir ifadeyle, “İnandım.” demekle iş bitmiyor. Arkasından amel-i salih olarak isimlendirilen bir kısım emirlerin yerine getirilmesi ve münkerat, bağy ve fahşâ olarak görülen pek

çok kötü fiilin de terk edilmesi gerekir. İşte bazıları bütün bunları hayattan kâm (zevk) almanın önünde bir engel olarak vehmettiklerinden iman dairesine girmemekte ısrar ederler. Böylece insan, Üstad Hazretleri'nin ifadeleri ile, *"İnkâr vasıtasıyla gayet cüzi bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukabil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş manevi sıkıntılara kendini hedef eder. Sineğin ısırmasından kaçıp yılanın ısırmasını kabul eder."*⁵⁷ Ayrıca burada teselli olarak görülen, geçici zevk veren bütün bu hususların kabrin öbür tarafında insana hiçbir faydası, desteği yoktur.

Son bir husus olarak şunu ifade edeyim ki müminler, inançsızlığa sebep olan bu engelleri aşarak iman dairesine girmiş olsalar da bu zaafıların kendileri için de her zaman potansiyel birer tehlike arz ettiğinin şuurunda olmadırlar. Çünkü yukarıda sayılan bütün bu faktörler iman dairesi içine girmeye mâni olduğu gibi –hafızanallah– imandan çıkmaya da birer sebep olabilir. Zira bu hastalık ve zaafırlar belli ölçüde, insanın duygu ve düşüncesi üzerinde hâkimiyet kurduklarında, vicdanı baskı altına alıp onda delikler, çatlak ve kırıklar meydana getirdiklerinde insan hiç farkına varmaksızın iman dairesinin dışına savrulabilir. Mesela kibirle alakalı olarak, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَزْدَلٍ مِنْ كِبَرٍ *"Kalbinde zerre kadar büyüklük hissi bulunan kimse cennete giremez."*⁵⁸ buyurmak suretiyle bu öldürücü virüslerden birine dikkat çekmiştir. Bu açıdan insan sürekli kendisiyle yüzleşmeli, Allah'ın nimetlerini fark etmeli, bu nimetlere hamd ü senada bulunmalı ve aynı zamanda bunların birer istidrac sebebi olabileceğini asla hatırdan çıkarmamalıdır.

-
- ⁴⁹ Müslim, *birr* 136; Ebû Dâvûd, *libâs* 26.
- ⁵⁰ Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nûriye*, s. 44 (Katre).
- ⁵¹ Nâziât Sûresi, 79/24.
- ⁵² Bakara Sûresi, 2/255.
- ⁵³ Kasas Sûresi, 28/78.
- ⁵⁴ Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nûriye*, s. 44 (Katre).
- ⁵⁵ Mü'min Sûresi, 40/36-37.
- ⁵⁶ Bakara Sûresi, 2/170.
- ⁵⁷ Bediüzzaman, *Lem'alar*, s. 9 (İkinci Lem'a, Birinci Nükte).
- ⁵⁸ Müslim, *îmân* 147; Tirmizî, *birr* 61.

DİN ADINA İŞLENEN CİNAYETLERİN VEBALİ

Soru: *Bir kısım örgütlerin, güya din adına işledikleri cinayetler, canlı bomba saldırıları ve benzeri hadiseler sadece dış mihraklarla ve haricî yönlendirmelerle izah edilebilir mi? Bu tür hadiselerin bugün Müslüman coğrafyasında da zemin bulmasının sebepleri nelerdir?*

Cevap: Müslüman görünen bazı kimselerin bomba yüklü araçlarla hiçbir şeyden haberi olmayan masum insanları katletmelerinin, hele aynı şekilde mabedlere saldırıda bulunmalarının ne Kur'ân'la ne Sünnet'le ne de Müslümanlıkla telif edilmesi mümkündür. Ama maalesef günümüzde inanan gönülleri dilhun eden, bizi mahcup duruma düşüren böyle bir tablo vardır. Dış mihrakların bu mevzuda sinsi ve organizeli yönlendirmeleri olmakla beraber, İslam'ın yanlış anlaşılması ve yorumlanmasından da kaynaklanan bu tür terör hadiseleri, denilebilir ki Haçlıların üzerimize gelmesinden, Moğolların İslam dünyasını herc ü merc etmesinden daha tehlikelidir ve İslam âlemine verdiği zarar daha büyüktür. Çünkü bu tür zulüm ve cinayetler, Müslümanlığın yüzüne zift sürülmesi anlamına gelir.

Yanlış Anlaşılan Şecaat ve Cesaret

Kanaat-i âcizanemce bu tür hadiselere sebebiyet veren yanlış anlama ve yorumlamaların en başta geleni, hikmetin engin derinliklerini teşkil eden şecaat ve cesaretin günümüzde hatalı yorumlanmasıdır. Elbette ki inanan bir gönülde şecaat ve cesaret olması gerekir fakat bunun yanında hikmet ve basiret de olmalı, muhataplarda emniyet ve güven duygusunu temin edecek bir duruş sergilenmeli, hangi şart ve durumda olursa olsun dinin temel disiplinlerine bağlı hareket edilmeli ve meşru hedeflere ancak meşru yollarla gidilmesi gerektiği asla unutulmamalıdır. Farklı bir tabirle, gerçek şecaat ve cesaret; bir Müslüman'ın kendi değerlerini müdafaa etme adına

dik bir duruş sergilemesi, hak bildiği meselelerde her zaman sabitkadem bulunması, bu istikamette kolu kanadı budansa da maruz kalacağı her türlü sıkıntıya katlanması demektir.

Bu açıdan Saadet Asrı'na baktığımızda, İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallahu aleyhi ve sellem) ve O'nun yanında yer alanların, Mekke-i Mükerrerme'de on üç sene boyunca bir insanın tahammül etmesi mümkün olmayan nice hadiseye katlandıklarını görüyoruz. Öyle ki sahabe-i kiram efendilerimiz çoğu zaman gözleri dolu dolu bir taraftan Cenab-ı Hakk'ın kudret-i namütenahisine, diğer yandan da O'nun insanlığı kurtarmak için gönderdiği Habib-i Edib'ine ve O'na inanan insanlara yapılanlara bakmış, sonra da hikmetini tam olarak idrak edemedikleri bu tablo karşısında hayret ve dehşetlerini ifade etme adına, *مَا أَحْلَمَكَ يَا رَبَّنَا "Ne kadar halimsin ey Rabbimiz!"* demişlerdir.⁵⁹ Bildiğiniz üzere İnsanlığın İftihar Tablosu, Kâbe'nin karşısında başını yere koyup secdeye kapandığında, inkâr ve cehalete kilitlenenler O'nun başına deve işkembesi koymuşlardır. Başlarına taş yağası bu zalimler kaç defa onu taşa tutmuşlardır. Fakat O (sallallahu aleyhi ve sellem), hiçbir zaman "Sizin başınıza da taş yağsın!" dememiştir. Aksine kendisine taş atan, dişini kıran, yanağını yaralayan, başını kanlar içinde bırakan insanlar karşısında bile ellerini kaldırmış ve *اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ "Allah'ım, kavmimi hidayet buyur. Çünkü onlar bilmiyorlar."*⁶⁰ demiştir. Onun bu sözüne hâşiye düşülecek olursa şöyle denilebilir: Şayet onlar Beni, misyonumu, kendileri için nasıl ölüp ölüp dirildiğimi bilselerdi böyle yapmazlardı. Zira Kur'ân-ı Kerim, inanmayanların tutup gittikleri yanlış yol karşısında Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) hâlini şöyle ifade etmektedir: *فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا "Demek bu söze (Kur'ân'a) inanmıyorlar diye onların peşine düşüp kendini helak edeceksin!"*⁶¹

Evet, gönülleri fetheden, kalbleri yumuşatan, herkesi gerçek insanlığa yönlendiren, insanı özündeki insanlıkla buluşturan İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine düşmanlık eden insanlara öfkeyle mukabelede bulunmamış ve hele günümüzdeki bu şenaat ve denaetlerin hiçbirisine asla başvurmamıştır. Kendisine on beş sene boyunca düşmanlık etmiş olan Ebû Cehil için bile, "Allah seni yerin dibine batırsın." dememiştir. Bundan dolayı da bir süre sonra Ebû Cehil'in kızı Cüveyriye ve oğlu İkrime Müslüman olmuş, Müslüman olduktan sonra da baş döndüren bir hayat

ortaya koymuşlardır. Yermük'te Bizanslılara karşı savaşan Hz. İkrime ağır yaralı olarak çadıra taşındığında birden doğrulmuş ve "Ya Resûlallah! Sen mi teşrif ettin?" demiştir. Hâlbuki bu hadise olduğunda İnsanlığın İftihar Tablosu'yla tanışmasının üzerinden sadece iki sene geçmişti. İşin doğrusu, Ebû Cehil'in oğlu Hz. İkrime'nin (radiyallâhu anh) bu kadar kısa süre içerisinde böylesine dikey yükselmesini şahsen ben izah etmekte zorlanıyorum. Evet, bu kadar kısa zaman içinde böyle bir marifet ufkuna nasıl ulaştı, içe doğru nasıl bu ölçüde derinleşebildi? İnsanlığın İftihar Tablosu (aleyhissalâtü vesselam), düşmanlarına bile hilim ve hikmetle muamele etmeseydi bütün bunlar mümkün olabilir miydi?

Esasen Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'deki o sıkıntılı dönemde, küçük bir işaret verseydi, Mekke'deki o ilk cesur ve kahraman Müslümanlar pes etmeden, kanlarının son damlasına kadar savaşmışlardı. Fakat zincire vurulmuş ve çok ağır işkenceler görmüş olmalarına rağmen onlar sabır yolunu tercih etmiş, güvenilirliklerini zedeleyecek ferdî, fevrî, hissî hiçbir davranışta bulunmamış ve hele bu tür canavarlıklara asla başvurmamışlardır. Zira Şefkat Peygamberi'nin yolu, insanların ebedî saadetine vesile olmak için kalbleri fetih ve kafaları ikna yoludur; bu da hikmetle, merhametle, mülâyemetle muameleyi gerektirir. Evet, bir kere daha ifade edecek olursak, öyle canavarca bir hareket tarzını Kur'ân'la, Sünnet'le, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun üslubuyla, stratejisiyle, düşünce tarzıyla telif etmek mümkün değildir.

Nefret Ekip Muhabbet Biçemezsiniz

Konuyla ilgili Saadet Asrı'ndan misalleri çoğaltabilirsiniz. Mesela Kudüs fethedildiğinde Hz. Ömer Efendimiz şehrin anahtarlarını almak üzere yanındaki hizmetçisiyle birlikte Medine'den yola çıkıyor. Yolda üzerindeki elbiseler yırtılınca yanında taşıdığı iğne ve iplikle onları dikiyor. Hazineye ait iki hayvanı kullanmaya hakkı olmadığı mülahazasıyla yanına tek bir hayvan alıyor ve bu hayvana hizmetçisiyle nöbetleşe biniyor. Tam Kudüs'e yaklaştıklarında binme sırası hizmetçisine geliyor. Hizmetçisi Hz. Ömer Efendimize binmeye devam etmesi konusunda ısrar etmesine rağmen o, bu teklifi kabul etmiyor ve hizmetçisini deveye bindiriyor. Yahudi ve Hristiyan ruhani reisler şehrin girişinde gelip onu karşılıyor, "Burayı fethedecek insanın bu evsafa olduğunu biz zaten kitaplarımızda görmüştük." diyerek

ona tazim ve tekrimde bulunuyorlar (saygı gösteriyorlar). Şehrin anahtarlarını kendisine Kudüs Patriği Sophronius teslim ediyor. Namaz vakti geldiğinde Hz. Ömer, namaz kılması gerektiğini söylüyor. Onlar da “Ey Müminlerin Emiri! Mabedimizin bir köşesinde namazınızı kılabilirsiniz.” diyorlar. Fakat Hz. Ömer, “Müminlerin Emiri burada bir yerde namaz kılarsa arkadan gelenler teberrüken orayı bir mescit hâline getirirler. Bu da sizin hukukunuza tecavüz olur.” diyerek dışarıya çıkıyor ve kayaların üzerinde namazını eda ediyor. Şimdi bir, Hz. Ömer Efendimizin diğer dinlerin mabedlerine olan saygısına, incelik, hassasiyet ve basiretine bakın, bir de güya İslam adına yapılan bugünkü çirkin saldırılara!

Mevzumuzu ışıktutacak başka bir misal de şudur: Hz. Ali Efendimiz döneminde fitneler aynen günümüzde olduğu gibi kabardıkça kabarmış, köpürdükçe köpürmüştür. O dönemde Haricîler, Harura’da Hz. Ali’ye karşı toplandıklarında biri Hz. Ali’ye gelerek, “Ya İmam! Haricîler falan yerde ordularıyla toplanmışlar, senin üzerine gelecekler. İyisi mi onlar senin üzerine gelmeden sen onların üzerine git ve onları bütünüyle yok et.” demiştir. Hayber’in kapısını koparan Şah-ı Merdan, kılıcını çektiği zaman bir kılıç darbesiyle birkaç kelleyi birden alan Haydar-ı Kerrar, İnsanlığın İftihar Tablosu’nun velayetin serkârı yaptığı o büyük imam, “Ne malum onların bizim üzerimize geleceği?” diyerek kendisine yakışanı söylemiştir. Görebiliyor muyuz bu yaklaşımdaki inceliği! Bence esas şah-ı merdanlık, Hayber’in kapısını koparmada, Amr İbn Abdivüdd’ü bir kılıç darbesiyle ikiye biçmede değil, enaniyetin “ben, ben” diye Ramazan davulu gibi ses çıkarma ihtimalinin olduğu bir zamanda bu şekilde kendini kontrol altına alıp iradesinin hakkını vermede aranmalıdır. Evet, bence esas yiğitlik, gerçek şecaat ve cesaret, böyle kritik bir zamanda, “Ne malum bize hücum edecekleri?” sözünü söyleyebilmektir. Hazreti İmam Hümam Ebû Hanife Hazretleri de onun bu mülahazasını esas alarak, nereye yürüyecekleri kesin olarak bilinmediği sürece bir yerde toplanmış bir grubun üzerine yürümenin caiz olmayacağı görüşünü benimsemiştir.⁶²

Zaten önemli olan, stratejik hareket ederek az zayıyla problemleri çözmeye çalışmak değil midir? Mekke’nin fethine bakıldığında Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem) kan dökülmemesi, düşmanlıkların katlanmaması ve problemlerin nazikçe çözülmesi adına gerekli olan her türlü tedbiri aldığı görülecektir. Evet, İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallahu

aleyhi ve sellem), küçük bir iki hadise istisna edilecek olursa, neredeyse halkının tamamı müşrik olan Mekke'ye kan dökmeden, zayıat vermeden girmiştir. Mekke'ye girdikten sonra da *"Size nasıl muamelede bulunmamı beklersiniz?"* diye sorduğunda, çocukluğundan itibaren onu çok iyi tanıyan müşrikler, "Sen kerim oğlu kerimsin." demişlerdir. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *"Öyleyse gidin, hür ve serbestsiniz. Size bugün kınama yoktur."* buyurmuştur.⁶³ O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) ağzından çıkan bu sözler Cibril'in solukları gibi ruhlarda öyle bir makes bulmuştur ki müşrik olan Mekke halkı nasıl yanlış bir yolda olduğunu anlamış ve bir iki gün sonra gelip Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) etrafında bir hâle hâlini almıştır. Evet, yıllarca Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) düşmanlık etmiş olan bu en mütemerrit (inatçı) insanlar bile yumuşamış ve Müslüman olmuşlardır. Hoşgörülü yaklaşım ve iyi muamele onları İslam'ın huzurlu atmosferine çekmiştir. Ne ekerseniz onu biçersiniz. İnsan iyi şeyler hasat etmek istiyorsa çevresine sürekli iyilik ve güzellik tohumları ekmelidir.

Osmanlı devleti çözülüp yıkıldıktan sonra İslam dünyasında üst üste çözümler yaşanmıştır. Günümüzde ise yeniden bir toparlanma, kendimiz olma ve kendi ruhumuzu bulma gayretleri var. İslam coğrafyasının bütününe değil, sadece Türkiye açısından meseleye baktığınızda bile, hiçbir şeyin dünkü gibi olmadığını, son kırk elli yıl içinde pek çok şeyin değiştiğini göreceksiniz. İşte İslam dünyasındaki bu gelişme ve değişimlerden rahatsız olan bazı güç odakları, dinin temel dinamiklerinden habersiz, İslam'ın kriter ve kıstaslarını bilmeyen, hissiyatla ve hamasetle hareket eden bazı kişileri harekete geçirmiş ve onları kendi kirli emellerine alet etmek istemişlerdir.

Paranoya İhtiyacı ve Aldatılan Kitleler

Bugün maalesef İslam coğrafyasında yaşayanların hepsi akli başında, dengeli düşünen, kendi kaynaklarını bilen insanlar değildir. Paranoya duygusunu tetikleyerek kendi çıkarlarına göre dünyada kamuoyu oluşturmak isteyenler cehalet ve fakr u zarureten kaynaklanan bu zaafı görmüş, belli senaryolar hazırlamış ve neticede müsait insanları ya aldatmak ya da ilaçlarla robotlaştırmak suretiyle bu senaryolarda figüran olarak kullanmışlardır. Evet, ihmal edilmiş, cehalete mahkûm bırakılmış nesilleri kullanıp kitleleri aldatmışlardır. Aldanmamanın yolu ise bağışıklık sisteminizi güçlü tutmaktan geçer. Eğer mukavemet sisteminiz güçlü ise

bünyeye girecek virüs ve mikropların hepsinin hakkından gelebilirsiniz. Fakat bünyenin bağışıklık sistemi zaafa uğradığında başkaları sürekli virüs enjekte edip bünyeyi yere sermek ister ve siz de buna engel olamazsınız.

Küçülüp büzüşen günümüz dünyasında, Allah Resûlü'nün yoluna tâbi olan Müslümanların çok daha akıllıca hareket etmeleri, her adımı düşünerek atmaları, bir söz söylemeden önce o sözün nereye gideceğini ve karşı tarafta nasıl bir his uyandıracığını hesap etmeleri gerekir. Hele bulunduğu konum itibarıyla bir heyeti temsil eden insanların bu konuda daha hassas davranmaları önem arz etmektedir. Zira onların yapacağı bir hatanın cezasını, temsil ettikleri heyetin bütünü çeker. Mesela sıradan bir insanın ağzından, "Falanlar sizin caminize karşı şöyle bir saygısızlıkta bulundular. Siz de gidin ve onlara zarar verin." cümlesi çıktığında kimse buna iltifat etmez. Fakat kendini dinletebilecek bir sergerdan tarafından böyle bir söz söylendiğinde, bu dikkate alınır ve tamiri çok zor tahribatlara sebebiyet verir. Evet, şecaat ve cesaretin yanında ilim, hikmet, basiret ve firaset yoksa bu, insanı öyle bir cinnete sevk eder ki yapılan yanlışlıkların tamir edilmesi, üstesinden gelinmesi mümkün olmaz. Bu itibarla maruz kaldığımız felaketlerde sadece karşı tarafı suçlamak doğru değildir. Aslında İslam'ın güzelliklerinin yaşanmasını ve görülmesini istemeyen hasım cephe, bu tür tuzak ve ayak oyunlarını İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren hayata geçirmek istemiştir. Ancak Raşit Halifeler ve onları örnek alan basiretli idareciler buna fırsat vermemişlerdir. Ne var ki bilhassa son iki üç asırdan beri yabancı unsurlar içimizden müsait bir kısım fıtratları figüre edip kullanmaya muvaffak olmuş, maalesef İslam'ın o parlak çehresini karartmışlardır. Denilebilir ki İslam'ın hiçbir döneminde, günümüzde güya din adına gerçekleştirilen vahşete benzer bir vahşet yaşanmamıştır. Belki bir dönemde Muvahhidîn, bir dönemde Karmatîler ve başka bir dönemde de kendilerini Bâtınîliğe salmış bazı insanlar bu tür canavarlıklara teşebbüs etmişlerdir. Fakat onlar bile canlı bomba olmamış, kadın, yaşlı, çoluk çocuk demeden toplu katliamlara yol açacak intihar eylemleri gerçekleştirmemişlerdir.

Mümince Mücadele Tarzı

Yeri gelmişken burada bir hatıramı nakletmek istiyorum: Ziyaretime gelen bir misafir, İslamofobiden bahsederek Batılıların Müslümanlara bir canavar

nazarıyla baktıklarını ifade etmiş ve onların karikatürlerinde, gazetelerinde ve televizyonlarında İslam aleyhine yayın yaptıklarını anlatmıştı. Ben de Batılılar bir yerde İslam aleyhine saldırıda bulununca, maalesef içimizde hissî hareket eden bazı kimselerin aynıyla mukabelede bulunma gibi İslam'la telif edilemeyecek davranışlar sergilediğini, bu yüzden kendimizi tamamen aklamının doğru olmadığını anlattım. Bu, onun hiç beklemediği ve şaşırdığı bir cevap olsa da inkâr edilemez bir gerçektir. Hâlbuki yapılan kötülöklere mukabelede bulunurken biz, bize yakışan şekilde davranmalı, mümine yakışır bir mücadele tavrı geliştirmeliydik. Aksi takdirde yapılan yanlışlıklar yeryüzündeki tüm Müslümanları zor bir durumda bırakmaktadır. Çünkü bu tür hareketler belli odakların eline Müslümanlar aleyhine kullanacakları malzeme vermektedir. Yapılması gerekli olan şey ise üslubumuzu namusumuz bilerek dinin temel esaslarına bağıllık içinde saldırıları bertaraf etmektir.

Vahşet İrtikâp Edenlerin Müslümanlıktan Nasibi Yoktur

Sertlikle ve kaba kuvvetle, şiddet ve hiddetle dinin sevdirdiği, insanların İslam'a ısındırıldığı nerede görölmüştür? Bildiğiniz üzere dinin tarifi yapılırken şu ifadelere yer verilir: **الدِّينُ وَضَعَ إِلَهِي سَائِقٌ لِدَوِي الْعُقُولِ بِاخْتِيَارِهِمْ** "Din, Allah tarafından vazedilmiş öyle bir sistemler mecmuasıdır ki akıl sahiplerini bizzat kendi hür iradeleriyle hayra sevk eder."⁶⁴ Bana göre din adına yapılan böyle bir tarif en ileri demokrasilerden bile daha ileri bir mülahazadır. Çünkü insanın iradesini esas almakta, onu kendi hür iradesiyle baş başa bırakmaktadır. İslam'a göre insan, yaratılışı itibarıyla kerimdir, kadirşinastır. Din doğru temsil edilebilir ve onun, insanın geleceği adına vadettiği güzellikler ortaya konulabilirse insanlar zaten tercihlerini o istikamette kullanacaklardır.

Evet, eğer siz dinin güzelliklerini gösterir, sevdiren ve içlerde ona karşı bir iştihak hâsıl ederseniz insanlar da hür iradeleriyle onu seçerler. İsteyen, istediği dini seçme hürriyetine sahiptir. Önemli olan temsilin güzelliğidir. Bildiğiniz gibi İnsanlığın İftihar Tablosu'nun o müthiş tebliğ enginliğinden geri kalmayan ve onunla at başı giden diğer bir yanı da O'nun temsilidir. O (sallallahu aleyhi ve sellem), dediği her şeyi milimi milimine yaşamış ve böylece gönüllere taht kurmuştur.

Aslında O'nun ümmeti olarak bir zamanlar biz de böyle idik. Ne var ki son

bir iki asırdan beri birileri bizim genlerimizi bozdu. Ve maalesef bazıları, hem de din adına, nice mesâvî irtikâp etti (kötülükler yaptı, günah işledi). Hâlbuki vahşet irtikâp eden insanların Müslümanlıktan nasipleri yoktur. Daha önce de değişik vesilelerle ifade edildiği gibi terörist Müslüman olamayacağı gibi Müslüman da terörist olamaz. Müslümanların içinden terörist çıksa bile, böyle bir kişi Müslümanlığa ait vasıflarını kaybetmiş demektir. Böyle birine kesinlikle sağlam bir Müslüman denemez. Nasıl denebilir ki! Savaşın bile belli kuralları vardır. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir orduyu uğurlarken ifade buyurduğu gibi dinimiz kadınlara, çocuklara, mabetlere sığınmış insanlara ilişilmesini yasaklamıştır.⁶⁵ Dolayısıyla günümüzde din adına işlenen bu cinayetlerle Kur'ân ve Sünnet'in ortaya koyduğu disiplinleri telif etmek mümkün değildir.

Hâsılı bize düşen; dinin doğru temsil edilmesinin yanında herkese karşı saygılı olmak ve her anlayışı hoşgörüyü karşılamaktır. Zira başkalarına kendi sistemini dayatma dinin ruhuna zıttır. Topla, tüfekte, şiddet, hiddet ve kaba kuvvetle insanların üzerine gitmenin, kendince savaş ilan ederek gidip bir alışveriş merkezini işgal etmenin, masum insanları rehin almanın Müslümanlıkla telif edilebilir bir yanı yoktur. Barış ve esenlik dinine mensup olan bizler, aynıyla mukabelede bulunmayı zalimce bir kaide kabul ediyor ve insanca davranmayı her hâlükârda vahşice hareket etmeye tercih ediyoruz. Zaten inanan, gönlü imana ermiş bir kimse bu tür davranışlara tenezzül edecek kadar aşağılara düşmez/düşemez.

Cenab-ı Hak gönüllerimizi hikmetiyle mamur kılsın. Murad-ı sübhanîsine ters gelen bütün aykırılıklardan bizleri masun ve mahfuz buyursun! Peygamber yolunda olmayı, O'nun yolunda yaşayanların yolunda yaşamayı cümlemize nasip ve müyesser eylesin!

⁵⁹ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 2/218; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/95.

⁶⁰ Buhârî, enbiyâ 54; Müslim, *cihad* 105.

⁶¹ Kehf Sûresi, 18/6.

⁶² el-Merginânî, *el-Hidâye* 2/170-171; el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî'* 7/140-142.

⁶³ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye*, 5/74; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 9/118.

⁶⁴ Abdülaziz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, 1/13.

⁶⁵ Müslim, *cihad* 3; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/300.

ACZ U FAKR YOLU

insan olarak her gün farklı meşguliyetlerin içine giriyor, farklı tercihlerde bulunuyoruz; ancak çoğu zaman yaptığımız işlerde, bulunduğumuz tercihlerde Cenab-ı Hakk'ın rızasının olup olmadığını bilemiyoruz. Belki farkına varmadan işlerimizin içine bencillik karıştırıyoruz. Allah'ı anlatıyoruz zannıyla bilgiçlik taslıyoruz. Vifak ve ittifaka gelen ilahi inayeti şahsi kabiliyet ve istidatlarımıza nispet etmeye kalkıyoruz... Kim bilir günlük koşuşturmacalarımızda bunun gibi daha nice hatalara düşüyoruz. Müslümanlığı hakkıyla yaşamanın önünde, çoğu kişinin farkında bile olmadığı gizli tehlikeler söz konusudur. Gerçekte hayatını muhasebe ve murakabe ekseninde yürütmeyen, Allah (celle celâluhu) karşısında günde birkaç defa kendini sıfırlamayan kimselerin bu tür tehlikelerden uzak durması çok zordur.

Aslında varlığımız üzerinde biraz düşünmeyi, Cenab-ı Hak karşısındaki konumumuzu mülâhazaya almayı hep bir ufuk olarak tutsak, gizli şirk ifade eden tavır ve ifadelerden uzak kalabilir ve Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini fark ettikçe “Yapıyorum.” yerine “Yaptırıyor.” demeye başlarız. Kendi azim, gayret, irade ve cehdimizin O'nun meşietinin gölgesinin gölgesinin gölgesi olduğunu fark ederiz. Bu konuda katetmemiz gereken epeyce bir mesafe var. Allah karşısındaki konumumuza göre bir kulluk tavrı belirlemek ciddi bir cehd ü gayret istiyor. Aksi takdirde hiç farkına varmadan Allah Teâlâ'nın lütuflarını kendimize mal etme gibi bir hataya düşüyoruz ki bu da bir nevi şirk sayılır.

Mazhar Olunan Nimetler

Bizler Cenab-ı Hakk'ın sayısız ve harikulade lütuflarına mazharız. Her şeyden önce yoklukta kalmamış, varlık sahasına çıkmışız. Var olmakla

kalmamış, canlı olmuşuz. Canlı olmanın yanında insan olarak yaratılmış; akıl, şuur, irade ile donatılmışız. Bunun yanında Allah Teâlâ'ya kul, Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmet olmakla şereflendirilmişiz. Aynı zamanda din-i mübin-i İslam'ın fesada maruz kaldığı bir zamanda ıslahçılar safında yerimizi almışız. Ömrümüzün geri kalan kısmını başımızı hiç yerden kaldırmadan secdede geçirsek yine de bu nimetlerin şükrünü eda edemeyiz. Fakat bu nimetlerin kadr ü kıymeti bilinemezse bu küfran-ı nimet insanı tepetaklak baş aşağı da getirebilir.

Allah Teâlâ bazı şahıslara daha hususi surette lütuflarda da bulunur. Kimilerine mal ü menal, kimilerine makam ve mansıp, kimilerine güç ve iktidar, kimilerine de şan ve şöhret lütfeder. Onlar bu nimetlerin kimden geldiğini bilir ve şükürle nimetlerin sahibine yönelirlerse kazanırlar. Aksi hâlde, sahip oldukları nimetleri kendilerinden bilir ve nankörlük yaparlarsa bu sefer de bunlarla kendilerini mahvederler. Tıpkı kaynaklarda ibretlik hayatlarına yer verilen Bel'am İbn Bâurâ ve Bersisa gibi. Kim bilir tarihte Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve nimetlerini suistimal eden ve bu yüzden de mahvolan nice Bel'am ve Bersisalar gelip geçmiştir.

Esasında tarihin uzak köşelerine gitmeye de gerek yok. Günümüzde de Allah'ın güç, iktidar, şan, şöhret ve itibar verdiği niceleri bu imkânları kendilerinden bildikleri için zehirleniyor. Âlemin teveccüh ve alkışına aldanyor, kibir ve gurura kapılıyor ve kendilerini âdeta bir mihrap hâline getiriyorlar. Her şeyin kendilerine bağlanmasını, her meselenin kendilerine sorulmasını, her müşkülün kendilerinde çözülmesini, herkesin kendilerinin sözünü dinlemesini arzu ediyorlar. Derken tarihe kirli bir sayfa olarak kaydediliyor, dünyalarını da ahiretlerini de berbat ediyorlar.

Dikkat etmediği takdirde herkes kaybedebilir. Kendilerini kutsî bir davaya adayanlar da benzer tehlikelerle karşı karşıyadırlar. Hizmet-i imaniye ve Kur'âniye davasına gönül veren insanlar, sergüzeşt-i hayatlarına bir göz atacak olsalar, Cenab-ı Hakk'ın kendilerine hiç ummadıkları nice sürpriz nimetler lütfettiğini görecektir. Allah, hizmet erlerini öyle nimetlerle serfiraz kıldı ki işin başlangıcında hayal dahi edilemeyen noktalara gelindi. Talebelerin kalabileceği bir iki ev açtığımızda sevinçten uçuyor, bunu gözümüzde çok büyütüyorduk. Evler yurtlara dönüştüğünde, yurtların sayısı çoğaldığında ayrı bir hayret daha yaşamıştık. Ardından sadece Türkiye'de değil dünyanın farklı ülkelerinde yüzlerce okul açıldı. Okulları kültür

lokalleri, diyalog merkezleri ve daha başka müesseseler takip etti. İşin sonu nereye varır, dün bunları veren Allah yarın daha neler lütfeder onu da bilemiyoruz.

Bugüne kadar yapılan hizmetler bizim şahsi dehamıza, minnacık güç ve iktidarımıza verilemez. Bu takdirde sebeplerle sonuçlar arasında büyük bir uyumsuzluk ortaya çıkar. Belli ki bunları bize ihsan eden, Allah'tır. Dolayısıyla bize düşen kulluk vazifesi de Cenab-ı Hakk'ın bu fevkalâde lütufları karşısında şükür ve hamdle O'na yönelmektir. Esasında şükür adına ne yaparsak yapalım yine de işin hakkını veremeyiz. Sabahlara kadar namaz kılsak, başımızı secdeden kaldırmazsak, ara vermeden oruç tutsak, her sene hacca gitsek yine de nail olduğumuz sonsuz nimetlerin şükrünü eda edemeyiz. Bu yüzden bize düşen, yaptığımız ibadet ü taatleri yetersiz görerek sürekli,

مَا عَبْدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ يَا مَعْبُودُ! مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ! مَا شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ يَا
مَشْكُورُ! مَا ذَكَرْنَاكَ حَقَّ ذِكْرِكَ يَا مَذْكُورُ! مَا حَمِدْنَاكَ حَقَّ حَمْدِكَ يَا مَحْمُودُ! مَا سَبَّحْنَاكَ حَقَّ تَسْبِيحِكَ
يَا مَنْ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ!

“Ey Mabûd-u Mutlak Maksûd-u bi'l-istihkak, azamet ve ululuğuna yakışır şekilde kullukta bulunamadık. Ey her şeyden daha âyân olan Zat, Seni hakkıyla bilemedik. Ey şükredilmeye tam layık olan Rabbimiz, Sana hakkıyla şükredemedik. Ey her dilde zikredilen, Seni hakkıyla zikredemedik. Ey tüm övgü ve hamdlerin mercii, Sana hakkıyla hamd ü senada bulunamadık. Ey göklerin, yerin ve bunların içindeki her şeyin kendisini tesbih u takdis ettiği Zât-ı Ecell ü A'lâ, Seni hakkıyla tesbih u takdis edemedik.” deyip inlemektir.

“Şükrederseniz Arttırırım”

İnsan, bütün hayatını acz u fakr, şevk u şükür duyguları içinde geçirmeli; aklına ne zaman “bir şey yaptım” mülahazası gelecek olsa hemen yukarıdaki cümlelerle durumunu Allah'a arz etmelidir. Böyle yaşamaya muvaffak olur, nail olduğumuz nimetlere şükür duygusuyla yaklaşırsak Allah da nimetlerini ziyadeleştirir. Zira O; *“Eğer şükrederseniz arttırırım.”* ⁶⁶ buyuruyor. Aksine, olan biten şeyleri kendimize bağlar, kendi güç ve iktidarımıza verir, nankörlüğe düşersek Allah'ın eltaf-ı sübhaniyesinden

(lütüflarından) mahrum kalırız. Birilerinin *“Kahramanlar yaratan bir ırkın ahfadıyız (torunlarıyız).”* dediği gibi biz de “Dünyada şu kadar eğitim müessesesi açan bir cemaatin efradıyız.” der, yapılan güzel şeyleri aidiyet mülahazasına bağlar ve bütün bu güzellikleri kendimizden bilirsek, Allah muhafaza, âyetin devamında gelen; *“Şayet nankörlük yaparsanız bilin ki azabım çok şiddetlidir.”* ilahi beyanının tehdidine maruz kalırız. Allah’ın eltaf-ı sübhaniyesinin devam etmesini istiyorsak, öncelikle nimetin gerçek sahibini görmeli, görüp tesbih u takdiste bulunmalı ve:

*“Her şey Senden, Sen Gani’sin,
Rabbim Sana döndüm yüzüm.”*

demesini bilmeliyiz. Özellikle başkalarının övgü ve takdirleri karşısında, Allah’ın lütuf ve ihsanlarını insanın kendine mal etmemesi çok zordur. Bu, oldukça dikkat ve temkin gerektiren bir mevzudur. Birileri sizi sahip olduğunuz bir kısım fazilet ve meziyetlerle övmeye başladığında en azından düşünce ve tasavvurlarınız kirlenebilir. Allah’ı unutarak söz konusu meziyetleri kendinizden bilebilirsiniz. Bence şirk kokan bu tür düşünceleri hayale dahi misafir etmemeli. Hatta daha zorunu söyleyeyim. Uykuya daldığınızda bu tür şeylerin rüyasını bile görmemelisiniz. Zira meseleye biraz Freud’un görüşleri çerçevesinden bakacak olursak, bir kısım rüyaları insanın şuuraltı müktesebatının açığa çıkması olarak değerlendirebiliriz.

Bütün bunlar, Kur’ân ve Sünnet’in temel esaslarından hareketle Hz. Pîr’in ortaya koyduğu acz, fakr, şevk ve şükür yolunun gerekleridir. Haddizatında insanın kendini eli hiçbir şeye yetiştirmeyen bir âciz, hiçbir şeye sahip olmayan bir fakir olarak görmesi bir fazilet değildir; bu, sadece hakikati ve genel durumunu itiraftan ibarettir. Allah karşısındaki konumunu çok iyi belirleyen bir insanın aksi bir düşünceye sahip olması düşünülemez.

Allah’ın sağanak sağanak gelen lütüflarını görebilen, ümitsizliğe düşmez. Her şey O’nun elinde olduğuna, her şey O’ndan geldiğine ve O’na döneceğine göre ben niye yeise düşeyim ki! Hâlihazırdaki manzara iç karartıcı olabilir. Fakat yolu açan, yol veren, güzergâhları gösteren ve değişik köşe başlarında karşımıza çıkan gulyabanileri bertaraf ederek güzergâh emniyetimizi sağlayan O ise ben niye karamsarlık duyayım ki! Veren de alanın da tekrar verecek olanın da O olduğuna gönülden inanıyorsam niye yeis bataklığında boğulayım ki! Bilakis azmime sarılır ve mesleğin diğer bir

esası olan şevk yolunu tutarım.

Yaptığınız işlere şu gözle bakmanızda hiçbir mahzur yok: Allah'ın kaderî bir planı ve senaryosu var. Bizler de birer oyuncu olarak hiç farkına varmadan sahneye sürülüyor, tahrip olmuş ve yıkılmış bir binayı tamir etmekle vazifelendiriliyoruz. Meseleye böyle yaklaşırsanız bir taraftan, *"Allah'a binlerce hamd ü sena olsun ki bizi böyle güzel işlerde istihdam ediyor."* deyip şükre; diğer yandan da "Acaba Allah'ın bizi tavzif ettiği işlerin hakkını verebiliyor muyum, konumumu verimli bir şekilde değerlendirebiliyor muyum?" diyerek muhasebeye yönelirsiniz.

Allah'a ait lütufları sahiplenmek gizli bir şirk ve O'na ait hakları gasp olduğu gibi bunları görmezden gelmek de nankörlük olur. İkisi de yanlıştır. En doğrusu, sahip olduğumuz lütufların farkında olmak ama bunları tahdis-i nimet mülahazasıyla zikretmek ve *"Rabbimize binlerce hamd ü sena olsun ki bizleri böyle güzel işlerde istihdam ediyor."* diyebilmektir.

Fikir İstikameti

Ne var ki daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu tür konularda fikir istikametini koruyabilmek hiç de kolay değildir. Bu, ancak doğru yola girme ile mümkündür. Fakat o yola girdikten sonra da doğru yürüme hususiyeti korunamayabilir; zikzaklar yaşanabilir, kaymalar olabilir. Bir şekilde yürünen yolun âdâbına riayet edilemeyebilir. Nail olunan ilahi lütufların hakkı tam verilemeyebilir. Bunlar neticesinde de şefkat tokatları gelebilir, kulak çekme kabilinden bir kısım belalara maruz kalınabilir. Allah bir kısım zalimleri musallat edebilir. Tehcirler, tehditler, nefiyler, aziller, mağduriyetler, mazlumiyetler, mahkûmiyetler, mevkufiyetler, tenkiller yaşanabilir. Eğer bütün bunlara birer şefkat tokadı nazarıyla bakarsak maruz kaldığımız sıkıntılar bizi tevbe, inabe ve evbe ile Rabbimize yönelmeye sevk eder. Rabbimizin razı olmadığı tavır ve davranışlarımız olduysa bunlar için bir değil bin kere istiğfar ederiz. Maruz kalınan mağduriyet ve mazlumiyetler bu mülahazalarla değerlendirilirse yaşanan acılar karşısında hissedilen duygular birdenbire kin ve nefretten, mukabele-i bi'l-misil kaide-i zalimanesinden (kötülüğe aynı kötülükle karşılık verme) şefkate ve acımaya döner. Nitekim tarihin sayfalarına kara bir leke hâlinde kaydedilecek bu tür zalim insanlara ancak acınır.

Allah bugüne kadar iman ve Kur'ân hizmetine sahip çıkan adanmışlara çok

güzel hizmetler yaptırdı. Sahip olunan değerleri dünyanın farklı yerlerinde temsil etme, İslam'ın dırâhşan çehresine saçılan ziftleri kısmen de olsa temizleme, dine karşı oluşmuş ön yargıları değiştirme, eğitim ve diyalog vasıtasıyla insanlar arasında barış köprüleri kurma gibi imkânlar verdi. Bugün de aynı yolda yürümeye devam ediliyor. Allah'tan ümidimiz o ki gelecekte de aynı hizmetler katlanarak yapılmaya devam edecek. Yürünen yolun doğruluğundan eminseniz, aleyhinizde propaganda yapan, sizi yürüdüğünüz yoldan alıkoymaya çalışan insanlara sadece acırsınız. Gayretullah'a dokunduğu gün Hazreti Mevlâ'nın zalimlerin iflahını keseceğini bilir, bugün halka cevredenlerin yarın Hakk'ın divanında verecekleri hesabı düşünür ve hâllerine acırsınız.

66 İbrahim Sûresi, 14/7.

DİRİLİŞ MİMARLARININ VAZİFESİ

Günümüzde Müslümanlık adına yaşanan çoğu problemin arkasında İslam'ı içine tam sindirememiş, ihlas ve ihsan şuuruna erememiş “*şekil Müslümanları*” vardır. Onların, İslam'ın ortaya koyduğu kriterlere aykırı davranışları, helal haram sınırlarını tanımamaları hem İslam'ın hem de Müslümanların adına leke sürüyor, duruşunu bozuyor. Diriliş süvarilerinin yerine getirmesi gereken öncelikli vazife, ruh ve kalb hayatımız adına yitirdiğimiz değerleri yeniden ihya etmek ve bunların bütün canlılığıyla tabiatlara mal olmalarını sağlamaktır. İnsanlığın şeklî ve surî Müslümanlıktan kurtulması da buna bağlıdır. Bu değerlerin başında ise ihlas gelir.

İhlas ve Rıza

İslam'ın muhtevasını bir şiire benzetecek olursak, onun kafiyesi ihlastır ve bu, bütün amellerin derin bir kulluk şuuruyla yerine getirilmesi ve Allah'la irtibatlandırılması anlamına gelir. Bilindiği üzere ihlas, her amelin sırf Allah emrettiği için sadece O'nun rızası hedeflenerek yapılmasıdır. Hz. Pîr'in “Birinci Söz”ün başında ifade ettiği gibi ihlas, insanın Allah için işlemesi, Allah için başlaması, Allah için görüşmesi, Allah'ın rızası dairesinde hareket etmesi, yani kısaca bütün işlerini O'nun rıza ve hoşnutluğunu gözeterek yapmasıdır.⁶⁷ Elimizi dua için her kaldırıışımızda Cenab-ı Mevlâ'dan rıza ve ihlas istemeliyiz. Bu konu o kadar önemlidir ki bir kişi akşama kadar hiç durmadan “*Allahumme el-ihlâs ve'r-ıdâ*” (*Allah'ım, Senden ihlas ve rızanı istiyorum*) dese yine de azdır. Çünkü bir müminin bütün dünyevi mülahazaları elinin tersiyle bir kenara iterek saf ve dupduru bir kulluk şuuru kazanması yaratılış gayesine matuf en büyük hedeftir. Bu açıdan bakıldığında sadece dünyevi beklentiler değil, kulluktaki zirve olan ibadetlerin uhrevi beklentilere bile bağlanmaması, yalnızca Rabbimizin

hoşnutluğunu kazanmak amacıyla yapılması gerekmektedir.

Ne var ki böyle bir ufku yakalamanın kolay olmadığı da bilinmelidir. İhlasa musallat olan, onu delik deşik eden ve güve gibi kemiren o kadar çok şey var ki! Beşerî garizeler, rahat ve rehavet duygusu, şöhret arzusu, pespaye hisler, dünyevi çıkarlar bizi ihlas ve samimiyetten uzaklaştırıyor, uhrevilik ve melekûtiliğe açılmamıza mâni oluyor ve bize en büyük mazhariyetleri kaybettiriyor. Dosdoğru bir yola girmiş insanlar bile dikkatli yaşamadıkları takdirde süfli duygular ve cüzi menfaatlerden ötürü zamanla ihlas kırılmaları yaşayabilirler; Allah yolunda yürüdüklerini zannetseler de sukuta (düşüşe) maruz kalabilir, kazanma yolunda kaybedebilirler.

Çok iş yapmak, büyük işler çevirmek, büyük çemberler döndürmek marifet değil; asıl marifet, yapılan her şeyi O'nun rızasına bağlayabilmektir. Zira marziyat-ı ilahiye (Allah'ın hoşnutluğuna) bağlılıktan daha ulvi bir şey yoktur. Amel ve hizmetlerinizde ihlası yakalayamadığınız takdirde dünyanın rengini değiştirseniz dahi kendinizi kaybedersiniz. Zahiren çok kazanmış gibi görünseniz de Allah katında kaybetmiş talihsizler kategorisine dâhil olursunuz. Başardım zannettiğiniz işler de uzun ömürlü olmaz. Saman alevi gibi gelir, geçer. Bu yüzden yapılan her işte ihlası yakalamaya çalışmalı, bunun için de iç mücadelenizi sürekli devam ettirmelisiniz.

İhlas Nasıl Kazanılır?

İnsan, marifet-i Sâni konusundaki derinliği ölçüsünde ihlasa muvaffak olur. Hakiki ihlasa ulaşabilmek, marifetullahın insanın bütün benliğine hükmetmesine bağlıdır. Böyle biri ağzını açarken, konuşurken, gözlerini kırparken, elini ayağını hareket ettirirken bütün bunları Rabbinin huzurunda olduğu şuuruyla yapar, bunu bir lahza olsun hatırından çıkarmaz. Bakışları derindir, tavırları ciddidir, duruşu vakurdur, sözleri edeplidir... Bütün tavır ve davranışları iman-ı billâh, marifetullah ve mehafetullahın (Allah'a inanıp O'nu tanıma ve O'na karşı saygıyla dopdolu olma) güdümündedir. Ondan münasebetsizce tavır ve davranışlar sâdir olmaz. Marifetullah bu ölçüde insan benliğini sarar, ona hükmederse o kişinin imanında derinlik, amellerinde de ihlas olur.

Yeni bir ihya hareketinin, insanlığın ve Müslümanlığın yeniden layık olduğu tarzda temsil edilmesine çalışanların yapmaları gereken temel vazife, bu kulluk şuurunun canlandırabilmektir. Mesele, sadece insanları

namaza alıştırmak değildir; tabir-i caizse onları “namaz delisi” yapabilmektir. Hadis-i şerifte ifade edildiği gibi mescitten çıktıktan sonra kalbini mescitte bırakan, bir sonraki namazı iple çeken namaz delileri.⁶⁸ Öyle ki onlar mesela öğle namazından çıktıktan sonra “Yahu niye bu müezzinler bir an evvel ikindi ezanını okumuyorlar! Okusalar da koşa koşa gidip bir kere daha Cenab-ı Hakk’ın dergâh-ı huzurunda kemerbeste-i ubudiyet içinde el pençe divan dursak, başımızı yere koyup yüzümüzü Hakk’ın kapısının eşiğine sürsek, O’nun büyüklüğünü kendi küçüklüğümüzü ifade etsek!” diyecek ölçüde ibadete kilitli yaşamalıdır. Sadece namaz değil, orucun da infakın da diğer ibadetlerin de delisi olmalı. Bütün ibadetleri ihlasla ve şuurlu bir şekilde yerine getirme noktasında çok kararlı durmalıdırlar.

İhlas dolu böyle bir kulluk şuurunun zıddı ise ibadetleri aradan çıkarma mülahazasıyla yerine getirmedir. Yani kalbi ürpermeden, yaptığı ibadeti beyninin bütün nöronlarında duymadan, hatta kimin karşısında durduğunun dahi farkına varmadan gafletle ibadet yapmaktır. İnsanda en azından ibadetlerini şuurlu yapabilme noktasında bir niyet ve ceht olmalıdır. O, işin başında her şeyi derinlemesine duyamayabilir. Bu, ciddi ve sürekli ceht ve gayrete bağlıdır. Cüneyd-i Bağdadî ancak altmış seneden sonra arzu ettiği ibadet ve marifet ufkuna ulaştığını ifade eder. Aynı şekilde Bediüzzaman Hazretleri de ömrünün sonlarına doğru imrendiği zatlar gibi tesbih çektiğini, kendisiyle birlikte âdetâ bütün varlığın “sübhanallah” dediğini duyduğunu söyler. Dolayısıyla asıl önemli olan, insanın böyle bir ufka talip olması ve onu yakalama adına sürekli gayret göstermesidir.

İbadetlerinizde enginlik ve derinliklere açılmaya, ihlas ve ihsan ufkunu yakalamaya namzetseniz, bugün olmazsa yarın maksadınıza ulaşabilirsiniz. Bundan sonra yapılması gereken şey ise duyduğunuz şeyleri başkalarına da aktarmaktır. İhya hareketi müntesiplerine düşen sorumluluk da budur. Başta da söylediğimiz gibi bu, insanları şekil Müslümanı olmaktan kurtararak hakiki Müslümanlığa ulaştırma, kalb ve ruh hayatına yönlendirme sorumluluğudur. Günümüzde pek çok insanın günlük siyasetin cenderesinden sıyrılmaları da esasen bu manevi akımın etkisiyle Allah’la olan münasebetlerini güçlendirmelerine bağlıdır.

İnsanoğlu, tabiatı itibarıyla hataya açıktır. Nitekim herkes hata yapabilir. Fakat böyle bir kıvama ulaşmış insanların inhırafları (kaymaları) nadir olur.

İnhiraf ettiklerinde de hemen Cenab-ı Hakk'a yönelir, iç döker, tevbe ve istiğfarla hata ve günahların isini, pasını siler süpürür, arınıp temizlenirler. Bir yerde böyle bir keyfiyete ulaşmış bir heyet oluşursa onlar orada maya olur ve bu, dalga dalga çevreye yayılır.

Günümüzde insanlığın böyle bir dirilişe ihtiyacı var. Dini Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (radiyallâhu anhüm ecmain) gibi duyacak, yaşayacak insanlara muhtacız. Bize düşen de hep bu ulvi düşüncelerle oturup kalkma, onları gerçekleştirmeye çalışma ve bu konuda dua dua Allah'a yalvarma olmalıdır. Bunun dışında kalan şeylerin tamamı bizim için tali meselelerdir.

⁶⁷ Bkz.: Bediüzzaman, *Sözler*, s. 6 (Birinci Söz).

⁶⁸ Buhârî, ezân 36, *zekât* 16, *rikak* 24, *hudûd* 19; Müslim, *zekât* 91.

KUR'ÂN NESLİ

Soru: *Sohbetlerde zaman zaman üzerinde durulan Kur'ân nesliyle kastedilenler kimlerdir, bu neslin üzerine düşen vazifeler nelerdir?*

Cevap: Cenab-ı Hakk'ın murad-ı ilahisini yeryüzünde ikame etmeyi biricik maksat hâline getiren, kıyamete kadar rehberliği devam edecek Kur'ân hakikatlerini hakıyla temsil eden, düşüncelerinde, konuşmalarında ve amellerinde Kur'ân'a ittibayı şiar edinen nesle Kur'ân nesli diyebiliriz. Nereden bakarsanız bakın onlardan Kur'ân'a ait manaların süzüldüğünü görürsünüz. Bu nesil, Allah karşısında veya huzurunda olmanın gereği olarak Allah'ın istediği şekilde bir duruş sergiler. Geçici bir imtihan yeri olan dünyayı değil, sonsuz güzellikler mekânı olan ahireti maksat hâline getirir. Onlar, yaşamayı değil yaşatmayı tercih ederler. Dünyanın fâni yüzündeki zevk ü sefaya değil, ahiret yolundaki çile ve ızdıraba talip olurlar. Kur'ân ahlakıyla bezenirler. Bu yüzden bir hadiste de ifade edildiği gibi onları gören kimse Allah'ı hatırlar.⁶⁹ Onların arkasından yürüyen kişi Allah'a vâsıl olur. Onlar, Kur'ân'ı şahsi hayatlarında yaşama ve temsil etmenin ötesinde, Kur'ânî hakikatleri topyekûn insanlık çapında ihya etmeye ve hayata hayat kılmaya kendilerini adanmış kimselerdir.

Bakış Açımız ve Tarihselci Yaklaşımlar

Dünyada pek çok inanç şekli, metafizik anlayış ve Zât-ı Ulûhiyet telakkisi bulunmaktadır. Bizim için önemli olan, Kur'ân'ın tarifleridir. Metafizik dünya hakkındaki en hakiki malumat, peygamberler tarafından beşere bildirilmiştir. Zât-ı Ulûhiyet'i en doğru şekilde insanlığa onlar tanıtmıştır. Ölüm, berzah ve ahiret âlemleriyle ilgili en gerçekçi izahları onlar yapmıştır. Bu konularda semavi vahyin sesine kulak verilmezse yanlış telakkilere girilir. Nitekim Ehl-i Kitap, vahyi orijinal hâliyle koruyamadığı için itikadî konularda

bazı boşluklara düşmüş, yanlış yorumlar yapmış, inhıraflar yaşamıştır.

Şunu unutmamak gerekir ki insan aklının idrak sınırları vardır. Bir insan dâhi de olsa bu sınırların ötesine geçemez. Ziya Paşa'nın ifadesiyle;

*“İdrâk-i meâlî bu küçük akla gerekmez
Zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez.”*

Şimdiye kadar nice filozof ve mütefekkir Allah'ın varlığından bahsetmiştir; ama O'nun isim ve sıfatlarına dair gerçek bilgiye ulaşmak için vahye kulak vermek gerekir. Zira bu gaybe ait bir meseledir ve bu konuda nihaî noktayı koymak bizim idrak sınırlarımızın dışındadır. Ulûhiyet ve rububiyet hakikatlerine dair doğru bilgi elde etmenin yolu, peygamberlerin sözlerine kulak vermekten geçer. Kur'ân neslinin başlıca vazifelerinden biri Allah'ı, Kur'ân ve Sünnet'i referans alarak tanımak, sadırlara şifa olacak şekilde insanlığa tanıtmaktır.

Mehmet Âkif'in şu sözünde gösterdiği ufuk, Kur'ân nesli için önemli bir hedef olmalıdır:

*“Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhamı,
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslam'ı”*

Günümüzde bilimsel gelişmeler sayesinde insanların varlığı okuma düzeyleri, eşya ve hadiselerle bakış açıları değişmiştir. Meselelerinizi anlatırken konuyu bu değişime dikkat etmeden ele alırsanız hitap ettiğiniz kitlenin zihin ve kalb dünyasında bazı boşluklar oluşabilir. Bu açıdan kendilerini iman ve Kur'ân davasına adanmış nesillerin, metafizik hakikatleri insanlara sunarken bunu, zihnî, ruhi, kalbî ve hissî herhangi bir boşluğa meydan vermeyecek, muhataplarının vicdanlarını ve akl-ı selimlerini tatmin edecek surette yapabilmeleri gerekir.

Yeri gelmişken şunu da ifade etmekte fayda var: Mehmet Âkif'in yukarıda naklettiğimiz mısralarında ifade edilen düşüncüyü farklı algılayan ve yorumlayan bazı kimseler Kur'ân'a başka bir açıdan yaklaşarak günümüzün şartlarına uygun olarak dinde reforma gidilmesi gerektiğini dillendiriyorlar. Kur'ân'a tarihselci mülâhazalarla yaklaşarak onun bazı âyetlerinin günümüzde hükmünün kalmadığını ileri sürebiliyorlar. Kur'ân tarafından vazedilen bazı prensipleri, mevcut algı ve anlayışlara ters bulduklarından, bu prensiplere sahip çıkamıyor, onların Cahiliye toplumuna has

düzenlemeler olduğunu, dolayısıyla da bizi bağlamayacağını zannedebiliyorlar.

Maalesef ki yanlış yerden bakıyor ve yanlış düşünüyorlar. Bazıları, günümüzün bu gelip geçici modalarıyla motive oluyorlar. Çağımızdaki yaşam tarzından başka bir alternatifi mümkün olduğuna inanmıyorlar. Modern dünyanın bize dayattığı dünya görüşünü en ideal zannediyor, başka tarz-ı telakkileri (anlayış tarzlarını) peşinen reddediyorlar. Bunun bir neticesi olarak da Kur'ân'ın bazı emirlerinin modasının geçtiğine, artık bugünün dünyasında tatbikinin mümkün olmadığına inanıyorlar. Kur'ân'ın uzun asırlardır ihmale uğramasının, doğru anlaşılıp anlatılamamasının ve iyi temsil edilememesinin de bunda etkisi büyük. Kur'ân nesli, Kur'ân'ın hakikatlerini tam yaşayarak hayatlarına hayat kılsa, tüm insanlık fertler ve cemaatler hâlinde İslam dünyasına koşacaktır.

Doğru Temsilin Etkisi

Bu açıdan, günümüzde dünyanın dört bir yanına açılan adanmışların, gittikleri yerlerde kendi dünyalarına ait duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini son derece önemli buluyorum. Bununla birlikte şu realiteyi de hatırdan çıkarmamalı: Birkaç asırdır dünyada hâkimiyet kuran, başkalarına tepeden bakan, düşünceleri kemikleşmiş ve milli gururları yüksek olan, adı konmamış örtük bir kast sistemiyle hareket eden, kendi kültürlerini dünyaya dayatan, ekonomik güç sahibi bazı şahıs, devlet ve milletlerin, kendi dünya görüşlerinden başka bir görüşü kabullenmeleri ve sizin değerlerinizi takdir etmeleri kolay değildir.

Her şeye rağmen siz, bir yerde kendi dünyanıza ait faziletleri ortaya koyduğunuzda, sahip olduğunuz değerleri yaşadığınızda bu, başkalarında ciddi bir hayranlık uyandırabiliyor. Şimdiye kadar bunun çok fazla misalini gördük. Etkili duayen akademisyenlerden, “Dünyanın geleceği adına istikbal vadeden bir şey varsa o da bu harekettir.” diyenler oldu. Küçük platformlardaki doğru temsil bile böyle bir hayranlığa vesile olabiliyor. Bunlar bizim için önemli birer ümit kaynağıdır. Yeter ki siz kendi civanmertliğinizi sergileyin, şimdiye kadar yapageldiğiniz hizmetleri katlayarak devam ettirin. İnancınızı, sahip olduğunuz değerleri en güzel şekilde anlatın ve temsil edin. Hangi noktalar hasar görmüşse oraları tamir etmeye, yıkılmış surları onarmaya, kırık ve çatlakları sarmaya, oluşan

boşlukları doldurmaya çalışın. Müslümanlığın baş döndürücü güzelliklerini herkese göstermeye, Allah'ın her bir kulunun bundan istifade etmesini sağlamaya gayret gösterin. Sahip olduğunuz iman, heyecan ve bilgi sermayesini çok iyi kullanın.

Allah'ın izni ve inayetiyle sizin bu çabalarınız muhataplarınız tarafından hüsnükabulle karşılanacaktır. Zira insan fıtratında, hakikati arama arzusu ve güzellik, kemale iştihak vardır.

⁶⁹ ibn Mâce, *zühd* 4.

DÜNYAYI AHİRETE TERCİH EDENLERİN ÇAĞI

Dünyayı dünyaya bakan, heva ve heveslerimize hitap eden yönüyle severseniz, onu bilerek ve isteyerek ahirete tercih etmiş olursunuz ki çağımızın en büyük hastalığı budur. Günümüzde dünyanın cazibedar güzellikleri çoklarının başını döndürüyor. Maalesef ki inanıyor gibi görünen bazı kişiler dahi bütün kalbleriyle dünyaya bağlılar. Taparcasına dünyayı seviyor ve onu ahirete tercih ediyorlar. Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya bağlanıyor, ömürlerini tûl-i emellerinin peşinde tüketiyorlar.

Kalbi dünyaya sımsıkı bağlı olan insanların ibadetleri şekilden öteye geçmez. İbadette önemli olan, kalbin Allah'la irtibatıdır. İnsan delice O'na bağlanmalıdır. Aşkla, heyecanla, yüreği çatlarcasına ibadet etmelidir. Dualarında, kalbinin iniltileri dile dökülmelidir. O'nun karşısında her şeyi yok bilmelidir. Fuzûlî'nin lâl ü güher (mücevher gibi değerli) gibi şu mısraları konu ile ne güzel denk düşüyor:

*“Hikmet-i dünya ve mâfîhâyı bilen ârif değil;
Ârif odur bilmeye dünya ve mâfîhâ nedir.”*

Kullukta İhlas ve Samimiyetin Önemi

Nasıl ki güneş doğduğunda gökteki yıldızlar kaybolursa, gönlünü Allah'a yöneltten bir kimsenin gözünde de dünyanın cazibedar güzellikleri silinip gider. Hatta o zaman gelir, kendini dahi görmez.

Bediüzzaman Hazretlerinin ifade ettiği gibi çağımız dünyayı, bilerek ahirete tercih edenlerin çağı ve ne yazık ki camidekinin de Kâbe'ye gidenin de Arafat'ta el kaldırıp yalvaranın da derdi dünya! Dua ederken onların seslerine kulak verseniz, taleplerinin çoğunlukla dünyevi isteklerden ibaret olduğunu duyarsınız. Onlar dualarında dünyayı istemek şöyle dursun;

ibadet ve kulluklarını bile dünyevi beklentilerine vasıta yaparlar. Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) tabirleriyle, nice namaz kılan vardır ki yorgunluk ve uykusuzluğu yanına kâr kalır, nice oruç tutan da vardır ki açlık ve susuzluğu yanına kâr kalır.⁷⁰ Oysaki kullukta esas olan, ihlastır, samimiyettir. Siz ikbal ve istikbalinizi, evlad u ıyalinizi, makam ve mansıbınızı, paye ve şöhretinizi kulluğun içine katarsanız onu kirletmiş olursunuz. Ama ne acıdır ki çağ, dünyaya tapanların çağıdır ve bu tehlikeden uzak kalabilmek de çok zordur.

Dünyevileşme Tehlikesi ve Tedavisi

Kur'ân-ı Kerim; *"Gerçek şu ki siz bu peşin dünya hayatına çok düşkünsünüz. Onun için ahireti görmezden geliyorsunuz."*⁷¹ âyetiyle âdeta çağımızı resmeder. Günümüzde vebadan, taundan, cüzzamdan, AİDS'ten daha tehlikeli bir hastalık varsa o da kulluğu dahi kirletecek şekilde dünyayı birinci sıraya koyma hastalığıdır. Bu virüs kime musallat olsa onu yere serer. Böyle birinin ayakta kalması söz konusu olamaz. Allah'tan dilerim ki onca kötü insanın kötülüklerine ve engellemelerine rağmen Cenab-ı Hakk'ın bir tevfik-i ilahi olarak önemli hizmetlere muvaffak kıldığı adanmışlar bu virüsten azade kalsınlar.

Dünyevileşme girdabına kapılmamanın en önemli yolu gönlün yüksek gaye-i hayallere bağlanması ve kişinin yüksek idealleri gerçekleştirmeye odaklanmasıdır. Nam-ı Celil-i Muhammedî'nin her yerde dalgalanmasını bir mefkûre hâline getiren kişilerin bunun çok aşağısında kalacak şeylere bel bağlamaları söz konusu olamaz. Zira böyle ulvi bir mefkûre dünyevi makam ve mansıplardan, hatta dünyada yüzlerce imparatorluk kurmaktan daha önemlidir. Zât-ı Ulûhiyet'i isteyen, ahireti hedefleyen bir insan dünyanın cismaniyet ve hayvaniyete bakan yüzüne ehemmiyet vermez, veremez. Cenab-ı Hakk'ın rû'yetine gözlerini dikmiş olanlar gözlerini başka her şeyden sakınırlar. O'na müteveccih olan kimseler teveccüh edecek başka kible aramaktan vazgeçerler. Dünya bütün güzellikleriyle, parlaklık ve ihtişamıyla karşısına dikilse onlar onu buğulu, sisli, kirli bir şey olarak görürler. Belki de hiç görmezler.

Allah Resûlü, dünyanın kıymet ve mahiyetini anlatma adına şöyle buyurur: *"Şayet Allah katında dünyanın (zatî kıymeti itibarıyla) sinek kanadı kadar bir değeri olsaydı, kâfire ondan bir yudum su içirmezdi."*⁷² İşte

dünyanın kadr ü kıymeti bu kadardır. Yüksek bir donanımla dünyaya gönderilen insan, niçin böyle basit bir şeye talip olsun ki! İnsan ulaşılmaz zirvelere ulaştıracak bir hedefe talip olmalı ve o hedefe sıkı sıkı sarılmalıdır. Gönlünü dünyaya kaptıranlar, dünya deyip oturan, dünya deyip kalkanlar ise ahirete ait bütün azıklarını dünya hesabına harcamış olurlar. Bu yüzden gidecekleri ebediyet âlemlerine zâd u zahiresiz (ahiret için hazırlık, azık olmadan) gitme riski taşırlar.

Dünyanın Cazibedar Güzellikleriyle Başa Çıkma Yolları

Dünyanın cazibedar güzelliklerine aldanmamak için yapılması gereken şey, Allah’la münasebeti sağlam tutmaktır. Dualarımızın merkezine Allah’ın teveccühünü, inayetini, maiyetini, hıfz u himayesini, nusret ve yardımını koymalıyız ve daima *“Allah’ım, Sana kavuşma iştiağıyla kalblerimizi doldur.”* demeliyiz. O’na olan iman, yakîn, tevekkül, teslimiyet ve güvenimizi artırması adına yalvarıp yakarmaktan dûr olmamalıyız (uzak kalmamalıyız). Ama bütün bunların O’nun hakkını eda etmeye yetmediğini bilmeli ve sözlerimizi O’na hakkıyla kulluk yapamadığımızın, O’nu hakkıyla bilemediğimiz, O’na hakkıyla hamd ü senada bulunamadığımızın itirafıyla noktalamalıyız. Belki de O’nun ululuğunu, kendi küçüklüğümüzü, ibadetlerimizin sığlığını itiraf etmemiz O’nun merhametine dokunur, rahmetinin enginliğiyle münasebete geçer ve dolayısıyla da Allah, gerekli olan ama yapamadığımız kulluktan dolayı meydana gelen boşluğu rahmetiyle doldurur.

Ahirette Cenab-ı Hakk’ın teveccüh ve rahmetine, rıza ve rıdvanına mazhar olmak istiyorsak bu dünyada hep bu değerlerin peşinde olmalıyız. Hep söylediğimiz gibi teveccüh, teveccühü celbeder. Biz bu tür mülahazalarla dopdolu olduktan sonra dünya kendini bize kabul ettiremez. Dünyevi nimetler karşısında başımız dönmez, bakışımız bulanmaz. Dünyayı Allah Teâlâ’ya ulaşma ve kavuşma adına bir vasıta, bir yol, bir koridor olarak kullanırız. Biz dünyaya böyle bakarsak, fâni yüzüyle kömür veya toz toprak gibi değersiz olan dünya birdenbire yakuta, zebercede, elmasa dönüşür.

⁷⁰ İbn Mâce, *siyâm* 21; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 2/373.

⁷¹ Kıyâmet sûresi, 75/20-21.

⁷² Tirmizî, *zühd* 13; İbn Mâce, *zühd* 3.

YÜCE HEDEFLERE KİLİTLİ RUHLAR

Şunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmamak gerekir; iffet ve ismet gönüllerimize mal olmuş, nezahet ve ahlak iç dünyamızın derinliği hâline gelmişse hep sırat-ı müstakimde yürürüz. Kötü ve çirkin şeylere baksak bile onların kötü yanlarını görmeyiz. Görsek bile takılmaz, geçer gideriz. Çünkü bu duyguların arkasında iman-ı billah, marifetullah ve muhabbetullah gibi dinamikler vardır. Bunlar sayesinde duygu ve düşüncelerimizi sur veya sera içine alabilir, onları kontrol edebiliriz.

Ne yazık ki günümüzde toplumun büyük bir kesiminin bu duyguları yitirdiğine şahit oluyoruz. Yitiklerimizin yerini başka şeylerle doldurmaya çalıştığımız için de çelişkilerden kurtulamıyoruz. Nice zamandır ilahi nizamlar mecmuasının kıymetini bilememişiz. Müslümanlar olarak sahip olduğumuz değerleri layıkıyla temsil edememişiz. Diğer yandan birileri bize güzeli çirkin, çirkini güzel, iyiyi kötü, kötüyü iyi göstermiş; dinî ve ahlaki değerlerimizi zedelemiş. Bir kısım terör örgütleri de şiddet ve terör eylemleriyle Müslümanlığın aydınlık çehresini karartmış. Pek çok kişi de Müslümanlığı, kötü örneklerle bakarak anlamaya çalışmış ve bu yüzden sürekli yanılgılar içinde kalmıştır.

Adanmışlara Verilen Lütuflar

Ne büyük nimettir ki bütün bu olumsuzluklar içinde Cenab-ı Hak, iman ve Kur'ân hizmetine gönül veren adanmışlara önemli bir fırsat ihsan etti. Onları bir tohum gibi dünyanın değişik yerlerine dağıttı. Onlara bulundukları ülke insanlarına ulaşabilecekleri imkânlar, müesseseler bahşetti. Bütün bunlar bugüne kadar yanlış anlaşılan meselelerin doğrusunu gösterme adına önemli birer fırsattır.

Bu açıdan, kin ve düşmanlığa kilitlenmiş bazı kişilerin dış göstermelerine

ve salya akıtmalarına takılmamak gerekir. Dar bir alanda yaşayan dar zihinli, nefret ve düşmanlığa kilitli bu kişiler size ön yargılı bakabilir. Kendileri akı kara gördükleri gibi başkalarına da karayı ak göstermeye çalışabilirler. Fakat öyle günlerdeyiz ki dünya kadar insan aydınlığı sizin etrafınızda arıyor. Size düşen vazife de enerjinizi sağa sola dağıtmadan, bütün istidat ve kabiliyetlerinizi gönül verdiğiniz gaye istikametinde kullanmaktır.

Cenab-ı Hak bugüne kadar size ekstradan çok büyük lütuflarda bulundu. Olan şeyler tamamen O'nun lütuf ve ihsanıdır. Sahabe-i kirama, tâbiin-i fihâma ve onlardan sonra gelen mücedditlere, müçtehitlere, Selçukluya, Osmanlıya eda ettirdiği misyonu size de eda ettirdi. Neredeyse gitmedik ülke bırakmadınız. Dünyanın farklı ülkelerinde yüzlerce müessese açtınız. Allah'a binlerce hamd ü sena olsun. Nefis cümleden edna, vazife cümleden âlâ. Karıncalara, termitlere kendi güç ve kabiliyetlerinin çok üstünde kubbeler yaptıran Allah Teâlâ'nın, bizleri şart-ı âdi planında hangi sebebe binaen bu lütuflara mazhar kıldığını bilemiyoruz. Belki belli ölçüde sergilenen ihlas, belki de kardeşler arasındaki vifak ve ittifak Allah'ın lütfuna, tevfik ve inayetine davetiye olmuştur.

Kıvamınızı koruduğunuz, duygu ve düşünce selametini muhafaza ettiğiniz sürece Cenab-ı Hak kim bilir daha başka ne lütuflarda bulunacak. Peygamber yolunda yürümeye devam ettiğiniz, makam ve mansıplara dilbeste olmadığınız, dünyevi çıkarlara peylenmediğiniz, birilerinin vesayeti altına girmediğiniz, yaşatma duygusunu yaşamamanın önünde götürdüğünüz ve gölgelere takılmayarak hep güneşe müteveccih yürüdüğünüz sürece, Allah'ın izni ve inayetiyle, bu iş devam eder.

Bakmayın şimdi esen muhalif rüzgârlara, tsunamiye dönüşen dalgalara, zalimlerin hay huyuna. Takılmayın bunlara. Allah sizinle beraberse, kimse size üstün gelemes. Bugün kendini aziz bilenler yarın zelil olurlar. Bugün millete zulmedenler yarın hazan yemiş yapraklar gibi savrulup giderler. Hiç tereddüdünüz olmasın. Çünkü Allah ahirette mazereti kalmasın diye zalime mehil üstüne mehil verir ama ilelebet onu ayakta tutmaz. Gayretullaha dokunduğunda tokadı da çok şiddetli olur. Kabza-i kudretiyle onu bir kere derdest etti mi onun iflahını keser. Âdet-i ilahiye hep böyle cereyan etmiştir. Tarihte bunun nice örneği vardır.

Mefkûre Kahramanlarının Vazifeleri

Şunu da ifade etmekte fayda var: Bazı dönemler vardır ki Allah yolunda yapılan infaklar, ortaya konulan gayretler başka zaman dilimlerine göre ziyadesiyle değer kazanır. Çünkü şartlar çok çetindir. Günümüzde de öyle bir zaman dilimi yaşıyoruz. Bugüne kadar enbiya-yı kirama, evliya-yı izama, Allah'ın daha başka mükerrem kullarına çektirenler bugün de size çektiriyor. Onlar, başlarına gelen bela ve musibetlere katlandıkları gibi bugün bizlere de katlanmak düşüyor. Maruz kaldığımız sıkıntılara takılmadan hak bildiğimiz yolda sabitkadem olmak, üveyik gibi kanatlanmak, küheylan gibi şahlanmak da yine bize düşüyor.

Vazifemiz, Allah'ın izni ve inayetiyle, gidemediğimiz yerlere de gitmek, şimdiye kadar açılan müesseseleri, yapılan hizmetleri ve verilen himmetleri katlamaktır. Kuruntularının arkasında koşan kimseler altı boş iddialarla milleti kandırmaya devam etseler de Allah şimdiye kadar size önemli açılımlar nasip etti. Ümidimiz o ki bundan sonra daha büyüklerini de yapmaya sizleri muvaffak kılacaktır. Bu hayırlı hizmetleri engellemeye kilitlenmiş karanlık ruhların hevesleri de kursaklarında kalacaktır. Elverir ki biz, Allah, Peygamber, sahabe yolundan ayrılmayalım ve kendimizi bir kenara bırakarak yaşatma duygusuyla yaşayalım. Üstlendiğimiz emaneti fevkalâde bir azimle, inanmışlık duygusuyla götürebileceğimiz yere kadar götürme gayreti içinde olalım.

İman İksiri veya Şükür ve Sabır

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor: *“Ne kadar şaşılacak bir hâldir şu müminin hâli! Başına bela indiği zaman dişini sıkıp sabreder ve bu onun için hayırlı olur. Nimet sağanağına mazhar olduğu zaman şükreder, bu da onun için hayırlı olur.”*⁷³

Her daim ifade edilmesi gereken gerçek şudur: *“Küfür ve dalaletten başka her hâle hamd olsun.”* Sapıklığa düşmemişsek, ahiret hayatının köprülerini yıkmamışsak, Allah'la münasebetimizi koparmamışsak hâlimize hamd olsun. Hayata böyle bakabilirsek zannediyorum fırtınaların şiddeti, dalgaların tsunamiye dönmesi, hortumların yıkıcılığı karşısında sarsılmayız. “Allah var, gam yok!” der, yolumuza devam ederiz. *“Onu bulan neyi kaybetmiştir, O’nu kaybeden neyi bulmuştur ki!”* O’nu bulmuşsanız, arayacak başka bir şey kalmamış demektir. Ama O’nu yitirmişseniz elde ettiğiniz hiçbir şey yoktur.

⁷³ Müslim, *zühd* 64; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 1/322.

MİHNETİN ÖTESİ

iman, İslam, ihsan şuuru, ihlas, rıza ve Allah’a kavuşmaya duyulan iştiağ Cenab-ı Hakk’ın maddi âlemle kıyası mümkün olmayan büyük lütuflarıdır. İnsana bir şehrin, ülkenin ya da dünyanın sultanlığı verilse bile, bu verilen maddi nimetler, zikredilen bu lütufların binde birine bile tekabül etmez. Bu açıdan bu dünyada bir müminin en temel meselesi sağlam bir imandır, Allah’la güçlü bir irtibat kurabilmektir, ihsan şuurunu kazanabilmektir, amellerinde ihlası yakalayabilmektir, rıza ufkuna ulaşabilmektir. Zira pir ü pak bir vaziyette bu dünyadan ahiret âlemine göç edebilmek, kabir suallerine cevap verebilmek, mahşerin ızdırabından kurtulabilmek, engellere takılmadan berzah âleminin uzun yolculuğunu tamamlayabilmek ve nihayetinde cennet nimetlerine, rıza ve rıdvana nail olabilmek buna bağlıdır. Zira bir mümin için arınmış bir vaziyette Allah’a yürümekten daha büyük bir nimet düşünülemez. Bu dünyada Allah yolunda çekilen sıkıntılar öbür tarafta ilahi lütuflara, uhrevi nimetlere dönüşecekse, ki öyledir, bunları cana minnet bilmek, bunlara seve seve katlanmak gerekir. Evet, sabır ve rızayla karşılandığı takdirde dünyadaki her elem ahirette sonsuz lezzetlere dönüşecektir. Üstelik dünyadaki nimetlerin lezzeti nispetinde elemi de vardır. Uhrevi lezzetlerde ise hiç elem yoktur.

O hâlde insan, dünyasını ahirete göre kurgulamalı ve planlamalıdır. Dünyayı, ahirete götürecek kısa bir yol veya meyvelerini, mükâfatını ahirette alacağı bir tarla, bir bahçe olarak görmelidir. Cennet yolunun yolcusu olabilenler için dünyada yerine getirilen görevler, çekilen sıkıntılar birer geçici eleme dönüşecek ve bunlar, ahiret hayatında sahibine bitmez tükenmez bir azık hâline gelecektir. Ahirette katedilmesi gereken yollar dünyaya göre daha uzun, aşılması gereken yokuşlar daha sarp olduğu için kendimizi oraya göre hazırlamak, ağızımızı da tastamam almak zorundayız.

Allah’a gönülden iman eden kişi için asıl kazanç Cenab-ı Hakk’ın rızasına, rıdvanına, rü’yetine, teveccühüne, iltifat esintilerine, ”Ben senden razıyım.” hitabına mazhar olabilmektir. Hz. Pîr’in ifadesiyle, binlerce sene mesudane cennet hayatı, Cenab-ı Hakk’ın cemalini bir lahza müşahede etmeye mukabil gelmez.⁷⁴ Ehl-i Sünnet itikadının nazmen (şiiirle) özetlendiğı *Bed’ül-emâlî* isimli eserde, Cenab-ı Hakk’ın cemal-i bâ-kemalini (kusursuz, mükemmel güzellikte olan, Allah) gören müminlerin cennet nimetlerini unutacakları ifade edilir.⁷⁵ Bizim nizam, intizam, ahenk, mana, muhteva, estetik adına kâinatta gördüğümüz ne kadar güzellik varsa hepsinin kaynağı O’dur. Zira dünyanın binlerce sene mesudane hayatı da cennetin bir dakikasına mukabil gelmez. Kur’ân-ı Kerim’de yer alan cennet tasvirlerine bakacak olursanız, cennet nimetlerinin büyüklüğünü, onların dünya nimetleriyle kıyas dahi edilemeyeceğini görürsünüz.

Evet, orada Cenab-ı Hakk’ın rü’yetine mazhar olanların gözünde cennet tamamen silinip gideceğı gibi cennet nimetleriyle müşerref olanların gözünde de içindeki bütün güzelliklerle birlikte dünya silinip gidecektir. Uhrevi nimetler insanları öyle büyüleyecek, kendinden geçirecektir ki onlar, ”Meğher hayat buymuş.” diyeceklerdir. Böyle bir hayatı kazanmanın yolu ise başta da ifade ettiğimiz üzere imandır, ibadettir, ihsandır, ihlastır, kalb ve ruhun hayat derecelerinde yolculuğa çıkabilmektir. Sofilerin ifadesiyle seyr ilallah, seyr fillah, seyr maallah, seyr anillah ufuklarında dolaşabilmektir. Fâni yüzüne aldanmadan dünyayı ahireti kazanacak bir yer hâline getirebilmektir.

Dejenere Olan Müslümanlık

Ne var ki günümüz Müslümanları bu tür mülâhazalardan çok uzaklaştı. Mana ve özü bırakarak şekil ve suretlere kandı. Bu geri gitmede idareyi elinde tutanların sorumluluğı çok büyüktür. Zira onlar ortaya güzel bir temsil koyamadıkları gibi yapıp ettikleriyle de Müslümanlığın çehresini kararttılar. Müslüman olduklarını iddia ettikleri, hatta kendilerini Müslümanların hâmisi gibi gösterdikleri hâlde, zulme bulaştılar, milletin hukukuna tecavüz ettiler, hırsızlık ve yolsuzluk yaptılar, rüşvet alıp verdiler, insanları din, dil, ırk, mezhep üzerinden ayrıştırma yoluna gittiler, muhalif gördükleri kesimleri ezdiler... Üstelik bütün bu şenaat ve denaetleri Müslümanlık adına yaptılar. Bunlar din adına öyle korkunç bir deformasyon

ve dejenerasyon yaşanmasına yol açtı ki muhtemelen daha önceki asırlarda en azılı düşmanların yapmış olduğu tahribat bu kadar büyük olmamıştı. Çünkü onların karşısına dikilecek imanı, ihlası temsil eden Alparslanlar, Melikşahlar, Kılıçarslanlar, Selahaddin Eyyübiler, Nureddin Zengiler, Şîrkûhlar vardı. Onlar, âdeta aydınlığın karanlık karşısında başkaldırarak “Buraya kadar!” demesi gibi hak dine düşmanlık edenlere karşı kıyam etmiş ve Müslümanlığın izzetini korumuşlardı.

Günümüzdeki tablo ise tamamıyla farklıdır. Müslümanlığa sahip çıkması gereken kişiler bilerek ve isteyerek dini kendi algılarına, menfaatlerine göre kullanıyorlar, dinin hükümlerini çarpıtıyorlar ve bunu Müslümanların gözlerinin içine baka baka yalan söyleyerek yapıyorlar. Bunun neticesinde de insanların zihninde, İslam’ın bütün leviyat ve mesaviye (kötülük ve çirkinliğe) geçit vermesi mümkünmüş gibi yanlış bir anlayış oluşuyor. Namaz kılmadan, ibadet etmeden de Müslümanlık olabileceği düşünülüyor. Daha da kötüsü yapılan haksızlıklara, zulümlere, yolsuzluklara dinî kılıflar giydiriliyor. “Her tür kötülüğü işlesen bile yine de halis muhlis Müslüman olabilirsin.” gibi çarpık bir anlayış geliyor. Bu anlayışı sorgulayan insanlar da tekfir ve tadel ediliyor (kâfir olmakla, yoldan çıkmakla suçlanıyor). Dinde çok korkunç bir tahribat yaşıyor. Müslümanlık münafıklık derekesine indiriliyor. İslam dünyasındaki en dâhi insanlar, nadide dimağlar, yüksek fetanetler himmetlerini bir araya getirseler, günümüzün teknik ve teknolojisini çok iyi kullanarak ses ve soluklarını dünyanın dört bir yanına ulaştırmaya çalışsalar dahi hâl-i hazırda yaşanan böylesine bir deformasyonu çeyrek asırdan evvel tamir ve ıslah edemezler. Ancak ekstradan bir ilahi yardım olursa bu mümkün olabilir.

Dünyevi Mülahazalara Feda Edilen Müslümanlık

Maalesef günümüzde hakiki iman, ibadet ve din duygusu yıkılmıştır. İnsanlar ne ailede ne sokakta ne mektepte ne de mabette İslam’ı doğru şekilde öğreniyorlar. Her şey tamamen dünyevi mülahazalara, çıkar ve menfaatlara bağlanıyor. Din dahi buna alet ediliyor. Zimamı elinde tutan idarecilerin tek derdi ise makamlarını koruyabilmek ve hâkimiyetlerini devam ettirebilmek. Bunu sağlama adına her yola başvuruyor, karalamadık insan bırakmıyorlar. Karanlık emellerine ulaşabilmek için her gün ayrı bir yalan ve iftiraya başvuruyor, en yüz kızartıcı günahları irtikâp etmekten geri

durmuyorlar. Kirli siyasetleriyle kitleleri idlal ve iğfal ediyor (yoldan çıkarıyor, kandırıyor), onların kalblerini ve kafalarını zehirliyorlar. Dolayısıyla niceleri hakiki Müslümanlıktan, samimi kulluktan, kalb ve ruh hayatından, ihsan şuurundan fersah fersah uzaklaşıyorlar.

İslamiyet, yirmi birinci asırda maruz kaldığı talihsizlik ve sahipsizliğe, hiçbir asırda bu denli maruz kalmamıştır. Din, iman ve Kur'ân düşmanlarının değişik zaman dilimlerinde farklı saldırıları olmuş, istilacılar gelip o sağlam kaleye toslamış, münafıklar içten içe onu kemirmeye çalışmış, zalim ve zorbaların tasallutu söz konusu olmuş; fakat bunların hiçbirisi bu kutsî âbideye bugün olduğu kadar zarar verememiştir. Bir kısmının ismini yukarıda zikrettiğim kâmet-i bâlâ zatların ve ismini bilmediğimiz daha nice İslam kahramanlarının samimi mücadeleleriyle bu saldırılar bir şekilde bertaraf edilmiştir. Fakat son asırlarda çürüme ve kokuşma içeride başladığı için tahrip de o denli büyük olmuştur. Esasen, âyet-i kerimenin de ifadesiyle, kavimler iç deformasyona maruz kalmadığı, sahabe yolunda yürümeye devam ettiği sürece, Cenab-ı Hak onlara ihsan ettiği nimetleri geri almaz, onları değiştirmez.⁷⁶ Zira bu konuda Allah'ın vaadi vardır. Fakat değişme ve başkalaşma içte olursa, yani Müslümanlar dinin özünden ve ruhundan uzaklaşırlarsa Allah da onlara verdiği nimetleri ellerinden alır, onları bertaraf ederek yerlerine başkalarını getirir.

İnadın Hikmet-i Vücudu

Sulh ve ıslah kahramanlarının bütün zorlukları göğüsleyerek dimdik yerlerinde durmaları, gözlerini imana, İslam'a, ihsana, ihlasa dikip yollarına devam etmeleri çok önemlidir. Bütün dertleri dünya olanlar onları anlayamayacak, hazmedemeyecek, rahat bırakmayacak, farklı bela ve mihnetlere maruz bırakacaklardır. Bunlara rağmen onlar bunların pozitif yanlarına odaklanacak, bunları Allah'a daha çok yaklaşma ve ahirete daha iyi hazırlanma adına birer fırsata çevireceklerdir. Yaşadıkları sıkıntılarla dünya ve içindekiler onların gözünden silinecek, ebedî saadeti, fâni debdebe ve ihtişama tercih edeceklerdir.

Allah davasına gönül veren kişiler, yaşadıkları sıkıntıları bir bakıma sinek ısırması gibi görmeli ve bunlar karşısında sarsılmamalıdır. Şayet durduğunuz zeminin hakkaniyet ve adalet zemini olduğuna inanıyorsanız orada sabitkadem olmasını bilmelisiniz. İnadın hikmet-i vücudu (varlık

sebebi), hak ve adalette sabitkadem olabilmektir. Allah, inat duygusunu bunun için vermiştir. Şayet yürüdüğünüz yolun hakkaniyetine inanmışsanız, bin fırtına esse sizi yerinizden edemez, toprağa kök salmış asırlık çınarlar gibi yerinizde sabitkadem olursunuz.

Kendi hesaplarına göre dünyada bir düzen kurma, sonra da kurdukları düzeni çocuklarına intikal ettirme derdinde olan paranoyak ruhlar, şimdiye kadar Allah yolunda koşturan samimi müminlere hiç nefes aldırmamışlardır. Allah'ın ulü'l-azm peygamberleri olan Hz. İbrahim'i, Hz. Musa'yı (aleyhimesselam) ve daha nicelerini yerinden, yurdundan etmişlerdir. Nice evliya ve enbiya, ehl-i fesat ve ehl-i nifakın baskı ve tazyiklerinden ötürü yerlerini yurtlarını bırakıp başka diyarlara göç etmiştir. Fakat onlar gittikleri yerlere tohumlar saçmış, oralarda bağlar, bahçeler inşa etmişlerdir. Bundan sonra da benzer zulümler ve cefalar olacaktır. Bunları Allah'ın bir imtihanı olarak görmeli ve bir yönüyle sevinmelisiniz. Çünkü yolunuz Hz. Ruh-u Seyyidi'l-Enâm'ın, Raşit Halifelerin, Hz. Hasan'ın, Hz. Hüseyin'in yoludur. Varsın Kerbelâ'da Hüseyinler şehit olsun. Yeter ki Allah bizleri Yezit gibi olmaktan korusun. Haccac'ın eliyle pek çok Müslüman'ın canına kıyıldığı bir dönemde Haccac gibi olmaktan muhafaza buyursun. Şayet sizin misyonunuz insanları Cenab-ı Hakk'a ulaştırmak, Allah'la kalbler arasındaki engelleri bertaraf etmek ise hüsnüzannımız o ki mele-i âlânın sakinleri sizi tebşir (müjdeleyecek) ve tebrik edecektir. Varsın, bazı densizler sizi huzursuz etsinler. Sizin elinizle geleceğin dünyası huzura kavuşacak ve rahat bir nefes alacaksa bunların bir önemi olmayacaktır.

⁷⁴ Bkz.: Bediüzzaman, *Mektubat*, s. 260 (Yirminci Mektup, Birinci Makam, On Birinci Kelime).

⁷⁵ el-Üşî, *Bed'ü'l-emâlî* s. 41.

⁷⁶ Enfâl sûresi, 8/53

GERÇEK İNSANLIK UFKUNA YÜKSELİŞ VE TOPLUMUN SALÂHI

Hangi zaman diliminde ve nerede yaşarsak yaşayalım asıl derdimiz, insanlığın gerçek insanlık ufkuna yükseltilmesidir. Son birkaç asırdır yanlış yollarda yürüyen ve bir türlü kendine gelemeyen insanlığa ancak iyilik duygusuyla dopdolu ve mükemmelliğe talip fertler yardımcı olabilir ve hakiki manada insan olmanın yollarını gösterebilir. Bulundukları her ortamda insani değerlerin sözcülüğünü yapacak, iyilik ve güzellik duygusunun toplum tabanında adım adım yayılmasına katkıda bulunacaklardır. Kalbi insanlık için çarpan bu güzide fertlerin çaba ve gayretleri sayesinde umumi bir uyanış gerçekleşebilir; herkes ortak bir dilde buluşabilir, aynı hedef peşinde koşmaya başlayabilir. Böyle bir atmosferde kendi başına ayakta durmakta zorlanan kişiler de kitle psikolojisiyle aynı koroya dâhil olur ve kaybolup gitmekten kurtulurlar.

Bir insanın imanı, heyecanı her zaman onu ayakta tutmaya yetmeyebilir. İradesi zaman zaman nefsin isteklerine yenik düşebilir. Şayet böyle biri, herkesin iyilik ve hayır peşinde koştuğu bir topluluk içinde bulunuyorsa, o da onların heyecanı ile ayakta durabilir, kendini nefsin ve şeytanın fitnesinden koruyabilir. Tıpkı Metaf, Mina, Müzdelife ve Arafat gibi hac mekânlarında bulunan ve aynı heyecanı paylaşan kişilerin psikolojik olarak birbirlerini etkiledikleri gibi. Bütün aşk u şevkinizi kaybetmeniz dahi bu kutsal mekânlarda oluşan heyecan dalgaları sizi de önüne katar ve kendinizi hiç olmadığı kadar ulvi ve manevi bir atmosfer içinde bulursunuz.

Evet, hayatın istikamet içinde yaşanması biraz da salih bir toplum içinde bulunmaya bağlıdır. Bu açıdan bizler bir taraftan insan-ı kâmil ufkunu yakalamaya çalışmalı, diğer yandan başkalarının da o ufku yakalaması için

elimizden gelen gayreti göstermeliyiz.

Herkesin mahiyetindeki boşluk ve zaafıara her zaman mukavemet edebilmesi, kendi ruhunun âbidesini ikame edebilmesi kolay değildir. Toplumun salâhı (kurtuluşu), mükemmel yetişen fertlere bağlı olduğu gibi fertlerin ayakta durabilmeleri de salih bir toplumun desteğine bağlıdır. Tek başına kalan bir insan kolaylıkla devrilebilir. Korkunç dalalet cereyanlarına, günah dalgalarına göğüs geremeyebilir. Fakat çevresinde onun elinden tutacak, ona güç ve enerji verecek bir topluluk varsa sabitkadem durması, kendini muhafaza etmesi de kolaylaşır.

Kubbedeki taşlar baş başa verdiklerinde yer çekimi gibi bir güce karşı durur ve büyük bir yapıyı ayakta tutarlar. İnsanlar da birbirine destek olduklarında hem kendileri ayakta kalır hem de bütün bir toplumu ayakta tutabilirler. Binaenaleyh, kendi istikbalimizi teminat altına almamız, bir yönüyle birbirimize güç verebileceğimiz bir zemin oluşturmaya ve bu zemini, kendi havamızı teneffüs etmeye müsait hâle getirmeye bağlıdır. Bu sağlanırsa fertlerden birinin bir yokuşta dizlerinin dermanı kesildiğinde etrafında ve yanı başında bulunanların pozitif rüzgârı sayesinde o tırmanmaya devam edebilir.

Bazen başkalarının bizim fikirlerimize, değerlerimize ihtiyaçlarının olduğunu düşünebiliriz. Ama aynı zamanda bizim de sağlam bir zemine, salih bir çevreye, duygu ve düşüncelerimizi rahatça yaşayabileceğimiz bir kültür ortamına ihtiyacımız vardır. Fakat bunun gerçekleşmesi çok da kolay değildir. Geniş dairede buna gücümüz yetmiyorsa dar dairede bunu sağlamalıyız.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine-i Münevvere'ye teşrif buyurduğunda, yüksek firaset ve fetaneti ile böyle bir toplum yapısı oluşturmuştur. Medine'de yaşayan çok sayıda farklı anlayıştan düşmanın varlığına rağmen kısa sürede orada söz sahibi olmayı başarmıştır. Oysaki onlar, Müslümanların işini bitirmek için hücreler hâlinde çalışıyor ve arkalarından sürekli gizli işler çeviriyorlardı. Kuvve-i maneviyeyi kırmak için her yola başvuruyorlardı. Fırsatını buldukları anda Müslümanlara zarar vermekten geri durmuyor; Medine'de İslam'ın ışığını söndürmek ve bitirmek için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı. Bütün bu olumsuzluklara rağmen insanlığın İftihar Tablosu, Allah'ın nusret ve inayetiyle, Medine'de öyle bir ortam oluşturdu ki pek çok problem zamanla

      , bataklık yavaş yavaş kurudu, münafıklar da o salih ortamda eriyip gittiler.

Bir toplumun yapısı, orada yaşayan insanların anlayışlarına göre   killenir. Mesela insanların insani ve İslami değerlerle donandığı bir yeri sahiplenebiliriz. Böyle bir beldede gittiğimiz, g  rd    m  z, uğradığımız her yer heyecanlarımıza heyecan katar. Ellili yıllarda İstanbul'a gittiğimde Beyazıt, Fatih, Süleymaniye, Yavuz Selim gibi selatin camilerini gezmiş, padişahların kabirlerini ziyaret etmiş ve bu tarihî mek  nları o kadar çok sevmiştim ki sanki Medine'de dolaşıyormuş gibi bir duyguya kapılmıştım. Böyle bir atmosferi soluyan insan günaha alabildiğine kapalı olur.

Evet, Müslümanlığın g  r  l g  r  l ya  and  ı dönemde inşa edilen şehirler insanlara âdetâ Medine ne  vesi yaşatıyordu. Mimarisiyle, mabetleriyle, medreseleriyle, tekye ve zaviyeleriyle, temizlik ve güzelliği ile şehirler 'bizim'di. Nereye u  rasanız ağzından inci mercan dökülen insanlarla kar  ıla  ıyordunuz. "Allah" denildiğinde heyecandan uçacak gibi olan insanlarla oturup kalkıyordunuz. İçinde yaşayan insanlar faziletli olunca, şehirler de *el-Medinetü'l-f  dila* (Faziletli   ehir) hâline geliyordu.

Sıklıkla üzerinde durduğumuz bir yaklaşımla ifade edecek olursak, dünya, problemi insanla tanıdı. İnsan, kendisine verilen iki büyük gücün; akıl ve iradenin neticesi olarak her türlü iyili  ın yanında k  t  l     de açık bir varlık olarak dünyaya geldi. Evet, onun tabiatında, genlerinde fenalığa açık yanlar vardır. O, bir kısım boşluk ve zaafıları barındır: Hırs, şehvet, kin ve adavet boşluğu gibi. Topluma ait sorunları     mek ferdi çözmekten geçer. Bu durum, birbirini etkileyen bir döngüdür. İnsan, gerçek insanlığa ulaşmadığı sürece, yaşanan zemin de arızalı olur. Toplumun bu genel ahvali o zeminde dünyaya gelen insanlara da sirayet eder. Böyle bir toplumda kâmil insanların yetişmesi de yaşaması da çok zor olur.

Gerçek insan olmayı ba  arabilenler başkalarına da saygılı olurlar. Kimsenin inancına, mukaddesatına, yaşantısına müdahale etmezler. Başkalarını tahkir edici (aşağılayıcı) bir tavra girmezler. Toplum fertleri arasında müsamaha ve tolerans hâkim olur. Nitekim bu sebeple, uzun asırlar boyunca Müslümanlarla i   i  e yaşayan azınlıklar kendi dinlerini özgürce yaşamışlardır.

Şayet aynı mekânı paylaşan insanlar belli değerler etrafında anlaşılırsa huzur içinde bir arada yaşayabilirler. Herkes inandığı değerleri hiçbir engelle

karşılaşmadan, herhangi bir korku ve endişeye kapılmadan inandığı gibi ve serbestçe hayatına taşıyabilir. Kimse bir başkasına müdahale etmez, onun üzerinde tahakküm kurmaya çalışmaz. Böyle bir dünyada, küreselleşmenin avantajlarını ve mevcut teknolojik imkânları kullanarak, kendi değerlerinizi insanlık âleminin gündemine taşıyabilir, bu istikamette çok hızlı mesafe alabilirsiniz. Yeter ki bunu yaparken elinizdeki paha biçilmez cevherleri hakikatine uygun olarak gösterebilsin, o cevherlerin kıymetini düşürecek tavır ve davranışlardan uzak durun, herkese karşı hoşgörölü ve müsamahalı olmayı, herkesi kendi konumunda kabul etmeyi ihmal etmeyin, kin ve nefretleri tahrik etmeyin ve insanları şefkatle kucaklayın. Siz bunu yaparsanız kucaklar size şefkatle açılır. Siz de inandığınız değerleri bütün bir insanlığa sunma, bütün insanlarla paylaşma imkânını elde edersiniz.

Hülasa edecek olursak, adanmışların temel vazifelerinden biri de insanlara insanlıklarını ve insanlığın ortak değerlerini bir kere daha hatırlatmaktır. Allah'a ve ahirete imanın, inkârı mümkün olmayan ne büyük bir hakikat ne büyük bir değer ve ne ölçüde insani bir ihtiyaç olduğunu onlara göstererek onların kalbî ve ruhi hayatları itibarıyla dirilmelerini sağlamaktır. Buna muvaffak olduğunuz zaman, yaşadığınız her yerde büyük bir coşku ve heyecan çağlayanı içinde bulunursunuz. Nereye baksanız kendi dünyanızdan renkler, desenler, resimler görürsünüz. Yalnız ömür kısa, yol uzun; elimizi çabuk tutmamız gerekir. Ne kadar hızlı hareket eder, hizmet çıtasını ne kadar yukarıda tutarsanız, Allah'ın izni ve inayetiyle, insanlığa o kadar önemli şeyler sunmuş olursunuz. Ütopya peşinde değiliz. İnsani realiteleri biliyoruz. Neyin, nereye kadar, nasıl olacağını az çok hesap edebiliyoruz. Fakat omuzlarımızdaki vazifenin büyüklüğünün de farkındayız. Vazifemizi hakkıyla eda edebilirsek, Rabbimiz de izni ve inayetiyle yolumuzu açarsa, *el-Medinetü'l-fâdılalar*ın oluşması hayal değildir.

TAZYİKLERDEN SONRA GELEN İNKİŞAFLAR

Cenab-ı Hak, Kitab-ı Mübin’de, her zorlukla birlikte bir kolaylık olduğunu ifade buyurur.⁷⁷ Gerek ferdî gerekse sosyal hayattan elde edilen tecrübelerle bakıldığında bunun pek çok misali görülebilir. Tarih sahnesine dikkat edildiğinde genellikle baskı ve tazyikleri açılım ve inkişafın takip ettiği görülür. Hizmet hareketinin geçmişinde de neredeyse bütün sıçramalar ve açılımlar böyle bir tazyik döneminden sonra olmuştur.

Bilindiği üzere altmışlı yıllardan itibaren sürekli darbe üstüne darbelerle pek çok sıkıntılara maruz kaldık. Fakat bütün bu sıkıntılar bizim hem kemiyet (nicelik) hem de keyfiyet (nitelik) açısından inkişafımıza vesile oldu. Maruz kaldığımız baskılar bizim Zât-ı Ulûhiyet’e tam teveccüh ederek ciddi bir metafizik gerilime geçmemize, saflarımızı sıkılaştırarak bünyân-ı mersus (sağlam bina, sınıksız sağlam bünye) hâline gelmemize vesile oldu. Farklı bir tabirle, kader bizi cibrî bir vifak ve ittifaka, derlenip toparlanmaya zorladı. Vifak ve ittifak ise Cenab-ı Hakk’ın tevfik ve inayetini celbeden en önemli vesilelerdendir.

Evet, insanı bunaltan, sıkıştıran baskılar ve krizler, sürpriz şekilde yeni kapıların açılmasına vesile olabilir. Çünkü insanlar bu tür durumlarda akli melekelerini daha iyi kullanırlar. İçinde bulundukları zor şartlardan kurtulmanın çarelerini ararlar. Baş başa verip ne yapmaları gerektiğini planlarlar. Böyle bir cehd ü gayretin neticesi olarak da akıllarına çok orijinal fikirler gelebilir, ilham edilebilir. İşlerin tıkırında gittiği rahat ve geniş zamanlarda ise çoğunlukla insanların üzerinde ülfet ve ünsiyet hâkim olur. Bakışlar matlaşır. İşleyen bir sistem zamanla körlüğe sebep olur. Bir şeyler ters gitmeye başladığında ise o güne kadar yapılan şeyler bir kere daha gözden geçirilir, plan ve projelerde eksik ve kusur olup olmadığına bakılır.

Bu da yeni açılımlara vesile olur. Alternatif yeni yollar bulunur. Yeni hizmet sahaları keşfedilir. Mesela yaşadığımız bazı sıkıntılar, ilk öğrenci yurdunun açılmasına vesile olmuştu. Yurdun okula dönüşmesi de yine benzer şekilde bir tazyikin akabinde olmuştu. İlk yaptığımız kampların bir baskı sonucu dağıtılması, farklı yerlerde kamplar yapılmasını netice vermişti.

Şimdilerde hizmet erlerinin yaşamış oldukları baskı ve zulümlerin neticesinde Cenab-ı Hakk'ın bizi nereye yönlendireceğini ve ne tür sürpriz lütuflarda bulunacağını kestiremiyoruz. Bugün için bize düşen vazife, şartları çok iyi okuyarak, sağımıza solumuza, önümüze arkamıza çok dikkatli bakarak bulunduğumuz konumu verimli bir şekilde değerlendirebilmektir. En kritik dönemlerde bile kendi işimize bakmalı, vazifelerimize odaklanmalıyız. Fırtınalar ne kadar muhalif eserse essin, tam bir tevekkül ve teslimiyet duygusuyla hızımızı biraz daha artırmalıyız. Yarın ne olacağını bilemiyoruz. Önemli olan, bugün elimizden geleni yapmaktır.

Maruz kalınan baskılar karşısında panik yaşamamak da çok önemlidir. Cenab-ı Hak, dinine hizmet edenlere bugüne kadar çok farklı lütuflarda bulundu. Kim bilir sırada O'nun ne tür lütufları vardır. Kim bilir belki de O, hikmeti gereği, bizi daha sonra vereceği lütuflara hazırlamak için ağır bir imtihandan geçiriyor, bir kısım bela ve musibetlere müptela kılıyordur. Bizden de temsil ettiğimiz konumun hakkını tam olarak vermemizi istiyordur. Dayandığımız ve güvendiğimiz sebepleri tek tek elimizden alarak Kendisine daha yürekten yönelmemizi murat buyuruyordur.

Şu bir gerçek ki insanoğlu muhtar (çaresiz) duruma düşmeyince, yani bel bağladığı sebepler bütün bütün elinden uçup gitmeyince çok defa Müsebbibü'l-Esbab'a yönelmiyor. Belki el kaldırıp dua ediyor, başını yere koyuyor ama bunlar şekilden ibaret kalıyor. İzdırar hâli yaşamadığı sürece, kendi benliğinden sıyrılarak bütün gönlüyle, benliğiyle O'na yönelemiyor. Bazen kendine bazen de sebeplere takılıyor. İşte Allah Teâlâ, O'nunla aramıza girerek husuf ve küsûfa yol açan masivadan sıyrılmamız ve nur-u tevhid içinde sırr-ı ehadiyetin zuhur etmesi için kullarını zaman zaman geçici sıkıntılara sokar. Şayet biz bu imtihanı kazanır, muhtar bir gönülle O'na teveccüh edebilirsek yaşadığımız mihnet ve sıkıntılar rahmet tayflarına dönüşür.

Öte yandan yaşadığımız tazyiklere, balyozlara, eziyetlere birer şefkat tokadı nazarıyla da bakılabilir. Bütün bunları bir anlamda Zât-ı Ulûhiyet'in

hafif bir 'kulak çekmesi' olarak görebiliriz. Zira O'nun bize lütfettiği ihsanları rantabl değerlendirememiş olabiliriz. Ortak akla müracaat etmek yerine keyfî kararlar almış bulunabiliriz. Allah'tan gelen ihsan ve lütufları kendimizden bilmiş olabiliriz. Bunlar neticesinde de Rabbimiz, bizi ikaz etmek ve yeniden istikamete çağırmak için tabiri caizse, hafifçe kulağımızı çekmiş olabilir. Cenab-ı Hak, yaşadığımız sıkıntıları farklı farklı hayırlara vesile kılıyorsa bunları bir yönüyle cebr-i lütfî olarak değerlendirmek gerekir.

Bugün birilerinin size çamur atmasına, sırt dönmesine, sizi yalnız bırakmasına da çok takılmayın. Herkesin mukavemet sistemi aynı değildir. Rüzgârın şiddetine göre yol ve yön değiştirenler her dönemde olmuştur. Öteden beri idlâl edilen (yanlış yönlendirilen) ve kitle psikolojisiyle hareket eden niceleri yanılarak sağa sola saçılmış ve savrulmuşlardır. Fakat belli bir zaman sonra pek çoklarının akılları başlarına gelmiş, yaptıkları yanlış anlamış ve durmaları gereken yere geri dönmüşlerdir. Hatta bazen savrulmaları ölçüsünde toparlanmaya muvaffak olmuşlardır. Yanıldıklarını anlayan insanlar bir gün kendileriyle aynı durumda olan kişileri de arkalarına alarak yeniden yanınıza dönebilirler. Çünkü sizlerin nezahet-i kalbiye ve ruhiyenizden (kalb ve ruh inceliğinizden) şüphem yok. İnsanlığın gereği olarak hatalarımız, nisanlarımız, ihmallerimiz olmuş olabilir. Ama dünya adına bir talebimiz olmadı. Allah rızası dışında başka bir şeyi gaye-i hayal hâline getirmedi. Gayrimeşru daireye tenezzül etmedik.

Meseleye bir diğer açıdan bakacak olursak, böyle zor dönemlerde sizinle aynı duygu ve düşünceleri paylaşmayan, aynı recada müttefik olmayan insanlar elenip gidebilirler. Bir kısım zayıf karakterler dökülebilir. Böylece elmas ve kömür ruhlar birbirinden ayrılır. Netice itibarıyla bu dava, ona omuz verebilecek sağlam karakterlerle temsil edilir. Vâkıa, biz kimseye sırt dönmez, kimsenin yüzüne kapıları kapatmaz, kimseye terk edilmişlik duygusunu yaşatmayız. Bu ayrı bir mesele. Fakat yolunuzda size engel olacak, gönlünüze şüphe tohumları atacak, hâl ve tavırlarıyla kuvve-i maneviyenizi sarsacak zayıf karakterli insanlar, esen sert fırtınalarla birlikte elenip giderler ve bu, bir bakıma sizin için ayrı bir vech-i rahmet olur.

Şunu unutmamalıyız ki; Allah'tan koparsak her şey aleyhimize döner. Ama Allah'la irtibatımızı güçlü tutarsak, yaşadığımız sarsıntılar muvakkat olur. Allah, kötülük düşünen bir kısım müfsitleri, bir kısım hikmetlere binaen size

musallat edebilir. Siz bu imtihanı başarıyla verirseniz çektiğiniz sıkıntılar güzelliğe döner. En karanlık zaman dilimi olan gecenin nihayeti aydınlanmadır. Sıkışma, bunalma “Allah’ın yardımı ne zaman?” iniltisi ile son kerteye geldiğinde ilahi yardım gelir ve önünüze sürpriz kapılar açılır. Sıkışmalar genişliklere, enginliklere açılmanın sırlı birer anahtarı gibidir.

Bugüne kadar bizim minnacık çırpınışlarımıza bu kadar çok lütuf ve ihsanlarda bulunan Allah, biz vaadimizde hulf etmezsek (sözümüzden dönmezsek) kim bilir gelecekte daha neler neler lütfedecektir. Bu konuda hiç tereddüdünüz olmasın. Zira bugüne kadar olanlar, olacakların en inandırıcı referansıdır. Bilemiyoruz, belki de gelecekte şimdiye kadar açılan müesseseler, yapılan hizmetler katlanarak çoğalacak ve dünya çapında umumi bir sulhun yaşanmasına, insani değerlerin neşv ü nema bulmasına vesile olacaktır. Allah’ın seçtiği ve takdir buyurduğu şeyde hayır vardır. Bize düşen, O’ndan geleni sabır ve rıza ile karşılamaktır.

⁷⁷ İnşirâh Sûresi, 94/5-6.

HAKLARDA DENGGE

Soru: Hadis-i şerifte, her hak sahibine hakkının verilmesinin gerekliliği vurgulanıyor. Bunu dengeli yapmanın yolu nedir?

Cevap: Esasen bu mevzuda aynı mazmuna sahip meşhur iki hadis vardır. Birinde Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bazı sahabilere nasihatleri,⁷⁸ diğesinde ise Ashâb-ı Kiram'dan Hazreti Selman-ı Fârisî'nin, sahabi Ebu'd-Derdâ hazretlerine yaptığı nasihat ve bunu öğrenen Allah Resûlü'nün, *"Selman doğru söylemiş."* diyerek onu tasdik etmesi söz konusudur.⁷⁹

Bahis mevzuu edilen hadislerde ve benzeri âyet ve hadislerde de belirtildiği gibi insanın yerine getirmesi gereken görevler ve riayet etmesi gereken haklar vardır. Allah hakkı, nefsin hakkı, anne baba hakkı, eş hakkı, çoluk çocuğun hakkı, bakıma muhtaç akrabaların hakkı, himaye ve vesayetimize muhtaç kimselerin hakkı bunların başlıcalarıdır. Bir müminin hiçbir hakkı ihmal etmeden her hak sahibine hakkını vermesi çok önemlidir ve bu, bir o kadar da dengeli olunması gereken bir konudur.

Zât-ı Ulûhiyet'in Hakkı

İnsanın üzerine terettüp eden haklar aynı derecede değildir. Bazıları çok daha önceliklidir. Elbette bütün hakların başında Zât-ı Ulûhiyet'in hakkı gelir. Bizi varlık sahnesine çıkaran, bize can veren, bizi insan olarak yaratan, şuurla donatan, diğer varlıklardan üstün kılan, İslamiyet'le şereflendiren O'dur. O'nun hakkına denk bir hak yoktur. Bir milyon sene yaşasak ve bütün ömrümüzü ibadetle, dine hizmetle geçirsek yine de Rabbimizin hakkını eda edemeyiz. Nitekim bir hadis-i şerifte, ömrünü ibadetle geçiren bir kulun, yaptığı bütün ibadetlerin bir gözün şükrüne bile mukabil gelmediği beyan edilir.⁸⁰

Sadi'nin *Gülistan*'ında ifade ettiği üzere her nefes iki şükrü gerektirir: İnsan nefes alamasa ölür, aldığı nefesi veremese yine ölür. Bir nefes alıp vermede bile Allah insana iki defa hayat bahşeder.⁸¹ Zât-ı Ulûhiyet'in hukukuna bu açıdan bakarsanız, nasıl altından kalkılması güç ağır bir yük olduğunu, başka haklarla mukayese ve muvazene edilemeyeceğini anlarsınız. Aynı şekilde O'na ibadet etmenin nasıl tabî bir sorumluluk olduğunu da. Çünkü sadece kendisine ibadet ettiğimiz Mabûd-u Mutlakımız, hayatın gayesi yapılmaya layık tek varlık Maksûd-u Bî'l-istihkakımız O'dur. O'na kulluk etmek insan olmamızın gereğidir. Allah'ın hakkını eda etmeye kalksak başka hiçbir hakka sıra gelmez. Bununla beraber Cenab-ı Hak bizden üzerimizdeki nimetlerin büyüklüğü ölçüsünde bir vazife istemiyor. Belki yirmi dört saatin sadece bir saatini namaza ayırmamızı, senenin bir ayında oruç tutmamızı, kazancımızın kırkta birini zekât olarak vermemizi ve imkânımız olduğu takdirde ömrümüzde bir defa hacca gitmemizi istiyor. Eğer bir insan nail olduğu nimetler karşısında bu kadarını da çok görüyorsa ona "insaf!" denir.

Öte yandan Allah Teâlâ, sadece Kendi haklarını değil, başkalarının haklarını da kabul ederek ve bunları yerine getirmemizi isteyerek, Kendisine karşı olan sorumluluklarımızı azaltıyor, daraltıyor. Âdeta, "Bana şu kadar kulluk yaparsanız da Ben bundan razı olurum." buyuruyor. Kulluğu ve ibadeti kolaylık esasına bağlıyor. Üstelik O'na karşı vazifelerimizi yaptığımız takdirde bizlere ebedî cennet nimetlerini vadediyor. Bütün bunlar, O'nun engin merhametinin bir tecellisidir.

Allah Resûlü'nün Yolu

Sahabe efendilerimiz, Allah hakkının büyüklüğünü çok iyi kavramışlardı. Dinin her bir Müslümana yüklediği vazifelerle yetinmiyor, Allah'a daha fazla ibadet etmek istiyorlardı. Hatta bir seferinde onlardan bazıları gece boyu ibadet etmeye, hiç aralıksız oruç tutmaya, ailelerinden uzak durmaya karar vermişlerdi. Bu hususta gayritabî yollara başvurmaya niyetlenenler dahi vardı. Ne var ki bu, Peygamber Efendimiz'in yolu değildi. Çünkü O (sallallahu aleyhi ve sellem), kâmil manada ibadet ü taat yapmanın yanında ailesiyle meşgul oluyor, ashâb-ı mesalihi (ihtiyaç sahipleri, ihtiyaçlarının görülmesi için başvuran kimseler) dinliyor ve toplumun sorunlarıyla meşgul oluyordu. Zamanını çok iyi planlıyor, işleri çok iyi taksim ediyor, mesaisini

çok iyi tanzim ediyor ve böylece yapması gereken bütün işleri arızasız, kusursuz götürüyordu. Fakat sahabe efendilerimiz bir bakıma şöyle düşünüyorlardı: *“Allah, âyet-i kerimenin açık beyanıyla Nebiyy-i Ekrem’in geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir.⁸² O bir peygamberdir. Ama biz O’nun gibi değiliz. Allah bizden her şeyin hesabını soracak. Bu yüzden biz dünyadan el etek çekip ibadetle dolu bir ömür geçirmeliyiz.”*

Ne var ki onların bu düşüncesi Nebiyy-i Ekrem’in (aleyhisselatu vesselam) sünnetine muhalifti. Allah Resûlü onlara ruhunda kolaylık bulunan yaşanabilir bir din teklif ediyordu. Onlar yapmaya azmettikleri o ağır kulluğa bugün güç yetirseler de yaşlandıklarında bunun altından kalkamayabilirlerdi. Nitekim Abdullah İbn Amr İbn Âs, nafile oruç tutma hususunda Hz. Peygamber’in hafifletme çabalarına rağmen daha fazla oruç tutmaya güç yetirebildiğini söylemişti. Ancak yaşlandığında, “Keşke Allah Resûlü’nün bana yaptığı tavsiyeleri tutsaydım.” itirafında bulunmuştu.⁸³ En âbid sahabilerden olan bu zat yaşı ilerlediğinde önceki ibadetlerini sürdürmekte zorlanmış, ancak başladığı ibadetleri de bırakmak istememiştir.

Hakikat ve orta yol bu olmakla birlikte, bu şekilde düşünen sahabenin durumunu yanlış değerlendirmemek gerekir. Onların inhiraf ettiğini düşünmek doğru değildir. Sahabilerin niyetleri, Allah rızasını kazanmak ve bunun yolu olan kullukta kendi sınırlarını zorlamaktı. Onların bu azim ve kararlılıkları Allah Teâlâ’nın hakkını teslim etme düşüncesine dayanıyordu. Bu sayede ahirette Resûlullah’tan (sallallahu aleyhi ve sellem) ayrı düşmeyeceklerine inanıyorlardı. Fakat bu mevzuda, Peygamber ölçüsünde itidali koruyamamışlardı. Allah Resûlü de müstakim ve fitrî olan yolu onlara tavsiye etmişti.

Mevzubahis olan hadislerdeki mazmun şu idi: *“Senin üzerinde Rabbinin hakkı var, nefsinin hakkı var, bedeninin hakkı var, ehlinin hakkı var... Her hak sahibine hakkını ver.”⁸⁴*

Buradan anlaşılan mana şudur: Bir mümin dinî emirleri yerine getirirken kusur etmemeli, aynı zamanda nefsinin haklarına da riayet etmeli ve ailesinin hukukunu gözetmelidir.

Mümin için hakların hiçbirini ihmal etmemek önemli bir gaye olmalıdır ve bunu yaparken bir hak diğerine mâni olmamalıdır. Allah yolunda yapılan ibadet ü taat dahi insanın kendisini, ailesini, anne babasını, çocuklarını

ihmal etmesine engel olmamalıdır. Mesela Allah yolunda hizmet etmek anne babanın hukukunu çiğnemeye bir gerekçe olamaz. Zira Cenab-ı Hak, Kendisine ibadet etmemizi emrettikten hemen sonra anne babaya ihsanda bulunmamızı emretmiştir.⁸⁵ Hele hele bir kişi, ihmal ve tembelliğine gerekçe bulma adına ibadeti veya hizmeti öne sürüyor ve böylece anne babasının, eşinin, çoluk çocuğunun hukukunu ihlal ediyorsa onun cürmü çok daha büyük olur. Bu konuda çok insafli ve dengeli olmak zorundayız.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah’la olan güçlü münasebetine, sorumluluğunun ağırlığına, üzerine terettüp eden vazifelerin büyüklük, ciddiyet ve hassasiyetine rağmen ailesinin hakkını gözetme konusunda bize teferruat gelebilecek hususları dahi ihmal etmiyordu. Her gün ikindi namazı sonrası ezvac-ı tâhiratın yanına uğruyor, hâl ve hatırlarını soruyor, ihtiyaçlarını gideriyordu. Sadece şu örnek bile O’nun haklara riayette ne kadar hassas olduğunu gösterir: Efendimiz, vefatına neden olan hastalığı sırasında Âişe Validemizin yanında bulunmayı arzu etmişti. Muhtemelen o mübarek anamızın Allah’a açık ayrı bir yanı, ayrı bir hususiyeti vardı. Fakat Allah Resûlü, sağlığında, eşlerinin yanında sırasıyla kalıyor ve böylece onların hukukunu ihlal etmiyordu. Hastalığı sırasında Hz. Âişe Validemizin yanında bulunma arzusunu sadece, “*Yarın neredeyim?*” sözüyle dile getirmişti. Durumu anlayan mübarek analarımız da O’nun arzusunu derhâl yerine getirdiler. Bu nasıl bir hassasiyettir Allah aşkına! Oysaki mübarek eşleri dahi olsa kimsenin Peygamber’e karşı hak iddia etmesi söz konusu olamazdı. O’nun, bütün ümmetinin her bir ferdinin üzerinde öyle büyük bir hakkı vardır ki hiçbirimizin o hakkı ödemesi mümkün değildir. O olmasaydı ne Ebû Bekir imanı bulurdu ne Âişe, Âişe olurdu ne de başkaları hidayete ererdi. Âkif’in ifadesiyle:

“Medyûn O’na cemiyeti, medyûn O’na ferdi.

Medyûndur o Masum’a bütün bir beşeriyet.”

O (sallallahu aleyhi ve sellem), evlatlarının hakkını, hatırını gözetmede de çok hassastır. Hz. Fâtıma, Hz. Ali’nin de teşvikiyle Efendimiz’e gelir ve bir şeyler talep eder. Fakat Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), daha muhtaç durumda bulunan kimselerin varlığını dile getirerek onun bu talebini yerine getiremeyeceğini söyler. Daha sonra Efendimiz, Hz. Fâtıma’nın üzölmüş olabileceğini bildiği için hemen arkasından evine gelir. Hazreti Fâtıma ile Hazreti Ali o sırada uzanmaktadır. Resûllah, onlar kalkmak

isteyince buna mâni olur. Onların yanına oturur ve istedikleri dünyalıklardan daha hayırlı olduğunu söyleyerek onlara bazı zikirler, dualar öğretir ve kızının gönlünü alır.⁸⁶ Görüldüğü üzere İnsanlığın İftihar Tablosu, peygamberlik misyonunu hakkıyla yerine getirmiştir; ayrıca zimmetine düşen hiçbir hakta kusur etmemiştir.

Haklar ve Mesai Tanzimi

Mesainizi çok iyi tanzim eder, vaktinizi israf etmezseniz Allah’a ibadetin ve yapacağınız hizmetlerin yanı sıra üzerinize düşen daha başka vazifeleri de yerine getirme imkânı bulursunuz. Her hak sahibine hakkını vermek istiyorsanız hayatınızı çok disiplinli ve planlı yaşamak zorundasınız. Hangi günde, saatte ne yapacağınız belli olmalı ki hiçbir vazife ihmal edilmesin. Saniyesini israf etmeden vaktinizi çok iyi değerlendirmelisiniz ki diğer işlere zaman kalsın. Mesela önemli bir konuda istişare mi yapacaksınız, vaktinizi laf-ı güzafla israf etmemelisiniz. Önceden ne konuşacağınızı iyi düşünmeli, hatta irticalin esnekliğine bırakmadan meselelerinizi bir yere not etmelisiniz. Aksi takdirde söz sözü açar, hikâye uzar gider ve yarım saatte halledilmesi gereken bir iş saatlerinizi alır götürür. Bu sefer ne kitap okumaya ne sohbet-i Canan’a ne de ailenizle ilgilenmeye vakit bulabilirsiniz. Fakat zamanınızı verimli kullanırsanız kitabınızı da okursunuz, yatmadan evde çoluk çocuğunuza da yetişirsiniz ve onları tebessümlerinizden mahrum etmezsiniz.

Esasen aile fertlerinin içtimai bir mukavele (toplumsal bir sözleşme) yapar gibi belli konularda oturup anlaşmaları, ne zaman ne yapacaklarına karar vermeleri ve sonrasında da bu kararlara uymaları ailenin huzuru ve saadeti açısından oldukça önemlidir. Bir hak ihlali söz konusu olduğunda da aile üyeleri hesap vermesini, birbirinden özür dilemesini ve helallik istemesini bilmelidirler. Mesela gelmeniz gereken saatte eve gelememişseniz eşinizin karşısına geçmeli, durumunuzu izah etmeli, *“Lütfen hakkını bana helal et.”* diyebilmelisiniz. Aynı şekilde kadınlar da kocalarının hukukuna riayette kusur etmemeli, kendilerine düşen vazife neyse onu yerine getirmelidirler.

Hakkına girdiğiniz kişi kapınızda size hizmet eden, maaşını sizin verdiğiniz, yemeğini sizin ikram ettiğiniz bir kimse dahi olsa, bir hak ihlali söz konusu olduğunda da yapmanız gereken şey budur. Aynı şekilde ondan da helallik dilemelisiniz. Bu kadındır, bu erkektir, bu hizmetçidir, bu çocuktur, bu

eşimdir, bu annemdir, bu babamdır vb. mazeretlerle kendinizi avutursanız öteye ağır kul haklarıyla gidirsiniz. Büyük buluşmada ne sizin uyduracağınız hikâyelere kulak verirler ne de öne süreceğiniz mazeretleri dinlerler. Orada her şey açılır, ortaya dökülür ve siz de Allah huzurunda hicaptan hicaba girer, iki büklüm hâle gelirsiniz. Her hak sahibinin sizden hakkını alacağı âna kadar da çok ciddi hırpalanırsınız. Bu yüzden, üzerimizdeki bütün haklara riayet edelim, Allah huzuruna bir hakla gitmemeye dikkat edelim ve kendi kendimizi aldatmayalım.

-
- ⁷⁸ Buhârî, *savm* 54; Müslim, *siyam* 182.
- ⁷⁹ Buhârî, *edeb* 86, *savm* 51, *teheccüd* 15; Tirmizî, *zühd* 64
- ⁸⁰ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/278.
- ⁸¹ Bkz.: Sâdî-i Şirâzî, *Bostan ve Gülistan*, s. 309.
- ⁸² Fetih Sûresi, 48/2.
- ⁸³ Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 34; Müslim, *siyam* 182.
- ⁸⁴ Buhârî, *edeb* 86, *savm* 51, *teheccüd* 15; Tirmizî, *zühd* 64.
- ⁸⁵ İsrâ Sûresi, 17/23.
- ⁸⁶ Buhârî, *farzu'l-humus* 6, *daavât* 11; Müslim, *zîkr* 80.

TAVİZ DEĞİL PEYGAMBER YOLU

Soru: İnsanlarla diyalog kurma veya güzergâh emniyetini sağlama adına atılan bazı adımlar kimileri tarafından dinden taviz verme olarak algılanabiliyor. Bu konuda belirli ölçü ve sınırlardan bahsedilebilir mi?

Cevap: Kur'ân hizmetine gönül veren adanmışların engelleme ve ilişmelere maruz kalmadan kendi yollarında rahat bir şekilde yürüyebilmeleri için gerekli olan bazı şeyler vardır. İdari yapının, fertlerin, toplumun, konjonktürün iktiza ettiği belli şeyler vardır. Şayet dünyanın değişik coğrafyalarında farklı duygu ve düşüncelere sahip insanların beklentileri hesaba katılmaz, onlara rağmen bir şey yapmaya kalkılırsa maksadın aksiyle tokat yenebilir. Herkesin rağmen iş yapmaya kalkarsanız herkes sizinle uğraşır. Farkına varmadan karşınızda öyle bir düşman cephesi oluşturursunuz ki daha sonra en güçlü strateji uzmanlarıyla çalışsanız, strateji üstüne strateji üretseniz bile karşınıza çıkan problemlerin altından kalkamazsınız. Bu sebeple daha işin başındayken toplumun farklı kesimlerinin, farklı düşüncelerden insanların mevcudiyetini hesaba katma, onlarla asgari müştereklerde uzlaşabilme ve mümkün mertebe belirli konularda onlarla anlaşabilme basiretle hareket etmenin gereğidir. Bunu dinden taviz olarak görmek doğru değildir. Bu konuda asıl olan, sizin niyet ve maksadınızdır.

Mukabele Esası

Toplumun farklı kesimleriyle, farklı dünya görüşlerine sahip insanlarla barış ve huzur içinde bir arada yaşamak istiyorsanız diyalog yolları araştırmak zorundasınız. Herkesi kendi konumunda kabul edebilmek, insanların sizin düşüncenize uymayan yanlarına tahammül edebilmek,

varsa bazılarının sertlikleri müsamaha duygunuzla onların sertliklerini kırmak, evrensel insani değerlere uygun hareket tarzınızla onlardaki benzer duyguları harekete geçirmek ve evrensel insani değerler açısından aynı yolda olduğunuzu hissettirmek güzergâh emniyetini sağlamanın gereklerindendir. Size ters gelmeyen ve akidenizde delik açmayan bir kısım meselelerde belli platformlarda farklı kesimden insanlarla bir araya gelebilir, müşterek hareket edebilirsiniz. Evet, siz insanların konumlarına saygı duyarsanız onlar da size saygı duyarlar. Siz onlara değer verirsiniz onlar da size değer verirler. İnsanların insanlıklarına sığınmak, bazı meseleleri onların insanlığına emanet etmek, aynı zamanda kendi insanlığınızı yaşama ve yaşatmanız anlamına gelir. Bu konuda yapmanız gerekenleri yapmazsanız yürüdüğünüz yolda birçok engelle karşılaşsınız.

Hakkı temsil ettiğine inanan, inandığı değerlerin akla uygun olduğunu düşünen, bunları defalarca mantık ve muhakemeye test ettiren bir insanın başkalarıyla diyaloga geçmekten korkmasına gerek yoktur. Değerlerinizden eminseniz, onları yaşama konusunda falsonuz yoksa farklı kesimlere açılmaktan, belli platformlarda onlarla bir araya gelmekten, karşılıklı fikir alışverişinde bulunmaktan hiç endişe etmeyin. Şayet insanlığa ulaştırmayı arzu ettiğiniz bir mesajınız varsa bu mesajınızı ancak bu yolla ulaştırabilirsiniz. Bismillah ve billah ve illallah deyip yürüyün. Bunu da asla taviz verme olarak düşünmeyin. Zira farklı kesimler arasında diyalogun olmadığı, dahası kin ve düşmanlıkların bulunduğu bir yerde kimseye bir şey anlatamazsınız. Farklı duygu ve düşüncedeki insanlarla aynı ortamlarda bir araya gelerek, tanışarak, konuşarak ve onlara güven vadederek bunu yapabilirsiniz. Sertliği kırılmayan ve yumuşamayan insanlar başka fikirlere açık olmaz, yeni şeyleri kabul etmezler. İnsanın vücuduna enjekte edilecek bir ilacı bile kolayca içine alması için rahatlaması ve kendini salması gerekir. Kendini sıkı bir insana bunu yapmak çok zordur.

Global bir köy hâline gelen günümüz dünyasında farklı din mensuplarıyla temasa geçmenin, akidemize aykırı olmayan programlarına katılmanın, hatta onların mabetlerine gitmenin dinen bir mahzuru yoktur, bundan bir kayıp yaşamazsınız. Ben askerlik öncesi Edirne’de bulunduğum yıllarda havraya gidip oturuyor ve havra mensuplarının okudukları [Mezamir](#)’i dinliyordum. Onları yakından izleyerek daha iyi tanıma imkânı elde ediyordum. Hem onlarla diyaloga geçme imkânı elde ediyor hem de dinleri,

ritüelleri ve Allah’la münasebetleri hakkında bilgi ediniyordum. Şunu açıkça söyleyebilirim ki bunu yaptığımdan ötürü dinimden bir şey kaybetmedim. Şayet siz başkalarının kültürüne, yaşantısına, dinine yakın alaka duyarsanız onlar da sizinkine alaka duyarlar. Siz onların hâlini hatırını sorarsanız onlar da sizin hâlinizi hatırınızı sorarlar. Oluşan bu zemin ve atmosfer de size daha rahat hareket etme imkânı sağlar.

Vatikan’da Papa’yla yaptığımız görüşmeyi de birileri dillerine doladı. Bunu dinden taviz verme olarak görenler oldu. Ne var ki durum hiç de onların zannettiği gibi değildi. Bu görüşmenin çok olumlu neticelerini gördük. Kapalı kapılar açıldı, atmosfer yumuşadı, yeni diyalog imkânları doğdu. Bu tür diyalogları her iki taraf da kendilerini, kendi davalarını anlatma adına bir fırsat olarak görebilir. Her iki taraf da kendi hesabına hareket alanını genişletmeyi arzu edebilir. Bu tür görüşmeleri vesile edinerek farklı kesimlere açılmayı hedefleyebilir. Bunda da hiçbir mahzur yoktur. Daha önce işaret ettiğimiz gibi değerlerine güvenen bir insanın yapılan bu faaliyetlerden endişe duyması yersizdir.

Allah Resûlü’nün Örnekliği

Her tavrı bizim için en güzel örnek olan Peygamber Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatı bu tür diyalogların misalleriyle doludur. O, Necran’dan gelen Hıristiyan heyetini, Mescid-i Nebevî’nin içinde misafir etmişti. Aynı şekilde farklı ülkelerden gelen elçiler de yine orada misafir ediliyordu. Efendimiz onlarla konuşuyor, onları dinliyor, onlara hediyeler takdim ediyor, izzet ü ikramda bulunuyor ve onlarla bazı anlaşmalar akdediyordu. Aynı şekilde onlardan gelen hediyeleri de kabul ediyor ve kullanıyordu. Nebiyy-i Ekrem’in şahsi hayatı ve Allah’la irtibatı açısından çok sağlam bir duruş ortaya koyması farklı kesimlerle diyaloga geçmesine, onlara karşı fevkalâde müsamahakâr davranmasına mâni olmuyordu. Zira bu, O’nun risalet vazifesinin bir gereği idi. O, bir taraftan dinin hükümlerini milimi milimine yaşıyor, diğer yandan da insanlara karşı hep saygılı davranıyordu. Zira O, tavırları, davranışları, insanlarla münasebetleri, sözleri açısından tam bir edep âbidesiydi. İnsanlığın İftihar Tablosu’nun bu engin müsamaha ufku ve civanmert tavırları karşısında muhataplarında da O’na karşı bir alaka hissi oluşuyordu. O da üstün fetanetiyle bu hissi kendi davası adına çok iyi değerlendiriyordu.

Demek ki diyalog adına yapılan bu tür faaliyetlerin hiçbirisi dinimizin temel esaslarına aykırı değildir. Bunları dinden taviz verme olarak görmek büyük bir hata olur. Çünkü bunlara “taviz” demek, insanlığın İftihar Tablosu’nun hayat-ı seniyyelerini ve getirdiği mesajı anlamamak demektir. Böyle düşünen bir insanın fikrî ve itikadî bir inhiraf yaşadığında şüphe yoktur. Peygamber Efendimiz’e has sınırlı bazı davranışları bir kenara bırakacak olursak, bir Müslümanın O’nun yaptığı şeyleri yapmaktan uzak durması söz konusu olamaz. O, Rehber-i Küll’dür, hayatın bütün alanlarında bizler için mükemmel bir örnektir. Bizler O’nun örneğini takip etmiş olmasaydık belki de kendi hislerimizle hareket edecek, o nurdan istifade edemeyecektik.

Söz buraya gelmişken Efendimiz’in şu mübarek beyanlarını hatırlayabiliriz: *“Allah bana farzları yerine getirmeyi emrettiği gibi insanlarla geçinmeyi de emir buyurdu.”*⁸⁷ Evet, Allah Resûlü herkesin anlayışına, düşünce dünyasına, yetiştiği kültür ortamına göre onlarla münasebet geliştirmekle emredilmişti. Aksi takdirde O’nun Allah’tan gelen mesajı muhataplarına ulaştırması söz konusu olamazdı. İnsanlar O’nu öncelikle davranışlarıyla, temsiliyle kabul etmeliydiler ki sonra sözlerine de kulak versinler. Esasen söz, davranışlardaki müphem ve kapalı kalan noktaları izah etmeye matuf olmalıdır. Yani öncelikli olan, tavır ve davranışlardır. Söz arkadan gelmelidir. Şahsi hayatınız itibarıyla sizi sadık, emin, güvenilir, akli başında, iffet ve ismet sahibi olarak gören insanlar sizin sözlerinize de kulak vereceklerdir. Sözleriniz, tavır ve davranışlarınızda kapalı kalan noktaları açıklayacak, mücmel kalan hususları tafsil edecek, tereddüt ve şüpheleri giderecektir. İşte bütün bunlar da ancak insanlarla yakın münasebetler geliştirmekle hâsıl olur.

İki Şerden Daha Hafif Olanını Tercih

Öte yandan, size ve başkalarına zarar verme ihtimali olan kötü niyetli, kötü tıynetli insanların da sizinle aynı toplumun içerisinde yaşadığını unutmamalısınız. Siz derdinizi, davanızı neşretmeye çalışırken bu tür insanlarla da karşı karşıya geleceksiniz. Onların, sizin toplum yararına yaptığınız işlere mâni olmamalarını sağlamak da yine sizin bir vazifenizdir. İşte bu tür kimselerle kurulacak bazı insani ve dinî ilişkiler, girilen bir kısım tavır ve davranışlar kimileri tarafından “taviz”, “müdarat”, “mümaşat”

olarak görülebilir. Ancak siz daha büyük fayda ve maslahatlar gördüğünüz, gelmesi kuvvetle muhtemel zararlardan sakınmak istediğiniz için bunları yaparsınız. Bir kısım “tavizler” verseniz de bunun karşılığında daha büyük kazanımların ortaya çıkacağına inanırsınız. Tıpkı Allah Resûlü’nün Hudeybiye sulhunda yaptığı gibi.

Hudeybiye sulhunun maddelerine bakıldığında zahiren dinî değerlerden, Müslüman izzetinden taviz veriliyor gibi görülebilir. Çünkü şartlar çok ağırdır. Yapılan işin arka planıyla birlikte kavranması ve değerlendirilmesi Müslüman mantığı açısından kolay değildir. Nitekim Hz. Ömer gibi teslimiyet kahramanı bir sahabe bile Allah Resûlü’ne (sallallahu aleyhi ve sellem) gelerek rahatsızlığını dile getirmiştir. O gün sahabeden çoklarının hissiyatı da aynı istikamettedir. Fakat her şeyden önce bu, vahye dayanan bir icraattı. Sonra vahyi anlama ve uygulamada fetanet-i azam sahibi Allah Resûlü, atılan adımın neticelerini çok iyi hesap etmişti. Sonuç itibarıyla, Hudeybiye sulhundan sonra oluşan barış atmosferini çok iyi değerlendirmiş, Arap çöllerinde güvenli bir şekilde hareket edebilmenin imkânlarını sonuna kadar kullanmış, Arap yarımadasındaki bütün kabilelere mesajını ulaştırmıştı. İşin neticesinde kârlı çıkan, İslam ve Müslümanlar olmuştu.

Hâsıl-ı kelim, yapılan işlere şunun bunun “taviz” demesine aldırmadan, Allah Resûlü’nün yolunda yürümeye devam etmek, basiretle hareket etmek lazım. Onların taviz olarak gördükleri davranışlarla bazen imkân kazanırsınız, bazen zaman kazanırsınız, bazen de gönüller kazanırsınız... Zaman zaman zarureten dolayı *ehvenü’ş-şerreyni irtikâp etmek* durumunda kalırsınız –ki zaten bu durumda üçüncü bir ihtimal, bir hayır ihtimali yoktur– fakat neticede çok hayırlara ulaşırsınız. İnandığınız değerleri ikame etme mevzuunda kararlı durursunuz. Fakat bunu yaparken basiretle hareket eder, yaptığınız işlerde toplumun, insanlığın genel durumunu nazar-ı itibara alır, fitne odaklarını tahrik etmezsiniz. Başınıza gaile açacak, netice itibarıyla akim kalacak meselelerde ısrarcı olmazsınız. Kemikleşmiş bir kısım düşünceler, uygulamalar varsa, bunların değişmesinin zamana vabeste olduğunu bilirsiniz. “Ben bunları düzelteceğim.” diyerek aceleyle işin üzerine gitmez, böylece düzgün olan şeyleri de bozmazsınız. Bütün bunları da popülist mülahazalara girmeden meşveretle yapar, ortak akla havale edersiniz. Başkalarıyla münasebetlerinizde taviz gibi görünen

bazı muamelelerde bulunsanız da şahsi hayatınız ve aile hayatınız itibarıyla kılı kırk yararcasına bir hayat yaşarsınız.

⁸⁷ Deylemî, *el-Firdevs* 1/176.

CANLANMA VE DİRİ KALMANIN YOLLARI

Soru: Zaman içerisinde eski canlılığımızı kaybedip durgunlaşabiliyor ve bazı noktalarda duyarsızlaşabiliyoruz. Bu tür olumsuz durumlara maruz kalmama ve canlılığımızı koruma adına neler tavsiye edersiniz?

Cevap: Öncelikle şunu kabul etmek gerekir ki çok parlak ve cazip işlerle meşgul olan bir insanda bile aynı işi yapmaktan dolayı zamanla bir bıkkınlık hâsıl olabilir. Sürekli aynı şeyleri yapma, hep aynı formatları takip etme, işin başındaki heyecanı alıp götürebilir. Dünyevi işlerle uğraşanlarda durum böyle olduğu gibi doğrudan kalbî ve ruhi hayatı ilgilendiren yüce hakikatlerle meşgul olan insanlarda da benzer hâller yaşanabilir. Belirli hususlara dikkat edilmediğinde ve şekil ile üslupta yenilik yapılmadığında, meşgul olunan hakikatler, zatlarında ulviyetlerini korusalar da insanların gözünde değerini yitirebilir ve cazibesini kaybedebilir. Yaptıkları işleri büyük bir aşk ve şevkle yapan insanlarda zamanla heyecan yorgunluğu ortaya çıkabilir. Allah muhafaza, bu durum Cenab-ı Hakk'ın inayet ve teveccühünün kesilmesine sebep olabilir.

Cenab-ı Hakk'ın rahmet ve teveccühü; ilahi vahyi orijinal şekliyle hissedene, kabul edip yaşayan ve böylece hep diri ve canlı kalan, sürekli kendini yenileyen, yapageldiği şeyler aynı bile olsa kalıplarla oynayabilen, böylece de hep diri kalabilen kişilerin üzerinedir. Onlar, ülfet ve ünsiyetin kurbanı olmazlar. Ülfete düşmemek için sürekli formatları değiştirir, aşk ve şevklerini devam ettirecek vesileler araştırır, yeni yol ve yöntemler keşfederler. İbadetlerin Allah tarafından vazedilen şekillerine ve dinî emirlerin ruhuna dokunmayacak farklılıklar ve yenilikler ortaya koymak suretiyle metafizik gerilimlerini muhafaza ederler.

Ne var ki yapılan işlerin mana ve muhtevasının unutulması, şekil ve suretlere bağlanması, prosedürlere kurban edilmesi, zamanla bu insanların

da aşk u şevkini söndürebilir. Mesela birileri bir dergi çıkarmak için bir araya gelir, oturur, konuşurlar. Gelen yazıları kendi aralarında değerlendirir, uygun gördüklerini seçer, yerleştirir, onların mizanpajını yapar, derginin kapağını tespit eder ve daha sonra reklam, satış ve pazarlaması hakkında kafa yorurlar. Belki bunları da Allah için yapılabilecek işlerin en mükemmeli olarak görürler. Ancak iş rutinleşmeye başladığında işin şekil ve kalıpları onları meşgul etmeye başlar ve bu arada neyi niçin yaptıklarını unutabilirler. Yaptıkları işin mana, muhteva ve gayesinden adım adım uzaklaşırlar. Hâlbuki biz bir mecmua çıkarıyorsak, yazı yazıyorsak, kitap basıyorsak bunun asıl hedefi Allah'ı daha iyi tanıtmak, farklı yol ve vesileler bularak O'nu insanlara bu vesilelerle bir kere daha anlatmak, onların his ve heyecanlarını tetiklemedir. Şayet yazdıklarımız, çizdiklerimiz, yaptıklarımız, okuduklarımız bizi marifetullah adına iki adım ileriye götürmüyorsa onların hepsini bir çukura atıp üzerine de taşlar yığırsak yeridir.

Bu konuya değinmişken, farklı münasebetlerle üzerinde çokça durduğumuz bir meseleyi müsaadenizle bir kere daha hatırlatmakta fayda mülâhaza ediyorum: Sadece Allah'ın rızasına talip olarak bir yola çıkan bazı kişiler, zamanla bu ulvi hedeflerini unuttur, takdir ve alkışlara aldanır. Zira parlak ve göz alıcı işler yapıldığında alkışlayan çok olur. Gittikleri yerlerde onlardan bahisler açılır. Kendilerine övgüler yağdırılır. Elde bir gülde bir olurlar. Şayet ihlasta derinleşememişlerse, Allah'la güçlü münasebetler kuramamışlarsa alkış sarhoşu hâline gelmeleri içten bile değildir. Kendilerine yönelen nazarları kaldıracak güçte olmadıkları için kalb ve ruh hayatlarında kırılma ve çatlamalar baş gösterebilir.

Oysaki Allah yolunda yürüyen insanlara gereken, marifetin sarhoşu, muhabbetin sarhoşu, aşkın sarhoşu, iştiağ-ı ilahinin sarhoşu olabilmektir. Onlar yağmur taneleri gibi sağanak sağanak başlarından aşağı yağın takdirler karşısında bir kenara çekilip Bediüzzaman gibi, *“Ya Rab, garibem, bîkesem, zaîfem, nâtüvânem, alîlem, âcizem, ihtiyarem, bî-ihtiyarem, el aman-gûyem, afv-cûyem, meded-hâhem, zidergâhet ilâhî!”* (Ya Rab, yalnızım, kimsesizim, zayıfım, çaresizim, hastayım, âcizim, ihtiyarım, iradesizim, Senin dergâhından aman dileniyorum, affını istiyorum, yardımını talep ediyorum!) diyebilmelidirler. Bu mülâhazalarla Allah'a iltica eden insanlarda sönme, pörsüme, renk atma olmaz.

Alkış tufanları altında, duyması gereken iç sese kulak vermeyen, takdirler

karşısında boğulan insanların salim düşünebilmeleri, meselelere objektif bakabilmeleri ve istikametlerini koruyabilmeleri mümkün değildir. Böyleleri manevi açıdan kör, sağır ve kalbsiz hâle geleceklerinden gerek kendi iç dünyaları gerekse bütün bir varlık hakkında doğru değerlendirmeler yapamaz ve isabetli analizler ortaya koyamazlar. Çünkü bütüncül bir nazarları yoktur ve işin arka planını göremezler. Şöhretle, servetle, güç ve iktidarla başı dönmeyen, bakışı bulanmayan ve sarhoşluk yaşamayan kişiler ise daha salim düşünür, akli başında insanların yapacağı işleri yapmaya devam ederler.

Evet, Allah’la münasebet güçlü tutulamadığı takdirde şöhret, servet ve saltanat insan ruhunu felç eden ve öldüren birer musibet hâline gelebilir ki tarih, bu şekilde yere serilen isimlerle doludur. Saltanat, insanların saffetini alıp götürmüştür. Güç ve iktidarı elde eden niceleri manevi kıvamlarını kaybetmiştir. Kıvam korunamamışsa bazı şeyler biliyor olmak, belli bir müktesebata sahip bulunmak, yazıp çizmek gibi şeyler de insanlara kazanma kuşağında kayıplar yaşatabilir, sert esen rüzgârlar gibi insanları önüne katıp sürükleyebilir. Böyleleri, “Ben biliyorum.” der, kendi bilgi ve müktesebatlarına güvenirler. Hâlbuki Allah “ben” diyeni sevmez. Bir yerde iki tane “ben” olmaz. Allah’ın olduğu yerde başka bir benlikten bahsedilemez. Dolayısıyla bunlar ahsen-i takvime mazhar yaratıldıkları hâlde kendilerini bir darlık içine hapsetmiş ve öldürmüş olurlar.

Asıl konumuza dönecek olursak, diri ve taze kalmak isteyen kişi sürekli kendini yenilemelidir. Maddi bünyemizin ayakta kalması bile kendi içinde yenilenmesine bağlıdır. Hücrelerimiz zamanla ölür, fakat yerine yenileri gelir. Vücudumuzda bir kırılma, yırtılma, yaralanma olduğunda bu durum kalıcı olmaz; kırılan kemik kaynar, açılan yara kapanır. Derimiz kabuk atar, dökülür ve yenilenir. Hepimiz hayatımızı böyle bir yenilenmeye borçluyuz. Kim bilir Cenab-ı Hak fiziki yapımızdaki değişimlerle, dönüşümlerle, yenilenmelerle manevi hayatımız hakkında bize bir ders, bir mesaj veriyordur.

Yenilenmenin önemli vesilelerinden biri de her sohbeti, sohbet-i Cânân’a çevirebilmektir. Bir araya geldiğimizde vaktimizi dünyeviliklerle ve hatta uhrevilik şeklinde görülen dünyeviliklerle heba etmemeliyiz. Bilakis kalbî ve ruhi hayatımızı canlandıracak mevzular konuşmalı, iman hakikatlerini ders veren eserleri müzakere etmeliyiz. Şayet çözmeyi düşündüğümüz

problemler varsa bunları Zât-ı Ulûhiyet'e yaklaşma istikametinde ortaya konulacak cehd ve gayretle halledebileceğimize inanmalıyız. Bunun dışında kalan her şeyi tali görmeliyiz. İsterse bu, bir ülkenin veya coğrafyanın topyekûn ihyası adına plan ve projeler yapmak olsun. Zira plan ve projeler yapsak da bu plan ve projeleri gerçekteştirme istikametinde gayret ortaya koysak da şayet manevi hayatımız adına bir yenilenme yaşamıyorsak yaptığımız bu güzel işlerin içinde boğulur gideriz. Yaptığımız hizmetlerle birileri dirilir veya dirilmez, yeni bir dünya kurulur veya kurulmaz, bunları bilemeyiz; fakat neticede biz çürür gideriz.

İşte bu itibarladır ki konuyu hep sohbet-i Cânân'a getirmek, mûlahazaları hep Zât-ı Ulûhiyet'e yönlendirmek, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sevgisini gönüllere işlemek, sahabenin yolunu işler hâle getirmek mecburiyetindeyiz. Ancak böyle ayakta kalabiliriz. Bu cazibe merkezlerine bağlı kalmaz, onların çekim gücünden koparsak kendi fezamızın (uzayımızın) boşluğuna savrulur gideriz.

MUSİBETLERİN ÖĞRETTİKLERİ

Kur'ân-ı Kerim, yüzlerce âyet-i kerimesinde geçmiş kavimlerin kıssalarına, bunların bir kısmının işledikleri günahlara, peygamberleriyle girdikleri mücadelelere ve düçar oldukları musibetlere, bazılarının neticede nasıl helak edildiklerine yer verir. Helak edilen kavimlerin ortak özelliği, Allah tarafından kendilerine bildirilen hakikatleri inkâr etmeleri, peygamberlerinin mesajını kabul etmemeleri, daha ileri giderek onları yalanlamaları ve yaptıkları hataları, işledikleri günahları ve haksızlıkları inkârda ısrar etmeleridir. Bununla birlikte ilgili âyetler dikkatle tetkik edildiğinde her kavmin kendine has bir kısım karakteristik özelliklerinin olduğu, bunun inkârlarına da yansıdığı görülür.

Mesela Hz. Nuh (aleyhisselam) kavmi, sevdiği bazı insanlara bağlılık göstergesi olarak Vedd, Suvâ, Yeğûs, Yeûk ve Nesr gibi isimler verdiği putlara tapıyor, Allah'a şirk koşuyordu. Hz. Hûd (aleyhisselam) kavmi, kayaları yarıp içlerine binalar yapan, tabiata âdeta meydan okuyan güçlü kuvvetli insanlardan oluşuyordu. Zamanla bu kavmin fertleri sahip oldukları bu güce aldanmış, hâşâ ve kellâ, Zât-ı Ulûhiyet'e meydan okumuş, günümüzdeki bir kısım natüralist ve materyalistler gibi bir ilhad ve inkâra saplanmışlardı. Hz. Salih (aleyhisselam) kavmi, metafizik mülahazalara kapalı yaşayan, mucizelere inanmayan, ilahi iradenin hâkimiyetini kabul etmeyen bir topluluktur. Hz. Lût'un (aleyhisselam) kavmi ise insanın mükerrem yaratılışına aykırı bir yol tutmuş, farklı bir ahlaksızlık ve sapkınlık içine girmişti. Peygamberlerin yaptıkları çağrıya cevap vermeyen, küfür ve dalalette ısrar eden bu kavimler, toplu helake maruz kalmışlardır.

Günümüzde İşlenen Günahların Boyutu

Günümüz dünyasına bir göz atılacak olursa geçmiş kavimlerin işledikleri

mesavi, masiyet ve melanetin tamamının (günah, isyan ve ahlaksızlık) bugün fazlasıyla yapıldığı görülür. Bununla beraber Cenab-ı Hak, ahir zaman ümmetini toplu olarak helak etmeyeceğini vadetmiştir. Onları ne Hz. Nuh kavmi gibi suda boğmuş ne Âd kavmi gibi şiddetli bir fırtınayla yerle bir etmiş ne Hz. Salih kavmi gibi korkunç bir sayhayla yerin dibine batırmış ne de Sodom ve Gomore gibi üzerine gökten taş yağdırmıştır. Diğer taraftan, yoldan çıkan zalimleri ve fasıkları cezalandırmak veya uygun olmayan hâl ve tavırları sergileyen müminleri ikaz etmek maksadıyla bir kısım bela ve musibetlere düşürmüştür/kılmaktadır.

Evet, Cenab-ı Hak, Zât-ı Ulûhiyet'inin hukukunu tanımayan, kâinatın hukukuna tecavüz eden, yeryüzünde canlı cansız bütün varlıkların ve nihayet insanların hakkına giren, farklı haksızlıklar ve zulümler irtikâp edenleri umumi bir helake maruz bırakmasa da lokal olarak cezalandırabilir. Allah'ı inkâr etmenin asıl cezası ise ahirettedir. Allah mahlukatın hukukuna tecavüz edildiği takdirde mazlum ve mağdur duruma düşen kullarını rahatlatmak, ferahlatmak, yüreklendirmek ve onlara bir ümit mesajı vermek için dünyada da zalimleri cezalandırabilir.

Günümüzdeki küfür ve küfrana, zulüm ve haksızlıklara, isyan ve günahlara baktığınızda Hz. Ebû Bekir gibi *“Mâ ahlemeke ya Rabbenâ!”* (Ne kadar da Halimsin Sen ey Rabbim!)⁸⁸ demekten kendinizi alamıyorsunuz. Önceki kavimlerin helakine sebep olan günahların hepsi bugün işleniyor. Hz. Lût kavminin bir senede işlediği fuhşiyat ve münkerat günümüzde belki de bir günde işleniyor. Pek çok yerde pek çok küfür ve ilhadın içine dalınıyor. Türlü türlü zulümlerle en temel insan hakları çiğneniyor. Allah'a dil uzatılıyor, Peygamber'e, Kur'ân'a, Allah diyenlere ilişiliyor. Kimi şeytana tapıyor, kimi cinlerle insanların kaderini belirlemeye çalışıyor. Hatta bir kısım sapıklıklar din perdesi altında icra ediliyor. Daha ne melanetler ne melanetler işleniyor. İmam Gazzâlî'nin “Mühlikat” başlığı altında ele aldığı⁸⁹ ne kadar mesavi varsa bugünün dünyasında hepsini görmek mümkün.

Bütün bunlara şahit olan pek çok kimse, Allah'ın bunlara hak ettikleri cezayı vermesini ister. Ne var ki kaderin çarkları bizim keyfimize göre işlemiyor. Allah, Ahkemü'l-Hâkimîn'dir; her işi hikmetlidir. Herkesin hükmünün üstünde O'nun hükmü vardır. Kime nasıl muamele edeceğini, kimi cezalandırıp affedeceğini de ne zaman cezalandıracağını da en iyi O bilir. Mühlet verir, imkân tanır ama mevsimi geldiğinde bir kısım sıkıntı ve

belalara maruz bırakmak suretiyle uyarır, ikaz eder ve nihayet cezalandırır. Kur'ân'ın ifadesiyle pek çok günahı da affeder.⁹⁰

Felaketlere Metafizik Açıdan Bakabilmek

Tsunami, kuraklık, sel ve deprem gibi arzi ve semavi afetlerin tabiî ve maddi sebepleri olabilir; fakat her şeyi tabiî sebeplerle izah etmek eksik bir yaklaşımdır. Tabii ki kâinata cereyan eden hadiselerin çoğu zaman tabiat kanunları açısından bir izahı vardır. Bilim de zaten bunun için vardır. Cenab-ı Hakk'ın kâinata vazettiği bu kanunları ortaya çıkaracak, ona göre vaziyet alacak, bizim irade ve tercihlerimize bakan fiillerimizi onları dikkate alarak ortaya koyacağız. Ancak bu işin bir yönüdür. Diğer yönü itibarıyla fiziki mülâhazaların ötesine geçip metafiziği de görebilmek, işin arka planına da bakabilmek, hadiselerin meydana gelişinin ve zamanlamasının üzerindeki hikmetleri de anlamak gerekir. Zira fiziki ve maddi olayların arkasında bir de manevi sebepler vardır. Allah'ın kâinata mutlak hâkim olduğuna, yeryüzündeki bütün varlıkların onun hâkimiyeti ve tasarrufu altında bulunduğuna inanıyorsak meydana gelen hadiselerin de O'nun takdirine bağlı gerçekleştiğini kabul etmeliyiz. Bir insanın hem Allah'ın varlığına ve rububiyetinin genişliğine inanıp hem de bu mülâhazaları görmezden gelmesi akide açısından büyük bir çelişkidir. Ne var ki bunları görebilmek ve idrak edebilmek de itikatta natüralizm ve pozitivistmden sıyrılmaya, tevhid akidesine bağlı olarak Allah'a sağlam inanmaya bağlıdır.

Cenab-ı Hak musibetleri bazen şefkat tokadı olarak gönderir; bunlarla kullarını uyarır, onlara girdikleri yolun yanlış olduğunu söyler, bazen Allah'ı unutarak bohemce bir hayata dalan kimseleri cezalandırır, bazen kullarını felaketler karşısında sarsılan ve devrilen kimselerin imdadına koşturarak yeniden toplum fertleri arasında birlik ve beraberliğin, kaynaşma ve dayanışmanın oluşmasını sağlar. Vicdanlardaki şefkat ve merhamet, minnet ve şükran hislerini canlandırır. Duygu ve düşünce olarak pörsümüştü, solmuş, renk atmış kişileri canlandırır. Zahiren onlara kaybettirir ama yaşanan felaket vesilesiyle öyle bir dalga oluşturur ki bununla hadiselerin akış mecrasını değiştirir, insanları yeniden düşünmeye, duymaya, yaşadığı hayatın farkına varmaya sevk eder.

Allah'a inanan müminler bir taraftan zahirî yüzü çirkin bu tür hadiselerin altında yatan ilahi hikmetleri anlamaya çalışmalı, diğer yandan da tevbe ve

istiğfarla yeniden O'na yönelmelidirler. Zira sıkıntı ve belaların önemli bir sebebi de günahlar, isyanlar ve zulümlerdir. Kimileri kötülüklere zemin hazırlıyordur, kimileri çağrıda bulunuyordur, kimileri yardım ediyordur, kimileri elinde imkân varken seyirci kalıyordur, kimileri de doğrudan irtikâp ediyordur (doğrudan kötülük yapıyordur). Allah da zamanı geldiğinde bunda rolü olanları, derecelerine göre hak ettikleri cezaya çarptırır. Fakat umumi bir ceza geldiği zaman, ceza sadece, âyetin ifadesiyle zalimlere münhasır kalmaz.⁹¹ Bu, imtihan sırrına zıt olur. Ancak herkes, uhrevi neticeler açısından, bulunduğu konuma göre muamele görür; gelen musibetle zalim zulmünün cezasını çekerken masum ve mazlumlarda çektikleri sıkıntılar sebebiyle günahlarından temizlenir, Allah katında ve ahirette onların dereceleri artar, ulvi mertebelere çıkarlar. Bediüzzaman'ın İkinci Cihan Harbi münasebetiyle söylediği gibi zalimler vefat edince mazlumlarda, onların zulmünden kurtulmuş olurlar, masumlar vefat ettiğinde ise bir nevi şehitlik makamına yükselirler.⁹² Herkes istihkakına (liyakatine) göre mazhariyet veya maruziyet yaşar.

İstiğfara ve Muhasebeye Yönelmek

Yağmura rahmet deriz. Zira o, Allah'ın rahmetinin tecessüm etmiş hâlidir. Ehlullah her yağmur damlasıyla birlikte yeryüzüne bir tane meleğin indiğini söyler. Fakat yeryüzüne inen damlalar bizim günahlarımızla karşılaştığında farklı bir hâl alabilir; sele sebep olabilir, rahmet iken gazaba dönüşebilir. Bazen de bulutlar taşıdıkları yağmur damlalarını insanlardan kıskanır, Allah'ın rahmeti yeryüzüne hiç inmez ve bu sefer de kuraklık yaşanır. Bu tür durumlarda, inanan gönüllere düşen vazife, tevbe ve istiğfar ile Allah'a dönmek, yalvarıp yakarmaktır. Bir kuraklık mı oldu, çoluk çocuğumuzu da yanımıza alarak yağmur duasına çıkmalı ve yüreğimiz hoplayarak bir iki gün, bir iki hafta O'na yalvarıp yakarmalı, ağlamalı sızlamalıyız. Zira her şeyin zimamı O'nun elindedir. O murat buyurursa tabiatın çehresi değişir. Birileri bu tür mülahazaları önemsemeyebilir, hafife alabilir; önemli değil. Mümin, her şeyin, Rabbinin tasarrufunda olduğuna inanan, bunu kalbinin derinliklerinde duyan insandır.

Sağlam bir mesnedi var mı bilemiyoruz; Seyyidina Hz. Musa (aleyhisselam) zamanında şiddetli bir kuraklık olur. Hz. Musa da inananları yanına alarak yağmur duasına çıkar. Kaç gün boyunca duaya devam ederler

ama bir türlü yağmur yağmaz. Hz. Musa, acz ve fakrını Cenab-ı Hakk’a arz ederek bunun sebebini sorar. Hak Teâlâ, aralarında bulunan günahkâr biri yüzünden yağmur vermediğini söyler. Hz. Musa onun kim olduğunu sual etse de Cenab-ı Hak, kulunun ayıbını ifşa etmeyeceğini bildirir. Bunun üzerine Hz. Musa ashabından toplu olarak Allah’a tevbe ve istiğfar etmelerini talep eder. Cenab-ı Hak da rahmetini gönderir. Hakeza Hz. Ömer, bir kıtlık yaşandığında başını yere koyar, “Allah’ım benim günahlarım yüzünden ümmet-i Muhammed’i helak etme!” der.⁹³

Yaşanan bir felaket karşısında acaba kaç müftü efendi, kaç imam efendi cemaatini toplamış, “Allah belki günahlarımızdan ötürü bizi cezalandırıyor. Gelin, ne olur, bugün sabaha kadar hacet namazı kılalım, ellerimizi açıp Allah’a yalvaralım, ‘Allah’ım bizim günahlarımız yüzünden ümmet-i Muhammed’i mahvetme!’ diyelim.” şeklinde bir çağrıda bulunmuştur? Yaşanan kuraklıkları, depremleri, tsunamileri kendi günahlarına bağlayan, bunlar karşısında ciddi bir nefis muhasebesi yapan kaç tane hakiki mümin vardır?

Bela ve sıkıntıları birilerine fatura etmemiz gerekiyorsa önce kendimize, zulüm ve haksızlıklarımıza bakmalıyız. Neylersiniz ki bunları anlayamayacak ölçüde derin bir gaflet içindeyiz. Allah türlü türlü belalar gönderiyor ama biz yine de nefsimizle yüzleşmiyor, yaptığımız hata ve günahları gözden geçirmiyor, tevbe etmiyor, O’na dönmüyoruz. Gafletten kurtulmadığımız, uykudan uyanmadığımız sürece ilahi ikazlar gelmeye devam eder, başımızdan bela musibet eksik olmaz. Bunları dua ve istiğfarla, tazarru ve niyazla değil de körlük ve nankörlükle karşılırsak musibeti ikileştirmiş oluruz.

Son olarak şunu da ifade etmek gerekir ki dua, sadece sıkıntılı zamanlara münhasır değildir. Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayat-ı seniyyelerine bakılacak olursa, duanın bütün bir hayatın içine serpiştirildiği görülür. Her fırsatta dua vesilesiyle Cenab-ı Hakk’a aczimizi, zaafımızı ifade eder, O’nun havl ve kuvvetine sığınırız, bu hâlimiz inşallah bela ve musibetlere karşı paratoner vazifesi görür. Bu yüzden gönlümüzden tazarru ve niyazı, dilimizden duayı eksik etmemeliyiz. İnsanlara karşı olabildiğince müstağni olmak gerekirken, Allah karşısında aczimizi, fakrımızı, zayıflığımızı hâl-i pürmelalimizi ortaya koymamız esastır. Semavi, arzi afetleri duayla karşılayalım, onlara karşı duayla sütrelere ve siperlere oluşturalım ve böylece

onların zararlarından emin ve azade kalalım.

⁸⁸ İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/218; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/95.

⁸⁹ Bkz.: Gazzâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn*, 3/2 vd.

⁹⁰ Şûrâ Sûresi, 42/30, 34.

⁹¹ Enfâl Sûresi, 8/25.

⁹² Bediüzzaman, *Kastamonu Lâhikası* s. 83.

⁹³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 3/319-320.

VAZİFE ŞUURU

Soru: *Herhangi bir konumda vazife yapan bir kişinin, kendini yeterli görmediği veya bulunduğu konumun hakkını veremediği mülahazasıyla vazifesini bırakmak istemesi doğru bir düşünce midir?*

Cevap: Bir kimsenin eda etmiş olduğu vazifeyi bırakmasının altında yatan farklı sebepler bulunabilir. Öncelikle bunların insafla, hakkaniyet düşüncesiyle, akl-ı selimle ve vicdanın hassas terazileriyle değerlendirilmesi ve buna göre bir neticeye varılması gerekir. Zira bu tür düşüncelerin kaynağı rahmani olabileceği gibi nefsanî ve şeytani de olabilir. Bazı misaller üzerinden konuyu anlamaya çalışalım:

Bir kişi düşünün ki çok sayıda insanın gözünün içine baktığı bir konumda bulunuyor. Bu kişinin, duruşuyla, sözleriyle, temsiliyle, tavır ve davranışlarıyla arkasında yer alanların kuvve-i maneviyelerini takviye etmesi de onları ümitsizliğe ve karamsarlığa sürüklemesi de mümkün görünüyor. Özellikle takviye ve desteğe ihtiyaç duyan kimseler değer verdikleri ve örnek aldıkları bu tür insanların rehberliğine bağlı yaşamak isterler. Bu çizgide yaşayan insanların en azından belli bir zaman dilimi için teşvik edilmeye, gayrete getirilmeye ve motivasyona ihtiyaçları vardır. Henüz vakti gelmeden böyle bir destek kesilirse insanlar kendilerini gevşekliğe veya ümitsizliğe kaptırabilirler. Bu açıdan topluma yön verme konumunda bulunan kimselerin, temsil ettikleri konumun ağırlığını ve gereklerini bilmeleri ve buna göre bir duruş sergilemeleri önem arz eder.

Önemli Bir Adım: Kenara Çekilme

Kendisine tevdi edilen vazifenin ağırlığının farkında olan bir kişi bulunduğu konumun hakkını veremediğini, kenara çekilmesinin kendisinden daha müsait ve müstait fitratların önünü açacağını düşünebilir.

Temsil ettiği konum ve makamı ehil insanlara bıraktığında yapılan hizmetlerin katlanacağına inanabilir. Bazıları da henüz tavzif edilmeden bu tür mülahazalarla vazifeden uzak durabilir. Kendisinden daha kabiliyetli, daha kudretli kişilerin vazifeyi layıkıyla yapacağını düşünebilir, ehil insan arayışı içine girebilir ve kendi yerine bulduğu insanları teklif edebilir. Tıpkı halifelik teklif edilen Hz. Ömer'in, kendisinden daha layık olduğuna inandığı Hz. Ebû Bekir'in elini tutup ona biat etmesi gibi. Hakperestlikle yapılan bu tür bir davranış en yüksek takdire şayandır.

Bazı kimseler de kenara çekilmedikleri takdirde birtakım ihtilaf ve iftirakların yaşanacağından endişe ederler. Birlik ve beraberliğe zarar vermemek için vazifeyi bir başkasına bırakmayı uygun görürler. Bu da makbul bir yaklaşımdır. Tıpkı Ebû Ubeyde İbn Cerrah'ın komutanlığı Amr İbn Âs'a bırakması gibi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), bazı Arap kabilelerinin üzerine Amr İbn Âs komutasında bir seriyye gönderir. Düşmanın saldırı için büyük bir hazırlık yaptığı anlaşılınca Medine'den yardım istenir ve Allah Resûlü de Ebû Ubeyde komutasında ikinci bir birlik daha gönderir. Bu kuvvetler bir araya geldiğinde orduyu kimin komuta edeceği konusunda bir fikir ayrılığı yaşanır. Çok hasbi bir insan olan Hz. Ebû Ubeyde, komutanlığın kendisine ait olduğunu düşünse de ihtilafı önlemek için vazifeyi Hz. Amr'a bırakır. Bu hareketiyle aynı zamanda Amr İbn Âs gibi bir askerî ve siyasi dâhinin gücünü de arkasına almış olur.

Vazife ve Mazeret İlişkisi: Beklentiler ve Gerçekler

Öte yandan bazı kimseler de vardır ki kendilerine tevdi edilen vazifeyi başka bir sebeple bırakıp kenara çekilirler. Buna mazeret olarak da temsil ettikleri makamı dolduramadıklarını gösterebilirler. Bazen aradıklarını bulamamaları, beklentilerinin karşılanmaması, arzu ettikleri itibar ve takdiri görmemeleri onları mazeretler ileri sürerek vazifelerini terk etmeye sevk edebilir. Böyleleri işin başında bir kısım beklentilerle vazife almışlardır. Bunların kendilerine göre bir kısım iç hesapları vardır. Bunlar gerçekleşmediğinde, onlar açısından vazifeye devam etmenin de bir anlamı kalmaz.

Bazen de ortaya konulan hizmetlerde arzu edilen başarılar yakalanamaz. Bütün gayret ve çabalara rağmen yapılan işlerden bir türlü istenen netice alınamaz. Ya da hesapta olmayan bir kısım sebeplerle falso ve fiyaskolar

yaşanır. Bu durumda herkesin kendisini hesaba çekmesi, Allah'la münasebetlerini gözden geçirmesi gerekirken, bazıları atf-ı cürümlere girer, etrafta suçlu arar. Bu tarz insanlar başarısızlıkları hep çevrelerindeki insanlara bağlama eğilimindedirler. İçten içe hep başkalarını suçlarlar. Suizanna kilitlenir, sürekli beraber oldukları insanların hata ve kusurlarını sayıp dökmeye başlar ve onlarla yol yürünemeyeceğini iddia ederler. Sonra daha da ileri giderek onların vefa ve sadakatlerini sorgularlar. Fırsatını buldukları anda da bir kısım bahanelerle kenara çekilir ve arkadaşlarını yalnız bırakırlar.

Görüldüğü gibi bunların hepsi birbirinden farklı yaklaşımlardır. Vazifeyi bırakmak isterken samimi hislerle bir fedakârlık mı ortaya konuyor yoksa vazifeden kaçılıyor, alan boş bırakılıyor ve mazeretler ileri sürülerek yalan mı söyleniyor? Bu konuda herkesin vicdanına müracaat etmesi, içinin sesine kulak vermesi ve gerçek niyetini gözden geçirmesi gerekir. El âlemi idare etmek, aldatmak kolay olsa da kendimizi aldatamayız. Ayrıca biz, o açığa vurmadıkça, bir başkasının niyetini, maksadını, hedefini de bilemeyiz. Sinelere nighban olan yalnız Allah'tır.

İstişare ve Motivasyon Takviyesi

Üstlendiğimiz vazifelerle ilgili nasıl bir mülahazaya sahip olursak olalım, mutlaka konuyu ehil insanlarla istişare etmeli ve nihayet en doğru stratejiyi belirlemeye çalışmalıyız. Belki samimi niyetlerle hareket ediyor olabiliriz ama vazifeyi bırakmak arkamızda büyük bir sarsıntının yaşanmasına, telafisi zor bir boşluğun oluşmasına yol açacaktır. Bazen kritik dönemlerde yapılacak bir görev değişimi farklı komplikasyonlara sebep olabilir. Dolayısıyla genel hukuku ilgilendiren konularda şahsi inisiyatiflerle hareket edemeyiz. Bu açıdan, düşünce ve kanaatlerimizi mutlaka istişare etmeli, kolektif görüşlere başvurmalı ve en doğru karara ulaşmaya çalışmalıyız.

Bu konuda insanları tavzif ve istihdam etme makamında duran kimselere de önemli sorumluluklar düştüğü unutulmamalıdır. Önemli vazifeleri yüklenmiş insanların moral ve motivasyon olarak desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Zira işler her zaman yolunda gitmeyebilir, farklı zorluk ve sıkıntılarla karşı karşıya gelebilir ve üstlendiğimiz sorumlulukların ağırlığı altında ezilebiliriz. Bu durumda, destek ve takviye verebilecek insanların devreye girmesi gerekir. Onlar, daha fedakâr bir tutum sergileyip görev başındaki

insanları üstlendikleri vazifelerle baş başa bırakmamalı, hatta onların bu konuda yalnız oldukları hissine kapılmalarına dahi müsaade etmemelidirler.

Vazifeyi Başkalarına Bırakmak, Hizmetin Sürekliliği

Son olarak ifade etmek gerekir ki fedakârlık, hakperestlik ve vefanın bir neticesi olarak kenara çekilmek, başkalarına yol açmak takdire şayan olsa da kenara çekilen insanların i'lâ-yı kelimetullah vazifesinden uzak durmamaları, imkân ve şartlara göre işlerin bir ucundan tutmaları çok önemlidir. Zira adanmış bir gönlün, Allah yolunda hizmet ederken ya da hizmet duygularıyla dopdolu bulunurken ruhunu Allah'a teslim etmesi beklenir. Emekliye ayrılır gibi uzaklaşıp istirahate çekilmek, kendi dünyalık işleriyle meşgul olmak, yapılan hizmetlerin hiçbir yerinde bulunmamak, hiçbir faaliyete katılmamak, âyetin ifadesiyle,⁹⁴ insanın kendi eliyle kendisini tehlikeye atması olur. Bu sebeple, fedakârlık edip kenara çekilen insanlar küçük de olsa bir işin ucundan tutmalı, bunu fiilen yapamayanlar bilgi ve tecrübeleriyle katkı sağlamak yoluyla mutlaka yapılan güzelliklere iştirak etmelidirler.

⁹⁴ Bkz.: Bakara sûresi, 2/195.

GAYRET-İ DİNİYE VE HIRS

Soru: Gayret-i diniye ve hırsı bazen birbirine karıştırabiliyoruz. Bu iki kavramın izahını lütfeder misiniz?

Cevap: Hırs, bir şeyi aşırı arzu etme, ısrarla isteme, doyma bilmeme, açgözlülük yapma, kaderin takdirine razı olmama, kendi tercih ve takdirini ilahi tercih ve takdirin önüne geçirme gibi anlamlara gelir ve tûl-i emel (sonu gelmeyen arzular) ve tevehhüm-ü ebediyet (sonsuz kadar yaşayacakmış gibi düşünme) gibi duygulardan beslenir. İnsan, farklı şeylere karşı hırs duyabilir ve bunları elde etmeyi şiddetle arzu edebilir. Ancak şiddetli arzu, dikkat edilmezse, akli perdeler, mantık ve muhakemeyi bastırır ve böylece insanı ölçsüzce hareketlere sevk eder. Devam eden bu durum, başarısızlıklara yol açar, ardından zarar ve ziyan getirir. Bediüzzaman Hazretleri bu durumu ifade etme sadedinde hırsın hasarete sebep olduğunu belirtir.

Her insanda, şiddeti ve derecesi farklı olsa da hırs vardır. Önemli olan, bu duyguyu iradeyle kontrol altına alabilme, doğru bir zemine oturtma ve hayra yönlendirmedir. Hayatın akışı içinde zaman zaman hırsı tetikleyen durumlar ortaya çıksa da insan, mantık ve iradesiyle duygularına hâkim olup kendini aşmasını bilmelidir. Zira mümin için dini adına en önemli meselelerde bile istikameti koruması çok önem arz eder. Mesela nam-ı celil-i ilahiyi dünyanın dört bir yanına ulaştırma onun en büyük gaye-i hayalidir ve bu, Allah katında çok makbul bir ameldir. Ne var ki burada bile hırsla hareket etmek mahzurludur; kayıplara, zararlara sebep olabilir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da insanın içindeki arzu ve istek ne kadar güçlü olursa olsun kişi adımlarını temkinle atmalı, doğru üslubu yakalamaya çalışmalı ve akl-ı selimden hiç ayrılmamalıdır. Ayrıca neticenin hâsıl olması mevzuunda hırs göstermemeli, neticeyi yaratanın Allah olduğunu hatırdan

çıkarmamalıdır.

Hırsın makbul olduğu bir yer varsa o da Cenab-ı Hakk'ın rızasına kilitlenme ve onu elde etmeye çalışmadır. İnsan iman-ı kâmilî, ihlas-ı etemmi, rıza mertebesini elde etme konusunda hırslı olabilir, olmalıdır da.

Soruda yer verilen diğer kavram ise gayret-i diniyedir. Bu da kısaca insanın dinî duygularını ve manevî değerlerini canlı tutmasını, onları koruma ve başkalarına duyurma konusunda duyarlı ve titiz olmasını ifade eder. Gayret-i diniyesi olan bir insan dinini yaşama ve ikame etme konusunda karardır, tavizsizdir. Zât-ı ULûhiyet'e karşı fevkalâde bir vefa ve sadakat içindedir. Mukaddesatına sahip çıkar, onu yaşar; başkalarına örnek olur ama başkalarını rahatsız ederek kendi değerlerine laf söyletmez. Özellikle Zât-ı ULûhiyet'e yakışksız bir söz isnat edilecek olması ihtimali karşısında âdeta çıldırır. İnsanın dini konusunda ortaya koyacağı böyle bir gayret, her tür takdirin üzerindedir.

Gayret-i diniye sahibi insanların metafizik gerilimleri de yüksek olur. Onlar dine ait meselelerde oldukça duyarlı ve hassas davranırlar. Topyekûn insanlığın ve özellikle Müslümanların derdini bir yangın gibi içlerinde hissederler. Müslümanların yaşamış oldukları acılar bir zıpkın gibi onların sinelerine saplanır ve bu acıların dinmesi adına sürekli alternatif çözümler ararlar. Gayret-i diniyesi olmayan bir kişide dinî heyecan da o ölçüde zayıf olur. Dinî hisleri tamamen dumura uğramış, durgun ve ölgün insanlarla da iman ve Kur'ân hizmetinin yapılması çok zordur. Âlem-i İslam'ın derdiyle bir gece olsun uykusu kaçmayan, insanlığın derdiyle dertlenmeyen, ellerini Allah'a açtığı zaman ümmet-i Muhammed adına dua etmeyen insanların, dinleri adına bir şey ortaya koymaları güçtür. Öte yandan bir kişi, "Ne pahasına olursa olsun ben kendi değerlerimi başkalarına ulaştıracağım." diyerek yola çıkar, ancak başkalarının hissiyatlarını, düşüncelerini ve inançlarını hesaba katmaz, günün şartlarını ve konjonktürü göz önünde bulundurmaz, sağını solunu yıkarak yol alırsa, işte bunun adı gayret-i diniye değil hasarete sebep olan hırs olur. Hırsla hareket edenler, hâl-i hazırda duruma aykırı hareket edebilir, realitelerle çatışabilir ve farkına varmadan yılanları, çıyanları harekete geçirebilirler. Bu yüzden de genellikle maksatlarının aksiyle tokat yerler.

Bununla birlikte dinleri adına gayretli olan insanların asırlardan beri biriken problemlerin bir hamlede, bir nefhada çözülemeyeceğinin farkında

olmaları ve bu sebeple, teenni, basiret ve firasetle hareket etmeleri çok önem arz eder. Zira Cenab-ı Hak, enbiya-yı izama dahi böyle bir lütufta bulunmamıştır. Dolayısıyla i'lâ-yı kelimetullah yolunda bile hırsla meselenin üzerine gitme, gayretlerinin neticesini hemen görmek isteme, Allah'ın razı olmadığı davranışlardır. Bu konuda hırs gösteren kişi, Allah tarafından tedip görebilir. Bize düşen vazife; ölçülü, dengeli, hikmet boyutlu ve sünnet-i seniyye çizgisinde tebliğ ve irşattır, hidayet Allah'ın elindedir.

Hülasa-i kalam, herkesin hakikati bulması, sırat-ı müstakime ulaşması için hedefler daima yüksek tutulmalı ve bu hedeflere ulaşmak için ciddi bir azim ve kararlılık gösterilmelidir. Böyle bir davranış sergilendiğinde, neticeye ulaşılamasa bile, niyet ve gayretlerin sevabı alınır. Allah Teâlâ, bu konuda hırs göstermeyi dahi hoş karşılamadığı için çok dikkat edilmeli, kişisel istekler dinin hedefleriyle karıştırılmamalıdır. Bazı kimselerin küfür ve şirk bataklığında yüzmelerini aklımız almayabilir; ilahi tasarruf karşısında zaman zaman hayret ve dehşet yaşayabiliriz. Bütün bunlara rağmen elimizden geleni son noktasına kadar yaptıktan sonra ilahi takdiri rızayla karşılamalı, irademizin hakkını vererek sabretmeliyiz. Aksi takdirde takatimizi aşan şeylere talip olabilir, alan ihlali yapabilir, haddimizi aşabilir ve farkında olmadan Allah'a karşı saygısızlığa girebiliriz.

MEFKÛRE TOPLUMU

B ediüzzaman Hazretleri, “*Gaye-i hayal olmazsa veyahut nisyan veya tenâsi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler.*”⁹⁵ şeklindeki sözleriyle yüksek bir gaye-i hayale bağlı yaşamının önemine dikkat çekmiştir. Bir insanın yüksek bir hedefi yoksa veya bu hedefi unutmuş ya da görmezden geliyorsa, zihni, benliğinin etrafında dönen bir peyk (uydu) gibi olur. Hayalinde kendisine böyle yüce bir hedef belirlemeyen ve onu gerçekleştirmeye çalışmayan biri, zamanla egoist veya egosantrist olur. Her şeyi kendi şahsına, çıkarlarına, ikbal ve istikbaline bağlar.

İnsanın kendinden, kendi egosundan uzaklaşması, dinin hükümlerine bağlı kalarak, hayatını, toplumu inşa etmeye adanmasına bağlıdır. İnsan bir şeye ne kadar yaklaşırsa, ona muhalif olan şeylerden o kadar uzaklaşır. Kendine yaklaşan, yüksek mefkûrelerden uzaklaşır. Böyle biri ‘adanmış’lardan olamayacağı gibi hayatını da insanlığı ihya etmek için geçiremez. Zira ulvi bir gaye-i hayali olmayanın dünyaya bağlanmaması, dünya arkasında koşmaması, dünyevi kirlerle kirlenmemesi çok zordur.

Burada kısa bir parantez açarak gaye-i hayal tabirini niçin tercih ettiğimizi izah etmek istiyorum: Bilindiği gibi Üstad, gaye-i hayal tabirini tercih ediyor. Ziya Gökalp de bu manada mefkûre ifadesini kullanıyor. Bugün bu manayı karşılamak için kullanılan ‘ideal’ kelimesi, gaye-i hayal tabirinin ifade ettiği manaları ifadede cılız ve seküler kalır. Biz din için ‘ideal’ kelimesini kullanmadığımız gibi müceddit ve müçtehitlere de ‘idealist’ demeyiz. Onlar, sınıksız vahye bağlı birer dava adamıdır. Semavilikleri dünyeviliklerine ağır basar. Tekvinî emirleri mütalaaları bile semaviliklerine bağlı olarak devam eder.

Allah’ın rızasını, ahireti, i’lâ-yı kelimetullahı kendilerine gaye edinmiş mefkûre insanlarının, dava adamlarının dünya diye bir dertleri ve hedefleri

olmamıştır. Onlar, ancak din-i mübin-i İslam'ı dengeli bir şekilde yaşayabilme adına zaruret ve ihtiyaç ölçüsünde dünyadan istifade etmişlerdir. Yeme, içme, giyinme, mal mülk sahibi olma gibi dünyaya ait işler onların gözünde arabaya konulan benzin gibidir. Arabanın hareket etmesi için benzine ihtiyacı olduğu gibi onların da gaye-i hayalleri istikametinde yürüyebilmeleri için bu tür dünyalık şeylere ihtiyaçları vardır. Yoksa onların gözünde bunların hiçbirisi gönül bağlanacak, arkasından koşulacak, esas maksat yapılacak şeyler değildir.

Dünyaya gönül bağlamış bir insanın gerçek anlamda dava adamı olabilmesi çok zordur. Dine hizmet etme iddiasıyla ortaya çıkan birinin, dünyevi zevklerin ve şahsi çıkarların peşine düşmesi hem kendisine duyulan güveni sarsar hem de dilinden düşürmediği dinî değerlerin küçümsenmesine yol açar. Ona düşen vazife beklentisiz olmak, istiğna ve kanaat düsturlarını kendine rehber edinmektir. Mefkûre insanı ruhun heykelini ikame etmek için yırtınır, dövünür, çalışır, çabalar. Dünya adına bir şeyler elde etmeyi düşünen biri, dine hizmet iddiasında bulunuyorsa, hizmetlere yalnızca kenarından, köşesinden katkı sağlıyor demektir.

Hizmet inkişaf ederken kalb ve ruh hayatımız itibarıyla olduğumuz yerde kalırsak farkına varmadan zift kanallarına saplanırız. Hususiyle inkişafla birlikte gelen refah bizi gaflete düşürür, felç eder. Bize tüccarlık düşüncesi telkin eder, bizi dünya adına beklentiye sevk eder ve kendi hesaplarımızın arkasında koşturur. Biz de zamanla yiyip içip yan gelip kulağı üzerine yatan insanlar arasında yerimizi alırız.

Herkes kendini düşünse, dünyaya talip olup onun peşinden koşsa da bu, mefkûre insanları için bir ölçü değildir. Âlemin, sözleriyle, hâl ve hareketleriyle eğri büğrü olması, onların hedeflerine doğru koşmaları açısından bir mazeret teşkil etmez. Bütün insanlar dalalet içinde olsa bile onlara düşen, hidayet yollarını araştırmaktır. Zira başkalarının hidayette veya dalalette olması kabrin öbür tarafında bize ne bir fayda ne de zarar getirir. Allah orada herkese sadece kendi yaptığığın hesabını soracaktır.

Mefkûre Topluluğu ve Osmanlı Devleti

Başlangıcından itibaren Devlet-i Âliye'nin hep bir mefkûresi vardı. Osman Gazi tekfurlara karşı bir karakol gibi görev yapmış, çeşitli kırık ve çatlaklıklar içinde kıvranıp duran Selçuklu devletini, Batıdan ve Balkanlardan

gelebilecek tehlikelere karşı korumuştur. Bu yönüyle onun üstlendiği görev, Sultan Fatih'in İstanbul'u fethinden geri kalmaz. Belki ondan daha ileridir. Çünkü o, yoklukta varlık cilvesi göstermiş, fitne ve kargaşaların başını alıp gittiği bir dönemde sağlam temeller atmış, bir düzen kurmuştur. Muratları, Fatihleri, Yavuzları, Kanunileri netice verecek bir mübarek devletin temellerini atmıştır. Bütün bunlara rağmen beklentisiz yaşamış, atın üzerinden inmemiş, cihatta askerlerinden geri kalmamış ve ruhunu çadırdaki teslim etmiştir. Bu yönüyle o, çok müstesna bir insandır. Eda ettiği misyon açısından onun, Halid İbn Velid, Ebû Ubeyde İbn Cerrah, Ukbe İbn Nâfi'den bir farkı yoktur. Aralarında bir üstünlükten bahsedilecekse bu da sahabenin Allah Resûlü'nden aldığı insibağın tesiriyle evc-i kemâlât-ı insaniyeye ulaşmalarından (Allah Resûlü'nden aldıkları feyizle insanlığın en yüksek mertebesine ulaşmalarından) kaynaklanmaktadır.

Günümüzde böyle bir mefkûre topluluğunun bulunup bulunmadığı sorgulanabilir. Bunu anlamanın yolu sahabe çizgisinde olup olmadığımıza, selef-i salihînin yolunu takip edip etmediğimize, Osman Gazî'nin, Fatih'in, Yavuz'un eda ettiği misyonu eda edip etmediğimize bakmaktır. Zira bir ağırlık, her zaman aynı güçle kaldırılır. Bir dönemde belli bir güç ve enerjiyle eda edilen bir vazife, başka bir dönemde daha düşük bir güçle gerçekleştirilemez. Dolayısıyla siz de bir mefkûre topluluğu olmak, onlarla aynı safta yer almak istiyorsanız onlar gibi bir kıvama, metafizik gerilime, iman gücüne, gaye-i hayale sahip olmalısınız. Dünya karşısında onlar kadar fütursuz, pervasız ve bağımsız hareket edebilmelisiniz. Dünya sevgisi kalbine girmiş ve dünyevi bağlarla bağlanmış bir insan bir yönüyle esir sayılır. Paranın, makamın, yuvanın, zevklerinin esiri olan birinin de ömrünü yüksek gayelerin peşinde değerlendirmesi mümkün değildir. Zira gözü arkada olan biri, ileriye göremez. Beklenti içinde bulunan biri dava adamı olamaz. Bağımlı yaşayan biri, seleflerimizden bize intikal eden mukaddes emaneti omuzlayamaz.

Bediüzzaman Hazretleri'nin etrafında toplanan ilklerin yanı sıra, yurdunu ve yuvasını düşünmeden dünyanın dört bir yanına hicret eden adanmışların da bir mefkûre topluluğu oluşturduğu söylenebilir. Onlar arkaya bakmadan dünyanın farklı ülkelerine açıldılar. Bir ameale gibi müesseselerin inşasında çalıştılar. Bazen aylarca maaş alamadıkları oldu. Buna rağmen hizmetlerini aksatmadılar, amelden dûr olmadılar (uzak kalmadılar), suizanna

girmediler. “Arkadakiler bizi düşünür, ellerinde imkân olsaydı elbette maaşları gönderirlerdi.” dediler. Yaşatmayı yaşamaya tercih ettiler. Daha sonraki yıllarda bu kıvamın korunup korunamadığı konusuna gelince, o hususta bir şey diyemeyeceğim. Gerçekten bu mukaddes davanın kendilerine emanet edileceği bir nesil yetiştirebildik mi bilemiyorum. Bunun beni ciddi anlamda düşündüren ve endişelendiren bir husus olduğunu söyleyebilirim.

Kıvamın Korunması

Bu sözlerimle kimsenin ümidini kırmak, aşk u şevkini söndürmek istemem. Fakat genel ahvalimiz ve durduğumuz yer itibarıyla tekrar tekrar kendimizi gözden geçirmemiz, kendimizle yüzleşmemiz gerekiyor. Yüksek gayelere kendimizi adanmışsak bunun gerektirdiği kıvamı da yakalayabilmeliyiz. Bu da sağlam bir imana ve insanın bazı şeyleri kendine kabul ettirmesine bağlıdır. Bunun için de herkesin iyi bir talim ve terbiyeden geçirilmesine ve sürekli motive edilmesine ihtiyaç vardır. Oturup kalktığımız her yerde Allah’la irtibatın güçlendirilmesi, Peygamber Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmet olma mülahazasının derinleştirilmesi çok önemlidir.

İnsanı olgunlaştıran şeylerden biri de baş koyduğu davanın çilesini çekmektir. Zira çile çekmemiş, horlanmamış, ezilmemiş, pişmemiş ham insanların kendilerinden sıyrılmaları ve başkalarını düşünmeleri çok zordur.

Günümüz İslam dünyasının problemi, dava ve mefkûre insanı eksikliğidir. Bugün bu eksikliğin ortaya çıkardığı arızalarla uğraşıyoruz. İlim, kitaplardan öğrenilebilir. İyi bir eğitimle bilgili ve kültürlü insanlar yetiştirilebilir. Fakat evc-i kemalât-ı insaniyeye müheyya (insanlığın en yüce seviyesine ulaşmaya hazır) insanlar yetiştirmek istiyorsanız bunun yolu, ilmin yanında, onlara yüksek bir gaye-i hayal aşılamaktan geçer. Önemli olan; okuduğu ve öğrendiği yüce hakikatleri arızasız kusursuz temsil edebilecek, onları bayraklaştırarak en yüce noktalara ulaştırmayı asıl maksat edinecek insanlar, inanmış, adanmış Müslümanlar yetiştirebilmektir.

⁹⁵ Bediüzzaman, *Mektubat*, s. 531 (Hakikat Çekirdekleri).

KALBLERİN TELİFİ

Son birkaç asırdır İslam dünyası, ne yazık ki birbirine yabancılaşmış, birlik beraberlik duygusunu kaybetmiş ve tiranlıklar altında ezilen ve inleyen toplumların ülkeleri hâline geldi. Bu ülkelerde gücü ele geçiren tiranlar, sağladıkları bir kısım avantajlarla bazılarını yanlarına çekiyor, rakip ve düşman gördükleri kesimleri ise ötekileştiriyorlar. Kirli siyasetleriyle insanlar arasına fitne tohumları saçıyor, kin ve nefretleri körüklüyor ve insanları birbirine düşürüyorlar. Farklı farklı cepheler oluşturmak suretiyle toplumu parçalıyor, ayrıştırıyor, kutuplaştırıyorlar. Bütün tiranlar kibir ve paranoya hastalığına müptela oldukları için her olaydan kendilerine göre bir mana çıkarıyor, olmayacak şeylerden endişe ediyor, korkuyor ve bu nedenle de akla hayale gelmedik zulümler işliyorlar. Kendi saltanatlarına zararı dokunabilecek herkesi düşman görüyor ve sindirmek, tesirsiz hâle getirmek için onların üzerlerine yürüyorlar. Kendi ellerinden çıkmayan hiçbir başarıyı hazmedemiyor, kendilerine mal edilmeyen hiçbir güzelliğe tahammül edemiyorlar.

Tiranların hasım listesine girdiyseniz, ülkenize ve insanlığa hizmet adına ne kadar güzel işler yaparsanız yapın, yine de onların saldırısından ve hışmından kurtulamazsınız. Sizin yapacağınız en hayırlı hizmetlere bile bir kulp takmasını bilirler. Akl-ı selim, hiss-i selim ve kalb-i selimin hiçbir şekilde itiraz edemeyeceği en makul ve hayırlı işleri bile karalamaktan bir an bile geri durmazlar.

Fertler arasına bir kere iftirak (ayrılık) tohumları saçılıp, toplum farklı kamplara bölününce insanlar sudan sebeplerden ötürü bile birbirlerine düşerler. Herkes birbirini rakip gibi görür, birbirinin ayağına çelme takmaya çalışır. Aynı kibleye yönelen, benzer duygu ve düşünceleri paylaşan insanlar arasında bile sırf mezak, meşrep ve mezhep farklılığından ötürü çatışma

yaşanır. Kardeşlik, yardımlaşma, dayanışma gibi ulvi duyguların yerini haset, çekememezlik, adavet gibi şeytani hisler alır. Bu da tevfik-i ilahinin gelmesine engel olur, yani Allah Teâlâ birbirini sevmeyen, birbiriyle yaka paça olan insanlardan inayet elini çeker.

Enaniyetin merkez olduğu çağımızda her şey dünyevi menfaatler etrafında örgüldendiği için bu tür ihtilaf ve çatışmaların yaşanmasına ortam çok müsaittir. Bu sebeple küçük bir kıvılcım bile çok büyük çatışmaları rahatlıkla tetikleyebilmektedir. Bunda en büyük etken, enaniyetlerin bir buz parçası değil, belki birer aysberg (buz dağı) hâline gelmesidir. Bunları eritmek kolay olmayacaktır. Erimeye başladıkları andan itibaren senelere ihtiyaç vardır. Velhâsıl, tiranların cirit attığı, çeşitli zulüm ve baskıların yaşandığı, ayrışma ve çatışmaların doruğa ulaştığı bir çağda mesuliyet şuuruna sahip Müslümanlara düşen vazife, öncelikle bu tür ayrışmaların sebeplerini ortadan kaldırmak, ayrılıkların açtığı yaraları tedavi etmek, toplum bünyesinde meydana gelen yıkık ve çatlakları onarmak ve yeniden kalbleri telif etmenin yollarını aramaktır.

Bu arada birileri durmadan etrafa levsiyat saçabilir, kötü kokular neşredebilir, zihinleri karıştırıp iyiliklerin önünü kesmeye çalışabilir. Ancak mümin, imanı gereği bu gibi şeylere hiç takılmamalı, yapılan kötülüklere aynıyla mukabelede bulunmamalıdır. Temsil edilen konuma yakışmayacak her hâlden uzak durmalıdır. Kur'ân'ın ifadesiyle iyilikle kötülük asla bir olmaz.⁹⁶ Kim ne yaparsa yapsın, hangi kötülüğü irtikâp ederse etsin Müslümanca tavır ve davranışlardan ayrılmamalı, herkese iyilikte bulunmayı prensip edinmelidir. Kötülüğe kilitlenmiş kimseler yaylarına zehirli oklar yerleştirip size attıklarında, siz okunuzun ucuna bir tane gül yerleştiriverin. Ancak bu suretle yaşanan korkunç tahribatın önüne geçebilir ve yıkılan değerleri tamir edebilirsiniz.

Fitne ve fesadın, ihtilaf ve iftirakın ortadan kaldırılmasında, toplum fertleri arasında birlik ve beraberlik ruhunun tesis edilmesinde semavi değerler mecmuasını bütün insanlığa sevdirmeye vazifesine kilitlenmiş insanlara çok şey düşüyor. Şayet onlar da mevcut akıntıya kapılır, kin ve nefretlerine yenik düşerlerse kamplaşmalar, çatışmalar, kavgalar büyüyerek devam eder ki Allah, böyle bir şeyi katiyen tasvip etmez. Zira Kur'ân'ın ifadesiyle Cenab-ı Hakk'ın ümmet-i Muhammed'e en büyük lütuflarından biri, onların kalblerini telif etmesi, birbirine ısındırmasıdır.⁹⁷ Kur'ân, müminler

arasındaki ilişkiyi ‘*kardeşlik*’ olarak nitelendirir.⁹⁸ Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), müminleri, tuğlaları birbirine kenetlenmiş sağlam bir binaya benzetir.⁹⁹ On şiddetinde bir deprem dahi böyle bir toplumu yıkamaz; hatta onda çatlak dahi meydana getiremez.

Birileri bu kardeşlik hukukunu ihlal etmiş olabilir. Birleştirici ve uzlaştırıcı olmaları beklenirken, tam tersine toplumu bölmüş, parçalamış olabilirler. Fakat bize düşen, misliyle mukabelede bulunmamak, var olan problemleri büyütmemek, çoğaltmamaktır. Misliyle mukabelede bulunmak bir yana, Kur’ân’ın tavsiyesine uyarak kötülükleri bile iyilikle savmaya çalışmak ve böylece yaşanan problemleri en aza indirmek, mümkünse yok etmektir.

İyiliğin insanları kendine çeken, etrafında dönen bir uydu hâline getiren sihirli bir gücü vardır. O, öyle sırlı bir güç kaynağıdır ki bir kere onun yörüngesine giren kimse bir daha ondan uzaklaşamaz. Siz kötülükleri iyilikle savabilerseniz hiç ummadığınız kişiler bile size candan dost oluverir. Size zulmedenler, gadredenler bir gün başları önlerinde mahcup bir edayla, utana sıkıla yanınıza gelip sizden özür diler. Siz o zaman da karakterinizin gereğini sergiler, iyilikten ayrılmaz, Hz. Yusuf’un kardeşlerine dediğini dersiniz.¹⁰⁰ Bunu zamana emanet etmek gerekir. Bizler iyiliği bir şiar hâline getirir, birleşme ve uzlaşma istikametinde hareket edersek Allah da tevfikini bizden esirgemez, semavi nimetlerini başımızdan aşağıya yağdırır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

İyiliğin kadr u kıymetini bilemeyecek derecede seciyesi bozuk, namert insanlar olabilir. Ama genel anlamda insan, fıtratı gereği, ihsanın (iyiliğin) kölesidir. Bu açıdan herkese, karakterine, konumuna, durduğu yere göre ihsanda bulunmak lazım. İyilik yaptıklarınız sizinle samimi dost olmasalar bile en azından yaptığınız iyiliklerle gayzlarını, kinlerini ve nefretlerini kırmış ve böylece karşınıza çıkacak problemleri azaltmış, yürüdüğünüz güzergâhı emniyet altına almış olursunuz. Birine taş atar, diğeri hakkında olumsuz sözler söyler, öbürüyle ilgili kirli satırlar yazarsanız onlar da karakterlerinin gereğini yaparlar.

Doğrusu çok sancılı bir dönemden geçiyoruz. Bu sebeple bizlere işin zoru; kirleri gözyaşlarıyla yıkamak, hiddet ve şiddeti gönül heyecanlarıyla defetmek düşüyor. Zira vazife ve misyonunuz tamir ve ıslah ise zora talipsiniz demektir. Çünkü tahrip çok kolay, tamir ise çok zordur. Bir elbiseyi örmesi günlerinizi alır. Ancak o elbiseyi bir ipliğini çekerek sökebilirsiniz. Bir

taşını çekerek bir binayı yıkabilirsiniz. Onu tekrar asli şekline döndürmek ise aylarınızı, bazen yıllarınızı alır.

Hâsılı, zaman zaman intikam duygularına bağlı hareket eden, ölçü ve kıstas tanımayan zalim ve müstebitlerin tazyikleri altında sıkışabiliriz. Yediğimiz tekme ve tokatlardan ötürü sarsılabiliriz. Yaşanan korkunç tahribatı düşündükçe uykularımız kaçabilir, kalkıp deli gibi koridorlarda dolaşabiliriz. En nihayetinde insanız. Fakat Rabbimize duyduğumuz imanın gücüyle sarsılsak da devrilmeyiz, inkisar yaşasak da ümitsizliğe düşmeyiz. Çünkü yaşanan fırtınaların gelip geçici olduğunu, zifiri karanlıkları aydınlık günlerin takip edeceğini, hiçbir zulmün devamlı olmadığını biliriz.

⁹⁶ Fussilet Sûresi, 41/34.

⁹⁷ Enfâl Sûresi, 8/63.

⁹⁸ Hucurât Sûresi, 49/10.

⁹⁹ Bkz.: Buhârî, *salât* 88, *mezâlim* 5, *edeb* 36; Müslim, *birr* 65.

¹⁰⁰ *“Bugün sizi kınayacak, serzenişte bulunacak değilim! Ben hakkımı helal ettim. Allah da sizi affetsin. Çünkü merhamet edenlerin en merhametlisi O’dur.”* (Yûsuf sûresi, 12/92).

YAPTIKLARIMIZ VE YAŞADIKLARIMIZ

Soru: Kevnî hadiseler ile amellerimiz arasında bir ilişki var mıdır, başımıza gelen hadiseler bizim amellerimizle irtibatlı mıdır?

Cevap: Kâinatta tesadüfe yer yoktur. Her hadise ezelî bir ilim, irade ve takdire göre cereyan eder. Kur’ân’ın pek çok âyetinden anlaşılacağı üzere insanların yaptıklarının, bazen küçük bir dairede bazen de kâinat çapında büyük neticeleri olabilir. Bu, yaptıklarımızın –esbap dairesinde– bazı olayları tetiklemesi şeklinde gerçekleşebileceği gibi işlediğimiz amellerin Rabbülâlemîn’in rızasına uygun olup olmamasına göre O’nun karşımıza çıkaracağı ekstra durumlarla karşılaşmamız şeklinde de olabilir.

Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur: **ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ** *“Allah’ın buyruklarını umursamayan şu insanların kendi tercihleri ile yaptıkları işler yüzünden karada ve denizde (bütün dünyada) fesat ortaya çıktı, nizam bozuldu. Doğru yola ve isabetli tutuma dönme fırsatı vermek için Allah, yaptıklarının bazı kötü neticelerini onlara tattırır.”*¹⁰¹

Bir başka âyet ise şöyledir: **مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ** *“Mazhar olduğun her güzellik Allah’tan, maruz kaldığın her kötülük de nefsendendir.”*¹⁰²

Evet, durum böyledir; karşılaştığımız her durumu şöyle veya böyle amellerimizle irtibatlandırmamız mümkündür. Fakat bazen gafletimiz, cehaletimiz, hadiselerin arzularımıza göre cereyan etmemesi, hatalarımıza terettüp eden cezaların af veya tehir edilmesi, cezaların amel cinsinden olmayıp farklı şekillerde gelmesi sebebiyle aradaki irtibatı göremiyor, kuramıyor, kavrayamıyoruz. Tabiat olaylarından edindiğimiz bilgilere ve alışkanlığımıza göre düşünüyor, fiillerimizle tabîî hadiseler arasında böyle bir illiyet bağı (neden sonuç ilişkisi) arıyor, bunu kuramayınca da meydana

gelen olayların tesadüf olduğunu zannediyoruz.

Oysaki yukarıda ifade ettiğimiz gibi kâinatta tesadüfe yer yoktur. Bizden sâdır olan fiillerle dış dünyada meydana gelen hadiseler arasında tam bir tenâsüb-i illiyet (sebeup-sonuç uyumu) arama düşüncesi bizi yanıltabilir. Hadiselerin gelişmesinde sathî bakışların ilk anda kavramakta zorluk çekeceği çok ince hikmetler, derin sırlar olabilir. Bunların görülmesi, sezilmesi ve kavranması muhasebe ve murakabeye, hadiseler üzerinde tefekkür ve tedebbürde (düşünme) bulunmaya ve mahruti (engin) bir bakışa bağlıdır.

İnsanın mazhar olduğu güzellikleri Allah'tan, maruz kaldığı zorluk, sıkıntı ve musibetleri ise kendinden, kendi hata ve kusurlarından bilmesi esastır. Bu yaklaşım, Rabbe saygının, O'nun hakkını teslim etmenin bir ifadesidir. Dolayısıyla karşılaştığımız nimetleri, amellerimizin güzel neticelere bağlanmasını O'nun lütfu biliriz. Zira âzâ ve cevarihimizi, düşünce ve hissiyatımızı veren O'dur. Minicik cehtlerimizin neticesinde, tenasüb-i illiyet prensibiyle izah edilemeyecek büyük neticeleri halk u icat eden de O'dur.

Öte yandan, başımıza gelen can sıkıcı hadiselerde önce kendimize, nefsimize bakarız. Sıkıntılar sırf bir imtihan olarak başa gelmiş olabilir. Rabbimiz bizi maddi-manevi onca donanım ile lütuflandırmasına rağmen o donanımı ya yerinde kullanmadığımız yahut da eksik ve kusurlarımız sebebiyle netice olumsuz olmuş olabilir. Bunu idrak ve kabul edebilme aslında kemale giden yolda insanın en büyük azığıdır. Muhasebe ve murakabe ile amellerini devamlı kontrole tâbi tutan, yaşadığı sıkıntıları tahlil ederken aslan payını nefsinde arayan kişi, bir insan-ı kâmil namzedidir. Aksine, başına gelen olumsuz durumlara sebep olarak hep başkalarını gören ya da kaderi suçlayan biri, nefsinin tuzağına düşüyor demektir. Hatalarını kabul edemeyen bu kişi, tabîî olarak düzeltme yoluna da gidemez. Mesela şeref ve haysiyetiyle alakalı bir kısım isnat ve iftiralara maruz kalan veya yaptığı işler fiyaskoyla neticelenen ya da yürüdüğü yolda bir kısım sıkıntılarla karşılaşan bir insan şayet kaderi suçlar gibi "Ben ne yaptım ki bütün bunlar başıma geldi?" derse kaybeder. Bilakis ona düşen; bütün bunların 'istihkakı' (hak ettiği şeyler) olabileceğini düşünmek, karşılaştığı bir sıkıntı karşısında, "Acaba ne tür bir yanlış yaptım ki Cenab-ı Hak beni bu olumsuzluklara maruz bıraktı?" demek ve amelinin muhasebesini yapmaktır. Kişi kendini ilgilendiren konularda bu şekilde

düşünebilir. Ama başkasının uğradığı musibet hakkında kişinin böyle düşünmesi ise suizan olur.

Günümüzde İslam dünyasının üst üste yaşadığı mazlumiyetleri, mağduriyetleri, mahkûmiyetleri düşünelim. Suçu birilerine atarak işin içinden sıyrılabilir miyiz? En basit işlerin, hatta bir oyunun bile kendine ait kuralları vardır; oyunu kazanmak için o kurallara riayet etmek gerekir. Aksi takdirde yenilgi kaçınılmazdır. Müslümanlar olarak çağınızı doğru okuyamamış, hayatın değişik birimlerini ihmal etmiş, alanı başkalarına bırakmış, ilim ve fikir hayatında geri kalmışsanız içten ve dıştan kuşatılırsınız. Kendinizi hür zannetseniz de vesayet altına alınır ve katmerli bir esaret hayatı yaşamaya mecbur bırakılırsınız. Ne kendiniz serbest hareket edebilirsiniz ne ailenizle arzu ettiğiniz hayatı yaşayabilirsiniz ne de çocuklarınızı istediğiniz gibi yetiştirebilirsiniz. Üst üste gelecek sıkıntı ve felaketlerin önünü de alamazsınız. Maruz kaldığınız bunca olumsuzluktan ötürü başkalarını suçlayacağınıza dönüp kendinize bakmalı, ne tür ihmal ve hatalarınızın bunları netice verdiğini düşünmelisiniz.

Günümüz İslam dünyasının genel tablosuna baktığımızda durum içimizi kanatıyor. Karışıklıklar, çatışmalar, savaşlar bitmiyor. Her yerde fakirlik, geri kalmışlık. Çoğu ülkenin başına bir diktatör veya oligarşik bir yapı musallat olmuş, halkını ezebildiği kadar eziyor. Müslümanlar içten ve dıştan gelen baskılar altında inim inim inliyor. Birilerini suçlamadan önce burada sorulması gerekli olan soru şudur: Acaba maruz kaldığımız bunca fezâyih (rezillikler) ve fecâyî (belalar) bizim hangi eksik ve ihmallerimizin, hata ve günahlarımızın cezasıdır? Ne yazık ki biz oyunu kurallarına göre oynayamadık. Üzerimize düşen vazifeleri yapamadık. Tembellik ettik. Dolayısıyla da tekvinî emirler açısından bir kısım mahrumiyet ve sıkıntılara maruz kaldık.

İnsan hadiselerle bu gözle bakıp sürekli kendini gözden geçirir ve problemlerin kendinden kaynaklandığını düşünürse hâlimden şikâyet etmez, kaderi tenkit etmez, başkalarını suçlamaz. Bunun yerine tevbe ve istiğfara yönelir ki bu, onun için keffaretü'z-zünûba yani günahlarının bağışlanmasına vesile olur. Diğer yandan da girdiği yanlış yoldan geri döner, hatalarını telafi etmeye çalışır. İşte bu durumda bela ve musibetler vazifesini yapmış olur, kişinin uyanmasını ve kendine gelmesini sağlar. Dolayısıyla da musibetlerdeki vech-i rahmet (rahmet yönü) ortaya çıkar.

Zahirî yüzleri itibarıyla şer görülen hadiselerin hayra bakan yüzü görünür. Âyetin ifadesiyle, *“Elbette bunda, içinde bir kalb taşıyan veya zihnini derleyip toplayarak can kulağıyla dinleyen kimseler için alacak bir ders vardır.”*¹⁰³ Yani onlar cüzi, külli her hadisenin çehresinde Cenab-ı Hakk'ın rahmaniyet ve rahimiyetinin tecellisini müşahede ederler.

Burada, yanlış anlaşılabilir bir hususu açıklamakta fayda mülahaza ediyorum: Hatayı kendimizde görelim demek, başa gelen hadiseyi etraflıca tahlil etmemek, bu meyanda başkalarının dahil olan hususları gözden kaçırmak değildir. Tabii ki başa gelen bir musibette bizim payımız olabileceği gibi başkalarının etkisi, tuzağı da olabilir. Hadise tahlile tâbi tutulurken bunların da görülmesi, bunlara karşı da tedbir alınması gereklidir. Bizim burada üzerinde durduğumuz konu, yalnızca işin bize bakan tarafı, yani bizim kusurumuza taalluk eden durumlarla ilgili olarak almamız gereken tavidir.

Mürşitlerin Rehberliği

Müminler, teşriî emirlerin yanı sıra tekvinî emirleri de okumakla mükelleftirler. Fakat herkesin bu enginlik ve derinlikte bir kavrayışa, hadiseleri sebep sonuç münasebeti içinde değerlendirebilecek bir ihata gücüne sahip olması kolay değildir. Bu açıdan, geniş bakış açısına ve derin kavrayışa sahip mürşitlerin mevcudiyeti çok önemlidir. Onlar yaşanan sıkıntıların, maruz kalınan felaketlerin manevi sebeplerini çok iyi tahlil etmeli, ne tür ihmal ve kusurların bunları netice vermiş olabileceğini ortaya koymalı ve ne yapılması gerektiği konusunda müminlere rehberlik etmelidirler.

Şimdiye kadar bazı ilim adamı ve entelektüeller İslam dünyasının üst üste yaşadığı bunalım ve krizlerle ilgili bazı tahlil ve analizler yaptılar. Yaşanan durgunluktan, tembellikten, geri kalmışlıktan dem vuranlar, yeni bir ihya ve dirilişe ihtiyacımız olduğunu dile getirenler oldu. Onların bu fikirleri bazı kimselerde kısmi bir gayret ve hareket de meydana getirdi. Bunların içerisinde, meseleleri temelden anlama ve maruz kalınan problemlere tam uygun çözümler teklif etme noktasında Hz. Bediüzzaman'ın ayrı bir yeri vardır. Bununla birlikte Bediüzzaman'ın emaneti kendilerine teslim ettiği insanlar onun fikirlerini, teşhislerini, ortaya koyduğu çözüm önerilerini onun ufkuna göre kavradılar mı kavramadılar mı bilemiyorum. O zat, iki

ayağının bir pabuca sokulduğu oldukça ağır şartlar altında muazzam bir performans sergilemesine rağmen biz, ne yazık ki onun bıraktığı mirası hakkıyla anlayıp hayata geçiremedik.

Genel tabloya bakılacak olursa hadiselerin dilini doğru okuduğumuz, alınması gereken dersi aldığımız söylenemez. Maalesef ne Kur'ân kurslarımız ne imam hatiplerimiz ne de ilahiyat fakültelerimiz bu yolda başarı gösterebildiler. Onlar da bu konuda kendilerine düşen vazifeyi hakkıyla eda edemediler ve toplumun istikameti adına rehberlik de yapamadılar. Şimdiye kadar plansız ve sistemsiz hareket edildiği için gönüllerde İslami bir heyecan uyandırılmadı, yüce bir mefkûre uğruna ortaya konulması gereken aksiyon ortaya konulamadı ve topyekûn bir milletin ayağa kalkışına vesile olunamadı. Sebep ve neticelere mahruti (geniş bir perspektiften) bakılamadığı için alınması gereken tedbirler alınamadı.

Cenab-ı Hak, bundan sonra acısıyla tatlısıyla yaşadığımız bütün hadiseleri doğru okuyup değerlendirebilmeyi ve bunlardan alınması gereken ibretleri alabilmeyi nasip eylesin.

101 Rûm Sûresi, 30/41.

102 Nisâ Sûresi, 4/79.

103 Kaf Sûresi, 50/37.

BİRLİK RUHUNUN TESİSİ

G ünümüzün adanmış ruhları, sahip oldukları donanımla, ulvi bir gaye-i hayali gerçekleştirme istikametinde dünyanın dört bir yanına açılıyor ve insanlık adına yeni bir ba'sü ba'de'l-mevt (diriliş) yaşanması yolunda gayret gösteriyorlar. Ne var ki hayırlı işlerin muzır mânilerinin çok olacağı kaidesine, bu güzel işlerde de çeşitli engeller, can sıkıcı durumlar olabiliyor. Mesela rekabet hissiyle hareket eden bazı hazımsız ruhlar, kendilerine göre yeni yollar bulup yürüyecekleri yerde, halis niyetlerle yola çıkmış, adanmış ruhlara engel oluyor. Eksiği ve kusuruyla bugünlere gelmiş böyle bir oluşumu türlü türlü hile ve tuzaklarla frenlemeye ve kösteklemeye çalışıyorlar.

Eğer ölçü ve dengeyi koruyamazsak bu tür mütecavizlerin tavırları bir süre sonra bize de sirayet edebilir; duygu ve düşünce istikametimizi kaybedebiliriz. Mesela bazıları size kötülük yapmaya kilitlenir ve sürekli kuyunuzu kazmakla meşgul olur. Ancak bir gün gelir ki sizin dahliniz olmadan, kaderin bir cilvesi olarak, başkaları da onların kuyusunu kazar ve nihayet onlar da beklemedikleri bir anda bir çukura yuvarlanıp giderler. Böyle bir durum karşısında “Oh olsun!” demeniz dahi size yakışmaz. Böyle bir düşünceye saplanır ve bununla avunarak yapmanız gereken işlerden geri kalırsanız temel insani değerleriniz adına ciddi kırılmalara yol açmış olursunuz.

Rûm Sûresi'nde yer alan şu âyet-i kerime bu konuda önemli bir ihtarda bulunur: **وَلَا يَسْتَخَفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ** “**Yakîne ermemiş olanlar seni hafifliğe sevk etmesin.**”¹⁰⁴ Biraz daha açarak şöyle diyebiliriz: Yakîn sahibi olmayanların yakînsizlikleri gereği ortaya koydukları bazı hafif tavır ve davranışlar sizi de hafifliğe sevk etmesin, takip ettiğiniz yoldan ayırmasın, sizin de onlara karşı bir kısım olumsuz tavırlar sergilemenize sebep olmasın. Neticede bu durum

aritmik bir duruma yol açmasın. Çünkü tıpkı kalb gibi toplum hayatında da ritim bozukluğu meydana gelebilir ve bu bazen ölümle de neticelenebilir. Bu açıdan daha baştan bu konuda temkinli hareket edilmesi gerekir.

Günümüzde onca olumsuzluğa rağmen içtimai ruhun teessüs etmesi ve toplum çapında bir vifak ve ittifakın oluşması için elden gelen bütün gayretin gösterilmesi çok önemlidir. Zira sıklıkla ifade edildiği gibi tevfik-i ilahinin en büyük vesilesi vifak ve ittifaktır. Bu açıdan, farklı mizaç ve meşreplere sahip insanların belirli fasl-ı müştereklerde (ortak paydalarda) bir araya gelmeleri ve birbirine destek olmaları çok önemlidir. Onlar kendileriyle aynı yolda yürüyen insanlarla birlikte projeler gerçekleştirdikleri gibi başkalarını da koruyup kollamanın ve onlara yardım etmenin yollarını da aramalıdır. Bu konuda öncelikle akli ve mantiki temeller oluşturma gayreti içinde olunmalıdır. Buna tam muvaffak olunamasa bile en azından kimsenin aleyhine davranılmamalı, negatif şeylerle insanların karşısına çıkılmamalı ve hiç kimse için yıkıcı ya da yok edici bir tutum benimsenmemelidir. Zira Hazreti Bediüzzaman'ın yaklaşımıyla, bir insanın mensup olduğu mesleği yararlı bulması ve onun muhabbetiyle oturup kalkması, başkalarına düşmanlık yapmasını gerektirmez.

Başkaları bu konuda gerekli gayreti göstermese ve birlik ruhunun tesisi adına üzerlerine düşen vazifeyi ifa etmeseler de biz, bize düşeni yapmalıyız. Mesela bu durum, kendi yollarını belirleyip o yolda ilerleyen insanların alanına müdahil olmamayı gerektiriyorsa, o alana girmemeliyiz. Ancak farklı vesileleri kullanarak, değişik zemin ve platformları değerlendirerek aynı hizmetleri yapma yollarına bakabiliriz. Mesela birileri Kur'ân kursları açarak bir yerlerde Rabbimizin Yüce Kitabı'nı talim ediyordur. Siz böyle bir alana girmezsiniz. Fakat pekâlâ açacağınız kültür lokallerinde farklı faaliyetlerin yanında Kur'ân öğretimine de yer verebilirsiniz. Aynı şekilde eğitim faaliyetleriyle meşgul birileri varsa, bazı yerlerde okul açma işini onlara teklif edebilir veya okullarınızda onlardan da birkaç kişiyi istihdam edebilirsiniz. Bütün bunlarla bir taraftan onların gönüllerini fetheder, bir taraftan da ayrılık gayrılık gütmediğinizi göstermiş olursunuz.

Her şeye rağmen elde ettiğiniz bazı başarılar, bazılarının kıskançlığını tetikleyebilir. Bunun önüne geçmenin yollarından biri, gerçekleştirdiğiniz faaliyetlerin içinde onların da yer almasını sağlamaktır. Diyelim ki bir

aktivite yapacaksınız. Öncesinde onlara gidip, “Bu aktiviteye nasıl katkıda bulunabilirsiniz?” diyerek onların da iştirakini sağlamak için bir yol açabilirsiniz. O alanda herhangi bir tecrübeleri yoksa, “Biz, kendi müesseselerinizde bu tür aktiviteler yapmanız adına size yardımcı olalım.” gibi teklifler sunabilirsiniz. Belki bu tür hamlelerimiz ilk başta muhataplarımızda beklediğimiz tesiri göstermeyecektir. Fakat nihayetinde onlar da insandır. Bir gün kendilerine yapılan iyiliğin ve arkasında yatan samimiyetin farkına varacaklardır.

Toplumun farklı kesimleri arasında bir reaksiyona sebebiyet vermek istemiyorsanız, engin bir vicdana sahip olmak zorundasınız. Zaman zaman bazı siyasilerin, “Bizim bunca emeğimiz geçti. Güç ve kuvvetin tek kaynağı biz olmalıyız. Başkalarının yapmış olduğu güzel işlerin semereleri bile bizim ambarımıza akmalı.” türünden bencilce mülahazalara sahip olduklarını görürsünüz. Gönül erleri için de her zaman bu tür tehlikeler söz konusu olabilir. Onlar da “Bunca zamandır arkadaşlarımız fedakârlıklarıyla nice başarılar imza attılar. Bütün bunlar niye başkalarına mal olsun ki!” diyebilirler. Fakat bu tür düşünceler, o alanda onlarla mücadele eden insanların tepkisine sebebiyet verebilir. Bunlar, çok iyi düşünülmesi gereken hususlardır. İnsanları doğru okumak, değerlendirmek, onların belli hadiselerle gösterecekleri muhtemel tepkileri hatta iç tepkileri iyi hesaba katmak gerekir. Zira bizim hedefimiz, Rabbimizin rızasına giden yolda insanlığa hayırhahlık yapmak ve bunu gerçekleştirmek için gönüllere girmektir.

Bir diğer husus da şudur: Başkalarının yanında sevdiğiniz insanları nazara vermemeli ve onlar hakkında mübalağalı ifadeler kullanmamalısınız. Eğer siz Pîr-i Mugan’ı, “bütün evliyaullahın işaret ve bişaretlerine bağlı beklenen bir zat-ı muazzez-i mübeccel” (evliyaların işaret ve müjdelerine bağlı olarak beklenen saygıdeğer zat) olarak takdim ederseniz, karşınıza bir sürü mübeccel, muazzez ve muazzam insan çıkarmış ve kendi yolunuzu tıkamış olursunuz. Duyduğunuz bu saygıyı şurada burada ulu orta; hele hele başkalarının kabullenemeyecekleri, onlara mübalağa gelecek ifadelerle dile getirirseniz, sevdiğiniz insanlara karşı başkalarında antipati uyandırırınız. Fevkalâde makamlar vermek yerine fevkalâde sadakat ve samimiyet içinde bulunmalısınız. İçinizden, *“Keşke sevdiğimi sevse kamu halk-ı cihan.”* düşünceleri geçebilir. Bu, ayrı bir melesedir. Fakat başkalarının hissiyatını

gözetmeden, kendinizi onların yerine koymadan kitabi bile olsa doğruları yüzlerine vuruyor gibi söylemeniz doğru değildir. Elden geldiğince şahısları, heyetleri yüceltmeden ve herkesin yaptığı hizmeti de alkışlayarak yol almak lazımdır.

Bütün bunlar, insanların iradelerinin hakkını vermesine, makul ve stratejik hareket etmesine ve aynı zamanda içlerindeki bir kısım menfi duyguları bastırıp kontrol etmesine bağlıdır. Ayrıca unutmamak gerekir ki birlik ve beraberlik ruhunu tesis etmeye yönelik her türlü gayret insana ibadet sevabı kazandıracaktır.

104 Rûm Sûresi, 30/60.

MAKUL VE DENGELİ HAREKET

Güzel bir şey ortaya koymak ile başkalarına bu güzellikleri *güzel* olarak algılatmak ve ardından bu güzellikleri sürdürmek birbirinden farklı şeylerdir. Hakikaten bir işçi gibi çalışarak eğitim müesseseleri açmak, insanların yürüdüğü yollara ışık tutmak, kısıtlı maddi imkân ve kaynaklara rağmen dünyanın dört bir yanına açılmak takdir edilmesi ve alkışlanması gereken güzel hizmetlerdir. Fakat bu işin arızasız ve kusursuz devam ettirilmesi de en az başlatılması ve belli bir seviyeye getirilmesi kadar önemlidir. İşte bunun için elbette ciddi bir fikir cehdi ortaya koymak, makul ve stratejik hareket etmek gerekir. Hizmet edilen yer neresi olursa olsun orayı çok iyi analiz ederek, muhatap olunan insanların hissiyatlarını doğru okuyarak, mevcut konjonktürü hesaba katarak kısa ve uzun vadede ortaya çıkması muhtemel problemlerin daha baştan önünü alma, bu stratejinin ilk adımları olarak düşünülebilir.

Biraz daha açacak olursak, siz çok halisane duygularla bir işi başlatmış olabilirsiniz. Duygu, düşünce ve tavırlarınız çok insanidir. Bütün faaliyetlerinizin odağında Allah'ın rızası ve insanlığın faydası vardır. Plânlarınızı hem dinin muhkem hükümlerine hem de evrensel değerler üzerine bina etmiş olarak yol alıyorsunuzdur. Kimseyle bir probleminiz yoktur. Fakat belli bir aşamadan sonra sizden çok farklı düşünce, niyet ve anlayışa sahip kişilerin sizinle problemleri olabileceğini hatırdan çıkarmamalısınız. İşte bu noktada meselenin sadece sizin ihlas ve samimiyetinize bağlı olmadığını söylemek gerekir. Başkalarının hissiyatlarını doğru okuyamamış, ileride vuku bulacak hadiseleri öngörememiş iseniz, onlara iyilikler ve lütuflar yağdırsanız bile, bunlar onlarda beklediğiniz karşılığı bulmayıp size karşı antipatiye yol açabilir.

İşte bu sebeptir ki gerektiğinde geri çekilerek muhataplarınıza, “Bu işi

siz daha iyi bilir, daha iyi yaparsınız.” demek, gerektiğinde onlarla kolektif çalışmalar yürütmek, gerektiğinde meseleyi farklı renk ve desenleriyle sunarak onların ufuklarını açmak, gerektiğinde sağlayacağınız desteklerle onların gözünü açmak ve uyarıcı birer mürşit rolü üstlenmek günümüzün adanmış insanların üzerinde düşünmesi gereken önemli hususlardandır.

İnsani duygularla hareket ederek dünyanın değişik yerlerinde meydana gelen zelzele, sel, fırtına gibi felaketlerden zarar gören insanların yardımına koşabilirsiniz. Fakat oralardaki farklı dengeleri gözetmezseniz en masumane işleriniz bile zamanla yerli ve yabancı bazı kesimlerin düşmanca duygularını üzerinize çekebilir. Mesela yaptığınız takdire şayan işlerin sürekli alkışlanması, dikkatlerin size yönelmesi, bazı kişilerde haset duygusuna yol açabilir. Somut bir örnek vermek gerekirse; bir ülkede açtığınız okullar çok başarılı olabilir. Yapılan olimpiyatlarda hep sizin okullarınızda okuyan talebeler madalya almaya hak kazanırlar. Diğer okullar aynı başarıyı gösteremediklerinden size karşı bir kıskançlık oluşabilir, sizi rakip görerek size karşı bir mücadeleye girişebilir, hatta okullarınızın kapanması için ellerinden geleni yapabilirler. İşte bütün bunların önceden görülmesi, bu minvalde gerekli tedbirlerin alınması ve doğru yaklaşımların geliştirilmesi gerekir.

Nerede hizmet ediyorsak, o bölgenin şartlarını çok iyi okumak ve buna göre hareket etmek zorundayız. Bunda bir art niyet yoktur. Bu; yapılan güzelliklerin, iyilik faaliyetlerinin devamı adına tabî bir önlemdir. Başta da ifade edildiği gibi herkes her şeyi doğru anlayıp gerektiği gibi yorumlayamayabilir. Bu yüzden sadece iyi niyetle değil aynı zamanda bilgi ve araştırma ile de yol almak gerekir. Kimi toplumlar, sizin müesseselerinizde eğitim almış kişilerin gelecekte kendi ülkelerinin entelektüelleri olarak oranın kaderi hakkında söz sahibi olmalarını istemezler. Onlara, “Bir kültür geldi. Bize ait bütün değerleri sildi, süpürdü, götürdü ve bunların yerine kendi değerlerini ikame etti. Hem de bunu bizim neslimizle yaptı.” dedirtmemek gerekir. Dolayısıyla oralarda bulunan insanların yetiştirilmesinde çok hassas davranmalı ve endişeye meydan vermemelidir. Zaten bizim temel prensibimiz nedir? Bir yere gittiğimizde, bize ait güzellikleri insanlara anlatarak sevdirep paylaşmak, aynı zamanda oranın güzelliklerini de alıp kendi değerlerimizi zenginleştirmek. Bu suretle, tüm insanlığın değerlerini bir potada eriterek herkesin kendinden bir şeyler

bulabileceği bir evrensel insani değerler manzumesi meydana getirebiliriz.

Makul ve stratejik hareket ederken kendinizden, kendi değerlerinizden de taviz vermemelisiniz. Başkasını tutup kaldırayım dediğiniz yerde kendinizin de ayakta kalmasını sağlamalısınız. Bir kişi, bataklığa düşmüş boğulmak üzere olan birini kurtarmak için iyice düşünmeden, planlamadan acele ile tedbirsiz atlarsa ne düşeni kurtarabilir ne de kendini.

Konuya güzel bir örnek de şudur: Allah, Enfal sûresinin 65. âyetinde inanmış, sabır kuvvetiyle donanmış ideal bir mümin topluluğunda bir kişinin on kişiye bedel olduğunu beyan ettikten sonra 66. âyette, insani realiteyi nazara vererek stratejinin bire iki şeklinde belirlenmesini hükme bağlamıştır. Demek ki böyle bir güç dengesinin bulunmadığı bir yerde kahramanlık adına mücadeleye girişmek doğru değildir. Siz bir avuç insanla güçlü bir ordunun üzerine yürürseniz, öldüğünüzle kalmış olursunuz. Ne kendinize ne de korumak için savaşa girdiğiniz kimselere bir faydanız olur. Yapılan fedakârlıkların bir hedefi olmalıdır; bu da onların bilinçli, düşünülmüş ve iyi hesap edilerek yapılmasına bağlıdır.

Akıl, Allah'ın insana bahsettiği çok önemli bir nimettir. Düşünce de onun ürünüdür. İnsan, akıl ve düşünceden kopuk yaşamamalı, vicdanı bunlara arkadaş kılmalı ve bir Müslüman olarak meselelerini siyer felsefesiyle test etmelidir. Yani Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayat-ı seniyyelerini, ifade, davranış ve takrirleriyle bütün sünnetini günümüz şartlarını ve konjonktürü de hesaba katarak çok iyi değerlendirmeli, meselelerini bu sağlam zeminde çözmeye çalışmalıdır.

Gönül mimarları, Kur'ân ve Sünnet'te yer alan temel disiplinlere bağlı hareket etmeli ve aksiyon öncelikli yaşamalıdır. Çünkü meselenin fikriyata ilişkin yanı sıra da şartların belirleyiciliğine göre oluşacaktır. Biraz daha açacak olursak, başlangıçta temel disiplinlere bağlılık içinde ve icmali (ana hatları ile çizilmiş) bir planla yola çıkılacak, süreç içinde karşılaşılan problemleri çözme mevzuunda akıl ve düşünceye başvurulacak ve nerede, nasıl hareket edilmesi gerektiği mevzuunda daha tafsilatlı planlar ortaya çıkacak, bu planların uygulamaya konması esnasında akıl ve kolektif şuurla düşünmeye devam edecek... Derken bu, bir salih daireye dönüşecek; düşünce aksiyonu, aksiyon da düşünceyi besleyerek istenen hedefe ulaşılacaktır. Meseleyi daha baştan *mine'l bâb ile'l-mihrâb* (detaylı olarak baştan sona) planlayarak projelendirip uygulamaya koyma iddiasında

olursanız, yaptığınız plan proje daha sonra karşınıza çıkacak şartlara uygunluk göstermeyebilir. Bu da işin başındakileri istibdat ve totaliterliğe sevk eder, baskı ve dayatmalar ortaya çıkar, oligarşik yapılar oluşur.

TEVAZU VE KİBİR

Gerek insan gerekse toplum hayatında değişim ve dönüşümler birbirini takip ediyor. Bu değişimlerin bir kısmı ilerlemeye, gelişmeye, büyümeye doğru ilerliyor, bir kısmı ise çürümeye, bozulmaya ve yok olmaya. Bazıları fırtınalar karşısında savruluyor, seller önünde bir kütük gibi sürüklenip gidiyor, toprağa düşen yapraklar gibi çürüyüp yok oluyor. Bazıları da var ki toprağa düşen tohumlar gibi filizleniyor, başağa yürüyor, göklere dal budak salıyor ve nihayet meyveye duruyor. Kimilerindeki değişim iyilik ve güzelliğe, kimilerindeki ise kötülük ve fesada doğru oluyor. Etrafınıza bir göz gezdirecek olursanız her iki kesimden de sayısız örnek görebilirsiniz.

İnsanlar yapıp ettikleri ile nihayet; tebeddülden, tagayyürden, elvan u eşkâlden müberra olan (değişmeyen, dönüşmeyen, şekillerden, kalıplardan münezzeh olan) Zât-ı Ecell-i A'lâ'ya doğru gidiyorlar. Bu gidişte önemli olan, insanın hep iyilik ve güzelliğe doğru ilerlemesi, her değişimle birlikte O'na bir adım daha yaklaşma azim ve kararlılığı içinde bulunmasıdır.

İnsanoğluna, muhtaç olduğu değerleri duyurmak suretiyle onu yeniden insanlık ufkuna ulaştırmayı kendine misyon edinen adanmışlar, bu gaye-i hayallerini gerçekleştirme istikametinde hiç durmadan koşturmaya devam ediyorlar. Buna karşılık, Allah rızasını kazanma dışında hiçbir beklentiye girmiyorlar. Gaye-i hayallerini gerçekleştirebilmek için Ferhat gibi dağları delseler de karşılığında arpa ağırlığında bir mükâfat beklemiyor; istiğna, tevazu ve mahviyetten ayrılmıyorlar. Onların bütün hareket ve çırpınışları, ahsen-i takvime mazhariyetin sırlarını ruhlara bir kere daha duyurabilmeye matuf. Kendileri için değil, başkaları için yaşıyorlar. Bu dünyadan göçüp giderken arkada bıraktıkları her şeyin hesabını verecek şekilde hazırlıklarını yapıyorlar. Kendini yüce bir davaya vakfetmenin en önemli hususiyeti işte budur. Peygamberlerin ve onların sadık takipçilerinin yolu budur.

Bir hadis-i şerifte ifade edildiği gibi tevazu ve mahviyet sahibi olup insanlar içinde sıradan bir insan olarak yaşayan kişiyi Allah yükselttikçe yükseltir. Buna mukabil büyüklük kompleksi içine giren ise alçalttıkça alçaltır.¹⁰⁵ Zira böylesi biri, alkış ve takdir düşkünü hâline gelir. Bir yere girdiğinde herkesin kendisine kıyam etmesini, karşısında el pençe divan durmasını ister. Bir konuşma yaptığında herkesin avuçları patlayana kadar alkış tufanı koparmasını arzular. Aslında bu kimseler şahsiyetleri itibarıyla ‘küçük’ insanlardır. Bu yüzden ‘büyük’ görünmeye çalışırlar. Bu hâl, aşağılık kompleksi içinde olmanın göstergesidir.

Kibir, kirli gönüllerin kiridir. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimsenin cennete giremeyeceğini ifade buyurmuştur.¹⁰⁶ Kendini büyük görme iman etmeye mâni faktörlerden biridir; aynı zamanda iman dairesine girmiş bir insanı bu dairenin dışına itebilecek korkunç bir hâldir. Büyüklenme, insanları hakir görme, onlara tepeden bakma öyle büyük bir günahtır ki insanı İslam’ın nezih atmosferinden uzaklaştırabilir. Zira büyüklük Allah’a mahsustur. Müezzinler “Allahu ekber” sedalarıyla günde beş defa minarelerden bunu haykırırlar. ‘Sonsuz büyük’ yanında insana düşen, ‘sonsuz sıfır’ olmaktır.

Tarihteki bütün firavun ve tiranları batıran şey, gurur ve kibirleridir. Onlar önce büyüklük taslamış, sonra mevhum büyüklüklerinin altında kalmış, ezilip gitmişlerdir. Karun, Hz. Musa’nın (aleyhisselam) kavmindendi. Kendi aklına, firasetine, kıyasetine, servetine güvendi ve bu yüzden yerin dibine batırıldı. Bilgi ufkuyla, ilim ve irfanıyla övünen Sâmirî, çölde tek başına yaşamaya mahkûm oldu. Güç ve kuvvetin gözünü kör ettiği Firavun, kendisini takip eden kavmiyle birlikte denizde boğuldu. Kendi dünyasını mahvettiği gibi akılsızca kendisini takip eden insanların dünyasını da harap etti. İnsan haddini bilmediği, Yaratıcısına boyun eğmediği, nimetlerin asıl kaynağını göremediği takdirde güç, servet ve ilim gibi nimetler onun için öldürücü bir zehir hâline gelebilir.

Evet, güç ve kuvvet, mal ve servet, makam ve mansıp, başarı ve muvaffakiyet gibi şeyler uyuşturucu gibidir. İnsan, gönlünü bir kere onların cazibesine kaptırdı mı farkına varmadan yavaş yavaş uyuşmaya ve zehirlenmeye başlar. Nihayet bir gün gelir ki bütünüyle felç olduğunda iş işten geçmiş olur. Bu sebeple insanın güç ve kuvveti, makam ve mansıbı, ilim ve hikmeti, mal ve serveti arttıkça tevazu ve mahviyeti de o oranda

artmalıdır ki insan, onların öldürücü zehrinden uzak kalıp kendini muhafaza edebilsin. O, kendi sınırlı güç ve imkânlarına değil, Allah'ın sonsuz kuvvetine güvenmelidir. Ne omuzundaki yıldızlara takılmalı ne de halkın bahşettiği payelere. Güç ve kuvveti arttıkça Allah karşısında kendini daha çok âciz ve fakir görmelidir.

Bilindiği üzere acz u fakr ile şevk u şükür, *Risale-i Nur* mesleğinin en temel esaslarını oluşturur. İnsan ne tür imkânlarla sahip olursa olsun, hangi makamları işgal ederse etsin “*Herkes yahşi ben yaman, herkes buğday ben saman.*” mülâhazasından ayrılmamalıdır. Yani kendisini her zaman Allah'ın sıradan bir kulu olarak görmelidir. Kuş gibi göklerde uçsa dahi her türlü üstünlük mülâhazasından uzak durmalıdır. Nefsini, insanlar içinde sıradan bir insan olmaya razı etmelidir. Sahip olduğu aşk u şevki Cenab-ı Hakk'ın, sa'y ve gayreti karşılığında lütfettiği en büyük mükâfat ve armağan olarak görmeli, bunu şükür ile taçlandırmalı ve bunların ötesinde başka payelere talip olmamalıdır.

İnsan gurur ve kibrin her çeşidine karşı kapıları ardına kadar kapatmak istiyorsa takdir edilmeyi dahi şirk saymalıdır. Allah'tan gelen inayet ve lütufların kendi sırtına yüklenmesinden tiksinti duymalıdır. Kendisine yönelen övgüleri hakaret gibi görmelidir. Kibir, gurur, ucb ve riya gibi kalbî hastalıklara karşı kapıları ardına kadar kapamanın yolu buradan geçer. İnsan bunlara kapılarını kapatmazsa cennetin kapıları kendisine açılmaz. Cennet yolunda yürüdüğünü zannetse, camiden ayrılmasa, ibadetlerini terk etmese dahi kibir ve egoizmden sıyrılamamışsa Hak ve hakikate giden yollar kendisine kapanır. Bu da onun, hafızanallah, su-i akıbeti olur. Rahmeti Sonsuz, bizleri bu gibi kötü akıbetlerden muhafaza buyursun.

¹⁰⁵ İbn Mâce, *zühd* 16; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, 3/76.

¹⁰⁶ Müslim, îmân 147-149; Tirmizî, *birr* 61; Ebû Dâvûd, *libâs* 26.

KEMİYET VE KEYFİYET

Kemiyet, sayısal durumu, keyfiyet ise niteliği ifade eder. Keyfiyetle fertlerin iç derinliğini, imanını, ihlasını, ihsanını, takvasını anlarız. Farklı bir tabirle keyfiyet, Müslümanlığın, insanın hâl ve tavırlarına, söz ve davranışlarına, fikir ve düşüncelerine aksetmesi; tam özümsemi ve tabiata mal edilmesidir. Kemiyetin de keyfiyetin de kendine göre ayrı bir önemi vardır. Fakat ikisi arasında bir öncelik sıralaması yapmak gerekiyorsa elbette keyfiyet başta gelir. Kemiyetin keyfiyete nispeten önemi daha azdır. Fakat kemiyet olmadan da keyfiyetten bahsedilemez.

Kemiyete de keyfiyete de yerinde ve gerektiği ölçüde önem verilmelidir. Bir yandan çok insana açılma hedeflenmeli, öte yandan farklı faaliyetlerle onların keyfiyetleri artırılmaya çalışılmalıdır. Bu açıdan, hem hak ve hakikat adına tebeyyün eden (açığa çıkan) duygu ve düşüncelerimizi, günümüzün teknik imkânlarını sonuna kadar kullanarak ulaştırabildiğimiz herkese duyurmayı hem de İslam'la tanışan insanların sadık ve vefalı birer Müslüman hâline gelmeleri için elimizden gelen her şeyi yapmayı kendimize şiar edinmeliyiz. Yani her zaman ve zeminde kemiyet mülâhazalarımızı keyfiyetle derinleştirmeye bakmalı ve bunun devamı adına emin rehberleri, mürşitleri takip etmeliyiz.

Keyfiyet-Kemiyet Dengesi

İrşad ve tebliğde kemiyet ve keyfiyet için iki önemli yönüdür ve bu ikisinin arasındaki denge muhafaza edilmelidir. Fakat maalesef kemiyet itibarıyla büyüme, çok defa keyfiyetin rağmen gerçekleşir. Bu denge gözetilemediği takdirde güç ve kuvvetin artması, maddi imkânların genişlemesi, kıvam ve kalitenin düşmesine yol açabilir. Dışa doğru genişleme ve inkişafı birlikte içe doğru derinleşme de artmalıdır ki sağlıklı bir büyüme gerçekleşebilsin.

İnsan bünyesi de böyledir. İnsanın sağlıklı ve mükemmel bir bünyeye sahip olabilmesi için kemiklerinin, adalelerinin, sinir sisteminin, dimağının, zihnî melekelerinin birlikte ve dengeli bir şekilde gelişmesi ve büyümesi gerekir. Kemik, sinir ve kas sistemine paralel olarak beyin mekanizması gelişmeyen bir insan kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getiremez. Böyle birine mütekamil bir insan olarak değil, bir hilkat garibesi gözüyle bakılır.

Genişleme ve Derinleşmede Sahabe Örneği

Sahabeyi büyük yapan hususlardan biri de onların dış ve iç inkişaflarını birlikte sürdürmeleri idi. Onlar gündüzleri i'lâ-yı kelimetullah adına kendilerine düşen sorumlulukları titizlikle yerine getirirken gecelerini de namazla, niyazla, Allah karşısında iki büklüm bir vaziyette geçiriyorlardı. Bir taraftan Allah'ın adını uzak diyarlara götürme adına olağanüstü bir performans sergiliyor, diğer yandan da Kur'ân ve Sünnet'i çok iyi öğrenip kendi hayatlarında tatbik ediyorlardı. Zât-ı Ulûhiyet'e yaklaşmak için sürekli yeni yollar arıyor, O'nun rızasını elde etmek için her fırsatı değerlendiriyorlardı. Onlar bir bakıma Kur'ân için hazır hâle getirilmiş saf ve engin dimağlarını nazil olan âyetleri anlama istikametinde kullanıyor, âyetleri kendi aralarında müzakere etmek suretiyle sürekli farklı enginliklere yelken açıyorlardı. İşte bu sebeptendir ki onlar sağdan soldan esen fırtınalardan etkilenmiyor, toprağa kök salmış ağaçlar gibi yerlerinde dimdik duruyorlardı.

Sahabeden sonra da İslam'ın ilk çağlarında iç ve dış gelişim birlikte devam etmiştir. Müslümanlar bir taraftan cepheden cepheye koşup cihanın dört bir yanında fetihlerle gönüllere girerken, diğer yandan da ilim ve irfanda derinleşmeyi ihmal etmemişlerdir. Âlimler her tarafta İslami ilimlerin tedvin ve tedrisiyle meşgul olmuşlardır. Tarlada sabanın arkasında çift sürerken bir yandan da dinî meseleleri konuşmuş, tek bir hadisin tespiti için uzun yolculuklara katlanmışlardır. Kur'ân'ın "Allah'ın indirdiği şekliyle" okunması adına vücuh ve kıraat ilimlerini geliştirmiş ve bunları kırsaldaki insanlara kadar ulaştırmışlardır. Her tarafta medreseler açmış, ders halkaları teşkil etmiş, talebeler yetiştirmiş, eserler telif etmiş ve baş döndürücü bir ilmî faaliyet ortaya koymuşlardır.

Açılım ve genişlemelerle birlikte yerimizde sapa sağlam durmak istiyorsak

bizim yapmamız gereken şey de budur. Her inkişafı birlikte bulduğumuz yere yeni kökler salmalı, bir iki kazık daha çakmalıyız. Büyütülen çadırın yerinde sağlam durabilmesi için daha çok ve daha sağlam kazıklara ihtiyaç duyması gibi biz de dış dünyadaki açılımlarımızla birlikte keyfiyette daha çok derinleşmeliyiz ki kayma ve sapmalardan, dağılma ve devrilmelerden salim kalabilelim.

Genel bir ilke olarak sahabenin mualla mevkiini korumaya çalışıyor ve onları sorgulamama mevzuunda çok hassas davranıyoruz. Şunu unutmamak gerekir ki; Hz. Osman döneminden sonra fitnelere ve karışıklıklara sebep olanlar yalancı peygamberlerin peşine düşen, isyan eden ve çoğunlukla yeni Müslüman olmuş, İslam'ı tam anlamıyla tanıyıp hazmedememiş kimselerdi. Onlar, işleyen bir sistemin içine girmiş olsalar da henüz bu sistemin nasıl kurulduğunu, işlediğini, uğrunda ne kadar göz nuru döküldüğünü, beyin sancısı çekildiğini, ne tür ızdıraplara maruz kalındığını bilmiyorlardı. Daha sonraki dönemlerde de içinde yaşadıkları toplumda sorun çıkaranlar yeterince ruhi olgunluğa erişmemiş ham ruhlar ve hazırcılar olmuştur.

Muvaffakiyetin Sırrı: Keyfiyet

Bediüzzaman Hazretlerinin de üzerinde durduğu üzere irşad ve tebliğ vazifesinin yerine getirilmesi günümüzde farzlar üstü bir farzdır.¹⁰⁷ Mana köklerimizden süzülüp gelen değerleri muhtaç sinelere duyurabilmeyi en büyük gaye-i hayal görürüz. Bu vazifeyi hakkıyla yerine getirebilmek için devrin şartlarına göre ne yapılması gerekiyorsa yaparız; müesseseler açar, eğitim faaliyetleriyle meşgul olur, içtimai problemlere çözümler üretmeye çalışır, açılabildiğimiz kadar dünyaya açılırız. Fakat bunun yanında kemiyete paralel olarak keyfiyeti de ihmal etmeyiz. İ'lâ-yı kelimetullah uğrunda her türlü mehâliki (tehlikeyi) göğüsleyip bela ve gailelerle uğraşırken, diğer tarafta da Kur'ân cemaati olarak onda derinleşme yolları ararız. Aksi takdirde bünye, üzerine binen yükü taşıyamaz ve biz de kazanma kuşağında kaybedenlerden oluruz.

Evet, bir taraftan farklı kültür ve inanç coğrafyalarına açılırken diğer yandan kalb ve kafamızı beslemez, iç dünyamızı ihmal edersek omuzladığımız yükün altında eziliriz. Şayet sevk ve idare adına temsil ettiğimiz konumlarımız artarken, buna paralel olarak kalbî ve ruhi hayatımız

enginleşmezse, vücudu büyümesine rağmen kas ve kemik sistemi yeterince gelişmeyen bir insan gibi oluruz; ayakta duramayız, felç geçirebiliriz. İnkişafarla, nimetlerin çoğalmasıyla birlikte küstahlaşabiliriz. Yeme, içme, rahat etme tiryakisi olabiliriz. Dinimiz, diyanetimiz, toplumumuz veya insanlık adına külfet ve meşakkat isteyen hizmetlere omuz veremeyebiliriz. Rahatımızdan fedakârlıkta bulunamayabiliriz. Nimet zannettiğimiz şeyler bizim için birer nikmete (ceza, zarar) dönüşebilir. Problemlerin altında kalıp ezilebiliriz.

Bu itibarla, her bir araya geldiğimizde mukavemet sistemimizi geliştirme ve manevi açıdan güçlenme meselesini gündemimizin birinci sırasına almak, insanları cismaniyetten kurtarıp kalb ve ruhun hayat derecelerine yükseltme işini incelemek, oturup kalktığımız her yerde iman-ı billah, marifetullah ve muhabbetullah üzerinde durmak, iman ve Kur'ân'a dair eserleri duyarak, anlayarak, karşılaştırarak, müzakere ederek daha derince okumak, tembel zihinleri yeniden harekete geçirmek, heyecanı sönmüş ruhlara yeniden heyecan üfleme zorundayız. Tevbe Sûresi'nin 122. âyetinde ifade edildiği gibi özellikle bir zümrenin diğerlerinin talim ve irşadıyla meşgul olması çok önemlidir. Bu, gayret ve ciddiyet isteyen oldukça mühim bir meseledir. Zira işin burası tamam olduktan sonra diğer dışı ait işleri yürütmek çok kolaylaşır.

Maalesef bu konuya yeterince ağırlık verdiğimiz söylenemez. Önceliklerin tespitinde hata edebiliyoruz. Müesseseler açma, onları idare etme, sosyal aktiviteler düzenleme derken okuma, düşünme ve manevi beslenmeye gerektiği kadar zaman ayıramıyoruz. Belli faaliyetlerin yapılması, plan ve projelerin geliştirilmesi, sevk ve idare gibi işleri daha önemli görebiliyor, toplantı ve istişarelerimizi sadece bunlara hasredebiliyoruz. Hatta yer yer kendimizi okumadan, tefekkürden, evrad ü ezkârdan müstağni (uzak) bile görebiliyor, bürokratik işlere aldanabiliyoruz. Diğer bir ifadeyle, işleri evirip çevirme, etrafı görüp gözetme bizi keyfiyetten uzaklaştırabiliyor. Oysaki evrad ü ezkârdan uzak kalan, bizim duygu ve düşüncemizi aksettiren kitapları okumayan, manevi dünyası itibarıyla sürekli yenilenmeyen bir insan kurumaya mahkûmdur, kim olursa olsun.

Bu konuda kendimizi bir kere daha gözden geçirmeye şiddetle ihtiyacımız var. "Biz, hak ve hakikati muhtaç gönüllere duyurma adına ön saflarda canla başla mücadele veriyoruz. Dolayısıyla okumaya, müzakereye, tefekküre

vaktimiz kalmıyor.” gibi düşünceler şeytanın dürtülerinden başka bir şey değildir. Bu tür düşünceleri bir kenara bırakarak, çay sohbetlerimize, yolculuklarımıza kadar bütün aktivitelerimizin arasında okumaya, dinlemeye, düşünmeye, müzakereye yer ayırmalıyız. Dinleyerek, izleyerek, okuyarak, müzakere ederek canlı ve diri kalmaya bakmalıyız. Kullukta derinleşme ve ilmen, zihnen, kalben enginleşme her zaman en önemli hedefimiz olmalıdır. Bulunduğumuz her yeri bir mescit ve medrese hâline getirmeliyiz. Ayakta durabiliyor ve yaptığımız işlerde muvaffak oluyorsak bunun Allah’a teveccüh sayesinde olduğunu bilmeliyiz. Bu konuda bir kusur yaşandığında göklerin başımıza yıkılacağından, yerin yarılıp bizi içine alacağından korkmalıyız. Allah yolunda yapılan her hizmet, açılan her kurum önemlidir ama Allah’la irtibatı güçlü tutmanın, bin tane üniversite açmaktan, dünyayı idare etmekten daha önemli olduğunu unutmamalıyız.

¹⁰⁷ Bkz.: Bediüzzaman, *Sözler* s. 775 (Lemeât); *Mektubat* s. 532 (Hakikat Çekirdekleri)

İZZETLE YAŞAMAK

Mümin, Allah’a intisabı, imanı, İslam’la şereflenmesi gibi izzet vesileleri sayesinde azizdir. Hz. Ömer’in ifadesiyle söylemek gerekirse, “Allah bizi İslam’la aziz kılmıştır.”¹⁰⁸ Kim bunun dışında izzet vesilesi ararsa Allah onu zelil kılar. Hakiki anlamda Aziz olan Allah’tır. O’na galebe çalacak hiçbir kuvvet yoktur. Dilediğini aziz, dilediğini zelil kılar. Havl ve kuvvet O’na aittir. O’nun havl ve kuvvetine iltica eden kimsenin aşamayacağı bir engel yoktur.

Mümin, azizdir, izzeti O’ndandır ve o kendisini sadece Allah karşısında zelil görür. Yani bir kul olarak fevkalâde bir tevazu, mahviyet ve hacaletle hareket eder. Allah karşısında iki büklüm olur, kemerbeste-i ubudiyet içinde el pençe divan durur, başını yerlere koyar, sadece O’na yalvarıp yakarır. Allah’a kulluğu ölçüsünde aziz olacağını çok iyi bilir. Gerçek kıymet ve değer O’na kulluktan geçtiğine can u gönülden inanır. Ehl-i dünyanın büyüklük vesilesi saydığı şeylere kıymet vermez. Onlar karşısında eğilmez; dimdik durur, izzetini muhafaza eder. Ne dünyanın cazibedar güzellikleri ne makam ve mansıp ne de servet ü saman karşısında yön değiştirir, değerlerinden taviz verir. Sırtını Allah’ın güç ve kudretine dayayan, her şeyi O’ndan bekleyen biri, Bediüzzaman’ın ifadesiyle, kâinata meydan okuyabilir.¹⁰⁹

Bir hadis-i şerifte müminin izzetinin, gönül tokluğuna sahip olmakta ve insanlara el açmamakta olduğu ifade edilir. Böyle hareket edenler, müstağni insanlardır. Allah’ın kendilerine ihsan ettiği imkânları, nimetleri yeterli görürler. Kimseye el açmaz, kimsenin eline bakmazlar. Onların, kimsenin malında mülkünde, makamında mansıbında gözleri yoktur. Çünkü onlar gözlerini yalnız rıza-yı ilahiye dikmişlerdir. Yapacakları her şeyde O’nun muradını ve memnuniyetini esas alırlar. Böyle bir duygu ve düşünceye sahip

olabilmek cihanların fethinden daha yücedir.

Enaniyetin, bencilliğin, nefisperestliğin, tenperverliğin, ikbal duygusunun başını alıp gittiği günümüzde insanların böylesine saf ve duru duygulara ulaşması hiç de kolay görünmüyor. Yürünen güzergâhlar çok kirli, geçilen köprüler çok tehlikeli, karşımızda duran manzaralar çok kafa karıştırıcı, meydana gelen olaylar baş döndürücü, bakış bulandırıcı mahiyette. Günahlar, görenek ve alışkanlıklarla her tarafa hızlıca yayılıyor. Kitleler şuursuzca dünya zevklerinin arkasında koşuyor ve farkına varmadan bütün uhrevi varidatlarını dünya uğruna feda ediyorlar. Bir kara delik tarafından çekildiklerinin farkında bile değiller. Bu yüzden Allah'ın inayeti olmadığı sürece, ruh, kalb ve his selametinin korunması çok zor görünüyor.

Bununla birlikte, dünyanın onca eracifine rağmen gözünü Allah'ın rıza ve ridvanına dikmiş insanlar da az değil. Onlar, dünyanın binlerce sene mesudane hayatının cennetin bir saatine, cennetin binlerce sene mesudane hayatının da rü'yet-i cemalin (Allah'ın cennetten müminler tarafından görülmesi) bir dakikasına mukabil gelmeyeceğini çok iyi biliyorlar. Cennet nimetlerinin buradaki her türlü zevk ü sefadan çok daha tatlı ve lezzetli olduğunun farkındalar.

Ne var ki onlar da türlü türlü imtihanlardan geçiyor, çeşitli bela ve mihnetlere maruz kalıyorlar. Öyle dönemler geliyor ki zulümler, gadirler, istintaklar (sorgular), mahkemeler, zindanlar bir türlü yakalarını bırakmıyor. Ama onlar Allah'a imanı, İslam'a intisabı en büyük izzet vesilesi bildiklerinden, maruz kaldıkları eziyetlere, sıkıntılara, işkencelere rağmen duruşlarını değiştirmiyor, zalimlere boyun eğmiyorlar. Birileri yalan ve iftiralarla onları zelil hâle getirmeye çalışsa da onlar, Allah'a gönülden inandıkları sürece aziz kalacaklarını biliyorlar. Bu yüzden tazyik ve sıkıntılar karşısında paniklemiyor, sarsılmıyor, tasalanmıyor, gevşeklik göstermiyor, kendilerini salmıyorlar. Zira *“İnanıyorsanız üstünsünüz.”*¹¹⁰ ferman-ı sübhanîsine inanan bir insan zulümler altında başına basılırken dahi aziz olduğunu bilir.

Şimdiye kadar güç ve kuvvetin, makam ve mansıbın sarhoşu olmuş nadanlar hep kendilerini aziz, muhalif veya hasım gördükleri kimseleri de zelil zannetmişlerdir. Firavunlar, Nemrutlar, Şeddatlar, güçlü ve itibarlı görünmeye çalışsalar da gerçekte zilleti yaşayanların ta kendileri olmuşlardır. Çünkü onlar gücün, makamın, hâkimiyet tutkusunun kulu,

kölesi hâline gelmişlerdir.

Allah karşısında kul olma şeref ve itibarını koruyabilen kimse, hiçbir şey karşısında zillet yaşamaz. Çünkü o, Allah’a kulluğu sayesinde gerçek özgürlüğü elde etmiş ve değişik şeylere kulluktan kurtulmuştur. Böyle biri ne makamın kulu olur ne de imkânın. Ne güç ve kuvvet ne de şan ve şöhret onun boynuna kement vurabilir. Korku, tamah, tûl-i emel, dünya sevgisi gibi duygular onu esir alamaz. Dolayısıyla Allah’a kulluk sayesinde elde edilen izzet ve üstünlükten daha büyük bir nimet yoktur. Zât-ı Ulûhiyet’e intisabı en büyük paye ve mansıp olarak görüyorsanız sizden azizi yoktur. Hz. Resûl-i Zîşan’a (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmet olma şerefini iliklerinize kadar hissediyorsanız sizden azizi yoktur. Din olarak İslam’dan razıysanız sizden azizi yoktur. Varsın bir kısım zalimler sizi oradan oraya sürgün etsin, akla hayale gelmedik zulüm ve gadirleri size reva görsün. Bu intisabınızı devam ettirdiğiniz sürece hep kazanma kuşağında yaşıyorsunuz demektir.

Şimdiye kadar başta nebiler olmak üzere niceleri, füccar (günahkârlar) ve küffarın şerrinden dolayı yerini yurdunu terk etmek zorunda kaldı. Kur’ân’ın da ifade buyurduğu gibi Hz. Musa, Firavun’un şerrinden emin olmak için Medyen’e firar etmiştir. İnsanlığın İftihar Tablosu (aleyhissalâtu vesselam) kendi dönemindeki zalimlerin müminlere uyguladıkları ağır baskılar yüzünden maskat-ı re’si (doğduğu yer) olan Mekke-i Mükەرreme’yi terk etmek zorunda kalmıştır. Hz. Nuh, Hz. Lût, Hz. İbrahim gibi daha nice nebi kendi dönemlerindeki zalimlerin şerlerinden, hile ve tuzaklarından kaçmıştır. Bu, bir zillet değildir; bilakis, “*Fefirrû ilallah*”¹¹¹ âyetinde ifade edildiği gibi Allah’a firar etmek, O’na yönelmek, O’na sığınmaktır.

Günümüzde hizmet-i imaniye ve Kur’âniyeye gönül veren babayiğitlerin cebr-i lütfî olarak başka diyarlara hicret etmelerine de bu gözle bakılabilir. Belki bazıları onlar hakkında haberler yapacak, akla hayale gelmedik yalanlar uyduracak, iftiralar atacak, yakalama kararları çıkaracak, bültenler yayınlayacak ve gittikleri yerlerde bile onları rahat bırakmayacaklardır. Fakat bütün bunların ahirette nasıl karşınıza çıkacağını bilemezsiniz. Belki de bu bültenler öbür tarafta meleklerin ellerinde birer beraat fermanı olarak size sunulacak, bu dünyada hakkınızda verilen mahkûmiyet kararları öbür tarafta sizin kurtuluşunuza vesile olacak.

Hâsılı, her ne kadar birileri kin ve nefretle bu dünya hayatını sizin için cehenneme dönüştürmek istese de siz istikametten ayrılmayacak, izzetle

ölmeyi zilletle yaşamaya tercih edeceksiniz. Çünkü böyle bir durumda, Allah'ın ve Resûl-i Ekrem'in teveccühünün sizinle olacağından hiç endişe etmeyeceksiniz. Siz, izzeti başka yerde değil, sadece Allah'a kullukta, Habib-i Zîşân'a ümmet olmakta ve dine tutunmakta bildiğiniz ve aradığınız sürece kazananlar sizler olacaksınız.

¹⁰⁸ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/10, 93; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/130.

¹⁰⁹ Bediüzzaman, *Sözler*, s. 334 (Yirmi Üçüncü Söz, Birinci Mebhas, Üçüncü Nokta)

¹¹⁰ Âl-i İmrân Sûresi, 3/139.

¹¹¹ Zâriyât Sûresi, 51/50.

SİSTEMLİ OKUMA

Allah (celle celâluhu) kâinatı mükemmel bir sistem üzere yaratmıştır. Kâinat kitabını doğru okuyan bir insan varlıkta hâkim olan bu harika düzen ve ahengi hemen fark edecektir. Mesela istifademize sunulan yiyecek ve içeceklerin her birinin bir fonksiyonu vardır, doğru ve ölçülü bir şekilde tüketildiklerinde insan bünyesine tam uygun olarak yaratıldıkları görülür.

Varlık âleminin her bir parçası, yaratılış ölçüleri içinde, birbiriyle uyum içindedir. İnsan da bu âlemin bir parçası olarak öğrenme sürecinde benzer bir sistem takip etmelidir. Okuma, öğrenme, öğrendiklerini değerlendirme systemsiz yapılabilecek bir şey değildir. Systemsiz edinilen bilgiler insanın zihninde lüzumsuz bir yüke dönüşebilir, kafa karışıklığını netice verebilir; hatta bazen insanı şîrâzeden çıkarabilir. Laboratuvarda uyumsuz kimyasal maddeleri karıştırırsanız fayda beklerken zehir gibi bir sonuç elde eder ve zarar görürsünüz.

Herhangi bir sıralamaya tâbi tutmadan, seçim yapmadan, ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan gelişigüzel her şeyi okuyan kişiler vardır. Zihinlerine çok endazesiz ve intizamsız bilgiler yerleştirdiklerinden, birbiriyle çelişkili sözler sarf ettiklerini görürsünüz. Bunlar, sistematik bir zihne sahip olmadıkları ve systemsiz okudukları için dün başka, bugün başka türlü konuşurlar. Dün doğru dediklerine bugün yanlış derler. Bazen olur ki aynı gün içerisinde dört farklı görüş beyan ederler. Keşke bu görüşlerin ikisi birbiriyle örtüşse! Ne çare! Dördü de birbirinden farklıdır ve her biri diğerini nakzetmektedir (çürütmektedir). Fakat ne tuhaftır ki onlar, bunların hepsini birden doğru görür, savunur ve doğruluğunda ısrar ederler.

Sistematik düşünebilme ve fikrî inhıraflardan korunmanın önemli bir yolu, doğruluğu müsellemler (kabul edilmiş) hakikatleri ve temel disiplinleri bilmek ve daha sonra elde edilen bilgileri bunlarla test etmektir. Meseleye dinî

ilimler açısından bakacak olursak, öncelikle Kur'ân ve Sünnet'in temel düsturlarını bilmek, daha sonra sahabenin ve selef-i sâlihinin bunları nasıl anladığına dikkat etmek, sonra da müçtehidin-i izamın, fukaha-i kiramın, ulema-i benamin yaklaşım ve yorumlarıyla oluşan o büyük birikime muttali olmak gerekir. İslami ilimlerle alakalı bir meseleyi doğru bir zeminde ele almak, bu konularla ilgili doğru bir görüş ortaya koyabilmek ya da başka bir deyişle, ortaya konan görüşlerin doğru bir sistematikte ele alındığından emin olabilmek ancak böyle bir alt yapıyla mümkündür.

Okunan her kitaptan nöronlara bir sürü bilgi kodlanabilir, kortekse birçok dosya gönderilebilir. Bunlar yapılırken bir sistematığe bağlı kalınmazsa ve ilgili ilim dalının temel disiplinleriyle test edilmezse karmakarışık bir bilgi bulamacından başka bir şey hâsıl olmayacaktır. Bunun sonucunda, nereye varacağı belli olmayan birçok systemsiz ve disiplinsiz düşünce ortaya çıkacaktır.

Öte yandan, seleflerimizden bize intikal eden bilgi birikiminin geliştirilmesi, sistematize edilmesi, kapalı kalmış noktaların daha anlaşılır hâle getirilmesi, zamanın gereklerini göz önüne alarak günün ihtiyaçlarına cevap verir kılınması da çok önemlidir. İmam Şafiî'nin yaklaşımıyla söyleyecek olursak, "Allah, selef-i sâlihinden razı olsun ki çok önemli, gerekli işler yapmışlardır. Allah yine onlardan razı olsun ki bize de yapacak çok iş bırakmışlardır." Unutmamak gerekir ki herkes kendi zamanının evladıdır. İnsan zaman üstü bir varlık olmadığı için ona ait düşünceler de belirli bir zaman varlıklarını devam ettirir, daha sonra zamanın tefsirinden geçerek değişikliğe uğrar. Zaman, düşüncelerin bazen desenine bazen şekline bazen nakşına ve bazen de rengine dokunarak onları değiştirir.

Allah kelamı ise zaman üstü olduğundan zaman ona tesir edemez. Aynı şekilde Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) beyanıyla açıklığa kavuşturulan hükümlerin de zamanla değişikliğe uğraması söz konusu olamaz. Fakat onun tevil ve tefsire açık yerlerinde yine zaman devreye girer. Nitekim müçtehidin-i izam da fetvalarında bunu nazar-ı itibara (dikkate) almıştır. İşte bu mülahaza ile hareket edilmeli ve günümüzde yapılması gerekli olan çalışmalar için de zaman faktörü mutlaka dikkate alınmalıdır.

Bugün bir köy hâline gelen dünyada artık başkalarıyla aynı çatı altında yaşıyoruz. Bunu görmezden gelmemeliyiz. Aynı zamanda bugün insanı meşgul edecek şeyler fazlalaşmış, bunun neticesi olarak da zihinler çok

dağılmıştır. Yine bugün, düne nispetle, ilimler çok çeşitlenmiş, dün tek bir ilmî disiplin altında ele alınan meseleler bir çok dala, branşa ayrılmıştır. Her alan kendi uzmanını yetiştirmektedir. Dolayısıyla geçmişte olanın aksine bugün tek bir insanın her konuda söz söylemesi mümkün değildir. Günümüzde meselelerimize çözüm ararken bunları göz ardı etmemeliyiz. Bunun yolu da ferdî olarak hareket etmekten ziyade, ilmî heyetler teşkil etmek suretiyle meselelere daha külli, daha mahruti, her yönünü nazara alarak bakmaktan geçer. Teşkil edilecek heyetler ister tefsir, ister hadis, ister fıkıh, ister kelam, isterse bu ilimlerin usulleriyle alakalı meseleleri yeniden gözden geçirmeli, temel kaynakları gez-göz-arpacık yaparak meselelere bakmalı, zamanın getirdiği değişimleri de dikkate alarak meseleleri yeni bir tasnif ve tertibe tâbi tutmalıdırlar. Bu takdirde günümüzün insanı, söz konusu ilim dallarının ortaya koyduğu birikime daha rahat ulaşacak, onları daha rahat öğrenecek ve böylece onlardan daha çok istifade edecektir.

İMAN ZAAFINA BAĞLI PROBLEMLER

Allah, Kur’ân-ı Kerim’de Kendini, “göklerin ve yerin nuru” olarak anlatır.¹¹² Nurun, ziyanın, ışığın hakiki kaynağı O’dur. Yürüdüğümüz yolları aydınlatacak olan O’dur. Dolayısıyla insan O’nunla irtibatı ölçüsünde tenevvür eder (nurlanır, aydınlanır), O’ndan uzaklaştığı ölçüde de karanlıkta kalır. Âyet-i kerimede şöyle buyrulur: *اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ* “Allah, iman edenlerin velisidir, yardımcısıdır; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan çıkarıp karanlıklara sürüklerler.”¹¹³ İnsanın doğruyu yanlış, güzeli çirkini birbirinden ayırması Allah’la irtibatına bağlıdır. O’ndan kopanlar çoğu zaman eğrilere doğru derler, doğrulara da eğri. Böylelerinin ne doğrusu bellidir ne de eğrisi. Bu yüzden sözlerine güven olmaz.

Müfsit Adımlar ve Büyük Tahribat

Pek çok insan, farklı sebeplerle, böylelerinin peşinde gitmekte bir mahzur görmez, onların kendilerini aydınlıktan karanlığa sürükleyeceğini düşünemez. Ezelî ışık kaynağından kopan böyle kişilerin topluma yön verme konumunda olmaları toplum için başlı başına bir musibettir. Onlar kendileri dalalet yoluna saptıkları gibi arkalarında saf tutup gözlerinin içine bakan yığınları da idlâl ederler (doğru yoldan saptırırlar). Bunların imana, İslam’a ve Kur’ân’a vereceği zarar, küfür ve ilhada (inançsızlığa) kilitlenmiş kişilerin verebileceği zarardan çok daha büyük olabilir. Zira din ve iman düşmanlarını bilir, onlar karşısında kendinize göre bir tavır alır ve meşru müdafaaya geçersiniz. Fakat sizinle camiye gelen, Kâbe’ye yönelen, aynı safta yan yana duran, başını secdeye koyan, Allah diyen, hatta dıştan bakınca dinî değerleri ihya etmek suretiyle ruhunuzun âbidesini ikame

edebilecek bir mimar gibi davranan insanların gerçek niyetlerini bilemezsiniz. Dolayısıyla onların dine vereceği zararın önüne geçmeniz her zaman mümkün olmaz. Maalesef İslam dünyası, son birkaç asırdan beri, kendisine liderlik ve rehberlik yapma konumunda bulunan rehnümâlardan (yol gösterici, kılavuz konumunda olan insanlar) çok çekmiş ve onu kendi hususiyetleriyle ve arka planıyla bilmeyen bu cahil insanların elinde yetim ve öksüz hâle gelmiştir.

Bu gibi kişiler işlerine geldiği gibi hareket eder ve tam bir münafık tavrı sergilerler; ikiyüzlü davranır, yalan söyler, dün doğru dediklerine bugün yanlış der, bugün söylediklerine yarın başka türlü izahlar getirirler. Öte yandan, dinin açıkça yasakladığı haramları işlemekte ve hatta bunlara dinî bir kılıf bulmakta beis görmezler. Mesela yolsuzluk ve hırsızlık yapar, kamu kaynaklarını hortumlar, ihaleye fesat karıştırır, rüşvet alır verir ama demagoji yaparak bütün bunları kitlelere meşru ve makul göstermeye çalışırlar. Yine onlar, kendi makam ve menfaatleri adına, birer zalim ve müstebit (diktatör) kesilerek, kendilerine muhalif gördükleri insanlara dış gösterir, salya atar, saldırırlar. Sözlerini dinleyen kimselere de “Bunları iflah etmeyin, ışıklarını söndürün, köklerini kazıyın.” diye hedef gösterirler. Muhalifleri hakkında yalan uydurmakta, iftira atmakta bir beis görmezler.

Onlar, işledikleri cürüm ve günahları, arkalarına taktıkları kitleler nazarında meşru gösterebilmek için dinî hükümlerle oynar, onları hevesat-ı nefsanîyelerine göre tevil ederler. Arzu ettikleri fetva ve hükümleri çıkarabilme adına dinî hükümleri keser, biçer ve yeniden şekillendirirler. Ehl-i Sünnet ulemasının bugüne kadar şiddetle karşı çıktığı en marjinal yorumları, bir yolunu bulup dinî düşüncenin içine sokmaya çalışırlar. İşin tuhaf yanı, bir taraftan Müslümanlıkla taban tabana zıt bütün bu şenaat ve denaetleri işlerken diğer yandan da kendilerini dini ihya etmeye soyunan kurtarıcılar olarak lanse etmekten de geri durmazlar. Oysaki yaptıkları iş, dini heva ve heveslerine uydurma ameliyesidir.

Bütün bunların neticesinde, olan Müslümanlığa olur, dine karşı güven sarsılır. İslam’ın surlarında çatlamalar, yıkılmalar meydana gelir ve o, zihinlerde bir harabe hâline getirilir. Zahiren Müslümanlıkta önde gibi görünen bu gibi kişilerin söz ve fiillerine bakanlar, “Eğer din bu ise onun dinlenecek, tâbi olunacak bir yanı yok!” derler. Böylece, hak dini temsil ediyor gibi görünen bu insanlar, aslında başkalarını İslam’dan uzaklaştırmış

olurlar. Onların yüzünden nicelerinde, dini samimi olarak yaşayanlara karşı dahi bir tiksinti hâsıl olur. Bu ise açık açık İslam'ın itibarıyla oynama demektir. Onların Müslümanlık adına dile getirdikleri kocaman kocaman iddialarına bakmayın. Gerçek şu ki şimdiye kadar İslam'a ve Müslümanlara düşmanlık yapmayı karakter hâline getirmiş, her fırsatı İslam aleyhine kullanmış kişiler dahi dine bu ölçüde zarar verememiştir.

Kimsenin hayat tarzına müdahale etmeye hakkımız yoktur. Bu dünya imtihan yeridir. İsteyen inanır, isteyen inanmaz. İsteyen seküler bir hayat tarzını savunur ve yaşar, isteyen Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yoluna tâbi olur. Dinde zorlama olmadığına göre herkes kendi düşünce ve inanç dünyasına göre bir hayat yaşamada özgürdür. Fakat birileri din dedikleri hâlde dini tahrip ediyor, Asr-ı Saadet'i ağızlarından düşürmedikleri hâlde her tür melaneti işliyor, dini ihya iddiasıyla ortaya çıktıkları hâlde ona en büyük zararı kendileri veriyor, ahlaki değerlerden bahsettikleri hâlde gırtlaklarına kadar levsiyat içinde yaşıyorlarsa –beddua etmek genel tabiatımıza uymasa bile– bizim de onlara, “Allah sizin kolunuzu, kanadınızı kırsın ve toplumu sizin şerrinizden muhafaza buyursun!” demeye hakkımız vardır.

İman kalbinde kök salmış hakiki bir mü'min, arpa ağırlığında bir haramı bile, bilerek isteyerek ağzına koymaz. Değişik makamları tutan insanlar, millete hizmet adı altında bir kısım menfaat çarkları kuruyor ve temsil ettikleri makamları kendi çıkarlarına alet ediyorlarsa onlar Müslümanlığın çok uzağında duruyorlar demektir. Böylelerinin ülkeleri ve milletleri için güzel, faydalı ve kalıcı hizmetler ortaya koyabilmeleri de mümkün değildir. Bugün bir şeyler yapıyor gibi görünseler de yarın kendi elleriyle yaptıklarını yine kendileri yerle bir ederler.

*“Bulunmazsa adalet milletin efradı beyninde;
Geçer bir gün zemine, arşa çıksa paye-i devlet.”*

(Namık Kemal)

Belki böylelerini bir dönemde arşa çıkmış görürsünüz; fakat arkalarından bir de bakarsınız ki her şeyleri zir ü zeber olmuştur. Tarihî tekerrürler devr-i daimi içinde bunun o kadar çok örneği vardır ki! Nerede böyle geniş çaplı bir inhiraf ve zulüm yaşanmışsa onu hemen devlet çapında yaşanan kırılmalar takip etmiştir.

İman Zaafı ve Gurbet Kahramanları

Genel anlamda İslam dünyasında ve hassaten ülkemizde yaşanan bu tür tahribatların arkasında ciddi bir iman zaafı; İslam'ı, Kur'ân'ı, Resûl-i Ekrem'i (aleyhissalatu vesselam) doğru anlayamama vardır. Çoğumuz yetiştiğimiz kültür ortamında iman adına çevremizden ne görmüş ne duymuşsak sadece onları taklit ediyoruz. İman hakikatlerini kalb ve ruh enginliğiyle, akıl ve mantık derinliğiyle ele alıp içimize sindirmiş değiliz. Yani işin bidayetinde elde ettiğimiz taklidî imanı daha sonraki gayret ve çabalarımızla tahkikî hâle getirememişiz. Bugünün müminleri olarak Allah'tan kopuk ve Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) uzak bir hayat yaşamamızın temelinde işte bu taklidî iman problemi vardır. Durum bu olunca maalesef Kur'ân ve Sünnet kendi derinlikleriyle bilinmiyor, anlaşılmıyor ve yaşanmıyor.

Evet, bugün din de diyanet de gariptir. Çünkü gerçek temsilcilerinden mahrumdur ve emin ellerde değildir. Sadece din ve diyanet değil, dinine yürekten sahip çıkan ıslahçılar da gariptir. Nitekim Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), *"İnsanların ifsat ettiği şeyleri düzelten gariplere müjdeler olsun."*¹¹⁴ sözleriyle bir yandan dinin ve onun temsilcilerinin yaşayacakları gurbete dikkat çekmiş, diğer yandan da onların eda edecekleri misyonun büyüklüğüne işaret etmiştir.

Madem günümüzde ciddi bir iman zaafı yaşanıyor; o hâlde yapılması gereken, Hz. Pîr'in "Âyetü'l-Kübra" risalesinde kullandığı tabirle ifade edecek olursak, "Daha yok mu, artırılmaz mı?" diyen "Hel min mezîd?" erbabı yetiştirebilmektir. Kimdir peki bunlar? İman adına mevcut durumlarını yeterli bulmayarak her gün tecdid-i imanda bulunan (imanını tazeleyen), imanlarını takviye etmekten, imanda derinleşmekten bir an olsun vazgeçmeyen, bunu her zaman için en önemli işleri gören iman kahramanlarıdır. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) ahir zamanda ortaya çıkacağını haber verdiği fitnelerin çağlayanlar hâline geldiği ve bu sebeple dinin gurbet yaşadığı şu dönemde, bu gurbete son verecek olanlar, dini kendi ruhuna uygun olarak ihya etmeye kendilerini adayan iman kahramanları yani 'garip'ler olacaktır.

Himmetleri âli bu yüce ruhlar, nifak ve fesat ehli insanların tahrip ettiği değerleri yeniden hüviyet-i asliyelerine irca etmek (asıl hâllerine döndürmek) için çırpınır dururlar. Başkalarının din adına ortaya attıkları sakim (sakat, yanlış) anlayışlara ve altı boş iddialara takılmadan, dini başta

Allah Resûlü'nün, sonra da Hulefâ-i Raşidin'in anladığı ve yaşadığı şekliyle ihya etmeye çalışırlar. Maneviyatın yerle bir edildiği bir dönemde bütün himmetlerini onu takviye etmeye harcar, yaşanan fırtınalar karşısında devrilmemeleri için insanların manevi immün sistemlerini güçlendirmeye çalışırlar. Kısacası, onlar hakiki Müslümanlığı gerçek yüzüyle ve imrendirici mahiyetiyle temsil etmek suretiyle, ondan kaçanların gönlünü yeniden ona cezbederler.

¹¹² Nûr Sûresi, 24/35.

¹¹³ Bakara Sûresi, 2/257.

¹¹⁴ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/73. et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 8/152.

MİRAS KAVGALARI

Soru: *Günümüzde toplumumuzun önemli yaralarından birisi de miras kavgalarıdır. Miras taksimi yüzünden kardeşin kardeşe düştüğü, aile içi anlaşmazlık ve küskünlüklerin ortaya çıktığı görülüyor. Miras taksiminde mümince tavır ve davranış nasıl olmalıdır?*

Cevap: İslam, insanın hem ahiret hayatı ve uhrevi çizgisini belirleyen hem de dünyevi hayatını belli bir nizam ve düzen içinde götürmesini temin eden değerler manzumesidir. Dolayısıyla her meselede olduğu gibi miras konusunda da mümince tavır ve davranış, Allah'ın hoşnutluğunu esas alarak dinin hükümlerine riayet etmek ve din kime ne hisse vermişse ona rıza göstermektir.

Fedakârlık ve Objektif Hüküm

İnsan miras konusunda bazı fedakârlıklarda bulunabilir. Mesela imkânları bulunan, maddi durumu iyi olan bir insan kendine düşen miras hakkını almayıp kardeşine verebilir. Fakat buna karar verecek olan, şahsın kendisidir. Böyle bir fedakârlıkta bulunmadığı takdirde diğer mirasçıların yapması gereken, dinin vazetmiş olduğu hükümlere göre her hak sahibinin hakkına saygı göstermektir.

Bu durumu izah adına, kalb ve ruh ufkunun soluklandığı ocaklarda “şeriat”, “tarikât” ve “hakikat” ünvanlarıyla formüle edilen bir yaklaşımı burada ifade etmek istiyorum. Buna göre “Şeriatta şu senindir, bu da benim. Tarikatta bu hem senindir hem de benim. Hakikatte ise bu ne senindir ne de benim.” Yani hakikatte her şey Allah'ındır. İnsanların ellerinde olan şeyler ise onlarda sadece emaneten bulunur. Bir vahidin üç yüzünü teşkil eden bu üç unsur arasında, bütün insanlar için objektif ve bağlayıcı olan, şer'-i şerifle belirlenmiş olan hükümlerdir. İslam fıkhında,

ferâiz başlığı altında, hangi vârisin ne miktarda mal alacağı tafsilatıyla açıklanmıştır. Bu açıdan miras taksimi yapılırken, din-i mübin-i İslam'ın kuralları esas alınarak, herkes hakkına rıza göstermelidir.

Başta da ifade edildiği gibi bu konuda bazıları fedakârlıkta bulunabilir. Mesela bana babamdan, dedemden miras kalan bir mal gösterildiğinde ben şahsen:

*“Dünya geçicidir, burada kalınmaz,
Ne kadar mal olsa, murad alınmaz,
Gafil olma sakın, geri dönülmez!*

*Yürü dünya yürü, sonun virandır.
Meded, bundan sonra ahir zamandır.”*

diyerek hisseme düşen malı elimin tersiyle itebilirim. Fakat böyle bir düşünceyi genelleştirme ve başkalarından hissesine düşen mallardan vazgeçmesini bekleme insan tabiatıyla telif edilemeyen bir beklentidir ve böyle bir arzu ve talep insanlar arasında hoşnutsuzluklara sebebiyet verir. Bu açıdan bir kez daha ifade edelim ki miras taksiminde objektif olan, dinin emrettiği hükümlerdir.

İnsanların Çatışmalarında Ahiret Korkusunun Rolü

Günümüzde miras paylaşımıyla ilgili problemlere gelince, kanaatimce asıl mesele çağımızda mala ve paraya karşı aşırı hırs ve düşkünlük ile “Rabbena, hep bana” şeklinde ifade edilen –tasvip edemeyeceğimiz– bir halk deyişiyle özetlenebilecek bir bakış açısıdır. Aslında bir insanın hem “Rabbena” demesi hem de Rabbe muhalefetin bir ifadesi olarak “hep bana” demesi, Allah’a saygı ve hak düşüncesi ile telif edilemez. Bu, malperestlik ve dünyaperestlikten kaynaklanan bir mülahazadır. Ne yazık ki insanlarda dinî duygu, düşünce ve Allah’a hesap verme şuuru zayıfladıkça bu tür hevesler ve hırslar öne çıkmaya başlıyor. Diğer bir ifadeyle din ve iman noktasında zafiyet yaşanması, dünyanın ebedî zannedilmesi, tevehhüm-i ebediyetten (ebediyen yaşayacakmış zannından) kaynaklanan bitip tükenmek bilmeyen arzu ve emellerin birbirini takip etmesi günümüzde bu tür problemlere sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla bütün bu olumsuz duyguları baskı altına alabilecek bir şey varsa o da dinin bu mevzuda koyduğu hükümlere rıza göstermek ve dünyanın fâni olduğuna inanmaktır. Dünyanın fâniliğine dair

efkâr-ı millete mal olmuş pek çok söz söylenmiştir:

*“Bindirirler cansız ata, indirirler zulmete;
Ne ana var ne ata, örtüp pinhân ederler.
Ne kavim var ne kardeş, ne eşin var ne yoldaş,
Mezarına bir çift taş diker nişan ederler.”*

*“Çeşm-i ibretle nazar kıl dünya bir misafirhanedir,
Bir mukim âdem bulunmaz ne acib kâşanedir,
Bir kefendir akıbet sermayesi şah u geda,
Bes, buna mağrur olan Mecnun değil de ya nedir?”*

*“Mala mülke mağrur olma, deme var mı ben gibi;
Bir muhalif rüzgâr eser, savurur harman gibi.”*

İnsan tabiatında mala aşırı düşkünlük vardır. Bu duygu, İslami terbiyeyle kontrol altına alınmazsa her zaman bu tür problemlerle karşılaşmak mümkündür. Nitekim bir gün Aşere-i Mübeşşere’den Ebû Ubeyde İbn Cerrah (radiyallahu anh) Bahreyn’den çok miktarda mal getirdiğinde ashâb-ı kirâmdan bazıları, ondan pay almak için beklerken, Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), mealen şöyle buyurmuştu: “Allah’a yemin ederim ki ben sizin fakr u zarurete düşmenizden endişe duymuyorum. Asıl korkum, sizden evvelkilerin sahip olduğu geniş imkânlarla sahip olmanız ve onların birbirini çekemeyip rekabet ederek helak olmaları gibi sizin de birbirinize haset edip helak olmanızdır.” Evet, makam sevgisi, menfaat hırsı, çok mal elde etme arzusu, kıskançlık duygusu gibi zaaflar insan hayatını tehdit eden birer virüs gibidir ve bunlar insanın bedenini değil, ruhunu öldürürler. Oysaki insan kalıbıyla değil, ruhuyla insandır. İnsanın ruhu ölünce, Kur’ân-ı Kerim’in ifadesiyle o, hayvandan daha aşağı bir duruma düşer.¹¹⁵

Kendi Değerlerimizden Kopuş ve Doyumsuz Hırslar

İnsanlar kendi değerlerini yitirdiklerinde kıymet-i harbiyesi olmayan şeylere dilbeste oluyor, arzuladıkları bir menfaati elde etmek için ölesiye bir hırsla onun kavgasını veriyorlar. Böyle kimseler ciddi bir ruhi ve kalbî terbiye

görmez ve onların içinde dinin emirlerine saygı duygusu geliştirilmezse toplum içindeki bu tür marazların önünün alınması mümkün olmaz. Evet, kapkaççılıkların, hortumlamaların, iktidar hırslarının, tahrip etme duygusunun, milletin başına tebelleş olarak ona çeşit çeşit tagallüpler (zorbalıklar), esaretler, tahakkümler yaşatmanın arkasında hep aynı husus vardır. Bu itibarla, biz, bizi zapturapt altına alacak, doğruya yönlendirecek, hesap ve murakabe insanı hâline getirecek dinamiklerden uzaklaşınca bunca sıkıntının yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

Evet, dinî değerler insanların hayatlarına hükmetmediği sürece, toplumdaki bu tür problemlerin üstesinden gelmek mümkün değildir. Siz her şakînin (haydut) arkasına bir tane hafiye taksanız, bu defa onlar hafiyelerle ortak olur, daha organizeli, daha sistemli kolektif hırsızlıklar, hortumlamalar başlar. Bunun önüne geçmek için bu sefer hafiyelerin de arkasına bir adam takmanız gerekir. Bu silsile hâlinde devam eder. İşte Hazreti Pîr'in ifadesiyle, bütün bu sıkıntıların üstesinden gelmenin yolu, kalblere bir yasakçı koymaktır.¹¹⁶ Kalbinde Allah korkusu bulunan bir insan, yere düşerken bir başkasının ayakkabısına bastığında, bu durumdan dolayı "Bunun hesabını Allah bana sorar." düşüncesiyle ayakkabının sahibini bulup, "Elimde olmadan senin ayakkabına bastım. Hakkını helal et." der. Bu düşüncedeki bir insan yemek masasına oturduğunda da "Acaba benim ağzıma götürüp getirdiğim bu kaşıқта bir başkasının hakkı var mıdır?" diye düşünür ve hayatını hep bu hassasiyet üzerine sürdürür.

Sadaka Taşları Dile Gelse...

Yukarıda aktardığım misaldeki hassasiyeti yaşayan Osmanlı toplumundaki nezahet ve ruh nezafetini görmek için zekât ve sadaka taşlarına bakmak yeterli olacaktır. Bildiğiniz üzere birileri zekât ve sadakalarını götürüp o taşlara bırakıyor, ihtiyacı olan insanlar da ihtiyacı kadarını oradan alıyordu. Böylece veren süm'a ve riya tehlikesinden kurtulmuş, alan da minnet altında kalmamış oluyordu. Veren, Allah Resûlü'nün lâl u güher beyanlarından biliyor ki verilen gizli sadaka, ateşin suyu söndürdüğü gibi Rabbin gazabını söndürür.¹¹⁷ Başka bir hadis-i şerifte Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), arşın gölgesinde gölgelenecek yedi grup insanı sayarken, bunlardan birinin de "*sağ elinin verdiği sol eli bilmeyen insan*" olduğunu buyurur.¹¹⁸ Bu hadisi, "Sağınıza verdiğiniz, solunuzdaki bilmeyecek!"

şeklinde anlamak da mümkündür. Yani siz bir yerde birinin cebine sessizce bir şey bırakacaksınız ama sol tarafınızdaki insan onun farkına varmayacak. İşte sadaka taşlarına bırakılan paralar aynı zamanda o insanların karakterlerini de aksettiriyor. Onların Allah rızasına ne kadar kilitli olduklarını gösteriyor.

Bu tarz bir infak anlayışından, toplumun genel ahlakının da oturmuş olduğunu ve herkesin birer disiplin ferdi hâline geldiğini anlıyoruz. Çünkü ihtiyacı olan biri gidiyor ve sadaka taşlarından sadece ihtiyacı kadarını alıyor. İslam’a göre kendisine zekât verilen bir insan, nisaba malik olmayacak (zekât gerektirmeyecek) kadar alabilir. Hatta belki daha hassas davrananlar, sadece o günlük ihtiyacını alıyor ve “Yarın Allah kerim!” diyorlardı. Allah’a, hesaba, mahşere, cennet ve cehennem mülâhazasına bağlanmış bu insanlar bence ne bekçiye ne polise ne şuna ne de buna ihtiyaç duyarlar. Düşünün ki Allah Resûlü (aleyhissalâtü vesselam) henüz kız çocuklarının diri diri gömüldüğü, her türlü ahlaksızlığın işlendiği, Mehmet Âkif’in;

*“Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta,
Dişsiz mi bir insan onu kardeşleri yerdi,
Fevzâ bütün âfakını sarmıştı zeminin,
Salgındı, bugün Şark’ı yıkan tefrika derdi.”*

ifadeleriyle anlattığı Cahiliye dönemindeki insanlardan öyle bir toplum inşa etmişti ki o dönemdeki hırsızlık suçları hakkında bildiğimiz sadece bir iki hadise var. İki üç zina şayiasından başka yaşanan bir ahlaksızlığa da şahit olmuyoruz. Aynı şekilde, çok geniş bir coğrafyada, milyonlarca insanın yaşadığı Devlet-i Âliye döneminde de bu tür yüz kızartıcı hadiselerin parmakla sayılacak ölçüde az ve sınırlı olduğunu görüyoruz. Öyle anlaşıyor ki İslam terbiyesiyle hakiki insanlığa ermiş bu terbiye-gerdelerin (terbiye görmüşlerin) kurdukları dünyada, bütün bir toplum âdeta ahiretle irtibatlı olarak yaşamıştı. Evet, onlar cennet yolunda yürümeye çalışmış ve her adımlarını cehenneme kayarım mülâhazasıyla atmışlardı. İşte onların bu hassasiyeti dünyayı da yaşanır hâle getirmiştir. Âdeta cennetin bir koridoruna dönüşen bu dünyada, cennet zevklerini ve insanca yaşamamanın hazzını duymak mümkündür. Bugün ise özür dileyerek ifade etmek istiyorum, her sokakta kaç tane yüz kızartıcı hadisenin yaşandığı belli değil.

Dolayısıyla asla unutulmamalıdır ki bizi biz yapan değerleri yeniden bulacağımız âna kadar doyumsuzluk, hırs, miras kavgası gibi kargaşa ve keşmekeşlikler devam edip gidecektir.

¹¹⁵ A'râf sûresi, 7/179.

¹¹⁶ Bediüzzaman, *Hutbe-i Şâmiye*, s. 85 (Sadeleştirme ve Açıklama: Abdullah Aymaz).

¹¹⁷ Tirmizî, *zekât* 28; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 8/103.

¹¹⁸ Buhârî, *ezân* 36, *zekât* 16, *rikak* 24, *hudûd* 19; Müslim, *zekât* 91.

DİK DURUŞ

insanda garaz, kin, nefret, düşmanlık ve haset gibi öyle duygular vardır ki bunlar kontrol altına alınmadığı takdirde onu manen kör, sağır ve kalbsiz hâle getirebilir, hatta insanlıktan çıkarıp saldırgan bir canavara dönüştürebilir. Çevremize bakacak olursak nicelerinin bu tür olumsuz duyguların akıntısına kapılıp gittiklerini ve bu etkiyle ne büyük cürümler işlediklerini görebiliriz. Bu noktada mümine düşen vazife, iradesinin hakkını vererek, bu duygularını dizginleyerek istikamet üzere hayatını devam ettirmektir. O, başkalarının kaydığı, devrildiği ve düştüğü bu kaygan zeminleri Allah'ın havl ve kuvvetine dayanarak, kaymadan aşabilmeyi denemelidir. Maruz kaldığı kötü muameleler karşısında asla kendi karakterinden taviz vermemeli, tavrını hiç değiştirmemelidir.

Kur'ân'ın ifadesiyle, insanoğlu ahsen-i takvime mazhar olarak, maddi ve manevi donanımı itibarıyla en güzel surette yaratılmıştır.¹¹⁹ O, şan ve şeref sahibi mükerrem bir varlıktır. Bunca büyük lütfa mazhar olan bu özel varlığın omuzlarına yüklenen vazife, yaratılışındaki mükemmelliğe uygun davranışlar sergilemek, Allah'ın kendisine verdiği ömür müddetince doğruluktan ve istikametten hiç ayrılmamak, fitratında mündemiç (içkin) olan olumsuz duyguların kendisini yoldan çıkarmasına katiyen müsaade etmemektir.

Günümüzde duygu ve düşüncede dengeyi korumak daha bir önem arz etmektedir. Zira kinlerine, hasetlerine ve kibirlerine yenik düşen zavallılar binbir emek ve gayretle ortaya konmuş bir harmanı yakıp yıkmaya çalışıyorlar. Yaşanan zulümler, tahakkümler, tasallutlar en müstakim insanların bile dengesini bozabiliyor. İşte bela ve musibetlerin birbirini takip ettiği bu fitne zamanlarında, Cenab-ı Hak'la münasebeti daha da güçlendirmek ve iradenin hakkını vermek suretiyle hep dimdik durabilmek,

her çeşidiyle inhıraf ve sapmalardan azade kalabilmek fevkalâde bir gayret ve azme vabestedir (bağlıdır).

Allah biliyor ki nam-ı celil-i Muhammedî'yi (sallallahu aleyhi ve sellem) her yerde bir bayrak gibi dalgalandırmaktan, genç nesillerin elinden tutarak onlara eğitim imkânları hazırlamaktan, dünya çapında umumi bir sulh u selametin yaşanması için gayret etmekten başka bir hedefimiz olmadı. Hep sevgi dedik, barış dedik, kardeşlik dedik, hoşgörü dedik, insanlık dedik ve bu insani değerleri yaşatmak için projeler geliştirdik, müesseseler kurduk. Hizmet'e gönül veren adanmışlar, tıpkı sahabe efendilerimiz gibi Allah'ın gönüllerine ifâza buyurduğu (akıttığı) hakikatleri muhtaç sinelere boşaltabilmek için dünyanın dört bir yanına açıldılar, iradî hicretler yaptılar. Arkalarına bakmadılar, kendilerini düşünmediler, beklentiye girmediler, dünyaya takılmadılar. Gittikleri yerlerde kendi sa'y ve gayretleriyle gaye-i hayallerine hizmet edecek müesseseler inşa ettiler, bunların inşasında birer ırgat gibi çalıştılar. İnsanlığın sulh u selameti için yapmaları gerekli olan şeyleri yaptılar, denmesi gerekli olan şeyleri dediler, Allah'ın izni ve inayetiyle, kısa zamanda göz doldurucu başarılarla imzalar attılar.

Ama neylersiniz ki yeryüzünde tiranlar da tiranların irtikâp etmiş olduğu zulüm ve haksızlıklara karşı sükût eden dilsiz şeytanlar da hiçbir dönemde eksik olmamıştır. Firavunlar, Nemrutlar, Yezitler, Haccacılar her dönemde var olmuşlardır ve bundan sonra da varlıklarını sürdüreceklerdir. Egolarına esir düşen bu narsist ruhlar, yapmış oldukları zulüm ve eziyetlerle Allah davasına sahip çıkan insanlara âdeta kan kusturmuşlardır. Kimilerini öldürmüş, kimilerini vatanını terk etmeye zorlamış, kimilerini hapse tıkmış, kimilerinin de alın teriyle kazandığı malına mülküne çökmüşlerdir. İşledikleri vahşet ve zulümler kadınlara, çocuklara, yaşlılara kadar uzanmıştır. Zalimlerin ad ve ünvanları değişse de işledikleri mezalim hep aynı olmuştur. Çünkü hepsi de Kur'ân'da resmedilen firavun ahlakına sahiptir. Saltanatlarına aldanmış, ikballerini düşünmüş, dünyayı ebedî zannetmiş, ahireti unutmuşlardır. Tarihî tekerrürler devr-i daimî içinde, çile çekmek ise nebilerin ve onların sadık takipçilerinin değişmez kaderi olmuştur.

Ne var ki hiçbir zulüm, yapanın yanına kâr kalmamıştır. Zalimler, gırtlaklarına kadar yaptıkları melanetlerle kendi su-i akıbetlerini ve helaklerini hazırlamış, masum insanlara reva gördükleri eza ve cefanın

cezasını çekmişlerdir. Mazlum ve mağdur duruma düşürdükleri insanların külliyyet kesbeden dua ve niyazları, inilti ve gözyaşları arşa ulaşip gayretullahı harekete geçirmiştir. Cenab-ı Hak, tevbe edip dönsünler diye o zalimlere işin başında mehil üstüne mehil vermiştir. Ancak durum gayretullaha dokunduğunda masumlara ilişen bu gaddar zalimlere öyle bir ilişmiştir ki iflahlarını kesmiştir. Bunun yanında gün gelmiş, onlar vahşice, zalimce ve haince düşüncelerle senarize ettikleri ve işbirlikçileri vasıtasıyla sahneye sürdükleri kötülüklerinden ötürü ma'şerî vicdanda da mahkûm edilmiş ve arkalarından lanetler yağdırılmıştır.

Ben görür müyüm görmez miyim bilemiyorum; fakat siz günümüz tiranlarının su-i akıbetlerine şahit olacaksınız. Allah'ın adalet terazisini bozanların er geç nasıl belalarını bulduklarını göreceksiniz. Bunu, Allah'ın Hak ismine ve adaletine güvenin bir ifadesi olarak söylüyorum. Yoksa dileriz ki belalarını bulmadan Cenab-ı Hak onları da hakiki İslamiyet'e ve insanlığa ulaştırsın. Hak ve hakikati onlara da göstereyim ve sırat-ı müstakime hidayet buyursun. Görüş ve fetvalarıyla, söz ve yazılarıyla onlara destek verenlere akıl, fikir ve izan nasip eylesin! Bunca mezalim karşısında dilsiz şeytan olmayı tercih eden yığınların gözlerini açsın ve kalblerini hak ve adalet duygusuna yönlendirsın! Keşke zalimler zulümlerinden vazgeçseler, keşke gerçek imana gözlerini açsalar!

Sözün özü, zalim, karakterinin gereğini yerine getirmeye devam edecek fakat eninde sonunda yaptıklarının cezasını bulacaktır. Bunun yanında tehditler, tazyikler, tehcirler, tenkiller, dün olduğu gibi bugün de yarın da hak ve hakikat diyenlerin peşini bırakmayacaktır. Allah'a yürekten inanmış insanlar yürüdükleri yolda bütün bunları hesaba katmalıdırlar. Zalimler kendi karakterlerinin gereğini yerine getirirken, onlar da yapmaları gereken şeyleri çok iyi bilmeli ve ifa etmelidirler. Katlanmaları gerekenlere katlanmalı, göğüs germeleri gerekenlere göğüs germelidirler. Önemli olan, gelip gelip toslayan zulüm dalgaları karşısında dimdik durabilmek, olumsuzluklara takılmadan yürüyebilmek ve çekilen çilelere değecek işler yapabilmektir.

Sahabe efendilerimiz sıcak çöllerde taşların altında inim inim inlemiş, Şi'b-i Ebî Talip'te boykotlara maruz kalmış, yurtlarını yuvalarını terk etmeye zorlanmış ama sonrasında, izn-i ilahi ile gönülleri fethetmişlerdi. Kendileri hazan yaşamış ama bağırılarında gülistanların, bostanların, baharistanların

yeşermesini sağlamışlardı. Döktükleri terler ve akıttıkları gözyaşları âdeta gökten inen rahmet bulutlarına dönüşmüş ve uğradıkları yerleri bağa, bahçeye çevirmişlerdi. Bugünün adanmışları da kurumuş çölleri yeşertmek istiyorlarsa aynı yoldan yürümek zorunda olduklarını unutmamalıdır. Yürüdüğünüz yolu Kur’ân-ı Kerim’in, Sünnet-i Sahiha’nın ve selef-i sâlihinin temel kriterleriyle test etmiş ve yolun doğruluğuna inanmışsanız, bundan sonra yapılacak iş, sağa sola sapmadan, şaşırmadan, inhiraf yaşamadan dosdoğru yürüyebilmektir. Zira bu yoldan sapmak, Kur’ân’ın, Sünnet’in ve seleflerimizin yolundan ayrılmak demektir. Onların yolundan ayrılan ise iflah olmaz. Dökülenlere bakıp mazeret bulmaya çalışmak, inhiraflarımıza bahane aramak sadece bir züğürt tesellisidir. Senelerce boykota, baskıya ve işkenceye maruz kalan sahabenin “of” dediğini, yolundan şaştığını duydunuz mu? Onlar demedilerse bize de “of” dememek düşer. Bugün “of” demeyenlere Cenab-ı Hak yarın “oh” dedirtir.

İnsan tabiatını görmezden gelemeyiz. Maruz kalınan eza ve cefa karşısında bir beşer olarak üzülrüz, içimiz burkulur. Tiran bozmalarının yapmış oldukları her bir zulüm bir mızrak gibi sinemize saplanır. Bir insanın onca fecâyî ve fezâyih (facia ve zulüm) karşısında üzülmemesi, teessür duymaması gamsızlıktır, hissizliktir. Ne var ki en başta da ifade edildiği gibi bütün bu olumsuzluklar karşısında istikametten ayrılmayız, hislerimizin tesiri altına girmeyiz, üzüntümüzü şikâyetle çevirmeyiz. Sözlerimizle ve tavırlarımızla çevremizdeki insanların kuvve-i maneviyelerini kırmaz ve onları ümitsizliğe sevk etmeyiz. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da yaşanan tazyiklerin inkişafına vesile olacağına inanır, maruz kalınan sıkıntıların kazanımlarını düşünür, sabır ve rıza ile Allah’ın yardım ve inayetini talep ederiz. Allah, yolunda yürüyenleri –istikametlerini korudukları sürece– hiçbir zaman tepetaklak etmemiş, asla yarı yolda bırakmamıştır. Yolun bir noktasında onların bir kısım eziyetlere maruz kalmasına izin verse bile, daha sonra onları sahil-i selamete çıkarmıştır.

119 Tîn Sûresi, 95/4.

KULLUKTA DEVAMLILIK

Soru: *İnsan, hayatının değişik dönemlerinde, özellikle mübarek gün ve gecelerde, matlup olan kulluk ufkunu yakalamak için ciddi bir azim ve gayret gösteriyor fakat bir müddet sonra yorulup yolda kalabiliyor. Kullukta devam ve temadi nasıl sağlanabilir?*

Cevap: Mübarek gün ve geceler kulluk heyecanımızı tazeleyebilmek ve ilahi rahmetle temasa geçebilmek için önemli bir fırsattır. Bu mübarek zaman dilimlerinin nurani atmosferine sığınan ve bu geceleri hakkıyla değerlendirenler hem yaptıkları ibadet ü taatlara karşılık kat kat sevap kazanır hem de bir değişim sath-ı mailine (sürecine) girmiş olurlar. Rahmet kapılarının sonuna kadar açıldığı ve kalblerin yumuşadığı bu kutlu zamanlarda kendimizi bir kere daha muhasebeye çekmeli, hata ve günahlarımızdan ötürü gönülden Allah’a tevbe ve istiğfar etmeli ve yenilenmeye çalışmalıyız. Bir kere daha kendimizi gözden geçirmeli, bir kere daha Allah’a söz vermeli ve bir değişim için harekete geçmeliyiz.

Tevbe ve İstiğfar

Tevbe ve istiğfarda ciddiyet ve kararlılık esastır. İnsan, günahlarının bağışlanması için samimi bir gönülle Allah’a yalvarıp yakarmalıdır. Yaptığı hataların pişmanlığını iliklerine kadar hissetmeli ve bir daha aynı hataları yapmama adına azm u cezm u kast eylemelidir (kesin karar vermelidir).

Ne var ki insan, Allah’a verdiği sözü tutamayabilir. Kulluk hayatını aynı çizgide götüremeyebilir. Nefis ve şeytanın cazibedar oyunlarına yenik düşebilir. İstemedenden de olsa tevbesini bozabilir. Kulluk hayatını hep istediği çizgide götüremeyebilir. Bu durum, önceden yapılan tevbeleri geçersiz kılmayacağı gibi yeniden tevbe kapısına yönelmeye de engel değildir. Samimi bir kalble tevbe eden bir insan, nezd-i ulûhiyette (Allah’ın

huzurunda) bu tevbesinin karşılığını alacaktır. Yeter ki ahirete imanla gidebilsin. Tevbe ve istiğfar da bir çeşit ibadettir ve önemli olan, şartlarına riayet edilerek yapılıp yapılmadığıdır. Yoksa sonradan işlenen günahlar tevbenin sevabını alıp götürmez. Allah, sağlam ve kararlı bir şekilde yapılan hiçbir şeyi zayi etmez. Bu sebeple, Allah’a yaklaşma vesilelerini çok iyi değerlendirmeli, her fırsatta tevbe ve istiğfarla O’na yönelmeli, taze bir imanla yolumuza devam etmeliyiz.

İstikameti Muhafaza

Zirvelere tırmanmak çok zordur. Bunun için sarp kayaları aşar, hayati tehlikeler atlatır, büyük bir cehd ü gayret ortaya koyarsınız. Fakat zirvelere çıktıktan sonra orada kalabilmek bundan da zordur. Zirveye çıkmak için katlanılan risklerin, ortaya konulan emeklerin boşa gitmemesi, orada sabitkadem kalabilmeye bağlıdır. Kulluk hayatı da böyledir. Maalesef bazıları vardır ki söz gelimi, Ramazan ayını kulluk ve ibadet adına çok iyi değerlendirir. Fakat bu mübarek ayın insanı çepeçevre saran manevi atmosferi sona erince o da kulluk ikliminden uzaklaşır. Oysaki insan kulluk ufkunu yakaladıktan sonra istikametini koruyabilmek için daha çok gayret etmeli, dua dua Allah’a yalvarmalı, bu konuda samimi ve yürekten olmalıdır.

Bir mümin, Allah’a kulluğu sayesinde zamanla bazı manevi mertebelere ulaşabilir. “Nefs-i emmâre”nin karanlık dehlizlerinden kurtularak “nefs-i levvâme”ye, oradan “nefs-i mutmainne”ye, kulluktaki ihlas ve kararlılığına göre “nefs-i râdiye” ve “nefs-i mardıyye” seviyelerine yükselebilir. Hatta bizim gibi sıradan insanlar için o kapı açıksa “nefs-i sâfiye” ve “nefs-i zâkiye” ufkunu dahi yakalayabilir. Dikkat edilmesi gereken şudur ki bunların hiçbirisi insanda mutlak bir güven hissi hâsıl etmemelidir. Kişi, her zaman bulunduğu konumdan aşağı düşebileceği endişesiyle yaşamalı, muhalif esen rüzgârlardan etkilenmemek için yükseldiği zirvelere çok sıkı tutunmalıdır. İmanı kâmil bir mümin, Allah’ın yardım ve inayeti olmadan istikametini koruyamayacağını bir an olsun aklından çıkarmamalı ve her daim, “Tut elimden, tut ki edemem sensiz!” mülahazalarıyla yaşamalıdır. Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) şu duaları bu noktaya işaret eder: *“Ey Hayy u Kayyum! Rahmetine sığınıyorum. Bütün işlerimi ıslah eyle ve beni göz açıp kapayıncaya kadar nefsimle baş başa bırakma!”*¹²⁰ Nebiyy-i Ekrem Efendimiz kendisi için böyle dediğine göre bizim gibi günaha bata

çıkı yürüyen insanların ne demesi gerektiğini sizin insafınıza bırakıyorum.

Beşer olmanın tabiatı gereği zaman zaman sürçebilir, düşebiliriz. Fakat insan, günahın küçüğünü büyüğü, gizlisini açığını, hiçbir çeşidini normal görmemelidir. Her çeşit inhirafın bir çeşit tabiat deformasyonu olduğunu unutmamalı ve günahı tıksıntı duymalıdır ki o bataklıkta kalmasın ve bir an önce Rabbine dönsün. Rabbine her döndüğünde de bir kere daha inhiraf yaşamayacağına dair kararlı olmalı ve O'na söz vermelidir. Şayet sürçmeyi ve inhiraf yaşamayı bataklığa düşme, çamurda debelenme gibi görmezse kendini gevşekliğe salar, yavaş yavaş manevi bağışıklık sistemi çöker ve günahlara karşı mukavemet edemez hâle gelir. Böyle birinin tevbe ve istiğfarla yeniden kendini bulması, istikametini koruması hayli zordur.

Steril Ortamlar

Manevi immün (bağışıklık) sistemimizi çökertecek bir mikrop, bir virüs kapmamaya çok dikkat etmeli, böyle bir şeye maruz kaldığımızda da bir an önce ondan kurtulmaya çalışmalıyız. Hiç şüphesiz bu, steril ortamlarda yaşamaya bağlıdır. Kullukta devam ve temadinin önemli yollarından biri, insanın saflığını ve temizliğini koruyabileceği uygun ortamlarda yaşamasıdır. Bu sebeple, kaldığımız evleri birer ışık ev hâline getirmeli, sohbetlerimizi sohbet-i Cânâna dönüştürmeli ve hep sadıklarla birlikte olmalıyız ki hem kalbî hayatımızı zehirleyecek virüslerden uzak kalalım hem de zayıf ve âciz düştüğümüz zamanlarda onlardan destek alalım.

Özellikle günaha ulaşmanın çok kolaylaştığı bu ifritten dönemde, temiz ortamlarda, temiz insanlarla birlikte olmanın ne derece önemli olduğu izahtan varestedir. İnsan tek başına ayakta durmakta zorlanabilir, zamanla ülfet ve ünsiyete yenik düşebilir, maruz kaldığı virüslere gerekli tepkiyi veremeyebilir ve yaşadığı inhirafı fark edemeyebilir. Fakat salih bir daire içinde yer alırsa başkalarının gözleriyle de kendini kontrol etme şansını elde eder. Mesela Zât-ı Ulûhiyet'e karşı gaflete girecek, ibadetlerinde tembellik gösterecek, sürçüp düşecek olsa hemen birileri onun imdadına yetişir; günahın ağırlığını muvakkaten unutsa bile en azından beraber olduğu insanlardan utanır. Zira aynı duygu ve düşünce etrafında kenetlenen insanlar birbirlerini şarj ederler. Kubbedeki taşlar gibi baş başa verdiklerinde düşmezler.

Birlik ve beraberlik ruhuyla hareket eden insanlar birbirini sürçmekten

korur. Buna mukabil kurumuş, çölleşmiş, rahmetin inmediği atmosferde bulunan birinin kayıp gitmesi kuvvetle muhtemeldir. Allah'la münasebetiniz çok güçlü dahi olsa tek başınıza ayakta durmanız çok zordur. Her an devrilebilirsiniz. Bu yüzdendir ki Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) cemaatte rahmet, cemaatten ayrılıkta ise azap bulunduğunu,¹²¹ Allah'ın rahmet elinin cemaatle birlikte olduğunu ifade buyurmuştur.¹²² Başka bir hadislerinde ise Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, yolculuğa çıkan bir ya da iki kişiyi şeytanın aldatacağını söylemiş, günahlardan korunmak için en az üç kişilik bir cemaat (topluluk) oluşturulması gerektiğine vurgu yapmıştır.¹²³ Çünkü ihtimal hesaplarına göre üç kişinin aynı türden bir fenalıkta anlaşması çok zordur. Dolayısıyla bizler canlı ve diri kalmak, hayatımıza yeniden bir şekil vermek istiyorsak bu isteğimizi gerçekleştirebileceğimiz hijyenik ve steril zeminleri oluşturmak zorundayız.

Niyet ve Hedef

İnsanın gevşememesi ve kendini tembelliğe salmamasının yollarından biri de kulluk ve hizmet çıtasını sürekli yüksekte tutmasıdır. Koyduğumuz çıtaya rahat bir sıçrayışla ulaşabiliyorsak onu zor ulaşabileceğimiz bir yere kaldırmalıyız. Oraya ulaştığımızda da çıtayı biraz daha yukarı çıkarmalıyız. Yani her zaman himmetimizi âli tutmalıyız. Düz yolda yürüyor olma rahatlığıyla hareket edersek kendimizi gevşekliğe salabiliriz.

Kur'ân-ı Kerim, nefsimizden sıyrılmamız ve gerçek kulluk ufkuna yükselmemiz için melekleri bize örnek gösterir. İki farklı âyet-i kerimede meleklerin gece gündüz Allah'ı tesbih ettikleri ve asla bundan bıkip usanmadıkları ifade edilir.¹²⁴ Bize düşen de bunu hedeflemektir. Şayet böyle bir hedefe kilitlenirsek onu gerçekleştirmek için bir ok gibi yolumuzda sapmadan dümdüz gideriz. Önümüze böyle yüce bir hedef koymazsak nefis ve eneye takılır, onların etrafında döner dururuz.

Bilindiği üzere insanın mülk-melekût, fizik-metafizik, dünyevi-uhrevi, cismani-ruhi gibi farklı kelimelerle ifade edilen yönleri vardır. Nüansları bulunmakla birlikte bunların hepsi aynı manaya işaret eder. İşte insanın gaye-i hayal edinmesi gereken şey, mülk tarafına rağmen melekûtî yanını inkişaf ettirmesi, yani melekleşebilmesidir. Âyet-i kerimede gösterilen hedef de budur. Bediüzzaman'ın yaklaşımıyla, buna hayvaniyetten kurtulma, cismaniyeti bırakma, kalb ve ruhun hayat derecelerinde seyr ü seyahate

çıkma da diyebiliriz. Böyle bir güzergâh takip eden, yörüngede dönen bir kişi emin bir yolda yürüyor demektir ve Allah'ın izni ve inayetiyle istikametini kaybetmez. Sağa sola sapmadan dümdüz gidebilmek için böyle bir hedef belirlemek şarttır.

Son olarak şurası da açıktır ki yüce bir hedefe kilitlenme, melekleşmeye talip olma Cenab-ı Hakk'ın rahmet ve inayetini celbeder. Allah, kendisi için yola çıkan kimseleri çıktıkları yolda yalnız bırakmaz. Çıktığınız bu yolda Allah'ın inayet (yardım), riayet (gözetme) ve kilaetini (koruma) arkanıza almış olursunuz. Size Rahman'ın misafirleri nazarıyla bakılır ve kolay kolay kimse size ilişemez.

¹²⁰ en-Nesâi, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/147; el-Bezzâr, *el-Müsned* 13/49.

¹²¹ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/278; el-Bezzâr, *el-Müsned* 8/226.

¹²² Tirmizî, *fiten* 7; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 10/438.

¹²³ Tirmizî, *cihâd* 4; Ebû Dâvûd, *cihâd* 86.

¹²⁴ Fussilet Sûresi, 41/38; Enbiyâ Sûresi, 21/20.

KIVAM KAHRAMANLARI

insanlık, şahsi, ailevi ve içtimai hayata dair üst üste biriken problemlerle boğuşmaktadır. Ne yazık ki bu problemlerin çözümü için uzun vadeli ve kararlı adımlar da atılamamaktadır. Onulmaz gibi görünen dertler derman bulacaksa, çözülmez gibi görülen problemler çözülecekse bu, ancak kıvam kahramanlarının gayretleriyle olacaktır. İnsanlık tarihi boyunca, toplumlara rehberler olarak gönderilen enbiya-yı izam, insanları bu kıvama getirmek için çırpınıp durmuştur. Onlar insanların yoğrulması, olgunlaşması ve pişmesi adına ölesiye bir gayret göstermiş, onları gerçek insanlık ufkuna yükseltebilmek için hiç durmadan, mola vermeden mücadele etmişlerdir. Yürüdükleri yolda önlerine dikenli tarlalar, kandan irinden deryalar çıksa da bunlara takılmadan yollarına devam etmişlerdir.

Mesela İnsanlığın İftihar Tablosu'na (sallallahu aleyhi ve sellem) nübüvvet vazifesi verildiğinde insanlık korkunç bir dejenerasyon yaşıyordu. Mehmet Âkif, yaşanan bu dejenerasyonu;

*“Bir kerre de mamûre-i dünya o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterdi.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta,
Dişsiz mi bir insan onu kardeşleri yerdı,
Fevzâ bütün âfakını sarmıştı zeminin,
Salgındı, bugün Şark'ı yıkan tefrika derdi.”*

mısralarıyla resmeder ve arkasından da şöyle der:

*“Bir nefhada insanlığı kurtardı o Masum,
Bir hamlede Kayserleri, Kistrâları serdi!”*

Çünkü kıvam O'nda zirveleşmişti ve etrafındaki insanları da birer kıvam

kahramanı hâline getirmişti.

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yaşadığı dönemde öyle kutsî bir topluluk meydana getirmişti ki onların hedefinde sadece ihlas, Allah rızası ve Allah’a kavuşma aşkı vardı. Öyle ki sinesinden bir mızrak yiyip yere yığılan sahabenin ağzından, “Kabe’nin Rabbine yemin ederim ki kazandım.” ifadesi dökülüyordu. Bir diğeri, Resûlullah’ı koruyabilmek için iki kolunu da kaybettikten sonra kılıç darbelerine karşı bu sefer başını kalkan yapıyordu. Onlar ölümü gülerek karşılıyor, Allah yolunda öldürülmeyi gerçek kurtuluşa erme olarak görüyorlardı. İşte bu, bir kıvam meselesidir.

Kıvamı Elde Etmenin Yolları

Sahabe-i kiramı dikey olarak yükselten ve birer kıvam kahramanı hâline getiren önemli dinamikler vardı. *En başta* onlar, İnsanlığın İftihar Tablosu’yla (sallallahu aleyhi ve sellem) aynı atmosferi paylaşıyor ve O’nun boyasıyla boyanıyor, insibağ-ı nebevîye (Peygamberimizin manevi tesiri ile temizlenme) mazhar oluyorlardı. *İkinci* olarak, ardı ardına Kur’ân âyetleri nazil oluyor ve onlar da bu vahiy sağanağı altında arınıyorlardı. Kendi aralarında geçen konuşmalarla, cereyan eden olaylarla, hatta içlerinden geçirdikleri bir kısım düşüncelerle ilgili doğrudan âyetler nazil oluyor ve onlara yol gösteriyordu. Yani sürekli vahyin gözetimi altında bir hayat yaşıyorlardı. *Üçüncüsü* de bekledikleri, ümit ettikleri ve ulaşmak istedikleri her şeyi Kur’ân’ın araladığı kapılardan görmesini biliyorlardı. Bütün bunlar onlarda öyle bir iman hâsıl ediyor, öyle bir metafizik gerilim oluşturunca ki maruz kaldıkları sıkıntı ve felaketler karşısında sarsılmıyor, bildikleri yolda hiç tereddüt etmeden yürümeye devam ediyor ve en kötü görünen hadiseleri bile tebessümle karşılayabiliyorlardı.

Bugünün dünyasında ise Bediüzzaman’ın isabetle belirttiği üzere mücadelenin şekli değişmiştir.¹²⁵ Evet, geline zaman diliminde maddi kılıcın yerini Kur’ân ve Sünnet’in elmas düsturları almıştır. Biz, kendi yolumuza, değerlerimize delice bağlı olmanın yanında, herkesi kendi konumunda kabul ediyor, herkesle diyaloga açık duruyor ve dünyada umumi bir sulh atmosferinin oluşması için adımlar atıyoruz. Bunun yanında evrensel insani değerlere vurguda bulunuyor ve farklı duygu ve düşüncelere sahip insanlarla asgari müştereklerde de olsa buluşmaya çalışıyoruz. Allah ile insanlar arasındaki engellerin bertaraf edilmesi için

kullanılacak argümanların değiştiği bugünün dünyasında muvaffak olma da yine kıvama bağlıdır.

Gerçi bizler bir yönüyle sahabenin sahip olduğu avantajlara sahip değiliz. Onlar gibi Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) mübarek atmosferinden, ilahi vahyin ilk muhatabı olmaktan mahrumuz. Allah Resûlü'nün sunduğu mesajlar asırlardır nurlarını etraf-ı âleme neşrede ede bugünlere kadar gelmiş olsa da bazılarımızın nazarında tesirini, tazeliğini ve taravetini kaybedebiliyor. Bununla birlikte hem Kur'ân'ın mesajı hem Efendimiz'in örnek hayatı ve sözleri hem de Müslümanların asırlardır bu iki kaynaktan hareketle ortaya koydukları tecrübeler ve eserler elimizdedir. Kur'ân'a gönülden yönelir, sürekli onunla meşgul olur ve –tabiri caiz ise– “Kur'ânlaşırsak” aradığımız ve ihtiyaç duyduğumuz her şeyi onda bulabiliriz. Yeniden Kur'ân'a yönelerek, onu bize nazil oluyor gibi okuyarak, siyerin felsefesini çok iyi anlayarak ve seleften bize intikal eden mirasa sahip çıkarak biz de birer kıvam kahramanı hâline gelebiliriz.

Kıvam Kahramanlarını Bekleyen Vazife

Hız. Pîr adanmış ruhları bekleyen ağır mükellefiyeti, asırlardır rehnedar olmuş (yıkılmış) bir kalenin tamiri şeklinde resmediyor.¹²⁶ Maalesef birkaç asırdır toplumu ayakta tutan temel değerler yıkıldı ve korkunç bir deformasyon yaşandı. Ne dine saygı kaldı ne de kutsallara. Müslümanları bir arada tutan bağlar koptu, birlik ve beraberlik bozuldu, i'lâ-yı kelimetullah davası unutuldu. Kendilerini, asırlardır rehnedar olan bu kaleyi tamir etmekle mükellef gören adanmış ruhların, bütün bu problemlerin üstesinden gelebilmeleri kıvamlarına bağlıdır. Zira gerçek kıvamını bulmuş insanların –Allah'ın izni ve inayetiyle– çözemeyeceği problem yoktur.

Hız. Musa'nın (aleyhisselam) etrafındaki insanlara, Kudüs'e girmeleri emredildiğinde o, kavmine şu emri vermişti: *“Ey kavmim! Haydi Allah'ın size yazdığı mukaddes topraklara girin, sakın geri dönüp kaçmayın. Yoksa hüsrana düşerek perişan olursunuz.”*¹²⁷ Ne var ki onlar henüz gösterilen hedefe yürüyecek kıvama sahip değillerdi. Nitekim şu cevaplarıyla da bunu göstermiş oldular: *“Ya Musa! O zorbalar orada oldukları müddetçe biz asla oraya giremeyiz. Sen git, Rabbinle beraber onlarla savaşın, biz burada oturuyoruz.”*¹²⁸ Cenab-ı Hak da gerçek kıvamlarını bulabilmeleri için kırk yıl boyunca onlara çöllerde çile çektirdi, bir nevi seyr u sülûk yaptırdı. Cenab-ı

Hak, ancak kırk yılın ardından seyr u sülûklarını tamamladıktan sonra onlara mukaddes beldenin kapılarını ardına kadar açtı, onlar da Hz. Yuşa İbn Nun'un önderliğinde şehre girdiler.

Müslümanlığı gündelik siyasete alet etmekle, demagojiyle, büyük iddialarla, hamaset ve edebiyatla, yalan ve aldatmayla problem çözülmez, bilakis bunlar mevcut problemleri daha da büyütür. Bugün çokça kullanılan tabirle "siyasal İslam" denilen şey, maalesef İslam'ın ruhunu öldürdü. Meseleyi lafazanlığa, demagojiye bağladı. Bu açıdan İslam dünyasının da topyekûn insanlığın da karşı karşıya olduğu problemlerin çözümünün kıvama vabeste olduğu çok iyi bilinmelidir. İstenen kıvamı yakalamak, kalb ve ruh hayatının yaşanmasına, İslami ilimlerin tedrisine ve tekvinî emirlerin de mütalaasına bağlıdır. Hz. Pîr'in yaklaşımıyla, vicdanın ziyası ulum-u diniye (din ilimleri), aklın nuru da fûnûn-u medeniyedir (fen bilimleri). Bu ikisinin bir araya gelmesinden hakikat tecelli eder.¹²⁹ Bu zamanın adanmışları, uzun asırlardır birbirinden ayrılmış bu hakikatleri yeniden bir araya getirmeye azami gayret etmeli, bunu en büyük sorumluluk olarak görmelilerdir. İşte o zaman cihanın problemlerini çözme yoluna girilmiştir denebilir.

¹²⁵ Bkz.: Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s. 54, 64.

¹²⁶ Bkz.: Bediüzzaman, *Şuâlar* s.166-167 (Yedinci Şuâ, İkinci Bab).

¹²⁷ Mâide Sûresi, 5/21.

¹²⁸ Mâide Sûresi, 5/24.

¹²⁹ Bediüzzaman, *Münazarat* s. 133.

YÜKSELİŞİN SIRRI: TEVAZU

Müminin en birinci vazifesi, Cenab-ı Hak’la irtibatını sürekli güçlendirmeye çalışmaktır. Zira kulluğun değeri, insanın Cenab-ı Hak’la irtibatının kuvvetiyle doğru orantılıdır. O’nunla ne kadar alakadar iseniz kulluğunuz da o kadar güçlüdür. Bu itibarla gönlünüz, batıp gitmeyen o baki güzelliğin hayranı olmalı, sürekli O’nu vird-i zeban etmeli, uzuvlarınız hep O’nun razı olduğu amelleri işlemelidir. Kalbiniz, diliniz ve sair uzuvlarınız hep O’nu hecelerse, sağanak sağanak varidata mazhar olursunuz. Sofilerin dediği gibi virdi olmayanın varidatı da olmaz; evrâd u ezkârı olmayan, bunların getireceği yümn ve bereketten de mahrum kalır.

Kalbleri katılaşmış, duyguları dumura uğramış, göz pınarları kurumuş ölgün gönüllerin devrilmeden ayakta kalabilmeleri çok zordur. Bu yüzden insan, Cenab-ı Hak’la irtibatını güçlendirme konusunda *“Hel min mezîd?”* kahramanı olmalıdır. Doyma bilmeyen bir gönülle sürekli “Daha yok mu?” demeli, iman-ı billah, marifetullah ve muhabbetullah yolunda derinleşmeye çalışmalıdır. İman ve marifete dair o güne kadar duyduğu, okuduğu, bildiği ne varsa bunları arka planıyla birlikte bir kere daha ele almalı ve onlarda daha da derinleşmelidir. Zira olduğu yerde kalan ve kendini durağanlığa salanlar –Allah muhafaza– bir süre sonra istikameti koruyamayacak duruma gelebilirler. Sürekli Allah’la münasebetlerini güçlendirme gayretinde olmayan ve devamlı O’na doğru hareket etmeyenler, fâni şeylerin cazibesine kapılır gidebilirler.

Günümüzde birtakım insanların dökülüp yolda kalmalarının en büyük sebebi, Rab’leriyle münasebet konusundaki zaaflarıdır. Nasıl ki âtıl ve hareketsiz kalan cisimler ya çürüyor ya da sağa sola savruluyor, Allah’a yakınlaşma gayreti içinde bulunmayan kişiler de ya çürür ya da savrulur giderler. İstikameti koruyamadıkları için bir gün doğru yerde olsalar diğer

gün yanlış kapılarda görünürler. Bugün ağızlarından bazı sözler dökülür, öbür gün bununla çelişen başka şeyler söylerler. İmanlarını ve marifetlerini güçlendirme konusunda kendilerini durağanlığa salanlar kendi çizgilerini koruyamazlar; başkalarının çizgisine girer, onların akıntısına kapılırlar. Bu tür gelgitler yaşamak istemiyor, sırat-ı müstakim üzere yolunuza devam etmek istiyorsanız Allah’la irtibatınızı güçlendirme konusunda aktif olmak zorundasınız.

Allah’a Yakınlık ve Tevazu İlişkisi

Allah’a kulluk yolunda mesafe kateden kişi, bunu yeterli görmemeli; kendini ve amelini beğenme anlamına gelen ‘ucb’ tehlikesinden Allah’a sığınmalıdır. Mümin, Allah’a yaklaştığı, O’nunla irtibatını güçlendirdiği ölçüde mütevazı olur, mütevazı olduğu ölçüde de Allah katındaki kıymeti artar. Kişinin imanı, marifeti ve muhabbeti arttıkça aşk u şevki de artar. Bu kişi kıyamla, rükûyla, secdeyle, duayla Allah’a kulluğunu ortaya koyar. Fakat ibadet ü taat adına ne yaparsa yapsın kulluğun hakkını veremeyeceğini bilir ve “Sana hakkıyla ibadet edemedik, Seni hakkıyla bilemedik, Sana hakkıyla şükredemedik...” mülahazalarıyla oturur kalkar. Günde beş defa huzur-u ilahide kemerbeste-i ubudiyet içinde kulluğunu ortaya koysa, O’na karşı tekrimatını, tebciyatını, tazimatını (saygı, yüceltme ve hürmet) ifade etse de Allah’ın ulûhiyeti yanında kendi ubudiyetini çok yetersiz görür.

Allah karşısında küçüklüğünü idrak etmiş, tevazu kanatlarını yerlere kadar indiren bir insanı Allah yükselttikçe yükseltir. Kendini büyük zanneden ve kibir deryasına dalan birini ise batırdıkça batırır. Tevazu, insanı Allah’a yaklaştıran yegâne vasıfken, kibir de onu O’ndan uzaklaştıran en büyük engeldir. Bir kutsî hadis-i şerifte ifade edildiği gibi azamet ve kibriya Allah’a mahsus sıfatlardır.¹³⁰ Bu sıfatlara sahip çıkan kişi, farkına varsın varmasın ulûhiyete ait hususiyetlere sahip çıkıyor, bu manada Allah’a şirk koşuyor demektir.

Büyüklüğü Tevazuda Görenler

Tevazu, mahviyet ve hacalet, İnsanlığın İftihar Tablosu’nun (sallallahu aleyhi ve sellem) belirgin vasıflarıdır; O’nu örnek alan Raşit Halifeler de bu vasıflarda zirveleri tutmuşlardır. Hz. Ebû Bekir’in (radiyallahu anh) *el-Kulûbu’d-dâria’da* yer alan şu münacatı, tevazudaki derinliğini göstermeye

yeter:

*“Lütfunu esirgeme ey Rab bu kuluna ki aızı pek kalîl (az),
İflas etmiş olsa da sadakatle yine kapına geldi ey Celîl!
Günahı pek büyük; Sen o günahları yarlığa ne olur,
Hâli de pek acip, hem günahkâr bir abd-i zelîl.
Onunki isyan üstüne isyan, hata üstüne hata,
Senden ihsan üstüne ihsan, hem de atâ-yı cezîl.
Kum taneleri sayısınca günahlarından Sana sığınıyor,
N’olur müsamahanı göster de sil onları ey Cemîl!
Nice olur hâlim, yok defterde işe yarar bir fiil,
Günahlarım çok, kulluğa gelince pek kalîl.
Ruhumun yaralarını sar da hâcâtıma kıl bir çare,
Sen Şâfi-i Hakikî, ben de kalbi sakîm bir alîl.”*

Kim diyor bütün bunları? Vahyin bidayetinde İnsanlığın İftihar Tablosu’nun (aleyhissalatu vesselam) hâlesi içine giren, Sevr sultanlığında O’nunla bulunan, ömrü boyunca bir kalkan gibi O’nu muhafaza edip O’nun yanından hiç ayrılmayan, Sıddık ünvanıyla serfiraz Hz. Ebû Bekir! Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in hilafeti döneminde İslam’a yapılan hizmetler, Emevi ve Abbasi döneminde yapılanlara da Osmanlının altı asırda yaptıklarına da denktir. Onlar, Allah’ın izni ve inayetiyle, on iki senede on iki asra sığmayacak işler yapmışlardır. Ama buna rağmen Hz. Sıddık, kendini sermayesiz kalmış müflisin ta kendisi olarak görüyor, ciddi olarak kendini sorguluyor, isyan ve günahlarından şikâyet ediyor. Utansın kendini bir şey zannedenler!

Esasında sermayesi olan insan böyle yapar. Dolu insanlardır ki olgunlaşmış başaklar gibi tevazu ile başlarını yere eğler. Boş insanlardır ki kuş taklidi yapıp uçmaya çalışır fakat sonra yere çakılıverirler. Tarih bunun misalleriyle doludur. Siz de çevrenizde bu tür örneklerle rastlamışsınızdır. Yukarılarda pervaz ediyor gibi görünen mütekebbirlerin nasıl yere çakıldıklarını görmüşsünüzdür. Bugünün mütekebbirlerinin akıbeti de bundan farklı olmayacaktır.

Hz. Ömer (radiyallahu anh), yaşanan kuraklığı kendi günahlarından biliyor, “Benim günahlarım yüzünden ümmet-i Muhammed’i mahvetme Allah’ım!” diye yalvarıyordu.¹³¹ Yağmur duasına çıkıldığında Resûlullah’ın amcası Hz.

Abbas'ın ellerinden tutuyor ve onu vesile ederek Allah'a yöneliyordu. Halk neyle geçiniyor, neyle besleniyorsa o da onunla iktifa ediyordu. Mescid-i Aksa'nın anahtarlarını almaya giderken mevâlîden (köle) biriyle yolculuk yapıyor ve yanlarına aldıkları tek deveye sırayla biniyorlardı. İcabında yolda duruyor, yırtılan elbiselerini yamıyordu. İmkânsızlıktan mı bunları yapıyordu? Hayır. Hz. Ömer'in halife olduğu dönemde, sadece Şam'da ihtiyaç anında kullanılmak üzere binlerce yedek at besleniyordu. Devlet imkânları olabildiğine genişlemişti. Buna rağmen o, kamu malında fazlasına hakkı olmadığını düşündüğü için oldukça mütevazı ve kılı kırk yararcasına bir hayat yaşıyor, Allah'a vereceği hesabı düşünüyordu.

Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer gibi kâmet-i bâlâlar tevazu kanatlarını yerlere serdikçe Allah da onları yükseltti ve onların eliyle İslam bayrağını her yerde dalgalandırdı. Nam-ı celil-i ilahi, nam-ı celil-i Muhammedî onlar sayesinde uzak diyarlarda bir bayrak gibi dalgalandı. Farklı kültür ve milletlerden insanlar akın akın İslam'a koştı. Allah onların eliyle Bizans ve Sasani gibi dönemin en güçlü iki devletini dize getirdi. Hız. Ömer'in gelişine, duruşuna ve genel ahvaline bakan Kudüs hahamları, "İşte Mescid-i Aksa'nın anahtarlarını teslim edeceğimiz zat budur!" dediler. Burada şunu dememe müsaade edin: Nerede onlar, nerede biz! Onları sevdiğini ve onların yolundan gittiğini iddia edenler kendilerini bir kere daha gözden geçirmeli değiller mi?

Hız. Osman ve Hız. Ali'nin durumları da onlardan farklı değildi. Hız. Osman çok varlıklı biriydi. Düşünün ki Tebük seferi öncesinde orduya destek maksadıyla 700 deveyi yüküyle birlikte bağışlamıştı. Hem Mekke'nin hem de Medine'nin en zenginleri arasında yer alıyordu. Buna rağmen o, oldukça sade bir hayat yaşıyor, Mescid-i Nebevî'de kumdan bir yastık üzerinde istirahat ediyordu. Saraylarda değil, sıradan bir evde yaşıyordu. Öyle ki gözü dönmüş caniler onun bulunduğu eve rahatlıkla girmiş ve Kur'ân okuduğu esnada onu şehit etmişlerdi.

Hız. Ali daha çocuk iken İnsanlığın İftihar Tablosu'na iman etmiş ve ilkler arasında yerini almıştı. Daha sonraki hayatında da mesafe katederek zirveleri tutmuştu. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) onun hakkında o kadar çok takdîr sözleri vardır ki bunlar bir araya toplansa bir kitap meydana getirir. Fakat Haydar-ı Kerrar, Damad-ı Nebi, Fatih-i Hayber, Reisü'l-Evliya gibi ünvanlarla yâd ettiğimiz Hız. Ali (radiyallahu anh),

manzum bir kasidesinde şöyle diyordu:

*“Allah’ım! Sadece muhsinleri affedersen eğer Sen,
Hevasına yenik düşmüş mücrimleri bulunur mu affeden?
Allah’ım! Lütfunu hatırlayınca bütün korkularım eriyor,
Günahlarım zihnime hücum edince gözlerimden yaşlar geliyor.”*

Evet, büyük onlardı. Büyüklüklerini tevazu ile taçlandırıyorlardı. Onlar tevazuda zirveleştikçe Allah da onları yükseltiyordu. Onlar ise yükseldikçe kendi isimlerinin üzerine bir çarpı daha çekiyorlardı. *el-Kulûbu’d-dâria*’daki dualara bakacak olursanız, Şah-ı Geylânî, İmam Gazzâlî, Hasan Şâzilî, Muhammed Bahâuddin Nakşibend ve daha nice hak dostlarının da sürekli kendilerini sıfırladıklarına şahit olursunuz. Onlara bakarak kendimizi kontrol ettiğimizde, “Nerede onlar, nerede Müslümanlık iddiasında bulunan bizler!” demekten kendimizi alamıyoruz.

Sözü, çağın söz sultanına getirelim. Diyor ki: *“Sen ey riyakâr nefsim! Dine hizmet ettim diye gururlanma. ‘Allah bu dini bir recul-ü facir (günahkâr adam) ile de teyit buyurur.’ sırınca, müzekkâ olmadığın için belki sen kendini o recul-ü facir bilmelisin.”*¹³² Kim diyor bunu? Bir dönemin ihya hareketini omuzlarında bayraklaştıran ve yazdığı eserlerle milyonlarca insana ilham kaynağı olan bir zat! Demek ki bir insanın Allah’a yakınlığı, O’nunla münasebeti ne kadar güçlüyse tevazu ve mahviyeti de o kadar derin oluyor. Allah’a yakınlaşan kimseye düşen şey, kendini sıfırlamaktır. Halkın takdir ve alkışlarına veya temsil ettiği makam ve payelere aldanarak kendini bir şey zannetmek, Zat-ı İlâhî’ye gölge etmek anlamına gelir. Cenab-ı Hak, Kendini bize bildirdiği ölçüde bizleri tevazu, mahviyet ve hacaletle serfiraz kılsın ve haddimizi bilmeye muvaffak eylesin!

Amin.

¹³⁰ Müslim, *birr* 136; Ebû Dâvûd, *libâs* 26.

¹³¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 3/319-320.

¹³² Bediüzzaman, *Sözler* s. 515 (Yirmi Altıncı Söz, Hâtime).

TEVBE VE İSTİĞFAR

Soru: *Günahlara karşı net bir tavır ortaya koyabilmek ve samimi bir gönülle tevbe ve istiğfara yönelebilmek için dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?*

Cevap: Hata ve günahlar için Cenab-ı Hak'tan bağışlanma istemeye *istiğfar*, inhiraf yaşadıktan sonra tekrar O'na dönüş yapmaya da *tevbe* diyoruz. Tevbe ve istiğfarda önemli olan, işlenen günahların manevi hayatımızda, kalb ve ruh dünyamızda açtığı yaraların bilinmesi, günahın pişmanlık ve ızdırabının uykuları kaçırarak ölçüde derinlemesine hissedilmesidir. Dolayısıyla ister elle ister dille ister gözle olsun, rahatça günah işleyen, işlediği günahlar karşısında müteessir olmayan, tevbe ve istiğfarla hemen onları temizlemeye çalışmayan birinin kalbi zamanla katlaşır ve netice olarak da imanı zayıflar. Şayet bir kimse çok rahatlıkla harama bakabiliyor, yalan söyleyebiliyor, başkalarının gıybetini yapabiliyorsa onun manevi immün (bağışıklık) sistemi çökmüş demektir.

Mikroplar ve virüsler vücudumuza girdiğinde immün sistemimiz devreye girer ve onlara karşı koyar. Mesela hastalık zamanlarında burnumuzun akması, öksürmemiz, ateşimizin çıkması gibi durumlar immün sisteminin çalıştığını gösterir. Zararlı mikrop ve virüsler gibi günahlar da kalb ve ruh hayatımızda yaralar açar. Manevi immün sistemi güçlü kimseler günahlara hemen tepki verir, ondan kurtulmak için gözyaşı döker, tevbe ve istiğfara yönelir. Günah karşısında ortaya konacak böyle bir reaksiyon vicdanın diriliğine, kalbin hayatiyetine ve imanın gücüne delalet eder. Ölü bir kalb, duyarlılığını kaybetmiş bir vicdan günahlar karşısında tepki göstermez. Günahı günah olarak görmeyen, onun tahribatını hissetmeyen, ona doğru adım atmaktan ürpermeyen kişinin, imanını bir kere daha gözden geçirmesi gerekir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde, müminin, günahı üzerine yıkıliverecek bir dağ gibi gördüğünü, görmesi gerektiğini beyan eder. Bu yüzden büyük zatlar günaha karşı çok hassas yaşamışlardır. Günaha doğru bir adım atmayı bile, gırtlığa kadar bataklığa saplanma olarak görmüşlerdir. Bilerek veya farkında olmadan günah işlediklerinde veya işlediklerini zannettiklerinde hemen tevbe ve istiğfar kurnasına koşmuş ve günaha bir dakika dahi hayat hakkı tanımamışlardır. Küçüğüne büyüğüne bakmadan günahlar karşısında fevkalâde bir ürperti duymuşlardır. İşte bu, günahı günah olarak görme ve onu kendi büyüklüğüyle içte duyma demektir.

Tevbe ve istiğfar, şeklî olarak bazı lafızların dilden dökülmesinden ibaret değildir. Tevbe, işlenen günaha karşı fevkalâde bir pişmanlık duyma ve gûnahtan dönüp kaçırılan şeyleri telafi etmek suretiyle, yaşanan uzaklığı aşip tekrar Rabbin kapısına varma gayretidir. İstiğfar ise Hazreti Gafûr u Rahîm'den bağışlanma talebinde bulunmaktır. Tevbe ve istiğfarın hakkının verilmesi, yani günahın içte günah olarak duyulması, günah karşısında kalbin buruklaşması, bunun neticesinde dönüp Allah'a sığınılması ise iman ve Allah ile irtibatın kuvvetine bağlıdır. İmana dair eserlerin okunması, enfüsî ve âfâkî (iç ve dış) âlem üzerinde tefekkür edilmesi, ibadet ü taate devam edilmesi imanı takviye edici hususlardır. Eğer bahsini ettiğimiz şey iman ve onun takviyesi ise özellikle *Risale-i Nurları* zikretmeden geçemeyiz. Zira *Risale-i Nur* yolu, en temelde imanı ispat ve takviye yoludur.

Eşya zıddıyla bilinir. Bu sebeple iman boyasıyla boyanan, kalbinde iman yerleştiği kişi, bunun zıddı olan küfür, şirk ve nifak gibi inhiraf sebeplerini veya insanı küfre götürebilecek zulüm, isyan ve günahları çok rahat sezip tanıyabilir ve bunlardan uzak durabilir. Sıcak sudan çıkan bir insanı hemen soğuk suya atarsanız o, suyun soğukluğunu iliklerine kadar hisseder. Fakat sıcak suyun tesirinden çıkan ve yavaş yavaş soğuğa alışan bir kişi suyun soğukluğunu aynı ölçüde duyamaz. Günahları da bunun gibi düşünebiliriz. İmanın enginliğini sürekli kalbinde duyan biri, küfür ve dalaleti veya onlara götüren sebep ve vesileleri çok iyi hisseder; buna göre de tepki verir, onlara karşı koyar. Bediüzzaman'ın yaklaşımıyla, günaha giren kişi küfre doğru bir adım daha yaklaşmış ve imandan da bir adım daha uzaklaşmış olur.¹³³ Günahın büyüklüğüne göre bu birkaç adım, bazen daha

fazla olabilir. Bilerek veya bilmeyerek günah kirine maruz kalan biri, kalbi ağzına kadar imanla dolu ise bundan fevkalâde rahatsızlık duyacak, günahın hacaletini iliklerine kadar hissedecek ve hiç vakit kaybetmeksizin hemen arınma kurnalarına koşacaktır. Fakat bir insanın gönlünde imanın gücü ve eseri zayıflamışsa onun günahlar karşısında göstereceği reaksiyon da o ölçüde zayıf olacaktır. Bu itibarla ki günümüzde her şeyden daha çok iman üzerinde durmaya ve her fırsatı onu takviye etme istikametinde değerlendirmeye ihtiyaç vardır.

İkinci olarak, insanın hakkıyla tevbe ve istiğfar edebilmesi biraz da günahın mahiyetini bilmeye bağlıdır. Hemen şunu ifade etmek gerekir ki günah hem Rabbimizin hukukuna riayetsizliktir hem de nefsimize yaptığımız bir zulümdür. Nitekim bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur: **وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ “Biz onlara zulmetmedik, asıl onlar kendi kendilerine zulmettiler.”** ¹³⁴ Burada nefisle kastedilen; nefs-i emmare, nefs-i levvame, nefs-i mutmainne kategorileri içinde mütalaa edilen nefis değildir. Nefis kelimesi ile insana kötülükleri emreden mekanizma veya şeytanın insanla münasebet kurduğu santral anlaşılır. Fakat âyet-i kerimede geçen nefis, insanın bizzat kendisi, kendi zatı demektir. Âyet-i kerime, Allah’a isyan eden kimselerin kendilerine zulmettiklerini, haksızlık yaptıklarını, kendilerine yazık ettiklerini haber verir. Evet, günah işleyen kişi, Allah karşısındaki konumunu koruyamamış, kendi kendine zarar vermiş, kendi akıbetini tehlikeye atmış demektir ki bütün bu neticelerin insanın kendisine karşı işlediği birer zulüm olduğunda şüphe yoktur.

Günahlar, aynı zamanda Allah hakkını gözetmemektir. Çünkü günah işlemek suretiyle Allah’ın koymuş olduğu sınırlar geçilmiş, O’nun emir ve yasakları görmezden gelinmiş olur. Bu, aynı zamanda Allah’a karşı büyük bir saygısızlıktır. Hadis-i şeriflerde geçtiği üzere insanın günah ve masiyet işlemesine karşı Allah’ın “gayret”i, tabiri caizse kıskanması vardır. Teşbihte hata olmasın, nasıl ki insanın kendi haysiyet ve namusunu müdafaa ve muhafaza etme konusunda bir hassasiyeti vardır. Namusunu gözünden bile sakınır. Allah da mükerrem olarak yarattığı kullarının günah işlemeleri karşısında çok gayûrdur, onların günahlarla kirlenmelerine, Kendisinden uzaklaşmalarına razı olmaz.

İşte bütün bunları göz önüne alan bir kişinin günah karşısında ürpermemesi, ürperip tevbeye koşmaması mümkün değildir. Günahın ne

olduğunu bilmeyen ve onu hafife alan bir insan ise günahın ağırlığını vicdanında hissetmeyecek ve dolayısıyla tevbe ve istiğfara yönelmeyecektir. Yönelse de onun tevbesi lafta kalacaktır. Dilinden dökülenlere kalbi inanmayacaktır. Dolayısıyla da tevbeden sonra günah işlemeye kaldığı yerden devam edecektir. Oysaki günahın pişmanlığını vicdanında duyma, mahzun ve kederli bir kalble Allah’a yönelme, tevbesinde kararlı olma, günah ile arasına mesafe koyma ve onda ısrar etmeme, tevbe ve istiğfarın başlıca şartlarıdır.

Maalesef günümüzde günah kapıları ardına kadar açıldı. Kapalı bir ibahiyecilik (hiçbir ahlaki değeri kabul etmeme, her şeyi mübah görme) anlayışı gelişti. İnsanlar bataklığın birinden kurtulmaya çalışırken başka bir bataklığın içine düşüyorlar. Günaha açık yaşayan insanların bir kısmında bir süre sonra üzerlerindeki kiri pası temizleme düşüncesi de kalmıyor. Düştüklerinde, sürçtüklerinde yaptıklarından pişman olmuyor ve durumlarını gözden geçirmiyorlar. Dolayısıyla da günahlarda ısrar ediliyor ve üst üste kirlenmeler yaşanıyor. Böyle kirli bir atmosferde yaşayan insanların ayaklarını sağlam bir zemine basmaları, salih bir dairede hayat sürmeleri ve sürekli imanda derinleşmeye çalışmaları daha da önem arz ediyor. Şayet sizin kendi ikliminizi soluklayabileceğiniz mekânlarınız ve ortamlarınız varsa muvakkaten günaha açık yerlerde dolaşsanız da hemen buralara sığınır ve arınırsınız. Bu tür ortamların kendi kendine oluşmayacağı ise açıktır. Öyleyse her yerde sinesi dertli birkaç insan bir araya gelmeli, birlikte sohbet ve müzakere yapabilecekleri, dua ve ibadet edebilecekleri manevi ortamlar oluşturmalıdır ki buralarda nefeslenebilsinler, manevi olarak arınabilsinler ve yenilenebilsinler.

¹³³ Bediüzzaman, *Lem'alar*, s. 9 (İkinci Lem'a, Birinci Nükte)

¹³⁴ Hûd Sûresi, 11/101.

RABBE TEVEKKÜL

insanlık tarihinin her döneminde nebilerin, siddıkların, salihlerin yanında Firavunlar, Yezitler, Şeddatlar, Şimirler hiç eksik olmamıştır. Ne var ki âyet-i kerimenin de beyan ettiği üzere akıbet hep muttakilerin olmuştur.¹³⁵ Yüzleri Allah’a müteveccih olanlar; utanmayacakları, mahcup olmayacakları, “keşke” demeyecekleri bir hayat yaşamış ve neticede de içlere inşirah veren aydınlık bir akıbete yürümüşlerdir.

Bu öyle bir akıbettir ki yaşanan sıkıntıların elemi gider, lezzeti kalır; bu dünyada çekilen sıkıntılar orada tatlı birer menkıbeye dönüşür. Salihler de karşılıklı olarak kendileri için hazırlanan koltuklara yaslanır, birbirlerine tebessüm ederek bu dünyada yaşadıkları olayları anlatırlar. Yezitlerin kinle, gayzla nasıl üzerlerine geldiklerini, Haccacıların nasıl amansız ve insafsızca saldırdıklarını, Şimirlerin kendileri için nasıl darağaçları kurduklarını tatlı birer menkıbe ve hatıra şeklinde birbirlerine naklederler. Zalimlerin kendilerine çektirdiği sıkıntılar gözlerinde o kadar küçülür ki “Dünyada iken bunları gözümüzde ne kadar da büyütmüşüz!” derler.

Sadece bugünü yaşayan, gelecek perspektifleri ve ukba dertleri olmayan, yüzleri dünyaya dönük zalimler ise bin hasret ve nedamet yaşayacakları, ‘keşke’lerle iki büklüm olacakları karanlık bir akıbete sürüklenirler. Salihler Allah’a ve O’nun ebedî nimetlerine kavuşurken, o bedbahtlar yollarda kalırlar. Sızlanırlar, Allah’a yalvarıp yakarırlar, pişmanlık içinde kıvrım kıvrım kıvranırlar fakat kaçırdıkları fırsatları telafi etme imkânı bulamazlar.

Mademki bizi bekleyen akıbet budur, o hâlde burada başa gelen sıkıntılar karşısında paniklememek, sarsılmamak, sabırla mukavemet etmek gerekir. Önemli olan, gidilen yolun doğruluğudur. Şayet Nam-ı Celil-i İlâhî’nin her yerde bir bayrak gibi dalgalanmasını, rûh-u revân-ı Muhammedî’nin dünyanın dört bir yanında şehbal açmasını gaye-i hayal hâline getirmişseniz

bela ve musibetler karşısında dimdik durmasını bilmelisiniz. Her şeyi yıkıp savuran, çınarları bile deviren muhalif rüzgârlar karşısında eğilmemeli, yerinizde sabit durabilmelisiniz. “Bu gaye-i hayalim gerçekleşecek olduktan sonra gelse celalinden cefa yahut cemalinden vefa, ikisi de cana safa, lütfun da hoş kahrın da hoş.” demeli ve yürümeye devam etmelisiniz.

Hatta peygamberlerin ve onların sadık takipçilerinin yaptığı gibi yerine göre üzerinize gelen ifritlere karşı meydan okumalısınız. Nitekim türlü türlü ızdırap ve sıkıntılara maruz kalan Hz. Nuh’un (aleyhisselam), inkârcı ve azgın kavmine karşı sarf ettiği şu sözler böyle bir meydan okumanın ifadesidir: *فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ* (Biraz açarak meal verecek olursak:) *“Şunu bilin ki ben yalnız Allah’a dayanıp güvendim. Siz de isterseniz bütün hile ve tuzaklarınızı toplayıp üzerime gelin. Ortaklarınızı da yardıma çağırın, yanınıza alın. Bütün hazırlıklarınızı yapın, bütün imkânlarınızı seferber edin ki içinde ‘Keşke şunu da yapsaydık.’ diyeceğiniz bir ukde kalmasın. Sonra hiç beklemeden, meseleyi ağırdan almadan kararınızı uygulayın, yapacağınızı yapın.”*¹³⁶

Hz. Nuh, burada ulü’l-azm bir peygambere yakışan edayla konuşuyor. Önce Allah’a duyduğu sarsılmaz güven ve itimadı ortaya koyuyor, sonra da kendisine düşmanlık besleyen kavmi karşısında dimdik duruyor, onlara meydan okuyor. O, bu tavrıyla arkadan gelen müminlere de örnek oluyor, Allah’a inanan insanların, hasımları karşısında nasıl bir duruş sergilemesi gerektiğini gösteriyor.

Hangi peygamberin sözlerine kulak verseniz benzer şeyleri işitirsiniz. Hangi peygamberin hayatına baksanız aynı duruşu görürsünüz. Ulü’l-azm peygamberlerin ikincisi Hz. İbrahim (aleyhisselam), kendisine karşı kurulan komplo ve tuzakların birbirini takip ettiği bir dönemde bütün Nemrutlara meydan okuyarak dimdik durmuştur. Kendisiyle tartışmaya giren kavmine karşı gür bir sesle şöyle demiştir: *“Allah, bana doğru yolu göstermişken siz hâlâ benimle O’nun hakkında tartışıyor musunuz? Sizin O’na ortak saydığınız şeylerden ben hiç bir zaman korkmam. Rabbim ne dilerse o olur. Rabbimin ilmi her şeyi kapsar. Hâlâ kendinize gelip ders almayacak mısınız?”*¹³⁷ Aynı şekilde o, bela ve musibetler karşısında içini Allah’a şöyle dökmüştür: *رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ* *“Ey yüce Rabbimiz! Yalnız sana güvenip dayandık, Sana yöneldik ve sonunda varış da zaten Sanadır.”*¹³⁸

Hız. Musa'nın (aleyhisselam) ümmetinden bazılarının şu tertemiz solukları da aynı noktaya vurguda bulunur: *عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ* *“Tevekkülümüz Allah'adır, işimizi O'na havale ettik. Ey Rabbimiz, zalim bir kavim karşısında bizi imtihanı kaybeden kimselerden eyleme, bizi onların zulüm ve baskılarına maruz bırakma!”*¹³⁹ Bu yakarışlar da dimdik durmanın farklı bir ifadesi olarak okunabilir. Zira Allah'a dayanan bir kimsenin başka hiçbir güç karşısında eğilmesi söz konusu olamaz.

Firavun'un ordularıyla önüne çıkan deniz arasında sıkışan Hız. Musa'nın (aleyhisselam) hiç tereddüt etmeden, *إِنَّ مَعَ رَبِّي سَيِّدِينَ* *“Rabbim benimle beraberdir ve mutlaka bana bir yol gösterecektir.”*¹⁴⁰ sözleriyle yanındakileri teskin etmiştir. Benzer bir dik duruşu, İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallahu aleyhi ve sellem), müşriklerin kendisini öldürmek için Sevr sultanlığının kapısına kadar geldikleri anda sergilemiş ve *لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا* *“Tasalanma, şüphesiz ki Allah bizimle beraberdir.”*¹⁴¹ sözleriyle Hız. Ebû Bekir'i sakinleştirmiştir.

Hız. Musa'nın yukarıda zikrettiğimiz sözlerinden sonra deniz ikiye ayrılmış; Hız. Musa ve kavmi selametle oradan geçerken Firavun ve adamları boğulup gitmişlerdir. Ve yine Cenab-ı Hak, Mekkeli müşriklerin tuzak ve hilelerini bir güvercinle, zahiren zayıf ve basit bir örümcekle defetmiş, bir yönüyle onları hezimete uğratmış, Allah Resûlü'ne ise ileride bir medeniyet merkezi hâline gelecek olan Yesrib'in yolunu açmıştır. İnananlar bir kısım imtihanlarla boğuşmuş olsalar da neticede Allah'a vâsıl olmuşlardır.

O dönemlerden günümüze gelecek olursak, çağımıza ışık tutan Hız. Pîr-i Mugan'ın da kendi döneminin zalimleri tarafından maruz bırakılmadığı eza, görmediği cefa kalmamıştır. Fakat o, hiçbir zaman zalimlere boyun eğmemiştir. Hatta yer yer onlara meydan okumaktan dahi geri durmamıştır: Mesela bir seferinde şöyle haykırır: *“Dünyayı başımıza ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniyeye feda olan başlar, zındıkaya teslim-i silah etmeyecek ve vazife-i kudsiyesinden vazgeçmeyecekler inşaallah!”*¹⁴² Başka bir yerde sesini biraz daha yükseltir ve gürül gürül şu sözleri söyler: *“Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kahhâr bir el ile cennetiniz ve mahbubunuz olan dünyadan tardedilip ebedî zulûmata çabuk atılacaksınız! Arkamdan, pek çabuk sizin Nemrutlaşmış reisleriniz gebertilecek, yanıma gönderilecek. Ben de huzur-u ilahide yakalarını tutacağım. Adalet-i ilahiye, onları esfel-i safilîne atmakla intikamımı alacağım! Ey din ve ahiretini*

dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamınızı isterseniz bana ilişmeyiniz! İlişseniz, intikamım muzaaf bir surette sizden alınacağını biliniz, titreyiniz! Ben rahmet-i ilahiyeden ümit ederim ki mevtim, hayatımdan ziyade dine hizmet edecek ve ölümüm başınızda bomba gibi patlayıp başınızı dağıtacak! Cesaretiniz varsa ilişiniz! Yapacağınız varsa göreceğiniz de var!”¹⁴³

Hiçbir zulüm ebediyen devam etmez. Bela ve musibetler ne kadar uzun sürerse sürsün bir gün mutlaka geldiği gibi geçer. Fakat şunu unutmamak gerekir ki kim ne yaparsa kendine yapar. Zalimler kendi elleriyle kendi berzah ve ahiret hayatlarını karartırlar. Fakat başa gelen sıkıntılar, onları çekenler için keffaretü’z-zünûb (günah ve kusurlara kefarete) ve vesile-i necat (kurtuluş vesilesi) olabilir. O yüzden başa gelen her şeyi sabırla, rızayla karşılamak çok önemlidir. Enderûnî Vâsıf ne güzel söyler:

*“Gelir elbet zuhura ne ise hükm-ü kader,
Hakk’a tefviz-i umûr et; ne elem çek ne keder.”*

İşte bu sebeptendir ki başa gelen felaketlerden ötürü ne sarsılmalı ne paniğe kapılmalı ne de yürüdüğümüz yoldan dönmeliyiz. Gidilen yolların durumuna göre vites değiştirebilir, hızımızı ayarlayabiliriz. Yollar açıldığında vitesi yükseltiriz. Önümüze rampalar, virajlar çıktığında yolun keyfiyetini göz önünde bulundurarak hızımızı düşürür, yolun durumuna göre seyahatimizi sürdürürüz. Fakat durmayız. Hatta yürümeye imkân bulamadığımızda bile yerimizde hareket etmeye devam ederiz. Bizi bu yola sevk edenin, bu yolda önümüzü açanın ve yapmamız gereken şeyleri bize ilham edenin Allah (celle celâluhu) olduğuna inanıyorsak, yaşadığımız sıkıntılardan ötürü ümitsizliğe düşmeyiz. Yürüdüğümüz yolun Allah yolu olduğuna ve yürüyüşümüzün de O’na doğru gerçekleştiğine iman etmişsek biliriz ki O, yolunda yürüyenleri hiçbir zaman yalnız ve yüzüstü bırakmamıştır.

Yol O’nun, güzergâh O’nunsa bu yolda yürüyenler kaybetmez. Allah’a güvenen, maiyet-i ilahiyeye eren bir insanın tasalanmasına gerek yoktur. O, zahiren kaybettiği yerde bile büyük şeyler kazanır. Tıpkı bir mızrak darbesiyle yere yığılan sahabinin, *“Kâbe’nin Rabbine yemin olsun ki fevz u necata erdim (kurtuldum)!”¹⁴⁴* demesi gibi. Ancak saraylara, makamlara, dünyanın fâni güzelliklerine bağlanan ve varlıklarını bunlarla sürdüren insanlardır ki kaybetmekten korkar, arkada bıraktıkları şeylerin üzüntüsünü yaşarlar. Çünkü bilirler ki bir zelzeleyle dayandıkları şeyler sarsıldığı veya

yıkıldığı zaman kendileri de bu enkazın altında kalıp ezileceklerdir. Gönlünü sadece Allah’a bağlayan insanın endiŖe edeceği hiçbir Ŗey yoktur. Çünkü Allah bakidir ve kendisine bağlanan kimseye yalnızlığın hasretini yaŖatmaz.

-
- ¹³⁵ Hûd Sûresi, 11/49.
- ¹³⁶ Yûnus Sûresi, 10/71.
- ¹³⁷ En'âm Sûresi, 6/80.
- ¹³⁸ Mümtahine Sûresi, 60/4.
- ¹³⁹ Yûnus Sûresi, 10/85.
- ¹⁴⁰ Şuarâ Sûresi, 26/62.
- ¹⁴¹ Tevbe Sûresi, 9/40.
- ¹⁴² Bediüzzaman, *Lem'alar*, s. 320 (Yirmi Altıncı Lem'a, Zeyl).
- ¹⁴³ Bediüzzaman, *Mektubat*, s. 485 (Yirmi Dokuzuncu Mektup).
- ¹⁴⁴ Buhari, *cihad* 9, *megâzi* 31; Müslim, *imâre* 147.

GÜVEN KREDİSİ

insanlar başkalarının hâl ve tavırlarını değerlendirirken kendilerini kriter olarak alırlar. Kendi mülâhazaları, hedefleri, duygu ve düşünceleri neyse başkalarının da bunlara sahip olduğunu zannederler. Mesela bir kişi, bütün ceht ve gayretini dünyada belli makamlara gelmeye ve payeler elde etmeye bağlamışsa, kendisiyle aynı kulvarda yürüyenlerin de böyle hedeflerinin olduğunu düşünür. Şöhret, servet, güç, iktidar, dünyevi imkânlar, refah peşinde koşan kimseleri de buna kıyas edebilirsiniz. Gözünü Allah rızasına dikmiş hâlisâne hizmet eden insanlar, hiçbir zaman bu gibi şeyleri asıl maksat hâline getirmezler, hatta bunları kalb ve ruhu öldüren birer virüs gibi telakki ederler. Öte yandan onların ehl-i dünyayı buna inandırmaları çok zordur. Çünkü ehl-i dünya ne kalb ve ruh hayatını ne de istiğna, fedakârlık ve adanmışlık duygusu gibi değerlerin neye tekabül ettiğini bilir. Onlar, dünyaya da içindekilere de kendi kültür birikimleri ve hayat tarzları açısından bakarlar. Kendileri bu tür dünyevi imkânlar hakkında ne düşünüyor, onlara ne kadar değer veriyor ve onları elde etme adına nasıl yanıp tutuşuyorlarsa başkalarını da kendilerine kıyas ederek öyle değerlendirirler.

Evet, insanoğlu kendi zihninden söküp atamadığı mülâhazaları herkesin lazım-ı gayr-ı mufarıkı (bir şeyin ayrılmaz vasfı) olarak görür. Dolayısıyla maddenin esiri olmuş ehl-i dünya meseleye şöyle bakar: “İnsan olacak da makamı düşünmeyecek, insan olacak da takdir ve alkış müptelası olmayacak, insan olacak da servet arkasında koşmayacak, insan olacak da rahat ve konforlu bir hayat aramayacak... Bu mümkün değil.” Hayatı boyunca bu tür dünyevi nimetlerin arkasında koşmuş ve bu düşünceler derinlemesine ruhuna işlemiş bir kişinin, başkaları söz konusu olduğunda bunları aşarak farklı bir mülâhazaya açılması çok zordur. Bütün bunların

mahkûmu olanlar, kendilerinden farklı düşünceye sahip bir insanın varlığını tasavvur edemezler. Dolayısıyla hayatlarını iman ve Kur'ân hizmetine vakfeden adanmışlar, arkasında koştukları şeyin sadece ve sadece rıza-yı ilahi olduğunu ne kadar anlatsalar da onlara seslerini duyuramazlar.

Hâl böyle olunca, derdi dünya olanlar, gözlerini ukbaya dikmiş fedakâr ruhların söz ve fiillerini kendilerine göre yorumlarlar. Diyelim ki siz, iman ve Kur'ân hizmetine zarar verebileceğini düşündüğünüz için ayağınıza kadar gelen bir kısım makam ve payeler karşısında müstağni ve müstenkif (çekimser) davranmayı tercih ettiniz. Derler ki “Daha büyüğünü elde etmek için böyle davranıyor.” Bileğinizin hakkıyla bir kısım konumlara gelirsiniz, bu sefer de hakkınızda güç ve imkân devşirme, hortumlama yapma, devleti ele geçirme gibi türlü türlü itham ve suçlamalarda bulunurlar. Siz, samimi duygularla dünya saltanatında gözünüz olmadığını ifade edersiniz ama onlar bu sefer de sizi gerçeği gizlemekle, takiyye yapmakla suçlarlar. Ne deseniz ne yapsanız onları kendinize inandıramazsınız.

Bununla birlikte, herkesin kendi tavır ve davranışından sorumlu olduğu unutulmamalıdır. Kim ne yaparsa yapsın ne düşünürse düşünsün, gözünü ve gönlünü Allah'ın rıza ve rıdvanına dikmiş hizmet erlerine düşen vazife; Allah yolunda yaptıkları hizmetlerde ihlas ve samimiyetlerini sonuna kadar korumak, güveni zedeleyici en küçük inhiraflardan dahi uzak durmak ve her fırsatta bu samimi düşüncelerini başkalarıyla paylaşmaya devam etmektir. Onlar sözlerinde, hâl ve tavırlarında dosdoğru olmalı, birer istikamet âbidesi olarak yaşamalı ve böylece art niyetli kimselerin eline en küçük bir fırsat bile vermemelidirler.

Allah yolunda hizmet edenlerin en büyük kredileri, güvenilir olmalarıdır. Dolayısıyla onlar, bu güven kredisini sarsabilecek her türlü şeyden fersah fersah uzak durmak zorundadırlar. Mesela kanaat ve istiğnayı en büyük zenginlik görüp kimseye el açmama, minnet altına girmeme bu güveni koruyabilmenin önemli şartlarından biridir. Minnet altında kalır, başkalarına medyun (borçlu) olursanız kendinizi ipotek etmiş olursunuz ve bu yüzden diyet ödemek zorunda kalabilirsiniz. Dolayısıyla da kendi elinizi kolunuzu bağlamış, hareket alanınızı daraltmış olursunuz. İnsan, elveriyorsa babasına, annesine, en yakınlarına bile borçlanmamaya bakmalıdır. Maddi manevi her borçlanma manevra alanınızı daraltır. Borçlu olduğunuz insanlar hatırlarını, ağırlıklarını ortaya koyarak beklentilerini dile getirdiklerinde

onları reddedemezsiniz. Böylece hürriyetinizi kaybedersiniz. Bazen olur ki birilerinin sizin değerlerinize aykırı bir kısım isteklerine boyun eğmek zorunda kalırsınız. Bütün bunlar da kazanılması yıllar alan kredinizi tüketir.

Toplum nazarındaki itibarınızı ve kredinizi korumak ve asılsız suçlamalardan uzak kalmak istiyorsanız sık sık hayatınızın hesabını vermelisiniz. Tıpkı Hz. Pîr-i Mugan'ın yaptığı gibi. O, kendisine yöneltilebilecek suizan ve ithamların önüne geçme adına ne yediğinin ne giydiğinin nasıl geçindiğinin hesabını topluma tek tek vermiştir. Bunu bir yönüyle günümüzde belli makamları ihraz eden insanların mal beyannamesi vermesine benzetebiliriz. Onlar bunu zorunlu olarak yapıyorlar. Üstad Hazretleri ise gönüllü olarak mal beyanında bulunmuştur. Hayat tarzınız, standardınız başkalarında şüphe uyandıracak olursa onların size olan güvenini ve itibarınızı kaybedersiniz. İtibarı kalmayan insanların sözünü de kimse dikkate almaz.

Kendilerini î'lâ-yı kelimetullah davasına adanmış kişilerin hayatlarının değişik dönemlerinde bunu yapmaları beklenir. Onların hesabını veremeyecekleri hiçbir şeyleri olmamalıdır. Art niyetli kişiler onları karalamak için hayatlarını didik didik etseler de en küçük bir leke bulamamalıdır. Sadece kendileri de değil, ailelerinin ve etraflarındaki insanların da hesap veremeyecekleri bir şey olmamalıdır. Aynı şekilde onların da ismet ve iffetleriyle yaşamalarına dikkat etmelilerdir. Çünkü onlardan sâdır olacak bir kısım hataları da size mal eder ve bunlarla sizi zor duruma sokabilirler. Bu yüzden hassaten belli konumlardaki insanların işin başından itibaren hayatlarını buna göre planlamaları, arkalarında şüpheye mahal hiçbir şey bırakmamaları, tıpkı namus ve şereflerini koruyor gibi itibar ve kredilerini korumaları çok önemlidir. Onlarla alakalı ne kurcalanırsa kurcalansın hesabı verilemeyecek bir şey olmadığı görülmelidir. Aksi takdirde bir kişinin hatası, içinde bulunduğu veya temsil ettiği heyete mal edilir, dolayısıyla umumun hukukuna tecavüz edilmiş olur ve bunun hesabını Allah'a vermek de çok zor olur.

Üstad Hazretleri hayatını kanaat ve iktisat düsturlarına uygun olarak geçirdiği gibi onun en yakınındakiler de böyle yaşamıştır. Daha önce bu bahtiyarların durumlarını defaatle arz etmiştim. Onlar hiçbir zaman kendilerini düşünmediler. Bütün varlıklarını hizmet-i imaniye ve Kur'âniye davasına adadılar. Fakirane bir hayat yaşadılar. Makam mansıp, mal ve

servet peşinde koşmadılar. Bazılarını gördüm, dizleri yamalı pantolonla geziyorlardı. Bazılarının giydikleri ceketlerin kollarından iplikler sarkıyordu. Kimsenin kendileri aleyhinde ileri geri konuşmasına fırsat vermediler.

Toparlayacak olursak, bizim en büyük kredimiz güven ve itibarımızdır. Hizmet-i imaniye davasının devamı adına ihtiyaç duyulan bir kısım maddi imkânlar olmasa da bu dava yolda kalmaz. Bunlar daha sonra bir şekilde telafi edilebilir. Fakat itibar, güven, beklentisizlik, adanmışlık, iffet ve ismet böyle değildir. Onlar bu davanın namusudur. Bu yüzden her birimizin kendi namusunu koruma konusunda gösterdiği hassasiyeti bunları koruma konusunda da göstermesi gerekir. Başkaları sizin hayatınızı ne kadar incelerse incelesin, her defasında aynı saffet ve samimiyetle karşılaşmadırlar. En başta da ifade ettiğimiz gibi bütün bunlara rağmen hâlâ size inanmayanlar, kuşkuyla yaklaşanlar olacaktır. Fakat siz, bu hassasiyeti ortaya koyabildiğiniz takdirde büyük çoğunluğun gönüllerine girer, güvenlerini kazanır ve desteklerini arkanıza alırsınız. Allah'ın izni ve inayetiyle...

Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler

- Abdülaziz el-Buhârî, Alâüddin Abdülazîz b. Ahmed b. Muhammed (v. 730/ 1330); *Keşfü'l-esrâr fî şerhi Usûli'l-Pezdevî*, I-IV, [Tahkîk: Abdullah Mahmud Muhammed Ömer]; Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1418/1997.
- el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (1087-1162 h.); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlû'l-ilbâs*, I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1405.
- Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî (164-241 h.); *el-Müsned*, I-VI, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.
- Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Esrârû'l-merfûa fî'l-ahbârî'l-mevdûa*, [Tahkîk: Muhammed b. Lütfi es-Sabbâğ], Dâru'l-emâne-Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1391/1971.
- Bediüzzaman, Said Nursî (1877-1960); *Hutbe-i Şâmiye*, [Sadeleştirme ve Şerh: Abdullah Aymaz], Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2008.
- _____; *Kastamonu Lâhikası*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- _____; *Lem'alar*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- _____; *Mektubat*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- _____; *Mesnevî-i Nuriye*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- _____; *Münazarat*, [Sadeleştirme ve açıklama: Abdullah Aymaz], Şah damar Yayınları, İstanbul, 2006.
- _____; *Sözler*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- _____; *Şuâlar*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- _____; *Tarihçe-i Hayat*, Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh, Muhammed İbn İsmail (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.
- el-Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); *İhyâu ulûmi'd-din*, I-IV, Dâru'l-mârife, Beyrut, tsz.
- el-Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (v. 405 h.); *el-Müstedrek*

- ale's-Sahîhayn*, I-IV, [Tahkik: *Mustafa Abdülkadir Atâ*], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1990.
- İbn Asâkir**, Ebu'l-Kâsım Sikatüddîn Ali b. Hasan b. Hibetillah (v. 571/1176); *Târîhu Dimaşk*, I-LXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1417/1996.
- İbn Ebî Şeybe**, el-Musannef 7/10, 93;
- İbn Hibbân**, Ebû Hâtım Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî el-Bustî (v. 354 h.); *Sahîhu İbn Hibbân*, I-XVI, [Tahkik: *Şuayb el-Arnâvut*], Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1414/1993.
- İbn Hişâm**, Abdülmelik İbn Hişâm İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/ 828); es-Sîratü'n-Nebeviyye, I-IV, Dâru'l-Kalem, Beyrut, tsz.
- İbn Mâce**, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.
- el-Kâsânî**, Alâüddîn Ebû Bekir b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefî (v. 587/1191); el-Bedâiu's-sanâi', I-VII, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1982.
- el-Kudâî**, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v. 454 h.); *Müsnedü's-Şihâb*, I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1407/1986.
- el-Merğînânî**, Ebu'l-Hüseyin Ali b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl (v. 593 h.); *el-Hidâye şerhu'l-Bidâye*, I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut, tsz.
- Müslim**, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbü'rî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, [Tahkik: *Muhammed Fuad Abdulbakî*], Dâru'ihyâ't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- en-Nesâî**, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, I-VIII, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul, 1413-1992.
- et-Taberânî**, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (260-360 h.); *el-Mu'cemü'l-evsat*, I-IX, [Tahkik: *Tarık b. İvazullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî*], Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415.
- _____ ; *el-Mu'cemü'l-kebîr*, I-XXV, [Tahkik: *Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi*], Mektebetü'z-Zehra, Musul, 1404/1983.
- et-Teftâzânî**, Sa'düddin Mes'ud İbn Ömer İbn Abdillâh, (v. 792/1390); *Şerhu'l-Makâsîd*, Dâru'l-meârifî'n-nu'mâniyye, Pakistan, 1041/1981.
- et-Tirmizî**, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahih*, I-V, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul (1413-1992).
- el-Üşî**, Ebu'l-Hasan Siraceddin Ali b. Osman Fergani el-Üşî (575/1179); *Bed'ü'l-emali*, İstanbul, 1318 h.
- ez-Zehebî**, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); *Mîzânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, I-III, [Tahkik: *Muhammed Muavvad, Adil Ahmed Abdülmevcûd*], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1416/1995.